

**Інститут Східної Європи
Eastern-European Institute**

Віктор Ідзьо

**Будівничі Галицької держави,
князі: Володимир, Ярослав, Олег**

Івано-Франківськ “Сімик”, 2020

**ББК 82.3(4УКР)-7
I-29**

**Друкується за рішенням Кафедри українознавства
Інституту Східної Європи, протокол № 1 від 3 січня 2020 р.**

Рецензенти:

Калакура Я. - доктор історичних наук, професор Кафедри українознавства Інституту Східної Європи.

Кононенко П. - доктор філологічних наук, професор Кафедри українознавства Інституту Східної Європи.

Кононенко Т. - доктор філософських наук, професор Кафедри українознавства Інституту Східної Європи.

Недюха М. - доктор філософських наук, професор Кафедри українознавства Інституту Східної Європи.

Огірко О. - доктор філософії, професор Кафедри українознавства, Інституту Східної Європи.

Партико З. - доктор філологічних наук, професор Кафедри українознавства, завідувач відділення «Філології та журналістики» Інституту Східної Європи.

Пасічник В. - доктор наук з державного управління, професор, завідувач Кафедрою європейської інтеграції Інституту державного управління Національної Академії державного управління при президенті України, професор відділу «Міжнародної громадянської співпраці» Інституту Східної Європи.

Хитрук В. - кандидат філологічних наук, доцент Кафедри українознавства, завідувач відділення «Санскритології», виконуючий обов'язки професора, керівник Карпатського відділення Інституту Східної Європи.

Віктор Ідзьо

**I-29. Будівничі Галицької держави, князі: Володимир, Ярослав, Олег.
Наукове видання. - Івано-Франківська "Сімік", 2020р. - 206с.**

ISBN 978-966-8067-69-4

Монографія академіка Академії Наук Вищої Школи України, доктора історичних наук, професора, директора Інституту Східної Європи та завідувача Кафедри українознавства Віктора Ідзя Віктора Ідзя "Будівничі Галицької держави, князі: Володимир, Ярослав, Олег." приурочена 60-літтю з дня народження (1960-2020 рр.) та 40-літтю науково-педагогічної діяльності автора.

На основі досягнень сучасної української науки монографія доктора історичних наук, професора, академіка Віктора Ідзя "Будівничі Галицької держави, князі: Володимир, Ярослав, Олег" робить глибокий, фактологічний аналіз письмових, археологічних, лінгвістичних, топографічних та картографічних джерел, більшість яких під таким кутом зору, аналізується та апробується вперше і за сукупністю аналізу яких, відтворюється роль князів Володимира, Ярослава та Олега у будівництві Галицької держави.

Праця «**Будівничі Галицької держави, князі: Володимир, Ярослав, Олег**», видання III, видрукована з нагоди 60-ти ліття з **Дня Народження** (1960-2020р) автора.

З працею можна познайомитися на сайті Інституту Східної Європи -

www.easterneurope.nethouse.ua

ISBN 978-966-8067-69-4

©Ідзьо В.С., 2020р.

Зміст

Вступ.....	4
Розділ I. Володимир, князь галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег (1141 – 1153рр.).....	5
Розділ II. Ярослав, князь галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег (1153- 1187рр.)	128
Розділ III. Олег Ярославович, князь галицький - автор “Слова о полку Ігоревім”.....	191
Висновок.....	221

**Академік Академії Наук Вищої Школи України,
доктор історичних наук, професор,
завідувач Кафедри українознавства,
директор Інституту Східної Європи,
Віктор Святославович Ідзьо**

Вступ.

В монографії доктора історичних наук, професора, академіка Віктора Ідзя “Будівничі Галицької держави, князі: Володимир, Ярослав, Олег” будуть розглянуті проблеми будівничих Галицької держави князів: Володимира, Ярослава та Олега на основі письмових, археологічних, лінгвістичних, топографічних та картографічних джерел, більшість яких під таким кутом зору, аналізується та апробується вперше на підставі свідчень античних, римських, арабських, вітчизняних джерел.

Зокрема у першому розділі монографії “Володимир, князь Галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег(1141-1153pp.)” вивчатимуться процеси зародження становлення та розвитку Галицької держави в час та епоху її засновника, енергійного князя Володимира Володаровича Галицького(1141-1153pp.).

У другому розділі монографії “Будівничі Галицької держави, князі: Володимир, Ярослав, Олег” - “Ярослав, князь галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег (1153-1178pp.)” буде розглянуто подальший розвиток господарства, політичних інститутів, державного ладу Галицької держави у час одного з наймогутніших володарів Галичини, князя Ярослава Володимировича Галицького відомого у галицькому народі, за свідченнями літописів, як “Осмомисл”.

На аналізі сукупності вітчизняних та іноземних джерел з’ясовується проблема розвитку феодальної державності в Галичині в епоху оспіваного “Словом о полку Ігоревім”, князя Ярослава Володимировича Галицького “Осмомисла”(1153-1187pp).

У третьому розділі монографії “Будівничі Галицької держави, князі: Володимир, Ярослав, Олег” - “ Олег Ярославович галицький - автор “Слова о полку Ігоревім” буде досліджуватися діяльність галицького князя Олега Ярославовича, продовжувача справи свого батька, князя Ярослава Осмомисла, в контексті дослідження пам’ятника української середньовічної літератури XII століття “Слова о полку Ігоревім”, автором якого, за науковим дослідженням цього розділу, є князь Олег Ярославович Галицький.

Розділ I.

Володимир, князь Галицький: господар, політик, полководець, дипломат, державний стратег (1141-1153 рр.).

Наявність могутніх державних утворень, торгово-економічних організацій на території Прикарпаття та Подністров'я, зокрема Перемишльського, Звенигородського, Терехівського, Галицького та Берладського князівств, які політично та економічно в першій чверті XII століття об'єднала династія князя Ростислава Володимировича, який отримав у спадкове володіння ці князівства від свого діда, великого київського князя Ярослава Мудрого, дало підстави розглянути розвиток цієї Прикарпатської держави, Великої чи Білої Хорватії, яка сконцентрувалась навколо міста Перемишля, який у IX-XI століттях був політичним, торгово-економічним та культурно-релігійним, єпископським центром усіх цих великих одноетнічних територій від Сяну до Дністра[1, с. 2-10; 10, с. 199-201].

1. Печатка Перемишльських єпископів IX-X століть.

Польський літописець Ян Длугош зауважував, що Перемишль у IX-XI століттях був дуже добре укріпленим містом, у ньому перебував сильний руський гарнізон і княжа дружина [49, р. 407-408; р. 533-534].

2. Вид Перемишля. Картина. Художник Jerzy Braun 1617 г.

Європейські джерела наголошують, що уже першого руського князя Ростислава Володимировича Перемишльського, який розгромив польські й угорські війська і тим самим зняв усі претензії сусідніх володарів на Прикарпатсько-Подністровські землі, європейські джерела титулували: «DUX RUTENORUM» – князем руським.

Його сина, наступного перемишльського князя Рюрика Ростиславовича, – «DUCES RUTENORUM» – герцогом Русі.

Наступного володаря, князя Володаря Ростиславовича, за з'єднання Прикарпаття з Подністров'ям європейські джерела титулюють «KÖNIG RUTENORUM», «REX RUTENORUM» – королем «Прикарпатської Русі» чи «Королем Гірської країни Перемишльської».

Наступного правителя, князя Володимира Володаровича Галицького, який є об'єктом нашого дальшого дослідження, угорські та польські джерела за об'єднання Прикарпаття та Подністров'я в одне князівство титулували «великим князем Галицьким» [1, с. 2-10; 10, с. 199-201; 11, с. 12-39].

Дослідник ХХ століття П. Рапорт вважав, що такий гучний титул «KÖNIG RUTENORUM», «REX RUTENORUM» князю Володарю Ростиславовичу Перемишльському було надано після розгрому ним військ київського великого князя Святополка і угорського короля Коломана, а також за об'єднання території від Перемишля до Дністро-Дунайських гірл. Дослідник наголошував на політичній та економічній могутності князя Володаря Ростиславовича Перемишльського і його значій ролі в політичному житті Європи [33, с. 174-177].

Інший історик ХХ століття В. Пашуто теж вважав, що Галицька Русь в епоху Ростиславовичів в XI-XII століттях була одним з яскравих представників «загальноруських інтересів» як економічних, так і політичних у Центральній, Південній та Західній Європі [29, с. 214].

Таким чином, Перемишльський князівський центр був дійсно домінуючий і об'єднував усе політичне життя на території від Сяну до Подунав'я. Однак у цьому складному політичному житті була і друга, номінально васально-політична структура – Теревовлянське князівство, яке теж відіграло велику роль у становленні та утвердженні Перемишльської державності [10, с. 199-201; 11, с. 6-17].

Після смерті всіх «братів-співправителів», володарів Прикарпатських та Подністровських князівств, головних князів Володаря Ростиславовича Перемишльського, сина Ростислава Володаровича, брата князя Володаря, князя Василька Володаровича Теревовлянського та його синів Івана й Георгія (Юрія), державна традиція, запроваджена перемишльським князем Володарем Ростиславовичем, як його титулували європейські джерела «KÖNIG RUTENORUM», «REX RUTENORUM», продовжується в поступальному розвитку галицької державної традиції. Стародавню Хорватію-Галичину очолив син перемишльського князя Володаря Ростиславовича,

Володимир, якого угорські джерела титулюють «великим князем Галицьким» за енергійну діяльність по об'єднанню політичних і торгово-економічних центрів Прикарпаття та Подністров'я в одне велике могутнє Галицьке князівство, зародження, становлення та розвиток якого є предметом цього дослідження [21, с. 67].

Слід наголосити, що діяльність князя Володимира Володаровича чітко фіксується за сукупністю проаналізованих джерел, які доповнюються напрацюваннями археологічної науки [14, с. 31-62].

За таких обставин проаналізуємо час народження та історію політичного сходження князя Володимира Володаровича Галицького [1, с. 2-10].

Отже, за свідченнями історичних джерел, князь Володимир Володарович був законним сином перемишльського князя Володаря Ростиславовича та дочки, невідомої на ім'я, великого поморського князя [36, с. 172].

Точної дати його народження джерела нам не подають. Однак знаємо, що у 1122 році князь Володимир Володарович був повнолітний, оскільки організував похід із батьковим полком на Польщу. В цей час йому могло бути близько 25 років. Джерела нам фіксують точну дату його одруження з угорською принцесою Софією. Це 1132 рік. З угорських і татішівських джерел відомо, що угорська принцеса Софія, майбутня дружина князя Володимира Володаровича, народилася в 1098 році. Як наголошував київський дослідник Л. Махновець, вона була дочкою угорського короля Коломана (Кальмана-книжника) від першого шлюбу, сестрою угорського короля Стефана (Іштвана II) і зведеною сестрою Бориса, сина княжни Єфимії Володимирівни [36, с. 196].

Таким чином у час одруження князю Володимирі Володаровичу було біля 30 років. Якщо взяти за дату 1098 рік народження Володимира, хоча ряд інших дослідників вважають цю дату 1104 роком, то він був приблизно в одних роках зі своєю дружиною, угорською принцесою Софією Коломанівною, тоді стає зрозуміло, чому в нього народився тільки один син Ярослав.

Істориками вважається, що угорська принцеса Софія була дуже освіченою, знала багато іноземних мов, оскільки була дочкою найосвіченішого угорського короля на прізвисько

«Кальман-книжник». Власне угорська принцеса Софія, як посаг, привезла з собою в Перемишль до свого чоловіка князя Володимира кирило-моравське Євангеліє IX століття з бібліотеки великоморавських князів, яку захопили прийшли угри. Євангеліє було в бібліотеці її батька короля Коломана «Кальмана-книжника». В історичній науці це Євангеліє відоме як Галицьке, воно датується по першому запису в ньому - 1144 роком. На нашу думку, це Євангеліє було перевезено з Перемишля у нову столицю Галич у 1144 році, коли в Галичі було облаштовано єпископію та відповідного рівня церкву, про що свідчить запис у ньому [15, с. 62-65].

Таким чином за реконструкцією, яка виникла з сукупності проаналізованих джерел, князь Володимир Володарович народився не пізніше 1098 року, а отже в час смерті, у 1153 році, йому було близько 55 років. Це ще був не старий князь, господар, полководець, політик, як наголошують літописи: «в час раптової смерті у 1153 році князь Володимир Галицький був у розквіті сил» [14, с. 31-62].

Польський хроніст Ян Длугош наголошував, що князь Володимир Володарович виступає в джерелах як полководець у 1122 році, в час, коли польський король Болеслав Кривоустий організував викрадення його батька, перемишльського князя Володаря: «в той же рік його син Володимир очолив великий похід руського війська на Вислівську волость. Завоювавши її, він почав вторгатися в інші польські землі, що змусило поляків відпустити князя Володаря Перемишльського». Польський історик Нарушевич, опираючись на свідчення літописця Яна Длугоша та невідомі польські хроніки, писав, що в наступному 1123 році князь Володимир, по велінню батька перемишльського князя Володаря, зробив другий похід на Польщу. За те, що поляки мучили в полоні його батька, він своїми походами завдавав польським землям великої шкоди. Ян Длугош наголошував, «що перемишльський князь Володар і його син Володимир організували ще два походи в 1024 році на прикордонні землі Польщі» [49, р. 402-403].

Згідно свідчень літописів, які використав російський вчений XVIII століття В. Татіщев, наголошується, що «в 1126

році князі Володимир і Ростислав заратились один на одного. Володимир бажав стати столичним перемишльським князем, а Ростислав заволодіти його уділом, Звенигородським князівством” [40, с. 138].

Як бачимо з джерел, усі прикарпатські князі, князь галицький Іван і теребовлянський Георгій (Юрій), а також великий київський князь Мстислав підтримували права князя Ростислава Володаровича на перемишльський стіл, оскільки він не мав абсолютських стеремлінь на володарювання в усьому Карпатсько-Дністровському та Дунайському регіонах [21, с. 67].

Утвердження князя Ростислава Володаровича в Перемишлі всіх влаштувало, як і великого князя київського, якому Ростислав Володарович підтвердив свій васалітет, так і Георгія Васильковича Теребовлянського та Івана Васильковича Галицького, які практично ставали незалежними регіональними князями і виходили з-під залежності Перемишля, як стольного міста краю [21, с. 67].

В цей же час утвердження свого зятя, князя Володимира в Перемишлі, бажав його тесть, угорський король Коломан, який надавав йому у цій боротьбі за Перемишль військову допомогу. Однак князь Володимир Володарович через блокування його політичних стремлінь всіма регіональними князями - перемишльським Ростиславом, теребовлянським Георгієм, галицьким Іваном, - змушений був залишатися тільки князем Звенигородським [14, с. 31-62].

Український історик ХХ століття І. Крип'якевич вважав, що зачинщиками ворогування між братами були бояри. На мирному з'їзді у місті Щирці, що відбувся між братами-князями Володимиром і Ростиславом у 1127 році, як це засвідчував і польський хроніст Ян Длугош, бояри з обох сторін безуспішно намагалися дійти згоди між братами [21, с. 61, с. 229].

Тільки раптова смерть князя Ростислава Володаровича Перемишльського у 1128 році зразу зробила його старшого брата, князя Володимира Володаровича, одним із могутніх володарів Прикарпаття [14, с. 31-62].

Як наголошує київський дослідник М. Котляр, сутички через Пемемишль тривали б ще довго, якби у 1128 році князь Ростислав Володарович не помер. Тільки за таких обставин князь

Володимир, як старший у роді князя Володаря і повноправний спадкоємець, став князем перемишльським і звенигородським [20, с. 81].

Однак Подністров'я, яким володіли по праву і спадку його брата Васильковичі, він не наважувався підчиняти військовим шляхом, оскільки брати князі Георгій Василькович та Іван Василькович були у свої княжіннях спадковими володарями. В Галичі князував Іван Василькович, який після смерті брата Георгія був також князем теребовлянським. Про дві великі рівноправні громади перемишльців і галичан нам розповідає Печерський патерик під 1096 роком, який наголошував, що вони на рівні ведуть торгівлю з Києвом. Відомо, що князь Володар, розбитий у 1125 році поляками під Перемишлем, як засвідчував Ян Длугош, поїхав у Галич збирати нове військо для війни з Польщею [49, с. 533-534].

В 1130 році галичани (очевидно і перемишляни), як засвідчує літописець, разом із полочанами, киянами, володимирцями, смолянами беруть участь у військовому поході. Санкт-петербурзькі вчені І. Фроянов, А. Дворніченко вважають, що, називаючи галичан серед основних княжінь Русі, літописець говорить про велику політичну й економічну могутність Галича уже в 1130 році [44, с.115-117].

У 1132 році князь Володимир одружується з дочкою угорського короля Коломана (Кальмана), Софією [1, с. 2-10]. Внаслідок цього шлюбу встановлюються добросусідські відносини між Галичиною й Угорщиною [23, с. 141-145].

Джерела не конкретизують, чим займався князь Володимир Володарович, утвердившись у Перемишлі після смерті брата Ростислава у 1128 році, однак відомо, що з 1134 року він брав участь в угорській усобиці, польсько-угорській війні на стороні свого тестя угорського короля. В зв'язку з цією війною він зробив у 1135 році блискучий похід на Польщу, внаслідок якого, як наголошують польські джерела, князь Володимир захопив польське місто Вісліцу і всю Вісліцку область, повернувся в Перемишль з великим польським полонем [49, р. 407-408; 9, с. 55-56].

Польський король Болеслав Кривоустий зробив три походи в Угорщину в 1132, 1133 і 1134 роках, та всі вони були

неуспішними внаслідок нападу в тил Польщі зятя угорського короля, перемишльського князя Володимира. Ця допомога Угорському королівству відіграла велику роль у політичному житті князя Володимира Володаровича. Пізніше, коли князь Володимир Галицький був оточений угорськими військами короля Гейзи II під Перемишлем у 1151 році, він нагадував угорському королю під час облоги Перемишля, сину Бели, Гейзі, що помагав сліпому королю проти ляхів: «Батько твій був сліпий, а я отцю твоєму доволі послужив списом і своїми полками за його обіду від ляхів» [36, с. 150].

Угорські джерела теж наголошують, що, відбивши напад поляків у 1135 році, угорський король і його зять галицький князь Володимир у великій битві розгромили поляків. Після цієї перемоги угорський король і його зять Володимир захотіли повністю перемогти Польщу. Справа їх полегшувалася тим, що війська їх були цілі, а поляки понесли великі втрати. В 1135 році вони вирішили нанести по Польщі комбінований удар із Буди і Перемишля. В результаті могутнього удару угорці захопили всі прикордонні з Угорщиною польські області, а перемишльський князь Володимир Володарович - Вісліцку область. Перед наступаючими угорськими та галицькими військами постало питання штурму Кракова, і тільки заручництво за польського короля Болеслава німецького імператора, який був посередником у мирних переговорах, спасло Польщу від повного розгрому [47; 48, т.21; с. 150].

Мирний договір із Польщею був укладений у 1136 році. За цим договором князь Володимир, забезпечивши собі тил зі сторони Польщі та Угорщини, розпочинає переговори на сході, оскільки попередні відносини його з великим київським князем були напружені. Як засвідчують джерела, князь Володимир Володарович вступає в досить дружні стосунки з новим великим київським князем Ярополком. Дослідник В. Татіщев, опираючись на невідомі нам джерела, наголошував, що великий київський князь Ярополк в 1136 році вів війну проти Польщі по просьбі Володимира: «того ж року Володимир і Васильковичі, князі червенські, скаржились великому князю київському Ярополку на вчинені їм від поляків многі обіди і просили у нього військової допомоги. Задля цього великий київський князь Ярополк зібрав

велике військо і скоро сам пішов з братами своїми Вячеславом і Андрієм і синівцес Із'яславом та його полками. І переходячи до Галича, послав великий князь київський Ярополк хороброго воеводу і кормильця Андрія - Зева розвідати, де і як ляхи стоять і як на них іти зручніше. Воевода Зев розвідав військовий стан та обоз польського короля Болеслава і місце розташування його воїнів по селах, знатних поляків захопивши, привів їх до великого князя Ярополка. Полонені заявили, що Болеслав стоїть за Галичем по лугах між болотами, а позаду нього гори і чекає Ярополка. Війська у нього багато більше ніж у Ярополка. Перемишльські князі стоять біля гір і не сміють наступати, а Болеслав ще чекає війська. Це привело багатьох в страх і вони радили, щоб не іти далше, а послати до Болеслава послів і просити миру. Другі радили відступити і стати задля безпеки біля Звенигорода. Малодушних підбадьорила промова князя Андрія Володимировича. І тоді вирішили обійти навколо табору Болеслава і з'єднатися з галицькими князями і напасти на поляків з двох сторін. Великий київський князь Ярополк поширює слух, що він відходить, а в цей час виконує окреслений план, раптово підступає до польського табору і робить напад з однієї сторони, а галицькі князі нападають на нього з другої. Поляки розбиті і просять миру», наголошував у своїх висновках російський історик XVIII століття, В. Татищев [40, с.258].

Руський літопис після перемоги Київської Русі над поляками наголошував: «що великий київський князь Ярополк хоча князював не довго, з 1132 по 1139 рік, однак за час свого правління проводив політику єднання Руської держави, помагаючи окраїнним князям проти ворогів Русі. В 1136 році він знову надав допомогу галицьким князям, яка забезпечила перемогу над польським королем Болеславом Кривоустим. Великий київський князь Ярополк не зазіхав на Галичину і тільки постійно надавав Галичині військову допомогу, виражаючи своєю владою «загальноруські інтереси», чим заслужив у галицьких князів повагу» [9, с.56].

Підтримуючи в 1136 році проти поляків князя Володимира Перемишльського великий київський князь Ярополк перемогою під Галичем, остаточно припинив агресію Польщі в Галичину. Ці напади, очевидно й були передумовою

перетворення окремих князівств Прикарпаття в середині XII століття в могутню Галицьку державу [23, с.147].

Однак у 1136 році, наголошував В. Татішев, загроза Перемишлю була настільки сильна, що навіть спільно з Угорським королівством та великим київським князем Ярополком, князь Володимир заледве зміг припинити агресію польського короля Болеслава Кривоустого. В цей же час, наголошував В. Татішев, Польща, розпалась власне із-за своєї агресивності, оскільки король Болеслав Кривоустий із-за поразок підірвав військовий авторитет Польщі, що визвало незадоволення регіональних польських князів щодо королівської влади і після смерті короля Болеслава, польські князі не бажали сильної влади для своїх князівств. За таких обставин ослаблена військовими поразками та втратами людських ресурсів, Польща, стала запорукою складання єдиної та сильної Галицької держави. Не слід виключати, що польський король Болеслав Кривоустий знав стремління перемишльського князя Володимира Володаровича і не бажав в сусідстві могутньої Галицької держави. Його постійні війни по ослабленню позиції князя Володимира в Галичині в середині XII століття, гартував полководський та політичний талант останнього, та могутність польського короля Болеслава, заступала планам князя Володимира у 30-х роках XII століття по утворенню Галицької держави. Однак в цей час, князь Володимир під лозунгом «захисту руських земель» та «агресивності поляків» зумів втягнути у війну проти польського короля Болеслава Кривоустого не тільки свого тестя, угорського короля, але й великого київського князя Ярополка, що можна вважати, на передодні утворення Галицької держави, великим політичним та дипломатичним успіхом князя Володимира Володаровича Перемишльського [40, с.258-259].

В цей же час ми бачимо, що до володінь князя Володимира входила і Берладська область в якою з його волі управляв племінник, князь Іван Ростиславович, про що засвідчує грамота князя Івана Берладника, яка датується 1134 роком. Можна наголошувати, що землі Буковини, Молдавії та Подунав'я, як це засвідчує «Грамота князя Івана Ростиславовича Берладника» де він володів такими великими торгово-

економічними центрами з міжнародною торгівлею, як: «Берлад, Малий Галич, Текучий і другі», «від Галицького стола», теж були власністю князя Володимира Володаровича Галицького [6, с.336-381; 8, с.191-192; 9, с.5-7].

Дальше в хронологічному порядку, джерела не конкретизують чим займався князь Володимир Володарович утвердившись в Перемишлі. Так з угорських та польських джерел знаємо, що він приймав участь в угорській усобиці у 1134 році, в подальшому у 1135-1136 роках князь Володимир активний учасник у польсько-угорській війні на стороні свого родича угорського короля. В 1136-1138 роках у польсько-руську війну, для свої політичних інтересів, князь Володимир Володарович зумів залучити на своєму боці великого київського князя Ярополка. Щоб зрозуміти глибоко політичну діяльність князя Володимира Галицького, слід досконало розглянути сукупність всіх наявних джерел та висновків вчених і проаналізувати господарську, політичну та військову діяльність князя Володимира Володаровича після того, як він став князем великого Перемишльського князівства [14, с.31-62].

Як бачимо із свідчень джерел до 1123 року, ще при житті батька князя Володаря Ростиславовича, Володимир та його брат Ростислав займали визначне місце в політичній діяльності Перемишльського князівства, вони активно допомагають батьку князю Володарю Ростиславовичу Перемишльському з своїми дружинами у його війні з поляками. У 1124 році Володимир з волі батька, князя Володаря, став Звенигородським князем, а його брат, князь Ростислав, отримав в управління столичний Перемишль. Такі реалії зберігались до смерті князя Володаря Ростиславовича [14, с.31-62].

Після смерті князя Володаря Перемишльського, як засвідчував польський літописець Ян Длугош: «князь Володимир Володарович оточений силою звенигородського боярства та рицарства, переконаний у своїм праві, як старший в роді, зайняти по батьковій смерті, перемишльський столичний стіл, підтриманий військом Угорського королівства, вирішив силою своєї та угорської зброї, відібрати у брата Ростислава, Перемишльське князівство» [49, р.407-408; р. 533-534].

Практично, як вважав галицький історик XIX століття, Д. Зубрицький: «князь Володимир в час Володаревого полону фактично виконував обов'язки князя Перемишльської землі. Він разом з стрієм князем Васиєм Ростиславовичем Теробовлянським вів переговори з поляками про викуп батька з полону» [8, с.101-109].

Дипломатія князя Володимира закінчується перемогою і йому вдається викупити батька з полону, хоча всю славу в цьому питанні Руський літопис віддає теробовлянському князю Васильку Ростиславовичу [10, с.199-201].

В подальшому після викупу князя Володаря Перемишльського з полону, власне князь Володимир Володарович організовує великі походи в Польщу, в помсту за полон батька. Джерела засвідчують, що князь Володар послав сина Володимира грабувати Польщу. Польські джерела наголошують, що Володимир виконав волю батька і в 1124 році полонив і опустошив Польщу по місто Беч [12, с.5-6; 49, р. 407-408, р.551-535].

Польський король Болеслав Кривоустий у відповідь на похід князя Володимира відправився військовим походом у Перемишльське князівство, де попалив багато міст і сіл. Між ним та Володарем відбулася битва у якій перемогли поляки. В цій битві князь Володар втратив двох своїх визначних рицарів Навротинського і Завшитинського, що змусило князя Володаря відступити в 1124 році в Галич, де він до 1125 року збирав нове військо проти поляків. Безсумнівно, наголошував Д. Зубрицький: «що така кривава війна відбулася зразу ж після визволення з полону князя Володаря у якій його син Володимир, як бачимо, прийняв найактивнішу участь» [8, с.191-192; 9, с.5-7].

Дослідник XIX століття І. Лінніченко, опираючись на свідчення польського літописця Яна Длугоша, теж наголошував, що після визволення батька Володаря, князь Володимир весь час проводив у походах на Польщу. Війна закалювала його, додавала досвід. Він виростав хоробрим воїном, рицарем, який подавав приклад усьому своєму війську. Водночас, воюючи з Польщею, опираючись на Угорщину, князь Володимир Володарович перебирав досвід політичного улаштування Польщі, Угорщини, одночасно ставав політиком європейського масштабу. Поряд була

окрім Польщі, Угорщина і Чехія на політичне улаштування якої, як вважав дослідник І. Лінніченко, орієнтувався князь Володимир Володарович, що пізніше й позначилося на його одноосібному правлінні в Галичині. В цей же час, як наголошують вітчизняні та польські джерела, князь Володимир Володарович не перебирав засобами, задля отримання перемоги над поляками, він був віроломним, жорстоким в молодому віці у проведенні як внутрішньої так і зовнішньої політики[23, с.147].

Вже перед смертю князя Володаря Перемишльського, наголошував польський хроніст Ян Длугош: «Володимир зробив великий похід на поляків і завдав Польщі великих збитків» [49, р.402-408].

Зразу ж після смерті князя Володаря, як наголошував галицький дослідник ХІХ століття О. Партицький, його сини князі Володимир та Ростислав зробили великий опустошуючий похід в Польщу, їх війська дійшли до ріки Вислока, в області якої були зруйновані всі польські міста та села [27, с.23].

Однак скоро брати-князі посварились за якусь невелику територію, що розміщена на межі між Перемишльським та Звенигородським князівствами. Не слід виключати, що князь Володимир, який не отримав Перемишльського князівства, підтриманий тестем, угорським королем, за його військовою допомогою, шукав приводу, щоб військовим шляхом зайняти Перемишль. Можна наголосити, що якась частина перемишльських бояр, вважала, що власне старший брат, князь Володимир, повинен князувати в Перемишлі по старшинству, а не молодий і недосвідчений в політичних справах, князь Ростислав [13, с.46-54; 24, с.58].

З'ясуємо політичні відносини Угорського королівства з Перемишльським князівством. Як відомо після тяжких поразок угорців під Перемишлем від князя Володаря Ростиславовича, був укладений мирний, чи як вважають дослідники, союзний договір. Він був підкріплений у 1132 році шлюбом сина князя Володаря, Володимира з угорського принцесою Софією, дочкою короля Кальмана І. Договір був укладений Перемишльським князівством з Угорським королівством тому, щоб уникнути війни на два фронти. Як відомо в цей час союзниця Перемишльського князівства, Візантійська імперія все активніше проводила

військові кампанії проти Угорщини. В час коли угорці концентрували всі військові сили на кордоні з Візантією, перемишльські князі одночасно нападали як на Польщу так і на Угорщину. Союзна угода і шлюб поклали край нападам перемишльських князів на Угорщину. Стосунки набрали досить дружніх відносин, за яких могутній угорський король побажав бачити свого зятя на столичному перемишльському столі в чому заохочував князя Володимира і не тільки словами, але й наданням великої військової допомоги. Слід зауважити, що за нормами феодального права, старший син князя Володаря, Володимир Володарович, повинен був успадкувати Перемишль, однак вмираючий князь Володар, керуючись невідомо якими причинами, віддав Перемишль молодшому сину Ростиславу. Останній, як вважав галицький дослідник XIX століття І. Шараневич, підтриманий перемишльськими боярами, які знали властолюбство князя Володимира, вирішив не віддавати старшому брату Перемишль. Військові дії не привели ні до якої небуть переваги, хоча угорський король сильно помагав зятю Володимиру військами [14, с.31-62].

Дослідник XIX століття І. Лінніченко вважав, що істинним зачинщиком усобиці в Галичині був угорський король, який домагався своєму зятю, князю Володимиру та своїй дочці Софії, утвердження в Перемишлі. Князя Ростислава підтримували Васильковичі і великий київський князь Мстислав. Така політична ситуація привела до військової рівноваги, хоча угорський король мобілізувавши всі наявні військові сили Угорського королівства від Адріатики жо Карпат, старався не зважати на протидію всіх руських князів. Перемишльський стіл для дому Арпадів був визначний, уже по традиції на ньому повинна була бути його дочка Софія, оскільки мати Володимира перемишльська княгиня Ланка (Олена-Ілона), дружина князя Ростислава Перемишльського теж була з угорського королівського дому і в свій час, підтримана військовою організацією Угорського королівства, зуміла утриматись на перемишльському престолі та утвердити і возвести за допомогою угорської зброї на перемишльський престол своїх малолітніх синів Володаря та Василька. У цьому випадку могутній угорський король теж бажав бачити, за політичною традицією, свого зятя Володимира та свою

дочку Софію володаркою могутнього Перемишльського князівства. Однак рівновага військових сил схилила обидві сторони до переговорів, як наголошував дослідник І. Лінніченко: «тут мова може йти про сферу впливу на Галичину, з однієї сторони Київського великого князівства, з другої сторони Угорського королівства» [23, с.147].

Зовсім по іншому підійшли до з'ясування цієї проблеми Санкт-Петербурзькі вчені І. Фроянов і А. Дворніченко, які вважають, що внаслідок активної зовнішньополітичної діяльності князя Володимира, активною стала і звенигородська громада, яка підтримала свого князя у претензіях на перемишльський стіл. За допомогою останньої звенигородський князь Володимир намагається вигнати з Перемишля брата Ростислава. Дослідники наголошують, що спочатку у конфлікті приймали участь тільки військові дружини князів. Подальші події говорять, що у конфлікт були втягнуті обидві громади: звенигородська і перемишльська. Коли великий київський князь Мстислав послав військо на допомогу перемишльському князю Ростиславу, угорський король після приїзду Володимира з дружиною в Угорщину, теж вислав йому на допомогу велике угорське військо [44, с.115-117].

В цей же час князь Ростислав взяв в облогу Звенигород де воєвода князя Володимира Іван Халдієвич з звенигородцями і 3 тисячами угрів міцно обороняв місто. На кінець оборони, оборонявшися побачили помилку в розташуванні військ князя Ростислава Перемишльського, вийшли з міста і так сильно перемогли князя Ростислава, що у останнього не залишилося іншої можливості, як покинути облогу міста Звенигорода і відійти до Перемишля [47, с.34-56].

Таку ситуацію дослідники І. Фроянов та А. Дворніченко пояснюють так: «князь Володимир, хоча і залишив Звенигород, однак обладяв, громаду, що скоро вернеться з великою угорською військовою допомогою. Громада у відсутність князя Володимира не тільки захистилась, але й перемогла Ростиславове військо. Чому ж громадськість міста так трималася за князя Володимира, та очевидно тому, що отримала запевнення Володимира, що коли він посяде перемишльський стіл, місто отримає за вірність і допомогу більшу економічну і політичну самостійність. Отже, наголошують дослідники, в міжкнязівських

чварах звенигородська громада мала свій торгово-економічний інтерес. Власне тут, наголошують І. Фроянов та А. Дворниченко, ми проглядаємо зіткнення торгово-економічних та політичних інтересів двох громад: перемишльської та звенигородської» [44, с.115-117].

Український історик І. Крип'якевич вважав, що організаторами ворожнечі між братами-князями були перемишльські та звенигородські бояри. На мирному з'їзді у місті Щирці у 1127 році, як це засвідчує польський хроніст Ян Длугош, бояри з обох сторін безуспішно намагалися дійти згоди, і тільки смерть князя Ростислава Володаровича Перемишльського, вважав академік І. Крип'якевич, припинила в Галичині усобицю і заложила процеси подальшої централізації Галицької держави, князем Володимиром Володаровичем Перемишльським [21, с.67].

Утвердившись в Перемишлі та Звенигороді, він у 1135 році робить блискучий похід у Польщу, внаслідок якого, як наголошують польські джерела: «князь Володимир взяв всю Вісліцку область і повернувся в Перемишль з великим польським полоном» [20, с.79].

Дослідник Д. Зубрицький вважав, що перемога князя Володимира відбулась внаслідок зради якогось воеводи «угорця». Польський історик Нарушевич вважав, що це був відомий в історії князь Борис Коломанович, якого підтримували поляки в його претензіях на угорський престол і якому дали в утримання Вісліцку область, та це ймовірно, наголошував Д. Зубрицький, не відповідає істині [8, с.191-192; 9, с.5-7].

Що стосується князя Бориса Коломановича, то він був сином угорського короля та княгині Євфросимії, дочки Володимира Мономаха. Виріши, наголошував І. Лінніченко, Борис Коломанович почав домагатися угорського престолу, опираючись на частину угорських вельмож. У його домаганнях його підтримувала Польща, яка бажала використати усобицю в Угорщині, щоб відібрати прикордонні області від Угорщини. Польський король Болеслав зробив три походи в Угорщину в 1132, 1133 і 1134 роках, та всі вони були неуспішними. На стороні Бориса та Болеслава ми знаходимо і руське військо, як вважають дослідники, це військо послане київським великим князем. Ворогом цієї коаліції був зять і союзник угорського

короля, князь Володимир Володарович Перемишльський [23, с.147-155].

Угорські джерела теж наголошують, що відбивши напад поляків у 1135 році угорський король і його зять галицький князь Володимир у битві розгромили поляків [47; 48, т.21].

В 1135 році в результаті могутнього удару угорці захопили всі прикордонні з Угорщиною польські області, а князь Володимир Володарович, Вісліцку область [45, с.17-18; 47; 14, с.31-62; 40, с.92-94].

Мирний договір з Польщею був укладений і князь Володимир Галицький розпочинає переговори на сході, оскільки попередні його відносини з великим київським князем були напружені [40, с.92-94]. Джерела після цієї перемоги наголошували, що великий київський князь Ярополк хоча князував не довго, з 1132 по 1139 рік, однак за час свого правління проводив політику єднання держави, помагаючи окраїнним князям проти ворогів Русі-України [11]. В 1136 році великий київський князь Ярополк знову надав допомогу галицьким князям, яка забезпечила перемогу над польським королем Болеславом Кривоустим [21, с.91].

Така повага і авторитет великого князя Ярополка підтверджується свідченнями Руського літопису, який наголошував: «що у 1138 році галичани разом з киянами, смолянами, володимирцями на чолі з Ярополком ідуть на Чернігів» [36, с.192]. Можна наголосити, що великий київський князь Ярополк добре знав ситуацію в Польщі надаючи допомогу князю Володимирі, оскільки перед Галичиною була могутня, з'єднана воєдино, агресивна Польща, яка була настільки могутня, що справлялася як з угорцями так і з галичанами [23, с.147].

В цей же час польський король Болеслав Кривоустий знав про агресивність князя Володимира по польсько-угорській війні і намагався не допустити створення ним Галицької держави [40, с.258-259].

Галицький дослідник Д. Зубрицький зауважував: «що Польська держава за час правління короля Болеслава Кривоустого стала могутньою тому, що Болеславу вдалося зломити опір польських князів і підчинити їх загальнопольській

ідеї. Розумний князь Володимир розумів, що протистояти цій Польській державі тільки дипломатією, а тобто не завжди впевненим союзом з Угорським королівством та Київським великим князівством, не можна. Для забезпечення недоторканості кордонів Галичини від Польщі, потрібна власна галицька державна могутність» [9, с.37].

Власне в цей час, наголошував дослідник І. Лінніченко, князь Володимир Галицький бачучи могутню Польську державу намагається відновити свою зверхність серед Прикарпатських князів і підкорити їх загально-державним інтересам усього Прикарпаття та Подністров'я. Його помисли, які переплелись з аналогічною позицією великого київського князя Ярополка, можна покласти в першу фазу формування великої Галичини від Сяну до Дунаю, де перемога над польським королем Болеславом Кривоустим в 1136 під Галичем, заклала перший етап становлення незалежної Галицької держави [23, с.152].

Можна вважав, що паростки єдності Галичини проросли ще за великого київського князя Мстислава Мономаховича (1125-1132рр.), який послабив центральну владу в Києві і практично заснував в Русі-Україні державний федералізм, на якому проросли регіональні держави. Він підтримував тих князів, які уособлювали собою регіональну владу проти зовнішніх ворогів. Так в 1126 році великий князь Мстислав втручаючись у політичні справи Галичини підтримав центральне правління в Перемишлі на чолі з князем Ростиславом Володаровичем. До його розуміння проблеми були включені і князі Георгій та Іван Васильковичі. Однак вся діяльність в цьому питанні великого князя Мстислава була не послідовною, тому після його смерті 15 квітня 1132 року наступний великий київський князь Ярополк надав торгово-економічні привілеї регіональним князівствам Русі, як і торгівлі так і в політичній діяльності. Вчені ХХ століття вважали правління великого київського князя Ярополка політичною, соціальною і економічною революцією внаслідок якої міста та князівства отримали від Ярополка великі права. Слід наголосити, що торгівельні права міст Русі були закріплені великим князем Ярополком в 1135-1136 роках [5, с.21].

Московський дослідник ХХ століття В. Янін вважав, що торгово-економічні пільги нібито на перший погляд не підривали

великокнязівської влади, однак сильно зміцнювали регіональні князівства і юридично закріплювали за ними право економічної самостійності, яке згодом переросло в політичну незалежність. З точки зору процвітання Русі, це було явище прогресивне, однак з точки зору феодалного права, стимулювало регіональну самостійність князівств[40, с.258].

Київський дослідник П. Толочко вважає, що час правління великого київського князя Ярополка була епохою переходу від єдиновладдя до поліцентризму. Великий київський князь Ярополк послаблюючи великокнязівську владу, тим самим дав можливість посилитись, як політично, так і економічно регіональним князівським центрам, які використовуючи авторитет великокнязівської влади, по суті, за її рахунок, вирішували свої політичні питання. Перемога великого київського князя Ярополка в Галичині в 1136 році над могутнім і свавільним польським королем Болеславом Кривоустим зміцнила авторитет не тільки великокнязівської влади, але й авторитет перемишльського князя Володимира, який отримав завдяки перемозі першість серед Прикарпатських князів [42, с.108-115, с.115-116].

Після смерті великого князя Ярополка в 1139 році в Києві починається міжусобна боротьба за великокнязівський стіл, як зауважував галицький історик І. Шараневич: «яка тільки прискорила кристалізацію незалежної Галицької держави» [45, с.37].

Однак цей процес не набув широких форм. Як тільки на великокнязівському столі утвердився великим князем Всеволод Ольгович, князь Владислав Краківський зразу ж вступає з ним в дружні відносини. Союз був вигідний обом, оскільки краківський князь Владислав боявся своїх братів, а також галицьких князів, які підтримували опозиційних, до його центральної влади, регіональних польських князів. Союз нового великого київського князя Всеволода з князем Владиславом Краківським був скріплений шлюбом сина Владислава, Болеслава з дочкою Всеволода Звениславою. Цей союз залишався дієвим до самого вигнання князя Владислава з Польщі. Після укладення союзу, новий великий київський князь Всеволод захотів відібрати у князя Із'яслава Мстиславовича, Волинське князівство. Він

посилає у Волинь своє велике військо, яке доповнюють перемишльський князь Володимир та галицький князь Іван. Також на допомогу Всеволоду прийшло військо князя Владислава Краківського. Така ситуація зовсім не влаштувала галицьких князів і вони дізнавшись, що великий київський князь Всеволод бажає перевести князя Із'яслава у місто Переяслав, а місто Володимир віддати своєму сину Святославу, зразу ж вступили в ворожі стосунки з великим київським князем Всеволодом. З'єднання Київщини і Волині в одних руках сильно налякало прикарпатських князів Володимира та Івана, що заставило їх ще більше консолідуватися. Отже, наголошував вчений І. Лінніченко: «консолідація Прикарпаття і Подністров'я і перетворення їх в єдину могутню Галицьку державу, посприяв цьому своєю агресивною політичною діяльністю, передусім великий київський князь Всеволод» [23, с.155].

Ситуація була майже безвихідна і знову в таких обставинах князь Володимир Перемишльський та князь Іван Галицький вжили достатньо заходів, щоби дипломатичним шляхом забезпечити безпеку своїм князівствам. Як наголошував історик Д. Зубрицький: «галицькі князі замість того щоб битися з волинським князем Із'яславом Мстиславовичем подружилися з ним і повернулися з походу проти нього додому. Поляки не задовільнившись ходом війни, лиш пограбувавши околиці міста Володимира, повернулися в Польщу. Ось так закінчилась війна нового великого київського князя Всеволода в 1140 році проти Волинського князівства» [9, с.57].

Таким чином на передодні смерті князя Івана Галицького, ми бачимо політичну консолідацію двох родичів, володарів Прикарпаття та Подністров'я, які єдині в своїх політичних стремліннях. Таку очевидно політичну єдність князів Володимира Перемишльського та Івана Галицького можна спостерігати у продовж всього десятиліття, а тобто від того часу, коли Володимир став князем Перемишльським та Звенигородським, а Іван князем Галицьким та Теревовлянським. Як бачимо, обидва володарі діють за одне в усіх своїх політичних стремліннях. Такий дуумвірат, чи як вважає російський дослідник Д. Александров, співправління Галицькою державою, князями Володимиром та Іваном, було притаманно для тогочасної

Європи. Аналогічні процеси в цей час, дослідник, спостерігає в Польщі, Угорщині, Німеччині, де кожний володар мав своє князівство, однак був співправителем держави. Галичина в цьому питанні не виключення, власне тому Д. Алексанров називає в 30-х роках XII століття Володимира та Івана, князів Галицьких, співправителями Галицької держави. До них, на думку дослідника, такими співправителями держави Великої чи Білої Хорватії - Прикарпаття та Подністров'я, були їхні батьки, князі, Володар Перемишльський і Василій Теребовлянський [2, с.45, с.47, с.52, с.54, с.116].

Смерть Івана, князя Галицького і Теребовлянського в 1141 дозволила князю Володимиру Перемишльському і Звенигородському стати єдиновладним володарем Галицької держави. Він злучує всю велику територію чотирьох князівств, що простягнулась від Карпат до Дунаю в одну етнічну, політичну, економічну та культурно-релігійну інфраструктуру, яка проглядається з епохи Великої чи Білої Хорватії V-X століть на території Прикарпаття та Подністров'я [12, с.23-27].

Руський літопис так описував подію переходу столиці з Прикарпаття в Подністров'я: «сього ж року преставився у городі Галичі, Василькович Іван і взяв волость його Володимирко Володарович. Сів він у обох волостях Галицькій і Перемишльській, князюючи в Галичі» [36, с.193].

За таких власне обставин природна смерть Івана Васильковича, князя Галицько-Теребовлянсько, у 1141 році, дозволила князю Перемишльсько-Звенигородському Володимиру Володаровичу, законно, як спадковому володарю, заволодіти Галицьким і Теребовлянським князівствами і стати одноосібним володарем Прикарпаття та Дністро-Подунав'я.

Однак повній абсолютській владі галицького князя Володимира Володаровича у 1141 році перешкоджав племінник і васал, князь Іван Ростиславович Берладський. Хоча на перший погляд, він виявив повну покору і васалітет могутньому стрію, князю Володимиру Галицькому, оскільки він не міг заважати його абсолютизму тому, що той був надто могутнім, як у військовому та політичному плані. Князь Володимир Галицький володів у 1141 році всіма ключовими центрами: Перемишлем, Звенигородом, Галичем і Теребовлем, князь Іван Ростиславович,

з волі стрія Володимира, тільки Берладським князівством, яке у нього після 1141 року було відібране і йому надано, Звенигородське князівство, для того, щоб перебувати в полі зору князя Володимира біля столичного Галича. Таким чином у 1141 році князь Володимир Володарович Галицький володів усією територією стародавньої Великої чи Білої Хорватії, яку визначив в таких кордонах, ще у Х столітті у своєму творі «Про управління імперією», візантійський імператор Костянтин Багрянородний [3, с.85, с.375; с.5-6].

Такому швидкому зміцненню князя Володимира передувала попередня епоха в яку, як наголошує сучасний російський дослідник Д. Александров, аналізуючи факти із 1138 року: «співправителі князі-родичі Володимир та Іван політично діяли спільно, разом злучуючи у спільній меті не тільки свої військові дружини та бояр, але й торгово-ремісничу знать та перемишльсько-галицький народ, який відстоював незалежність Галичини від великого київського князя Всеволода Ольговича» [2, с.45, с.47, с.52, с.54, с.116].

Руський літопис так відтворює ці події: «Весною 1138 року привів Всеволод Ольгович половців до города Прилука. Ярополк тоді скликав братів своїх і з синівцями своїми зібрався, і з суздальцями та ростовцями із полочанами та смолянами із киянами та переяславцями і Васильковичі Іван та Ростислав прийшли і Володимирко Володарович прислав на поміч галичан і король угорський Бела Сліпий угрів прислав» [36, с.190].

У 1139 році, наголошує дослідник Д. Александров і як засвідчує Руський літопис: «Всеволод після смерті Ярополка претендує на князювання в Києві. В союзі з ним виступають князь Іван Василькович Галицький та князь Володимир Володарович Перемишльський. Відсутність в джерелах свідчень про князя Ростислава Володаровича та про князя Георгія (Юрія) Васильковича може говорити про те, що їх уже не було в живих» [14, с.31-62; с.32-33].

В цьому ж 1139 роком Руський літопис наголошує: «що галицький князь Іван Василькович і перемишльський князь Володимир Володарович спільно діяли проти волинських і київських князів, на прохання вже нового київського князя

Всеволода, однак не врядившись, повернулись додому» [36, с.192].

Такі ж свідчення, наголошує історик Д. Адександров, отримуємо і під 1140 роком, за якими: «князь Володимир Перемишльський та князь Іван Галицький діють спільно захищаючи свою спільну велику Перемишльсько-Галицьку державу, як її співправителі. Така солідарна спільна політична діяльність родичів-князів Івана Галицького та Володимира Перемишльського, на думку історика Д. Александрова, дає право зрозуміти на яких правових основах після смерті князя Івана, князь Володимир зайняв Галицьке і Теребовлянське, а також Берладське князівства» [2, с.45, с.47, с.52, с.54, с.116].

Руський літопис, що був написаний в Києві дуже скупо підтвержує нам ці події, немов би літописець все це знає, але чомусь з якихось певних політичних міркувань замовчує ці доленості для Галицької держави, події, які датує 1141 роком [20, с.81].

Тільки за умов викладеного та проаналізованого вище, можна зрозуміти, чому процес утворення Галицької держави пройшов мирним шляхом, що зберегло стабільним соціально-економічний та політичний лад у цій частині Європи, кристалізувало єдність і водночас могутність, дякуючи енергійній політиці князя Володимира Володаровича, нової Галицької держави [32, с.74].

В подальшому політична кар'єра цього князя хоча і була терниста, однак визначальна в процесі консолідації земель Прикарпаття і Подністров'я в одну Галицьку державу, як скупо зауважив Руський літопис: «цього ж літа (1141р.) преставився в Галичі Василькович Іван - і взяв волость його Володимирко Володарович, сидячи в обидвох волостях Галицькій і Перемишльській, князюючи в Галичі». Ця подія мала доленосне значення для кристалізації Галицької держави [36, с.193].

Таким чином в середині XII століття, внаслідок перенесення столиці князем Володимиром Володаровичем з Перемишля в Галич територія Прикарпаття і Подністров'я з 1141 року називається, Галичиною, яка дуже швидко внаслідок військово-політичної та торгово-економічної діяльності її енергійного князя Володимира Володаровича, набирає єдину

політичну, етнічно-культуну, релігійну та економічну інфраструктуру по усіх басейнах рік від Сяну до Дністра від північних схилів Карпат по басейну ріки Дністра, Прута до Причорноморського побережжя та Подунав'я. На сході Галицька держава просувається на схід в верхів'ях Західного Бугу де по нових кордонах межує з Волинню [21, с.61].

3.Карта Галичини XII століття.

З книги «Історія королівства Галичини».

Внаслідок об'єднання, Галицьке князівство, прискорює свій політичний та торгово-економічний розвиток в середині XII століття. Зміцнення одноосібної влади князя Володимира Володаровича, дає можливість швидкого розвитку сільського господарства, торгівлі, росту великого феодалного землеволодіння та збільшенню населення. Вся діяльність нової адміністративної інфраструктури політично фіксується

джерлами, «як діяльність великої Галицької землі», політична доля єдності якої в цей час теж була вирішена. З 1141 року ми проглядаємо повну незалежність Галичини як від західних так і східних сусідів.

В цей час як східні так і західні сусіди отримали від галичан військову поразку: Київське князівство на Рожному полі, Угорське королівство в битві під Перемишлем. Якщо врахувати агресивність галичан щодо Польщі, вторгнення перемишльського та теребовлянських князів, в тому числі з половцями в Польщу, то можемо наголосити, що Галичина в час об'єднання в 1141 році, дійсно, як зазначав Руський літопис: «славилася тишиною, спокоєм». Таким чином, як бачимо до 1125 року Угорське та Польське королівства, як сусіди на заході, та сусіди на сході, Волинь та Київщина не сміли нападати на Галичину. Як зазначають джерела, Галичина міцно дотримувалася союзу з Візантійською імперією, що прискорило її політичний та культурно-релігійний розвиток, зокрема найтіснішими стали торгово-економічні та військові відносини, які відомі з більш стародавньої епохи Прикарпатсько-Дністровської державності, Великої чи Білої Хорватії, про політичні взаємини з якою описав у своїй праці візантійський імператор Костянтин Багрянородний [3, с.85-86, с.375-376; с.5-6].

Слід наголосити, що самодержавному правлінню князя Володимира Володаровича Галицького зразу по його утвердженню в чотирьох князівствах почав протидіяти великий київський князь Всеволод Ольгович. Щоб приборкати непокірну Галичину, як з заходу так і з сходу, князь Всеволод Київський іде на все більше зближення з Польщею. У 1142 році між великим київським князем Всеволодом Ольговичем і великим краківським князем Владиславом II було укладено військово-політичний союз. Син краківського князя Владислава одружився з княжною Дзвениславою Всеволодівною. Після укладення київсько-краківського союзу почалася війна в Польщі, до якої було запрошено на боці великого київського князя Всеволода і князя Володимира Галицького.

Як бачимо міцний союз великого київського князя Всеволода з краківським князем Владиславом II був утворений для того, щоб тримати в покорі князя Володимира Галицького.

Хмари над князем Володимиром Галицьким згущувалися. В зв'язку з посиленням польської загрози, князь Володимир швидко, прорахувавши це, переніс столичний центр з Перемишля в Галич, що було політично вірним кроком [27, с.23; 10, с.199-201].

Сучасний український історик С. Федака теж вважає, що перенесення столичного центру з Перемишля в Галич дуже не сподобалося великому київському князю Всеволоду, тому він супроти діяльності князя Володимира Галицького утвержує на Волинському княжінні свого сина Святослава Всеволодовича. Володимир Галицький розумів, що таким кроком Всеволод Київський розпочинає поступове підминання Галичини під Волинь. Розуміючи неминучість війни з поляками та київськом-волинським великокнязівським доменом, він швидко стабілізує одноосібну політичну владу в Галичині, приборкує місцеве боярство, яке орієнтувалося то на Київ то на Краків. Тільки таким чином, наголошує дослідник С. Федака, князю Володимиру Володаровичу вдалося забезпечити собі незалежність від Києва [11, с.12-28].

Власне за таких політичних реалій у 1141 році адміністративно-політичним центром Південно-Західної Русі-України, стає Галич, куди князем Володимиром Володаровичем була перенесена столиця, і як вважають дослідники і єпископія, яка стала акумулюючим центром всього політичного життя як Прикарпаття і Подністров'я так і Подунав'я. Князь Володимир Володарович був першим великим володарем території якого на сході та південному сході доходила по лінії Горині, Свічі, Південному Бугу, на Заході, де Галичина межувала з Польщею і Угорщиною кордони проходили по річці Сян по вододілах рік Вислока і Віслоки, далше по ріці Сян, Карпатському хребту до Семиграддя і по Серету. Далше кордони проходили по Дністро-Дунайському міжріччі, охоплюючи гирла рік Дністра та Дунаю. До Галицького князівства належало і Закарпатська Русь, населення Карпатських гір, які здавна були заселені слов'янами. Окрім Галича, могутніми торгово-економічними та політико-адміністративними центрами були: Перемишль, що лежав на стародавнім торговельному шляху, що з'єднував Галичину з Угорщиною, Польщею та Чехією, Звенигород в Прикарпатті, в

Подністров'ї Галич та Теревовль, на півдні Бакота, Берлад, Малий Галич на Дунаї. Князь Володимир Володарович у 1141 році став могутнім володарем, якому внаслідок підкорення військово-політичної сили усіх чотирьох князівств, бояр та громад: Перемишльського, Звенигородського, Галицького та Теревовлянського князівств, вдалося стабілізувати політичну і економічну ситуацію на такій великій території. Він зумів зразу ж у 1141 році перебороти намагання сусідніх князів, претендентів на галицький престол, а також підкорити собі могутніх галицьких бояр, які здавна мали в регіоні сильні політичні та економічні позиції. Злучення воєдино чотирьох князівств зразу ж поставило князя Володимира Галицького в один ряд наймогутнішими володарями Центрально-Східної Європи. Таке становище дозволило князю Володимиру Галицькому зразу у 1141 році стати незалежним, щодо Києва, центрально-європейським володарем. У 1141 році статус галицького князя, був набагато вищий ніж раніше, коли князь Володимир був лише князем перемишльським чи перемишльсько-звенигородським. Московський дослідник О. Рапов наголошував: «що у 1141 році князь Володимир Володарович об'єднав всі дрібні князівства, що знаходились на території від Карпат до Дністро-Подунав'я під своєю владою. Це політико-адміністративне об'єднання різко посилювало політичну і військову могутність галицького князя і привело до нових територіальних надбань. Це сталося тому, що він був, ділчичний, спадковий володар, який по праву і заповіту брата, вмираючого галицького-теревовлянського князя Івана, успадкував владу в Подністров'ї та Подунав'ї, що не дало можливості боярам, за законами феодального права, запросити собі на княжіння іншого руського чи іноземного князя. За таких політичних та феодально-правових умов у 1141 році проходить повна централізація Галицько князівства, як військова так і адміністративна. Ослаблення великокнязівської влади і військово-політична могутність князя Володимира Володаровича Галицького, вважав дослідник О. Рапов, ось причини, які привели до повного від'єднання Прикарпаття, Подністров'я та Подунав'я від Київської держави і перетворили останні, навколо Галича, в самостійну Галицьку державу, з своїм спадковим володарем, з

роду внука великого київського князя Ярослава Мудрого, Ростислава Володимировича» [32, с.74].

Дещо іншу точку зору на цю проблему має київський історик М. Котляр, який вважає, що в 1141 році князь Володимир Володарович сформував Галицьке князівство, яка об'єдналося з чотирьох незначних князівств. Нав думку дослідника, тільки тоді, як Галицька земля була об'єднана князем Володимиром Перемишльським, вона прискорила політичний і торгово-економічний ріст самого Галича. Тільки у середині XII століття виростало його соціально-економічне і політичне життя. Злучення значної частини західно-руських земель навколо Галича, на думку М. Котляра, було облегшено швидким наростанням центробіжних процесів феодального розпаду. Київський центр виявився неспроможний перешкодити утворенню сильного Галицького князівства і його політичному відокремленню. Однак, великокнязівська влада з перших років існування Галицького князівства робила все для того, щоб підкорити могутнього князя Володимира Володаровича Галицького, загальноруській державницькій ідеї. Робились спроби його вигнання чи навіть заміни. Протидіючи централізаторським діям київського князя Всеволода Ольговича, князь Володимир Галицький одночасно намагався ослабити могутність і волинських мономахів, в першу чергу князя Із'яслава Мстиславовича. Так у 1141 році великий київський князь Всеволод звелів у Володимирі посадити на престол свого сина Святослава, а Із'яславу велів перейти у Переяславське князівство. Такий хід подій створив реальну загрозу існуванню Галицькому князівству, яке так добре і швидко було організоване енергією князя Володимира Володаровича Перемишльського. Якщо врахувати союзні та родинні взаємовідносини князя Всеволода Київського з польськими князями, то можна наголосити, що могутній галицький князь, як наголошує М. Котляр, у 1141 році попав у своєрідні стратегічні кліщі. Вірний своїй політиці посадження братів і синів по ключових містах великий київський князь Всеволод, наголошує М. Котляр, уже в 1141 році шукав приводу, щоби вигнати незалежного князя Володимира Володаровича із Галича до Перемишля. Справа йшла до військового конфлікту між ними [20, с.79-82].

З точкою зору київського історика М. Котляра не згодні Санкт-Петербурзькі вчені І. Фроянов та А. Дворніченко, які вважають, що Галич вже у IX-XI століттях був могутнім торгово-економічним та політичним центром. За свідченням Аноніма угорського Галичем в 896 році управляв незалежний галицький князь. Дослідники наголошують, що князювання Івана Васильковича в Галичі в 1124 році лиш підтверджує, що Галич в IX-XI століттях був могутнім центром і цілком справедливо з 1141 року зайняв місце столиці Галицької держави [44, с.132].

Свідчення угорських джерел, які засвідчують про наявність у Галичі в IX столітті галицького князя [47, s.123-127], наголошують І. Фроянов. А Дворніченко, спростовує твердження М. Котляра, що Галич в XII столітті був: «звичайнісіньким князівським замком без посада» [22, с.115-117; 20, с.75-82; 48, т.21; с.150].

Поява у Галичі в 1124 році князя Володаря Перемишльського, як наголошував польський літописець Ян Длугош, факт багатозначний, який живе в ньому певний час та збирає нове військо [49, р.407-408; р.533-534], свідчить про високий рівень соціально-економічного та політичного життя міста. Про рівність по значенню центрів Перемишля і Галича нам говорить як Ян Длугош так і Печерський патерик, який в 1096 році розповідає про «гостей з Галича і лодії з Перемишля» [49, р.407-408; р.533-534; 28, с.108].

Таке вивіщення Галича у 1096 році, коли він відсунув на задній план по економічному розвитку Перемишль, Звенигород та Терибовль, вважають І. Фроянова та А. Дворніченко, не випадкове, оскільки: «Галицька громада уже в 1096 році активно конкурувала з Перемишлем, Володимиром та Києвом, що яскраво дає відповідь на питання, що Галич не випадково став у 1141 році столичним центром Галицької землі. Ось, чому Галич уже в час князювання Івана Васильковича став центром Галицько-Теребовлянського князівства, а в час князя Володимира Володаровича, всього Прикарпаття і Подністров'я, а в подальшому, за темпами розвитку Галич випередив і Київ, що дало йому право в середині XIII століття, в епоху короля Русі Данила Галицького, стати столицею (Південно-Західної Русі) чи

як вважав історик М. Грушевський, Русі-України» [44, с.132-134].

Вчений ХХ століття В. Пашуто вважав: «що переїзд у 1141 році перемишльського князя Володимира і заснування нового столичного центру в Галичі, був пов'язаний політичними обставинами. Князь Володимир бажав правити, самостійно, не оглядаючись на поляків та хиткий союз з угорцями, оскільки його діяльність Перемишлі обмежувалася великими боярами. Роль Перемишля, «Гірської країни Перемишльської», як великого боярського центру в Центральній Європі дуже велика, однак уже в XII столітті внаслідок близькості кордонів з Угорщиною, Польщею, Чехією, Перемишль став дуже незахищений від раптового нападу сусідів. Щоб опинитись під Перемишлем угорському королю потрібно було всього день ходу, краківському князю приблизно такий самий час, і хоча Перемишль був добре укріплений оточений захисними фортецями та містечками, однак великому війську він протистояти міг тільки за умов допомоги місту, всієї Галичини» [29, с.148].

Коли князь Володимир Володарович переніс столицю в Галич у ньому вся економіка, міжнародна торгівля знаходилася в руках стародавнього родового галицького боярства, про що розповідає давньогалицька беліна, записна Гільфедріном «Дюк Степанович». Однак слід наголосити, що основна маса перемишльського боярства разом з князем Володимиром теж переселилася у нову столицю Галич і до певної міри склала конкуренцію місцевому галицькому боярству, яке внаслідок незадоволення повстало і запросило на княжіння в Галич, князя Івана Ростиславовича Звенигородського [13, с.46-54].

Перенесення столиці з Перемишля в Галич було обумовлено великою територією, яку в спадок отримав перемишльський князь Володимир Володарович. Тому для управління йому потрібна була велика адміністрація, боярство, службова знать, а також єдина релігійна організація. З цією метою князь Володимир засновує в столиці у 1144 році, Галицьку єпископію, про що засвідчує перший запис в Галицькому євангелію [15, с.62-65].

З Галича йому було зручніше управляти землями як Прикарпаття так і Дністро-Подунав'ям з Берладським князівством, тому князь Володимир вибрав, добре захищене від раптового нападу ворогів, місто Галич, з якого він добре орієнтуватися як у південному, центрально-європейському так і в причорноморському політичному та торгово-економічному житті [26, с.367].

Цілком очевидно, наголошував дослідник ХХ століття А. Насонов, що Подунав'я перейшло в спадок князю Володимиру Володаровичу від Галицько-Теребовлянського князя Івана Васильковича. Уже у час князювання Володимира Володаровича в Галичі, галичани вважали Теребовль та Дністро-Дунайське пониззя з центром у місті Берладі, своєю волостю [25, с.136].

Домінування могутності Галицької Русі в Подунав'ї відзначає і грамога князя Івана Берладинка від Галицького стола. Очевидно Берлад, Текучий, Малий Галич були тими центрами, які утримували позиції володарювання князя Володимира Галицького на Дунаї [6, с.336-381].

Важливим рішенням князя Володимира зразу ж після злучення Прикарпатських та Дністро-Дунайських князівств в одну Галицьку державу, наголошував історик І. Крип'яквич, було встановлення нової столиці. Всі інші міста Галичини знаходились на окраєні: Перемишль близько польського кордону, Теребовль поблизу половецьких степів. Прикритий Дністро-Дунайськими містами та Теребовлем з півдня Галич був тією могутньою столицею з якої можна було контролювати і степовиків і Дністро-Подунав'я. Внаслідок такого міцного прикриття раптовий удар Галичу не загрожував. Як відомо усі решта, князівські центри, Перемишль, Звенигород могли дуже довго витримувати облоги від поляків угорців, тому Галич, який стояв в центрі Прикарпаття і Подністров'я, був тим зручним політичним центром, який забезпечував активне управління усією Галицькою державою. Галич мав можливість і час зібрати великі військові сили, якщо напад на Галичину був з якоїсь однієї сторони. Галич, наголошував академік І. Крип'яквич, був важливим економічним центром Європи. Судноплавний Дністер давав можливість «гостям з Галича і лодьям із Перемишля», як зауважував Печерський патерик в 1096 році, вести торгівлю як з

Києвом, так і з Константинополем, Будюю, Регенсбургом на Дунаї, Причорноморськими містами [21, с.73]. Важливим товаром, яким торгував Галич, була сіль. Як виразився Печерський Патерик: « київський князь у 1096 році не пустив гостей з Галича і лодій із Перемишля і не було солі в усій Русі» [28, с.108].

Отже торгово-економічна могутність, яка розвинулась за багато століть економічного розвитку, підняла Галич до столичного політичного центру. Як бачимо з історичних джерел з III-IV століть по IX-X століття, проходило економічне вивищення Галича, а опісля з X по XII століття політичне, хоча можна наголосити, що Галич (Galtis), стоячи на великому торговельному шляху, оскільки Дністер був в той час повністю судноплавним, був один із могутніх торгових центрів Подністров'я, уже в III-IV століттях нашої ери (246р.), про що зауважив готський історик Йордан та Географ Баварський у VIII столітті, з цього часу розвивав свою економічну систему [11, с. 8-19; 12, с.23-27].

Становище торгово-економічного центру без політичної адміністрації було типовим явищем для міст-держав тогочасної Європи наголошують у своєму дослідженні Санкт-Петербурзькі вчені І. Фроянов та А. Дворніченко [44, с. 132-134].

Економічне облаштування, як вірно наголошував академік І. Крип'якевич, зробило Галич могутнім столичним центром Галицької держави, тільки тоді, коли в 1141 році князь Володимир Володарович затверджує за Галичем статус політичної столиці, і всю землю від Сяну по Дунай називає відносно свого нового столичного центру, Галичиною, а весь народ галичанами. Ця назва для народу цієї великої території закріплюється як в Руському літописі так і в угорських, польських, чеських і німецьких дрежелях, французькому епосі [21, с.61].

Не будемо виключати, що у Галичі з самого початку сформувався могутній клас боярства, яке вирросло із торгово-ремісничої знаті. Могутність галицького боярства ми проглядаємо із самого початку князювання Володимира Володаровича в Галичі, як столичному центрі. Бояри постійно намагаються обмежити самостійне правління князя Володимира. За таких обставин, можемо говорити, що до утвердження в

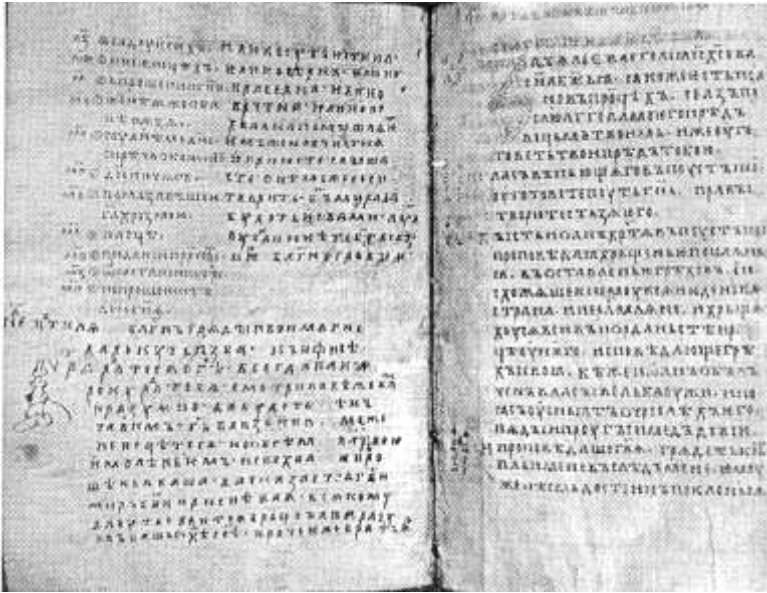
Галицькій землі князя Володимира Володаровича було не простим, однак владний князь, за допомогою військової сили, утвердив своє панівне становище, в такому сильному боярському торгово-економічному центрі, як Галич.

Джерела засвідчують, що Галич цього часу був і могутнім культурним та релігійним, очевидно єпископським центром [13, с.46-54;15,с.62-65].

ЕЖЕ ОДНИМЪ СЯГОУЮТЪ ГЛЫБЪ

ОБЪСМЪ АЩИНАСА. ВОТЪЩИ ПСТРОВЪ. А
 БАМА И ВАОУ. ФОНЦЕВШИНОРАЧНИ. Р
 НЕДА ВМА. Ф ВАОУ. ТОЩИСАЖЕНЪ ВМА. А
 С ВАОУ. ЕЮСАСАБЛЕННЪ М. ГІ АДУ. ГІШ. І
 Х ОАЕІНМЪТДМ. М. ДІ НАУДІОНМА. С
 ШИТУХАРАНА М. НА. А. НОНЪВАНИ. З
 ЕІ АРАЪ М. ФІ ЕА. СЛОСЪМЕНИПРИЧА. И
 М. НА ВАОУ. БЕ ОХАНОЩЕННВОДАМЪ. Ф
 М. ДІ ЕА. НГ ОАУЕОНЪ М. ВАОУ. НА. ДІ
 ОАЩЕКАРХІСУНАГОРЪВЕ ВМА. ГІ МН. Ш
 ОКАРХОТОНЕН М. ДІ ВАОУЦЕ. ІС. П

4.Галицьке євангеліє 1144р.

Це підтверджує нам Галицьке євангеліє, яке датується 1144 роком, тобто роком утвердження князя Володимира Перемишльсько-Звенигородського в Галичі. Зауважимо лиш, що Галицьке євангеліє, є унікальною пам'яткою, яка написана на галицько-хорватській мові, має рідкісний срібний XII століття, оклад. Галицьке євангеліє є не єдиним переконливим джерелом, яке з історичної, культурно-релігійної та мовної точки зору, засвідчує велич Галицької держави XII століття [15,с.62-65; 16, с.92-93].

Тепер ще раз звернемося до населення та соціальних станів міста Галича. Руський літопис наголошує, що в місті були всі « і худі і багаті і добрі і духовенство... ». Загальна чисельність міста в час переїзду князя Володимира Володаровича в Галич складало 15 тисяч чоловік. В основному, це були, бояри, торгово-ремісничі знать, духовенство, в підгородді проживали селяни-землероби. Місто більше виглядало на великий торговий центр, в якому всю владу мали бояри, купці «гості з міста Галича» та торгово-ремісничі знать. Цей здогад підтверджує свідчення

Печерського патерика, який в 1096 році засвідчує «гостей з Галича, які торгували в Києві сіллю» [28, с.108].

Галицький дослідник І. Шараневич, що проводив археологічні роботи в Галичі вважав, що місто в IX-XII століттях було «середовищем галицьких купців», які займалися торгівлею у західній, південній та східній Європі. Факт продажі великої кількості солі в Києві, наголошував дослідник, дуже показний. Він говорить, що «гості з Галича», про вигнання яких жалкували кияни, були тут завжди бажаними [45, с.33].

Таким чином, князь Володимир Володарович, зробив своїм столичним містом, Галич, яке вже задовго до середини XII століття було ключовим в торгово-економічній інфраструктурі міст Русі та Європи.

Безсумнівно, що така могутність Галича, як вірно зауважує і київський історик М. Котляр, зразу ж налякала всіх сусідів і в першу чергу великого київського князя Всеволода, тому М. Котляр вірно наголошує: «що уже в 1141 році великий київський князь Всеволод Ольгович робив все можливе для заміни, а той фізичного знищення князя Володимира Галицького. Однак Галицьку державу, яку започаткував князь Володимир і яка стала потрібною всьому населенню Прикарпатсько-Дністровського та Дунайського регіонів, і яка зразу ж по утворенні, отримала визнання в усій Європі, знищити було уже не можливо» [20, с.82].

Дослідник І. Лінніченко вважав, що уже в 1141 році великий київський князь Всеволод робив все, щоби знищити Галицьке князівство, він почав організовувати великий похід у Галичину, хоча офіційної для цього причини не було. Формально, князь Володимир Галицький виконував всі феодалні повинності, щодо свого великого київського сюзерена, однак, наголошував І. Лінніченко, цього було недостатньо тому, що князь Володимир бажав виграти час, щоб у спокою свого правління ще з більшою енергією нагромаджуючи військові сили, зміцнити своє політичне становище, йшло до зіткнення, як політичних так і торгово-економічних інтересів. Великий київський князь Всеволод перший розпочав конфронтацію. Він зібрав на князя Володимира Галицького велику кількість князів, зокрема: Мстиславовичів, підняв краківського князя Владислава, який

з'явився особисто з усім своїм військом. Князь Володимир Галицький закликав на допомогу союзного угорського короля. Коаліція князів, яка виступила проти галицького князя була потужна, це були майже всі наймогутніші володарі Русі, однак, наголошував дослідник І. Лінніченко: « Володимир побачивши, що війна знищить ще зовсім не окріплу Галицьку державу, вирішив вдатися до дипломатії. Власне за допомогою дипломатії він вийшов із скрутної ситуації, а саме знищення нової Галицької держави, стало примарою для його ворогів. Його дипломатія базувалася на залякуванні наступаючих на Галич, коаліції князів. Володимир Галицький переконував князів, що якщо великий київський князь Всеволод вб'є його і відбере у нього Володимира його князівство, то опісля він поступить так само з рештою князями, оскільки буде тоді сильним, оскільки підчинить собі всю військову організацію Галичини. До цього в нього вже є Волинь і Київщина. Після цього, наголошував князь Володимир Галицький, з такою силою, він піде на вас, як оце зараз на мене. Така політика дала можливість відступити втечею, а в цей час князі не переслідували Володимира Галицького, а Всеволод Київський задовільнившись фактом перемоги над Володимиром Галицьким і признанням васалітету останнім, повернувся в Київ» [23, с.156].

Ця сутичка, як вважають дослідники відбулась на Волині. Князь Володимир Галицький, не дав можливість вторгнення великого київського князя Всеволода в суто галицькі землі очевидно з двох причин: по перше - думав про зраду боярства, по друге, про зраду торгово-ремісничої знаті [13, с.46-54].

Руський літопис слабо описує першу війну князя Володимира Галицького і Всеволода Ольговича Київського у 1141 році на Волині. Не слід виключати, що вона відбулась із-за того, що князь Володимир Галицький намагався захопити якісь порубіжні волинські міста, про що пізніше наголошував Руський літопис. На нашу думку це була проба сил нашвидкоруч з'єднаного Галицького князівства з могутнім Київським князівством. Однак жодна сторона не була готова до довготривалої війни. В стані великого київського князя Всеволода не всі князі підтримували його політику. Переконливі доводи князя Володимира Галицького, з якими він звернувся до окремих

князів коаліції, очевидно були тим критерієм, які сприяли швидкому закінченню війни в 1141 році. Припиненню війни з князем Володимиром Галицьким були і інші причини. В той час, коли краківський князь Владислав пішов з усім військом на допомогу князю Всеволоду Київському його молодші брати, польські князі Болеславовчі, союзники Володимира Галицького, вдарили йому в спину і фактично нейтралізували союзника великого київського князя Всеволода, що наступав на Галичину з заходу. Тут не можна також виключати дипломатичної звитяги князя Володимира Галицького. Уже в наступні роки сам краківський князь Владислав просить допомоги у великого київського князя Всеволода. Руський літопис так описує цю подію під 1142 роком: « У ту зиму послав Всеволод сина свого Святослава, та Із'яслава Давидовича з Володимиром Галицьким у поміч свату своєму князеві лядському Володиславу на братів його менших, на Болеславовичів. І зібрались вони коло города Чернецька і пустошивши вони вернулися взявши в полон більше мирних ляхів ніж ратних» [36, с.372].

Галицький історик XIX століття Д. Зубрицький вважав, що великого успіху цей похід не мав, оскільки галицький князь Володимир фактично не воював, він тільки дбав за інтереси свого князівства. Ослаблення поляків було йому на руку. Дослідник наголошував, що ця війна була корисною тільки для князя Володимира Галицького і він використав її сповна: «взявши в полон більше мирних ляхів ніж ратних і з великою здобиччю повернувся в Галич» [9, с.58].

Наступний галицький історик І. Шараневич теж наголошував, що князь Володимир Галицький з великою охотою включився у війну в Польщі. Він особисто, на чолі всіх своїх полків, вторгся в польські землі на ворогів Владиславових, які займали порубіжні, відносно Галичини, польські землі. Ослаблення безпосередніх сусідів з заходу було стратегічним завданням галицького князя. Тому він особливо сильно розпочав війну власне тут, про що свідчить великий полон з яким він повернувся в Галич [45, с.38].

Всі вище проаналізовані свідчення джерел говорять, що становище Галицького князівства в 1141-1142 роках залишається таким, як за перших Ростиславовичів. Історик І. Крип'якевич

вважав, що із-за того, що князь Володимир Галицький намагався проводити свою самостійну політику, виключно в інтересах Галичини, його князівство було стиснуто з усіх сторін сусідами з півдня Угорщиною, з заходу Польщею, з півночі, Волинським князівством, з сходу Київським князівством, з Дністро-Дунайського пониззя половецькими ханами та Візантійською імперією. Перебуваючи у такому становищі, князь Володимир Галицький повинен був проводити обережну політику, щоб не допустити війни на два фронти. В цей же час йому потрібно було мати і союзників. Як бачимо, союзниками його була Угорщина, Візантійська імперія, опозиційні до краківського князя Владислава польські князі. В 1141 році, щоб зміцнитись князь Володимир прийняв васалітет великого київського князя Всеволода і навіть по велінню останнього ходив походом у Польщу. Однак стратегія галицького князя Володимира залишалась одна і та ж - політичне, економічне та військове зміцнення, що дало б повну незалежність і в першу чергу від могутнього великого київського князя.

В цілому в перші роки правління в Галичі його зовнішньополітична діяльність залишається мирною. Як бачимо князь Володимир Галицький припиняє активні походи проти Польщі і робить похід в 1142 році виключно за вказівкою великого київського князя Всеволода. З 1126 по 1142 роки він не виступав проти Угорщини підтримуючи з нею родинні (союзні) відносини. Володимир Галицький також підтримував дружні відносини з сусіднім Волинським князівством. Після 1141 року Володимир Галицький намагався підтримувати дружні відносини і з великим київським князем Всеволодом Ольговичем, однак не дивлячись на свої мирні наміри змушений був відбиватися від нападів на свою нову Галицьку державу, з усіх сторін. Поява Галицької держави була не по нутру всім сусідам і в першу чергу Польщі та великому київському князю Всеволоду, який терпів князя Володимира із-за його могутності. Володимир Галицький, як бачимо підтримував плани Всеволода Київського щодо війни з Польщею, однак Всеволод вимагав, щоби Володимир визнав його верховну владу і «поклонився» йому, однак князь Володимир Галицький відмовився і тому великий київський князь Всеволод

Ольгович знову відновив війну зібравши у Києві всіх князів Русі для походу в Галичину [21,с.74].

Київський дослідник М. Котляр з цього приводу наголошує:« що подальші плани порозуміння між великим київським князем Всеволодом і галицьким князем Володимиром розходяться після 1142 року, тобто після того, як великий київський князь Всеволод зумів посадити свого сина Святослава в Володимирі, а волинського князя Із'яслава Мстиславовича перевів у Переяслав. Це створило реальну загрозу самостійному правлінню князя Володимира Галицького. Як вважає дослідник, конфлікт ставав неминучий, навіть при відвертій лояльності Володимира Галицького» [20, с.144].

Руський літопис так зображує ці події:« У той же рік посварилися Всеволод з Володимиром із-за сина, бо сів син Всеволода в Володимирі і почали один на одного складати війну і Володимир кинув йому хресну грамоту. Всеволод тоді з братами пішов на нього. Того ж року ходили Ольговичі на Володимира: Всеволод і з двома братами з Ігорем і Святославом, Давидович Володимир і Вячеслав Володимирович, Мстиславовичі два - Із'яслав і Ростислав і Святослав Всеволодович і всеволодовичі два Борис і Гліб і Глібович Ростислав і Володислав лядський князь. Пішли вони на велемовного Володимира, заставляючи його добровільно приїхати до Всеволода і поклонитися йому. І угрів він привів до себе на поміч, але були вони йому без ніякої користі» [36, с.196].

Київський дослідник Л. Махновець зауважував, що коаліція на чолі з великим київським князем Всеволодом, що вирушила в Галичину, запросила також і половців. Війська підійшли під Теревовль, відрізуючи від держави галицького князя Володимира Дністро-Дунайські його володіння. Під Теревовль прибув і князь Володимир Галицький з усіма своїми полками та з угорською допомогою, яку надіслав йому молодий угорський король Гейза II, брат дружини Володимира, Софії. На чолі великого угорського війська стояв хорватський бан, дядько князя Володимира Галицького по матері, другий після короля сановник, палатин Угорської держави, Белуш. В цей же час, як наголошують джерела, в час протистояння великий київський князь Всеволод зайняв все Дністро-Дунайське пониззя. Не

дивлячись на те, що князь Володимир втратив Дністро-Дунайське пониззя, він вирішив продовжити протистояння. Противники цілий тиждень стояли по обох сторонах річки Серет. Союзники Всеволода Київського прислали до Володимира Галицького послів з пропозицією поклонитися Всеволоду. Ряд князів, які теж були залучені до походу, теж не хотіли зміцнення Ольговичів, і лише після того, як Володимир відступив в район Рожного Поля і тут на злочасному місці для киян, Всеволод Київський ухилився від битви, він відійшов до Звенигорода [36, с.196].

Руський літопис так розповідає про подальші події: «І став Всеволод по цій стороні Звенигорода, а Володимир став по ту сторону, зійшовши з гори, а межі ними була ріка Білка. І повелів Всеволод кожному полку робити гаті. І назавтра перейшли ріку взяли гори в тилу у Володимира, бо Володимир думаючи, що вони до нього йдуть став приготувавшись до бою перед городом на оболоні, а усім Всеволодовим полкам не можна було битися з ним через тісноту, тому що болота підійшли аж під гори. Тому то зайшли руські полки на гори од сторони Перемишля і од Галича. Ситуація в цей час змінюється на користь Всеволода, оскільки князь Із'яслав Давидович привів половців, які стали мобільною силою, яка могла напасти на галицькі міста і села. Їх прихід став можливим після того, як берендеї, торки та половці взяли штурмом Ущицю та Микулин». Це очевидно і перелякало галичан. Коли побачили це галичани, то занепокоїлись, кажучи: «Ми тут стоїмо, а там жінок наших візьмуть. І почав Володимир слати послів до Ігоря: якщо ти помириш мене з братом, то я по Всеволодовій смерті поможу тобі щодо Києва. І так підманув він Ігоря. І став Ігорь благодіяти Всеволода і мольбою і гніваючись і кажучи: не хочеш ти мені добра. Нащо ти призначив еси мені Київ. Ти і приятелів мені не даси приймати. І послухав його Всеволод і того ж дня під вечір учиним мир. І виїхав Володимир і поклонився Всеволодові, а Всеволод зустрів його зі всіма своїми братами. І дав Всеволоду Володимир за труд 1400 гривень срібла, Лаврентіївський літопис пише, що 1200 гривень, раніш багато наговоривши, а потім багато заплативши, і цим його вблагав. Всеволод же з братами цілувавши його примирив з собою. Сказавши йому: Осе ти цілий

еси і більши не гріши, - повернув йому Всеволод Ушицю і Микулин. І вернулися вони до себе» [36, с.196-197].

Як бачимо, Всеволод Київський діяв проти Володимира Галицького підступно, а тобто за допомогою половців намагався знищити Галичину. Сам же він, як воїн ніяк не виявився. Два рази галичани пропонували великому князю Всеволоду вирішити долю суперечок битвою. Один раз на Рожному Полі, другий раз під Звенигородом, однак, остінній чекав на половців. Тільки половецька орда, яка була неуправляемою, безборонно знищуючи галицькі села і міста, могла була принести київському князю Всеволоду перемогу над князем Володимиром Галицьким. Тому, Володимир, зробив у цьому випадку єдиний правильний у цій ситуації, щоб зберегти цілісність Галицької держави, вибір, він поклонившись Всеволоду Київському і переманивши на свою сторону його брата Ігора, у скрутний для себе час, примінив високий рівень галицької дипломатії. Тільки напад половців на Дністро-Подунав'я та корінні міста Галичини примусили князя Володимира Галицького прийняти васалітет і виплатити великому київському князю Всеволоду велику контребуцію. Галицький історик Д. Зубрицький так пояснював ці події, які засвідчені в Руському літописі: «цілком очевидно, що сусідство з Ольговичами на Волині не задовільняло галицького князя, він боявся, що Ольговичі, рано чи пізно нападуть на нього і відберуть від нього добреорганізовану в економічному та політичному розумінні його Галицьку державу». Така підозра цілком очевидна і вона засвідчена в літописі: «розсварився Володимир з Всеволодом із-за посадження сина Всеволодового Святослава в Володимирі». Як бачимо, посадженню Святослава в Володимирі протидіяв Володимир і Всеволод розумів, що становище Святослава на Волині хитке. Не довіряючи Володимиру, Всеволод почав придумувати, якесь особливе поклоніння для Володимира, хоча було вже одне признание Володимиром зверхності Всеволода. Були так звані хресті грамоти, признание Володимиром влади Всеволода. Друге, що насторожило Всеволода Київського, що Володимир Галицький не хотів їхати в Київ на поклоніння Всеволоду, очевидно, що це була процедура не обов'язкова. Великий київський князь Всеволод просто шукав причини, щоб відібрати Галичину у князя

Володимира і посадити у ній одного із своїх синів. У деяких дослідників, які проаналізували хід протистояння із-за Волині Володимира з Всеволодом виникло враження, що Володимир сам в раптопий час злучення чотирьох князівств, не був проти приєднати до своєї Галицької держави і Волинське князівство. Однак, наголошував дослідник Д. Зубрицький, такі твердження треба відкинути, оскільки розумний галицький князь, прекрасно розумів, що утриматись на Волині він так само не мав шансів, як і Святослав Всеволодович, оскільки Волинь є родовим гніздом Мономаховичів і вони по ослабленню влади Всеволода Ольговича в Києві будуть претендувати на неї. Він повинен був в цей час думати тільки про своє політичне утвердження власне на своїх обширних територіях, які простяглися від Польщі та Угорщини і до Дністро-Подоунав'я. Обширність володінь, а це: Перемишльське, Звенигородське, Галицьке, Теробовлянське та Берладське князівства, потребували пристальної уваги галицького володаря. В цей час князь Володимир Галицький був настільки могутній і багатий, про що до речі свідчать заплачені гроші «1400 гривень Всеволоду за труд», щоб думати, що інші князі дозволять йому захопити ще й Волинь. Власне в цей час захоплення князем Володимиром Галицьким Волині могло обернутися для нього катастрофою. Скоріше всього Володимир суперничав з Всеволодом у питанні повернення Із'яслава Мстиславовича у отчу Волинь, якою володіли його предки. Мономахович Із'яслав був другом Володимира Галицького, що засвідчено і джерелами. Очевидно по його клопотанню і печучись інтересами власної безпеки Володимир Галицький розпочав протистояння з Всеволодом Київським [9, с.60-61].

Характерно, що ввійшовший в Галичину великий київський князь Всеволод, теж побачив її добре улаштованою в політичному розумінні. Всі ключові міста були вірні Володимирі. Навіть звенигородський князь Іван Ростиславович, не став пособником великого київського князя Всеволода, а підтримував політичну лінію свого стрія, галицького князя Володимира Володаровича. За таких обставин київський князь Всеволод пішов на примирення з князем Володимиром Галицьким не тільки тому, що прохання князя Ігоря зіграли велику роль. Угорський фактор теж не треба відкидати, і хоча літописець насміхаючись з князя

Володимира Галицького наголосив: «що приведена велика кількість угрів залишилась Володимиру без потреби». Однак, на нашу думку, власне цей угорський фактор став тією причиною, що «князь Володимир залишився цілий» і його «гріх був прощений». Слід наголосити, що велике ополчення, вся Русь і Польща не злякали князя Володимира Галицького, і тільки взяття половцями Ушиці та Микулина дещо змінили хід війни і перенесли її в Центральну Галичину, а тобто під стіни Звенигорода. В цей час прибуття половців вирішило протистояння, що застало князя Володимира Галицького піти на примирення. На таке примирення його штовхала знать, яка була в його війську, як із Дунайських міст та Берладського князівства та Галичини, яка боялась половців. Власне великий викуп і віддання Ушиці і Микулина були тією умовою, яка знову утверджувала Галичину від Карпатських гід до Дністро Дунайських гирл. Однак у цей раз князь Володимир Галицький отримав уже ці території з рук великого київського князя Всеволода. Про приналежність Дністро-Дунайських володінь до Галицької держави нам засвідчував дослідник В. Татіщев у якого під 1144 роком записано: «що Володимир після війни із дунайськими болгарами і візантійцями володів всіма містами до Дунаю» [40, с.158].

Можна припустити, що після такого принизливого «примирення» з великим київським князем Всеволодом Дністро-Подунав'я, тобто Берладське князівство, вирішило вивільнитися з під залежності князя Володимира Галицького. Однак, Володимир Галицький не дивлячись на принизливий мир, залишався одним із могутніх володарів Центрально-Східної Європи. З'ясовуючи це протистояння київський дослідник П. Толочко вірно наголошує, що конфлікт не переріс у війну, сторони пішли на взаємні поступки: «І дав Всеволоду Володимир 1400 гривень срібла за труд... Всеволод вернув йому Ушицю і Микулин. І вернулися вони до себе» [42, с.122; 36, с.197-198].

Дослідники О. Рапов, опираючись на недійшовші джерела, використані В. Татіщевим, наголошував, що конфліктом у 1144 році між Володимиром Володаровичем Галицьким та Всеволодом Ольговичем Київським відбувся тому, що Володимир захопив всі князівства своїх родичів. Він наголошував, що така велика

контребуція, яку надав князь Володимир Галицький київському князю, це плата за визнання Всеволодом Київським всіх прав Володимира на всі галицькі князівства та нижньо-дністровсько-дунайські володіння [32, с.73].

Конфлікт між київським великим князем Всеволодом і галицьким князем Володимиром, на думку дослідників ХХ століття В. Пашуто, Л. Черепніна, Б. Грекова, виник також тому, що могутній сюзерен Володимир, відібрав у племінника Івана Ростиславовича Дунайське князівство з центром у Берладі, яким той володів, як відомо з грамоти під 1034 роком [26, с.367; 5, с.21; 6, с.336-381], за право володіння всіма цими землями князю Володимиру треба було заплатити великому київському князю Всеволоду. Осівший в Галичі князь Володимир, хоча і перепідчинив Дністро-Дунайські землі в своє управління і отримував з нього великі доходи, однак, як вважав історик В. Пашуто, не міг мати великих грошей для виплати контрибуції у 1400 гривень. Ці гроші він взяв з громадськості міста Галича, чим й визвав незадоволення міщан, що й викликало повстання галичан в майбутньому [29,с.181]. Дослідники І. Фроянов та А. Дворніченко теж вважають, що власне галичани виділили на виплату контрибуції половину суми, що потягло за собою незадоволення галицьких міщан князем Володимиром [44, с.134]. Цю точку зору відхилив інший дослідник О. Рапов, який наголошував, що уже князь Василько Ростиславович володів великими багатствами, про що свідчить сума грошей 1200 гривень, яку він заплатив полякам за викуп брата, перемишльського князя Володаря, ця сума грошей, на думку О. Рапова, не була обтяжлива для нього. Зауважимо, що князь Василько був князем одного князівства, Теревовлянського, а князь Володимир володів Галицьким князівством, яке складалося з чотирьох князівств включаючи Берладське, він володів територією від Карпатських гір до Подунав'я. Тому сума контрибуції 1400 гривень була йому посиљна, тим паче, що літописець наголошував, що галицький князь Володимир зразу заплатив всі гроші, а не десь їх збирав. Про будь-який збір грошей в Галичі у галичан для відкуплення, літопис не говорить [32, с.73].

Свідчення, які були в розпорядженні історика В. Татішева свідчать: «в 1144 році Володимир вів війну з дунайськими

містами, які внаслідок його поразки відійшли. Війна його також проводилась з болгарами і візантійцями. Після перемоги над ними, він володів усіми градами до Дунаю», наголошував В. Татіщев [40, с.158].

Незадоволення галичан скоріше носило не матеріальний, а моральний характер, як зауважують дослідники І. Фроянов і А. Дворніченко, Галицька земля не захотіла пробачити своєму князю фактичної поразки, оскільки Дністро-Подунав'я з ключовими центрами Ущицею та Микулином були повернуті шляхом дипломатичного компромісу та контребуції, яку «велемовному Володимирі прийшлося заплатити». Моральна сторона поразки, наголошують дослідники, ось основна причина незадоволення галичан своїм князем Володимиром [44, с.135].

Аналізуючи конфлікт князя Володимира Галицького і князя Всеволода Київського автори монографії «Історія УРСР» вважали, що безпосередньою причиною походу київського князя Всеволода у Галичину був князь Іван Берладник. Київський князь розпочав політику з'єднання Русі, тому князь Іван Берладник був у його поході на захід у Галичину козирною картою, звідсіля впливає і неприязнь могутнього галицького князя Володимира і в майбутньому його сина Ярослава до племінника. Проти підтримки політичних стремлінь Івана Ростиславовича рішуче виступив князь Володимир, що й спричинило конфлікт, який надав право великому князю київському Всеволоду втрутитися у конфлікт і виступити походом у Галичину [17, с.406 - 407].

Всі проаналізовані точки зору подій 1144 року зводяться до широкого незадоволення галичан могутнім правлінням князя Володимира Галицького, як наголошено вище, весь тягар контребуції в подальшому було вкладено на галицьку торгово-ремісничу знать та широкі народні маси. Все це незадоволення стало наслідком повстання, яке Руський літопис датує другою половиною січня 1145 року: «на ту ж зиму вийшов Володимир із Галича в город Тисменицю на лови. А в цей час послали галичани послів по Івана по Ростиславовича у Звенигород і ввели до себе в Галич. Володимир же почувши про це зібрав дружину і прийшов на нього до Галича і став навкожного города. Та виїзджаючі з города галичани билися кріпко і багато падало з обох сторін. А в м'ясниці в неділю на ніч виступив на них Іван з галичанами і

багато вони билися. І побили в Івана дружини багато і відрізали його од города і не можна йому було вернутися в город і пробіг він скрізь чуже військо до Дунаю, а звідти полем прибіг до Всеволода в Київ. Галичани же усю неділю билися після Івана з Володимиром, та по неволі одчинилися йому в масляну неділю. Володимир увійшовши в Галич, багато людей порубав, а інших покарав карою лютою» [36, с.197].

Як бачимо протистояння між самовладним правлінням князя Володимира, галицькою громадою «галичанами» було велике. Як видно із свідчення Руського літопису, протистояло князю Володимиру все місто. Вся міська громада запросила князя Івана Ростиславовича Звенигородського на галицький престол. І власне з «галичанами» князь Ростислав Звенигородський бився проти війська стрія Володимира, і власне з Галича втік до великого князя Всеволода в Київ за допомогою у боротьбі проти стрія Володимира винісши з Галича проблему князівської влади у загальноруський політичний спектр. Як наголошує Руський літопис, не дивлячись на поєднання галицької громади з князем Іваном Звенигородським, сили були не рівні. У противагу виступу галицької торгово-ремісничої знаті, князя Володимира підтримали всі решту багаті верстви міста, родовиті галиці бояри та дружина. Після запеклого протистояння і кровопролитної боротьби, князь Володимир увійшовши в Галич покарав лютою карою, галичан, однак, літописець не говорить, що він покарав галицьких бояр. Як відомо князь зібрав швидко дружину і скоро з нею прибув під Галич. Сила дружини була більша ніж сила дружина князя Івана Звенигородського і галицького ополчення. Руський літопис чітко відзначає, що: «побито у Івана дружини багато, відрізано дорогу до города, а сам город взято в повну облогу» [36, с.197].

Руський літопис наголошував: «що князь Іван Ростиславович втік до великого князя Всеволода в Київ», що може натякати на якийсь зв'язок повстання в Галичі з великим князем київським Всеволодом Ольговичем. Як бачимо київський князь Всеволод не віддав опісля племінника Івана галицькому князю Володимиру, а навпаки почав спрямовувати його в Подунав'я для продовження боротьби з могутнім галицьким

князем Володимиром. Взнавши це князь Володимир жорстоко покарав галичан [36, с.197-198].

На думку галицького дослідника Д. Зубрицького, галичани побачивши, як владно володарює князь Володимир, вирішили запросивши молодого звенигородського князя Івана припинити володарювання в місті перемишльської знаті, якою оточив себе князь Володимир. Очевидно, наголошував дослідник, що повсталі проти правління князя Володимира не тільки ремісники і купці, але й якась незадоволена вторинною роллю в місті, частина галицького місцевого боярства, яка до вокняження Володимира, повністю контролювала місто. Власне вона і запросила на княжіння князя Івана Звенигородського, як правляча еліта міста Галича [9, с.62-63].

Галицький дослідник І. Шараневич наголошував, що після того, як князь Іван Берладник вокняжився на галицькому столі з волі місцевого галицького боярства, князь Володимир проти такого сепаратизму столичної знаті совокупив всі полки міст та князівств для боротьби з галичанами. Причина може бути та, що галичани, які мали з Київом пільгові торгово-економічні відносини, очевидно діяли в інтересах великого київського князя Всеволода, який теж не любив князя Володимира Галицького за надмірне властолюбство. Вони думали, що вигнанням князя Володимира Володаровича і прийняттям князя Івана Ростиславовича тим самим отримають допомогу великокнязівської влади. Однак князь Володимир діяв швидко. Галичани не могли й думати, що за такий короткий час князь Володимир збере велике військо з усієї Галичини. Все це може говорити, що не дивлячись на поразку, князь Володимир залишався володарем, який опирався на регіональні політичні центри: Перемишль, Звенигород, Терибовль, Берлад їх боярську та торгово-ремісничу знать, яка вважала князя Володимира законним і єдиним володарем Галицької держави [45, с.39].

Дослідник XIX століття М. Дашкевич наголошував, що конфлікт між регіональними та центральними верствами галицького суспільства вирівшився на користь центральної князівської влади, оскільки регіональні центри підтримали законного володаря, князя Володимира, а не сепаратистські сили центру, які бажали вивищитися над князем і домінувати в

галицькому суспільстві і управляти ним при слабій князівській владі князя Івана, всією Галицькою державою. Регіональні князівські центри підтримали князя Володимира, який фактично, з точки зору феодального права, мав всі права на князювання в Галичі. Бояри, які з волі князя Володимира тримали всі ключові центри Галичини, звичайно підтримали князя Володимира від якого й отримали управління волостями в регіонах. Галичани ж покладались тільки на власні сили і князівську дружину князя Івана Ростиславовича. Одже підтриманий власниками великих феодальних землеволодінь, боярами, які на заклик князя Володимира прибули під стіни Галича з власними військовими загонами та ополченнями міст, внаслідок чого князь Володимир мав повну переважаючу військову силу під Галичем. Він зумів розгромити галицьке військо і дружину князя Івана Ростиславовича швидко, військовим маневром відрізати його військо від міста і прогнати свого повсталого васала з Галичини. Навіть раптовість нападу, як наголошував Руський літопис, не був несподіванкою для завжди готового до бою війська князя Володимира. Галичани побачивши велику силу Володимирового війська здалися і відкрили ворота, оскільки розуміли, що князя Івана з допомогою від великого київського князя Всеволода не буде, а з військовою силою, яка була у князя Володимира, вони справитись не зможуть. У них не було іншого виходу, як здатися на милість князю Володимирі. Як бачимо, князь Володимир з дружиною увійшов у Галич. Хто ж була та вірна його дружина. Дослідник М. Дашкевич вважав, що це були бояри, володарі великих міст, містечок та територій від Карпат до Берладі, своєрідна військова добреорганізована сила, підчинена єдиному правителю, галицькому князю Володимирі, яка з його волі і правила всіми наданими князем, землями. Це була тогочасна еліта галицького суспільства [7, с.19-20].

Це підтверджує і Руський літопис, який наголошував: «що дружина в любий момент бажала за Володимира і його сина Ярослава, який, любив і кормив її, голови свої покласти» [36, с.197].

Власне за допомогою цього великого добреорганізованого класу феодалів, боярської дружини, князь Володимир Галицький утримував всю повноту влади в Галичині від Карпатських гір до

Подунав'я, власне за допомогою боярської дружини він жорстоко розправився з повсталими галичанами, як наголошує літописець «багато людей порубав, а інших покарав лютою смертю» [36, с.197].

Однак відновлення правління князя Володимира в Галичі і покарання винних, не означало припинення боротьби та інтриг навколо Галицького князівства. Як засвідчують джерела, князь Іван Ростиславович, після невдалого вокняжіння в Галичі втік в Київ до великого київського князя Всеволода Ольговича, який хоч офіційно й перебував у дружніх відносинах з галицьким князем Володимиром, однак не залишив ведення інтригу проти нього. Великий київський князь Всеволод бажав політичного і економічного ослаблення князя Володимира Галицького, як наголошував галицький історик Д. Зубрицький: «надавав підтримку, більш дипломатичну князю Івану Ростиславовичу, ніж фактичну. Домовившись з галичанами, торгово-ремісничою знаттю і частиною галицьких бояр, він практично санкціонував переворот і посадження князя Івана Ростиславовича в Галичі» [9, с.66-67].

Російський історик XIX століття С. Соловйов вважав, що захист і політичний притулок, який був наданий князю Івану Ростиславовичу Всеволодом Ольговичем Київським є продовженням попередньої політики, яку проводили князь Володимир Галицький та князь Всеволод Київський. Прийняття в Києві князя Івана Ростиславовича ще більше загострили існуючі протиріччя, які привели до нової війни між Київським та Галицьким князівствами в 1146 році [38, с.421].

Як бачимо із джерел, великий київський князь Всеволод Ольгович, теж примінив дипломатичний прийом. Після укладення договору, та визнання князем Володимиром Галицьким васалітету, яке пройшло у вигляді примусового «поклоніння», великий київський князь Всеволод Ольгович розуміючи, що військовим шляхом він вичерпав своє підчинення Галичини, він вирішив покорити Галичину дипломатичним шляхом. Така нагода у нього була, оскільки галицькі купці, які торгували в Києві, отримали від великого князя Всеволода великі торгові пільги, і були зацікавлені в союзі з великим київським князем Всеволодом і номінальній залежності Галичини від Києва.

Однак, такої думки не дотримувався князь Володимир Галицький, який вважав ситуацію в яку він попав і вихід із неї винятковою та тимчасовою мірою своєї дипломатії. Його спрямованість була на повну незалежність і перетворення Галичини в Центрально-Європейську державу на зразок Польщі та Угорщини. Його торгово-економічні стремління були на півдні на Дунаї, в Причорномор'ї, в Угорщині, в Польщі, Чехії, Німеччині, де торгово-економічні центри, та ринки, цих країн, були значно багатші та ширші[32, с.74] .

Це розумів і великий київський князь Всеволод Ольгович, тому вирішив спрямувати галицьку торгово-економічну та політичну знать на вигнання князя Володимира із Галича і заміну його більш лояльним до Києва кандидатом. Не виключно, що князь звенигородський Іван Ростиславович та київський князь Всеволод Ольгович уже давно щодо цієї заміни вели таємні переговори, як і галицька торгово-економічна знать та галицькі бояри, яким не сподобалось засилля перемишльських бояр, що прийшли з князем Володимиром з Перемишля у Галичі. За таких обставин самі запросили галичанами князя Івана Ростиславовича проходили за згодою великого київського князя Всеволода Ольговича. Це підтверджує факт втечі князя Івана Ростиславовича до князя Всеволода Ольговича в Київ. Сам факт, наголошував Д. Зубрицький:« що князь Іван Ростиславович знайшов у великого київського князя Всеволода гостиприємність і заступництво, показовий. Внаслідок такого заступництва, Всеволод Ольгович Київський тепер міг відкрито втручатися у внутрішні справи Галицького князівства» [8, с.191-192].

В цей же час князь Володимир Галицький після утвердження в Галичі робив всі спроби, щоби добитися від Всеволода Ольговича Київського видачі князя Івана Ростиславовича, однак, той відмовив. Тоді, за свідченням джерел, князь Володимир Галицький так розсердився на князя Всеволода Ольговича Київського, що розірвав мир з ним і з усіма своїми полками виступив у Київську землю. Йому вдалося організувати і очолити велику армію, яка складалася з галицьких, звенигородських, перемишльських, теребовлянських та берладських полків. Внаслідок могутнього удару була завойована Прилуцька земля і вся територія Верхів'я Бугу [45, с.39].

Академік І. Крип'якевич наголошував, що Прилуки були сильно укріплені князем Володимиром, вони стали могутнім ричагом політики князя Володимира Галицького на сході. Завоювання Прилук дало можливість князю Володимиру Галицькому утворити плацдармом для швидкого наступу на Київ [21, с.74].

Ряд дослідників, вважають, що окрім Прилуцької волості князь Володимир Галицький захопив ще й інші міста Волинської землі. За таких обставин великий київський князь Всеволод Ольгович «відстоюючи законні права князя Івана Ростиславовича на князювання в Галичі й беручи його офіційно під свій захист, оголосив війну князю Володимирові Галицькому». Завданий попередній урок князю Володимирі Галицькому, наголошує київський дослідник М. Котляр, не пішов йому на користь, ставши одноосібним володарем Галичини, він знову повертається до попередньої як внутрішньо так і зовнішньо-політичної проблеми, яку побажав остаточно вирішити в користь повної незалежності Галичини, внаслідок чого виникла нова війна. І хоча великий київський князь Всеволод Ольгович і в цей раз, як наголошує М. Котляр, знову зібрав могутнє військо і князя Болеслава Краківського запросив і половців, та в цей раз військового успіху його військовий похід не мав, що фактично забезпечило Галичині і її володарю князю Володимирі Галицькому повну незалежність [20, с.83].

Події розвивались так. Київське військо, як і в першу кампанію підійшло під Звенигород, місто, яке по логіці повинно було б зразу ж відкрити ворота великому київському князю Всеволоду Ольговичу та його законному князю Івану Ростиславовичу Берладнику, оскільки до вокняження в Галичі він був князем звенигородським, однак цього не сталося. Що стосується князя Івана Ростиславовича Берладського, то цілком можливо, що йому вдалося утвердитися в Берладі за допомогою київського князя Всеволода і в 1146 році він з своєю дружиною та берладниками взяв участь у поході на Звенигород, щоб утвердитися в місті де він раніше князував. Не можна виключати, що власне «відстоюючи інтереси» князя Івана Ростиславовича київський князь Всеволод Ольгович прийшов під Звенигород. Однак місто не відкрило воріт, і тому великий

київський князь Всеволод Ольгович віддав наказ, щоби штурмом взяти місто. Однак штурм міста був відбитий талановитим полководцем, воєводою князя Володимира Галицького, Іваном Халдієвичем. В цей же час, коли великий київський князь Всеволод Ольгович штурмував Звенигород, князь Володимир Галицький, зробив блискучий обхідний удар в тил противника, внаслідок якого йому вдалося захопити Побужжя і загрозити захопленням Києва. Захоплення суто Київської волості і загроза захоплення Києва примусила великого князя Всеволода Ольговича зняти облогу міста Звенигорода і повернутися з усім військом для оборони власних територій. Новий похід великого київського князя Всеволода, який він планував здійснити з метою остаточного покорення князя Володимира Галицького так і не відбувся із-за смерті останнього, що утвердило повну незалежність Галичини [20, с.83].

Руський літопис так передавав ці події: «Всеволод зібрав братів своїх, Ігоря і Святослава, якого залишив у Києві і з Ігорем пішов до Галича із двома Давидовичами з Із'яславом і Володимиром та з Вячеславом Володимировичем. У похід пішли також Із'яслав і Ростислав Мстиславовичі синівці його і Святослава він узяв сина свого і Болеслава князя лядського і половців диких усіх. І було много множество воїнів і тому йшли вони на повозях і на снях до города Звенигорода і спалили навколо нього острог у перший день. У другий день учинили віче звенигородці, хочачи здатися. Та був у них воєвода Володимирів муж, Іван Халдієвич. І схопив він у них трьох мужів і вбив їх і кожного з них перетнув навпід, викинув із города. Цим він загрозив гродянам і стали звенигородці відтоді битися без обману. Побачивши це Всеволод став готуватися, щоб взяти місто. На третій день по зорі пішли всі вої приступом до города, билися до пізньої вечірні і запалили місто у трьох місцях, та городяни з божою поміччю погасили. Бог ото і свята Богородиця спасли місто від лютої раті і вигукнули городяни: «Кириє елейнос!» ... і вернулися звідти князі кожний до себе» [36, с.198].

Дослідник Д. Зубрицький так характеризував це літописне свідчення: « з великою хоробрістю захищали звенигородці Звенигород, місто в якому Володимир Галицький розпочинав свою князівську кар'єру... Воєвода його Іван Халдієвич показав

талант як могутнього воїна, так і полководця. Битва проходила від ранку до вечора. Великий київський князь Всеволод кидав на штурм міста все нові та нові полки. Навіть підпал міста та пожежа в ньому, при добреорганізованій обороні, не зламали захисників. Немоżliвість взяти міста і наступ князя Володимира Галицького на Київ, заставила його зняти облогу і поспішати на оборону власних земель, маючи намір в майбутньому ще раз шукати перемоги в Галицькій землі, однак смерть останнього звільнила Галичину від свого заклятого ворога і дарувала їй повну незалежність. Безсумнівно, що поразка в Галичині зразу ж відбилася на його браті князю Ігорю. У відсутність Всеволода та Ігоря в Києві активно з громадськістю міста Києва вели активні переговори, як волинські князі Мономаховичі так і князь Володимир Галицький. Суть їх політичної доктрини в цих переговорах заключається в тому, що Ольговичі узурпували владу на Русі і розпочали братовбивчі війни з усіма князями, а вцей же час в їх відсутність, управляючі урядники обкрадали місто. Очевидно, що якусь долю з цих пограбувань отримував і князь Ігор. Такими настроями у Києві керував князь Із'яслав Мстиславович. Одже, наголошував дослідник Д. Зубрицький, жадність князя Ігоря і хитрість князя Із'яслава привели останнього на великокнязівський стіл. Галицький князь Володимир не зумів, а може не хотів підтримувати князя Ігоря і тільки здаля споглядав за політичними чварами в Києві» [9, с.66-67].

Дослідник І. Шараневич вважав, що князь Володимир Галицький не зумів надати допомогу князю Ігорю, оскільки Мстиславовичі швидко перемогли князя Ігоря, зайняли Київ і віддали Ігоря городянам, які за злочини його вбили [45, с.39].

В цей час, після смерті великого князя Всеволода Ольговича в Києві розпочалась усобиця між Мстиславовичами і Ольговичами за великокнязівський стіл, тому галицький князь Володимир вирішив не брати участь у київських чварах. Він став самостійним володарем, тому київські справи його просто не цікавили. Вірно наголошує київський дослідник П. Толочко: «що в цей час зміцніла позиція Галицького князівства, яке виграло війну і утвердилося стратегічно на Волині, в Прилуцькій землі. Колотнеча в Києві дозволила князю Володимирі Галицькому

отримати повну незалежність від Києва. Військові кампанії, які були викликані київськими князями проти зміцнення Галичини у 1141, 1144, 1146 роках нічого не дали київській великокнязівській владі. Якщо ретельно розглянути хід політичних подій, то можна наголосити, що власне вони спричинили утвердженню повної незалежності Галичини, оскільки виглядали як зовнішня агресія і тільки підштовхнули раніше роз'єднані князівства Прикарпаття і Подністров'я до повної політичної консолідації. І такий активний консолідатор Прикарпаття та Подністров'я виявився в особі князя Володимира Володаровича Галицького» [42, с.121-122].

Такому етно-політичному зміцненню Галичини в одну державну інфраструктуру, наприклад, сприяв другий похід великого київського князя Всеволода Ольговича в Галичину у 1146 році. Про це яскраво говорить довготривала облога Звенигорода, зміна тактики галицького князя Володимира у веденні війни з київським князем Всеволодом, ось основна стратегічна запорука перемоги галичан. У 1146 році, наголошував дослідник О. Рапов, ми бачимо одночасно дві бойові картини - перша це безуспішний штурм міста Звенигорода великим київським князем Всеволодом і демонстрація полководського мистецтва воеводи Івана Халдієвича, який вдало вів оборону проти всіх наймогутніших князів Русі і друга, це завоювання князем Володимиром міста Прилук і всього Побужжя. Раптова смерть великого київського князя Всеволода Ольговича і боротьба князя Ігора Ольговича з Мстиславовичами, дозволила князю Володимирі Галицькому утримати за собою як Прилуцьку землю так і все Побужжя [32, с.73].

Таким чином, героїчна оборона міста Звенигорода, як і захоплення міста Прилуків та Побужжя князем Володимиром Галицьким, так яскраво змальована руським літописцем, симпатії якого явно на стороні, галичан, та князя Володимира, була фактором повної політичної незалежності Галичини. Літописець підкреслив, що політико-адміністративна система галицького князя була вже дуже міцна, що видно із погроз звенигородцям: « на другий день воевода Іван Халдієвич, муж Володимирів

загрозив місту, і стали звенигородці битися без обману» [36, с.197].

Історик В. Пашуто наголошував на розумній обороні міста і відзначав полководський талант воєводи галицького князя Володимира, Івана Халдієвича, який у такий тяжкий час, коли йому протистояли всі наймогутніші князі Русі, зумів протидіяти зраді, налаштувати оборону і порядок в місті. Його вірність і відданість своєму князю Володимирі, інтересам своєї Галицької держави і ненависть до її ворогів, в особі яких виступали всі князі Русі на чолі з князем Всеволодом Київським, яскраво говорить, що Галичина як окрема держава, сформувалась внаслідок нерозумної політичної та військових експансій київського князя Всеволода [29, с.18].

Санкт-петербургські історики І. Фроянов та А. Дворніченко наголошують на активній ролі в формуванні Галицької держави городян. В цей час міська громада Галича, можливо із-за страху, однак підтримала стремління галицького князя стати незалежним. Штурм Звенигорода, великим київським князем Всеволодом, підпал міста, явно не сподобався галичанам, тому галичини виходять на активну політичну сцену і очолюють суперництво з містами Київського князівства. Власне, галицька дружина на чолі з воєводою Іваном Халдієвичем, яка була у Звенигороді підпорою правління галицького князя Володимира, активно захищала Звенигород від штурму міста військами великого київського князя Всеволода. Уся завзятість боротьби під Звенигородом між громадами Галичини і Київщини, наголошують І. Фроянов та А. Дворніченко, очевидна, як і те, що київська громада пішла ні з чим з під Звенигорода говорять наступні події. Князі Ольговичі, зразу ж після смерті Всеволода Ольговича були вигнані з Києва, а приємник київського престолу князь Ігор був вбитий київською громадою. Це, як бачимо, Ольговичі отримали плату за поразку під Звенигородом. На них була звалена вся негативна політика, яка привела до втрати київською громадою влади над галицькою, де остання внаслідок жорстокої і кровопролитної боротьби отримала повну незалежність [44, с.135].

Отже плани київського князя Всеволода взяти Звенигород, а опісля Галич, зазнали краху, хоча, як зауважував

дослідник І. Шараневич: «великий князь київський Всеволод послав на штурм Звенигорода і русь і половців і ляхів» [45, с.39].

Київський дослідник М. Котляр вважає, що плани київського князя Всеволода в Галичині провалилися із-за хвороби великого князя. Великий князь Всеволод, на думку дослідника, виходив з військом з Києва уже хворим. Похід остаточно підірвав здоров'я великого київського князя Всеволода, а поразка загнала його у могилу. Смерть великого київського князя Всеволода вивільнила Галич з під будь-яких зобов'язань щодо Києва [20, с.83].

Вся політична активність не створила великому київському князю Всеволоду Ольговичу доброї слави, його не визнавали великим князем, як Ростово-Суздальська земля так і Галицька. Як бачимо із всіх походів, великий князь Всеволод Ольгович не був і талановитим полководцем, політиком та дипломатом, хоча б таким як галицький князь Володимир Володарович. Авторитет свій він остаточно втратив запрошенням половців для політичних та військових баталій в Русі-Україні, після чого звичайно, не міг мати авторитет [42, с.122-123].

Такої ж точки зору притримувався і російський історик Б. Рибakov, який наголошував: «що князь Всеволод, щодо свого утвердження був дуже жорстокий, лукувай, однак найсильніше він скомпроментував себе зв'язками з половцями та наведенням останніх на Русь» [34, с.103-104].

Політичні помилки великого київського князя Всеволода Ольговича, не загладжували, а роз'ятрювали рани в Русі-Україні. Наприклад його інтрига з князем Іваном Ростиславовичем та галичанами стала роковою, останній за згодою великого київського князя Всеволода посіяв смуту в Галичині, яка закінчилась погромом Галича, князем Володимиром та вигнанням назавжди, без права мати уділ в Галичині, князя Івана Ростиславовича. Такі ж чвари проводив і великий київський князь Всеволод Ольгович і в Ростово-Суздальській землі. Русь-Україна не бажала правління Ольговичів, тому вбивство в Києві його брата князя Ігоря Ольговича, яскраве цьому підтвердження [4, с.121].

Ряд дослідників вважають, що київський князь Всеволод Ольгович зустрів сильну опозицію зі сторони суздальського

князя Юрія Володимировича «Довгорукого», який підтримав у цій боротьбі князя Володимира Галицького, їх узгодженні спільні дії не дозволили Всеволоду Ольговичу Київському стати першим серед князів Русі [17, с.379].

Таким чином, після вбивства князя Ігоря, київський великокнязівський престол захопив волинський князь Із'яслав Мстиславович, якого київський дослідник М. Котляр називає діяльним, завзятим, енергійним і вокняжіння якого, ще більш ускладнило становище Галицького князівства. Намагаючись об'єднати під своєю рукою всі князівства Русі-України, великий київський князь Із'яслав Мстиславович з новою силою взявся за обмеження політичної влади в Центральній-Східній Європі, Галицького князівства. Розглядаючи Волинь, як свою вотчину, великий київський князь Із'яслав Мстиславович відібрав її у князя Святослава Всеволодовича і дав йому в замість декілька незначних міст розміщених далеко один від одного, поблизу київського кордону. В руках новго діяльного великого київського князя Із'яслава Мстиславовича в дуже у короткий час опинились Київщина і Волинь, що знову склало для самостійності Галичини велику загрозу. Окрім цього великий київський князь Із'яслав Мстиславович у своїй зовнішній політиці опирався на родичів, зокрема польського князя Болеслава і угорського короля Гейзу від яких отримував допомогу у 1148 році проти Чернігівського князівства [20, с.83-84].

Галицький історик Д. Зубрицький відносно вокняжіння в Києві князя Із'яслава Мстиславовича, наголошував: « що князь Із'яслав намагався визначитися в своїй політиці щодо Галицького князівства. В його час, над Київщиною нависла загроза зі сторони Ростово-Суздальського князя. Війна, що розгорілася між мономаховичами у 1146 році відвернула на певний час загрозу від Галичини. Князь Володимир Галицький зірко спостерігав за цією війною, однак як вірно наголошував Д. Зубрицький: «наша Батьківщина отримавши незалежність під мудрим правлінням князя Володимира не приймала участі у тій бойні, а спостерігала за нею, насолоджуючись спокоєм» [9, с.67].

Академік І. Крип'якевич теж вважає, що після смерті великого київського князя Всеволода в 1146 році боротьба між

мономахівцями за київський великокнязівський стіл загострилася. Ситуація, яка була для Галицького князя катастрофічна стала повсякденною, що дало можливість такому розумному князеві, як Володимир Володаровичу виграти час і спостерігаючи за бойнею в Київській землі підготуватись до подальших подій. У цій війні князь Володимир Галицький підтримував нейтралітет, щоправда йому було не до вподоби переведення князя Святослава Всеволодовича з Волині, однак глибока рана нанесена самим князем Всеволодом Київським у вигляді «контребуції у 1400 гривень та поклоніння» не дозволила йому втручатися у волинські справи, оскільки князь Із'яслав мав усі права на Волинь, яка була родовим гніздом мономахівців. Така позиція князя Володимира Галицького була до того часу, допоки новий великий київський князь Із'яслав Мстиславович не зацікавив інтересів його Галичини, а як тільки він почав інтригувати з Володимиром Галицьким, останній підтримав претензії на київський великокнязівський престол князя Юрія Володимировича Суздальського «Довгорукого» [21, с.75].

Суть війни між мономахівцями з'ясував і дослідник І. Шараневич, який вважав, що князь Юрій Суздальський виступив проти князя Із'яслава Волинського тільки тоді, коли останній не передав престол старшому братові, князю Вячеславові і в подальшому відібрав у нього Турівське князівство в коритись свого сина. Він також прогнав від себе і сина Юрія Суздальського, Ростислава, який приїхав в Суздаль і просив батька розпочати війну проти Із'яслава, який в роді не по праву старшинства узурпував великокнязівський київський престол [45, с.40].

Цілком ймовірно, що сторону князя Юрія Суздальського проти, вже князя Із'яслава Київського, князь Володимир Галицький прийняв тому, що останній відмовився від видачі князя Івана Ростиславовича і надав йому політичний притулок. З цього приводу Руський літопис говорячи про війну князя Із'яслава Мстиславовича з князями, наголошував: «що із війни в Новгород-Сіверський прибіг Іван Берладник» [36, с.203].

Він, як бачимо втік від князя Із'яслава Мстиславовича, оскільки з останнім вів переговори щодо його видачі, князь Володимир Галицький. Князю Із'яславу Мстиславовичу не на руку

було сваритися з могутнім сусідом з заходу, оскільки його удар міг вирішити долю самого князювання Із'яслава в Києві, очевидно, спарва з видачею Івана Бердладника була вирішеною, що зумовило його втечу від великого київського князя Із'яслава Мстиславовича. Однак втечу Івана Берладника, Володимир Галицький розцінив, як небажання Із'яслава Київського його видавати і вважав, що боротьбу з Із'яславом Київським уже розпочато. В цей час він встановив дружні стосунки з князем Юрієм Суздальським і підтримав його претензії на великокнязівський київський престол. Однак князь Із'яслав Мстиславович вирішив приборкати князя Юрія Суздальського і зробив великий похід у землі князя Юрія Довгорукого у Верхів'я Волги. Однак похід був не успішний і в цьому році у відповідь князь Юрій Суздальський зібравши багаточисельне суздальське військо вирушив походом проти великого київського князя Із'яслава. Обидва війська зустрілися біля Переяслава. Дослідник Д. Зубрицький наголошував, що князь Юрій Довгорукий не бажав кровопролиття і вимагав, щоби племінник Із'яслав Мстиславович, добровільно передав йому, як старшому в роді Київ, так радили князю Із'яславу і кияни. Та князь Із'яслав вирішив воювати з дядьком і будучи розгромленому битві під Переяславом, утік в Київ, а звідтіля взявши дружину і дітей і митрополита Кліма, втік у Володимир-Волинський, а князь Юрій Суздальський вступив в Київ і як наголосив Руський літопис: «сів на столі отця свого». Після такої крамоли, щодо власних дядьків князь Із'яслав Мстиславович втратив авторитет в усіх руських князів. Перебуваючи князем у місті Володимирі він почав примножувати військо і шукати собі в боротьбі за Київ іноземної допомоги. Він попросив допомоги у свої польських родичів, польських князів Болеслава і Генріха, а також у свого зятя угорського короля Гейзи і чеського князя Владислава. Угорський король відправив на допомогу князю Із'яславу 10-ти тисячне військо, польські князі особисто з'явилися до міста Володимира з усіма своїми військами. Звідтіля всі разом прибули в Луцьк і там зупинилися [9, с.68-69].

Щоб заручитися підтримкою в своїх претензіях на великокнязівський стіл волинський князь Із'яслав відправив послів до стрія Вячеслава, обіцяючи йому співправління в Києві.

Однак князь Вячеслав прийняв сторону брата, князя Юрія Київського. Російський дослідник XIX століття М. Карамзін вважав, що князь Вячеслав знаючи, що Із'яслав обманює, не підтримав його. Вячеслава, вважав дослідник, не перелякали полки угорського короля, польських та чеських князів. Навпаки князь Вячеслав взнавши про похід такої сильної коаліції, сповістив про це брата, князя Юрія Київського і сам з'єднав свої полки з ним. Характерно, що найбільшим спостерігачем у цих подіях поки що залишався один із наймогутніших володарів Центрально-Східної Європи, галицький князь Володимир, який зайняв, щодо фамільної війни мономахів, нейтралітет [18, с.142].

Така могутня коаліція волинського князя біля Галичини насторожила галицького князя Володимира і він, як наголошував Руський літопис: «спорядив усі свої полки від Берладі до Карпат і почав обережно вичікувати, як будуть розвиватися події...». План коаліції був такий, військо князя Із'яслава Волинського повинні були безборонно йти на схід і не боятися раптового удару князя Володимира Галицького по Волині. В цей час, щоб нейтралізувати похід князя Володимира Галицького на Волинь, як наголошував Руський літопис: «під гору галицького князя підійшов угорський король з усіма своїми полками, цим він не давав Володимирові теж рушити на схід». Однак у князів Юрія Київського і Володимира Галицького теж був свій план, щодо нейтралізації угорського короля. В цей час, коли угорський король підходив до Карпат, на нього в спину ударив союзник і родич галицького князя Володимира, візантійський імператор Мануїл I. Швидким маршем візантійське військо ввійшло в Угорщину і тим самим зв'язало угорців. Угорському королю Гейзі II тепер самому потрібно було поспішити на другу межу Угорської держави, щоб відвернути раптовий напад Візантії. Тоді коли кордони князя Володимира Галицького з заходу стали у безпеці, він з усіма своїми полками вирушив на схід, щоб надати допомогу князю Юрію Київському[38, с.142].

Як зауважують дослідники, угорський король Гейза II вів тоді довготривалу війну з візантійським імператором Мануїлом I Комніном, який намагався відібрати від Угорщини підвладні колись Візантії землі. Імператор Мануїл був до того ж у

родинних стосунках, як з Юрієм Київським так і з Володимиром Галицьким, сестра якого була дружиною стрія Мануїла I Комнина [36, с.226].

Звільнившись від угорської опіки, галицький князь Володимир зразу ж вислав на допомогу князю Юрію Києво-Суздальському свій передовий полк, давши йому знати, що сам з усією своєю галицькою військовою силою виходить йому на допомогу. Втішений такою звісткою князь Юрій Києво-Суздальський зібрав усі свої полки руські і суздальські, полки брата князя Вячеслава, виступив у Пересопницю де з'єднався з військами князя Володимира Галицького [18, с.142].

Сам князь Володимир Галицький з своїми відбірними галицькими полками отаборився біля Шумська. Протиники взнавши, що князь Володимир Галицький прислав в стан князя Юрія Києво-Суздальського свої допоміжні полки, а сам зайняв позицію у тилу, відрізаючи шлях відходу угорцям, полякам та чехам, перелякалися. Становище їх було незavidне і вони вислали, як наголосив Руський літопис, посольство до великого князя Києво-Суздальського Юрія просити миру: «Ви є нам замість батьків. Чому заратилися сьогодні на брата і сина свого Із'яслава. Уладьте з ним. Володійте Київом, кому із вас належить, а віддайте Із'яславу Володимир і Луцьк і другі міста, які йому належать». Вячеслав і Юрій відповіли їм: «Бог поможи нашому зятю королю угорському і нашому брату Болеславу і сину нашому Генріху, за те що між нами добра хочете. Якщо ви велите нам миритися, то не стійте на нашій землі, животів наших і сіл не губіте. Нехай Із'яслав їде у свій Володимир і ви всі ступайте також у свої землі, а ми із своїм братом і сином Із'яславом самі замиримся», тобто, як наголошував Д. Зубрицький, без іноземного втручання [9, с.71].

Союзники, що підтримували волинського князя Із'яслава, почали виконувати цю умову, а мономаховичі почали уряджуватись про укладення миру. Як бачимо із свідчення Руського літопису, тільки признання за Юрієм столичного Києва, спасло союзників та волинського князя Із'яслава від повного розгрому. Дослідник І. Шараневич, наголошував, що угри, чехи, ляхи і князь Із'яслав Волинський побачивши повне оточення киянами, суздальцями і галичанами, змушені без-будь-яких умов

визнати за князем Юрієм, Київ. Не спав і галицький князь Володимир, в цей час, коли польські князі з своїми військами були оточені на Волині він дав про це знати пруським князям, які вторглись з півночі і почали плюндрувати Польщу. Князям Болеславу і Генріху нічого не залишатися, як залишити князя Із'яслава Волинського і швидко відступити в Польщу на захист своїх територій. За таких обставин, наголошував дослідник І. Шараневич, уже мова про Київське князівство йти не могла, князю Із'яславу, можна було просити тільки про князювання в Володимирі за умови повного визнання стрія Юрія Володимировича великим київським князем. Тільки за таких умов миру, чехи, ляхи і угри і сам князь Із'яслав міг залишитись волинським князем, а його союзники неушкодженими повернутися в свої країни [45, с.40].

Руський літопис, так описував ці події: «король був не вільний і послав він йому Із'яславу десять тисяч угрів і так сказав король. Осе посилаю я тобі полки свої, а сам маю намір підступити під гори галицького князя і не дати йому рушити на тебе» [36, с.227]. Та князь Володимир Галицький врахував таку тактику угорського короля Гейзи II, наголошував український дослідник Л. Махновець, оскільки був добре обізнаний, що король веде війну з візантійським імператором Мануїлом I і коли «король підступав уже під гори галицького князя» з основним своїм військом він сповістив про це візантійському імператору. Візантійський імператор Мануїл I тільки чекав військового прорахунку угорців, як, наголошував київський дослідник Л. Махновець, ввавши про наступ угорці на Галичину він, особисто, на чолі великого візантійського війська швидким маршем вторгся в Угорщину, що вивільнило князя Володимира Галицького від нападу з заходу і дало можливість йому з'єднати всі свої війська з Юрієм, князем Києво-Суздальським [36, с. 227-228].

Руський літопис так описує нам ці події: «в той же час прийшли в город Пересопницю два Юрійовичі Ростислав і Андрій і підмога Володимирова з Галича. Сам же Володимир Володарович приступив був блище до города Шумська і убоялися ляхи і угри» [36, с.227].

В цей час, наголошував російський дослідник М. Карамзін, угри, чехи і ляхи веселилися в Луцьку за обідами Із'яславовими, та взнавши, що мужній Володимир Галицький відрізав їм шлях повернення додому вийшовши на поміч князю Юрію Мономаховичу, а останній усю силу Русі зібрав в Пересопниці, вони не захотіли битися і почали радити князю Із'яславу помиритися з стриєм Юрієм і визнати його право на великокнязівський київський престол. Помирившись самі і відчасти Із'яслава з Юрієм, вони покинули територію Русі. Опісля, Юрій, як великий князь київський, звинуватив князя Із'яслава в наведенні іноземців на Русь, розсердився на останнього і побажав відібрати у нього Володимирське князівство. Маючи такі наміри великий київський князь Юрій перервав переговори з князем Із'яславом Волинським і вирішив продовжити війну запросивши до неї князя Володимира Галицького [19, с.295].

Російський історик XIX початку XX століття С. Соловйов вважав, що князь Юрій Київський вів переговори з Із'яславом Волинським тільки до того часу, допоки його союзники знаходились на території Русі, як тільки угри, чехи, поляки вийшли з території Русі переговори з племінником закінчились. Основним мотивом подальшої конфронтації постало питання данини з Новгорода, князь Із'яслав Волинський бажав залишити її за собою, однак Юрій Київський вважав, що її традиційно отримує великий київський князь. Мир також не міг бути укладений із-за позиції деяких князів, які вважали, що князь Із'яслав Волинський навів іноземців на Русь і за це в нього взагалі треба відібрати Волинське князівство. Особливо настоював на цьому князь Юрій Ярославович, який наголошував, що Із'яслав на Русь та на Юрія Київського навів іноземців, і якщо не відібрати в нього Володимирське князівство, то він і далше буде наводити іноземців на Русь. Власне ці доводи, як наголошував Руський літопис, заставили великого київського князя Юрія, висловитись: «прогоню Із'яслава, та візьму його волость» [38, с.448].

Таким чином, війна між київським та волинським князями відновилась. Князь Із'яслав, як наголошував галицький дослідник Д. Зубрицький, виступив з Володимира з усім військом захищати

Луцьк. Його стремління були такі: «або загинути з честю, або перемогти» [9, с.71].

Князь Юрій Київський, за свідченням Руського літопису: «підступив під Луцьк де заперся брат Із'яславів, Володимир. Шість неділь стояв великий київський князь Юрій біля Луцька. Облога затягнулася у місті не вистарчало вже продуктів і води. Із'яслав намагався йти на допомогу обложеному Луцьку та князь Володимир Галицький, загородив йому дорогу своїми полками». Однак скоро князь Володимир Галицький, наголошував дослідник С. Соловійов, почав розмірковувати, що ж дасть йому поразка князя Із'яслава Волинського. Князь Володимир Галицький бажав довгого протистояння між київським та волинським князями. Перемога Юрія Київського ніяк не влаштувала галицького князя, оскільки ніхто не знав, як поведеться князь Юрій з'єднавши в одних руках Київщину, Суздальщину і Волинь, чи не перетвориться він у ворога і нападника на Галичину. Ставши надто могутнім князь Юрій з киянами, волинянами, суздальцями міг перенести і далі свою війну на захід, а тобто у Галицьке князівство. Ситуація, коли у князя Юрія залишався Київ, а у князя Із'яслава Володимир і вони між собою ворогували, влаштувала князя Володимира Галицького, тому він не нападав на волинські полки, не бажав над Із'яславом Волинським військової перемоги. Сам князь Із'яслав, побачивши настільки могутнє галицьке військо і що його не перемогти і не пробитися до Луцька, як наголошував Руський літопис, почав просити Володимира Галицького: «Помири мене з стриєм Юрієм, я в усьому винуватий перед ним, то Володимир почав просити Юрія помирити з собою Із'яслава. Юрій же Ярославич і син Юрія Ростислав не бажали миритися з Із'яславом і вважали, що Із'яслава треба вигнати із Русі, та другий син Андрій та дядько Вячеслав, погодилися на мир. Брат - говорить Вячеслав Юрію, ти не помирившись підеш, а Із'яслав мою волость спалить». Дослідник С. Соловійов, вважав, що останні доводи князів, які хотіли утихомирити Русь і припинити ворожнечу князів були переконливим доводом для примирення Юрія Київського з Із'яславом Волинським [38, с.450].

Та князь Юрій Київський, наголошував дослідник Д. Зубрицький, після деяких роздумів, вважав замирення

передчасним. Він сказав, що зможе за допомогою своїх киян та суздальців захистити волость брата Вячеслава. Такі судження він робив «надіючись на множество воїнів і бачучи, що в Луцьку починається голод». Київський князь Юрій вважав, що місто ось, ось відкриє перед ним ворота [9, с.71].

Руський літопис, так описує ці події: «І стояли вони коло города і не давали лучанам навіть води з ріки зачерпнути три неділі, а всього стояли вони поблизу Луцька шість неділь. Коли ж Володимир, брат Із'яславів уже знемагав із людьми своїми в городі, то Із'яслав зібрався з полками своїми з города Володимира, маючи намір піти на Вячеслава і на Юрія до Луцька битися військом. Але в той час рушив Володимир Володарович із Галича полками своїми і прийшов і став на ріці Полоній межі городом Володимиром і Луцьком і таким чином роз'єднав їх. Добрий бо князь Володимир і братолюбством світяться, миролюбством славлячись і нехотячи нікому зла, задля того і став межі ними, що мав намір уладнати їх між собою. Через це не можна було Із'яславу піти на Вячеслава і на Юрія, щоб дати їм бій. Із'яслав послав тоді посла до Володимира Галицького, свата Юрієвого говорячи йому: «помири мене із стриєм моїм і сватом твоїм Юрієм. Я в усьому винуватий перед Богом і перед ним. І благав Володимир за Із'яслава, але Ростислав син Юріїв із Юрієм Ярославовичем не давали миритися, тому Із'яслав ще більше благав миру». І вложив бог добрий намір у серце Андрієві, бо він є милостливим до свого роду, а ще більше до християн і став він благати отця і говорити: «ти не слухай Ярославовича Юрія. Приміри синівця з собою. А князь галицький Володимир ще наполегливіше слав послів до Вячеслава і Юрія: «Бог поставив нас властителями на кару лиходіям і на добродіяння благочестивим. А як ми можемо молитися тому, що сотворив нас: «Отче нас і Господи, нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим» - коли синовець ваш Із'яслав, котрий, як вами обома роджений, перед вами не виправдовується, а кається і милости вашої домагається. Я теж не простий є ходак перед вами. Ангела бог не зішле, а пророка в наші дні нема, ні апостола...Отже князь Вячеслав, послухай брата свого і свата Володимира. І узявши до серця слова його схилився до переговорів і до миру» [36, с.228-229].

Великий київський князь Юрій же, наголошує Руський літопис, вислухав, і так вони уладналися: «Із'яслав відступив Юрієві Київ, а Юрій вернув Із'яслові усі данини Новгородські. І так вони уладившись роз'їхались в мирі». Це замирення відбулось недалеко від Луцька у селі Полонне. Власне у ньому князь Володимир Галицький змусив помиритися князів Юрія Києво-Суздальського та князя Із'яслава Волинського [36, с.228 - 229].

Таким чином, літописець, сторонник князя Із'яслава Волинського, описує всі події затяжної боротьби за великокнязівський київський престол між мономаховичами Юрієм Київським та Із'яславом Волинським, в якій брав, з користю для незалежності свого Галицького князівства, активну участь і галицький князь Володимир. У ході боротьби до укладення миру у 1150 році уся боротьба була загострена навколо Волинського князівства. Вирішення питання, як вважав дослідник В. Янін, у 1150 році задовільняло князя Володимира Галицького, як бачимо його дипломатія стала вирішальною у вирішенні цього питання. Таке вирішення, коли київський і волинський князь залишалися ворогами, задовільняло князя Володимира, оскільки це давало можливість зміцнення незалежності його Галицької держави [46, с.60-79].

Як бачимо князь Володимир Галицький був вірний союзу з Юрієм Києво-Суздальським, допоки, той був лиш князем київським, як тільки князь Юрій побажав відібрати у князя Із'яслава Волинське князівство і вигнати останнього з Русі, князь Володимир Галицький зразу перелякався таких намірів Юрія Київського, оскільки об'єднання Київщини та Волині загрожувало Галичині і тому він розпочав примирювати ворогуючих родичів. Щоб замирити ворогуючих, князя Із'яслава Волинського і князя Юрія Києво-Суздальського, князь Володимир Галицький, як ми бачимо із свідчень Руського літопису, примінив весь свій талант тонкого дипломата, та всю свою освіченість. Ця його роль була підчинена єдиній меті - повній незалежності створеного ним Галицького князівства. За ради цієї мети, наголошував літописець: «Володимир Володарович вирушив із Галича усіми своїми полками і прийшовши став на ріці Полоній, межі ними і роз'єднав воргуючих...» [36, с.228].

Із цього свідчення стає ясно, що для галицького війська роз'єднані військово-політичні системи Волині та Київщини не складала загрозу. Окремі, як Волинь, Київщина, Угорщина та Польща йому не загрожували, галицький князь міг ефективно протистояти своєю могутньою військовою організацією, тому схилиючи ворогуючі сторони до миру, галицький князь, розумів, що волинський князь залишиться його небезпечним сусідом, та не ворогом, як Юрію Києвсько-Суздальському. Ідучи на союз з Юрієм, Володимир розумів, що позиція Із'яслава в Києві сильніша ніж Юрія, однак він надіявся, що багаточисельні суздальські полки Юрія, зможуть протистояти волинському князю Із'яславу. Очевидно ці ж багаточисельні полки князя Юрія стали завадою до остаточного «вигнання Із'яслава з Русі». Володимир Галицький прекрасно розумів, що через певний час ворогуючі сторони знову чекає конфлікт, власне ворогування Волині і Київщини було на руку йому для власного зміцнення і відновлення повної незалежності, утвореної, на протистоянні Волині та Київщини, Галицької держави [32, с.69-70].

Як мудрий політик задля забезпечення своїх стратегічних планів князь Володимир Галицький вжив весь свій талант тонкого дипломата, згідно діяльності якого Володимир-Волинський залишався за князем Із'яславом, а князь Юрій отримував визнання Із'яслава на князювання в Києві. Як бачимо сидячи в Галичі князь Володимир міг контролювати за всіма подіями як на Волині так і в Київщині, влюбий момент з своїм могутнім рицарським військом вдарити в спину волинському князю Із'яславу, якщо той домагатиметься для себе Києва. Для Володимира Галицького Київ, ослаблений війнами і боротьбою князів уже не представляв загрози на сході. Галицький князь Володимир добивався рівності в правах з Київом, він не бажав визнавати вже київського князя першим, він вважав себе уже незалежним володарем, про що говорить Руський літопис: «я теж межі вами не простий ходак». Руський літопис слова князя Вячеслава під час переговорів в Полонному називає Володимира Галимцького батом Юрія Київського. Слід наголосити, що князя Володимира Галицького по відношенню до Юрія Київського, Руський літопис називає «сватом», Із'яслав,

бувший великий київський князь з Володимиром Галицьким - «брати», тобто рівні за ієрархією володарі [36, с.227-228].

Заради забезпечення Галичині повної незалежності, наголошують Санкт-Петербурзькі дослідники І. Фроянов та А. Дворніченко, князь Володимир Галицький не довірячи ні Із'яславу Волинському ні Юрію Київському, зірко споглядав за політичними процесами на сході, він робив усе, щоби Волинь і Київщина не опинилися в одних руках, тому Володимир Галицький то був ворогом то мирником однієї з воюючої сторони, робив усе щоби відвернути загрозу він економічного і політичного зміцнення та процвітання Галицької держави [44, с.137].

Бачучи могутнє становище князя Із'яслава на Волині і його союз з Польщею, Угорщиною та Чехією він занепокоєний таким політичним розкладом, однак роблячи послугу князю Із'яславу він тим самим нейтралізував, як самого Із'яслава Волинського щодо Галичини, так і його союзників на заході.

За таких політичних обставин князь Володимир Галицький бачучи і могутність князя Юрія Києво-Суздальського у 1149-1150 роках, укладає з ним військово-політичний союз. Власне цей військово-політичний союз Володимира і Юрія у 1150 возводить Юрія на великокнязівський київський престол. Союз, за тогочасною традицією, був скріплений династичним шлюбом, одруженням єдиного сина Володимира Галицького, Ярослава на дочці Юрія, Ользі Юрьівні. Київський дослідник Л. Махновець у примітках до Руського літопису наголошував, що одруження Ярослава і Ольги, як і укладання союзної угоди між Володимиром та Юрієм відбулося в 1149 році, оскільки вже в 1149 році Руський літопис називає «Володимира Галицького сватом Юрія Києво-Суздальського» [36, с.226].

Наступний київський дослідник М. Котляр вважає, що союз київського князя Юрія з галицьким Володимиром було укладено в 1149 році, а одруження Ярослава та Ольги відбулося в 1150 році [20, с.84]. Руський літопис під 1150 роком пише: «оддав Юрій дочку свою за Святославовича за Олега, а другу Ольгу за Володимировича за Ярослава в Галич [36, с.229]. Дослідник М. Котляр справедливо наголошує, що шлюб був укладений раніше, літописець порушив хронологію, щоби

красивіше розповісти про цю подію, оскільки в розпалі боротьби за Київ галицький князь Володимир, виходячи з суто своїх галицьких інтересів, активно підтримував свого свата князя Юрія Суздальського в оволодінні Києвом[20, с.84].

Коли Із'яслав розгромлений Юрієм і вигнаний з Києва осів в Володимирі, і як свідчив Руський літопис:« безліч народу вийшло на зустріч йому з радістю великою. І сів Юрій на столі отця swojego віддаючи хвалу й славу богові» [36, с.227-228], Володимир Галицький убоявся його. Могутність Києва його не влаштувала його, хоча вона вже не була такою як в час правління його далекого предка великого київського князя Ярослава Мудрого, однак, сьогодні князь Юрій об'єднавши Суздальську та Київську землі загрожував «вигнанням Із'яслава з Русі». Що ж до Волині цього часу, то навіть в союзі з Польщею та Угорським королівством вона не могла скласти загрозу Галичині. Дослідники І. Фроянов та А. Дворніченко вірно наголошують, що коли князь Володимир Галицький зупинив похід Із'яслава на Луцьк, той був не страшний його могутньому галицькому війську. Однак треба наголосити, що у князя Володимира Галицького були ще великі військові резерви, військові організації міст, від Карпат до Дунаю, які він не використовував у цьому поході. У поході він використав тільки боярсько-рицарську знать, яка була підкорена йому безпосередньо. Фактично, якщо б відбулась битва то політика князя Із'яслава після поразки від Володимира зазнала би повний крах, однак стратегічна політика могутнього і мудрого галицького князя Володимира залишила князя Із'яслава Волинського цілим і не дозволила Юрію злучити Київ та Володимир в одних руках. Вже київському князю Юрію прийшлося рахуватися з могутністю свого свата і союзника Володимира Галицького, оскільки при заволодінні Києва кияни боялися більше могутності князя Володимира Галицького ніж князя Юрія Суздальського, а отже наголошують дослідники, суздальський князь Юрій не був грізний для киян без могутніх галицьких полків його свата князя Володимира Галицького [44, с.229].

Після військової кампанії, яка була закінчена успішно галицьким князем Володимиром, він зосереджується на

економичному та політичному облаштуванні Галичини, нарощуючи її економічну та політичну могутність в Центральній Східній Європі. В цей час князь Володимир нагромаджує земельні ресурси, йому підвладна, Погоринська земля, яка починає вливатися в економічну та політичну інфраструктуру Галичини. Великі прибутки він отримує від Дністро-Дунайської торгівлі, економічного та культурного впливу Візантійської імперії, з імператором якої Мануїлом I, який до того ж був його родичем, галицький князь був у союзних відносинах. За таких політичних та економічних обставин в другій половині XII століття на перший щабель в торгово-економічному та політичному розвитку в Русі-Україні виходить Галич, який поступово стає осередком концентрації нової великокнязівської влади. В цей час Галич долучає до своїх володінь окрім Дністро-Дунайських земель, ряд Волинських територій. За допомогу у війні проти волинського князя Із'яслава, князь Володимир Галицький отримує від свата Юрія свою «частку в Руській землі». Про могутність Галичини говорить той факт, що князь Із'яслав зміцнившись на Волині не напав на свого західного сусіда, князя Володимира Галицького, щоб в майбутньому забезпечити собі тил в поході на Київ, а взнавши про безпечність стрият Юрія Київського, зламавши «хрестоцілування», швидким маршем виступив на Київ, що застало князя Юрія тікати за Дніпро. Феодална війна на сході Русі-України знову відновила. Руський літопис так передає нам ці події: «У той же час рушив Володимир з Галича свотові своєму Юрієві на поміч проти Із'яслава. І прийшла Із'яславу вість, що Володимир уже перейшов Болохів і йде мимо города Мунарева до города Володарева. Із'яслав тоді послав посла до Мстислава, сина свого кажучи йому: Іде на мене до Києва Володимир Галицький, а звідси Юрій з Олеговичами. Із'яслав, побачивши, що кияни його не підтримують і що з сходу та заходу на нього йде могутнє військо, розпочав дипломатичну гру з недосвідченим політиком князем Вячеславом. Він звернувся до Вячеслава, спершу, як наголошував літописець, вигнавши його, що запрошує його князювати в Київ, на що Вячеслав відповів: А коли рать іде з Галича, а друга од Чернігова, то ти мені Київ даєш?...» [36, с.232].

Однак різними хитрощами князю Із'яславу вдалося вговорити князя Вячеслава «посісти київський трон». Руський літопис так розповідав про ці події: «Ти отче не трудися, нехай я поїду до Звенигорода проти Володимира, а ти зо мною куди твое військо. Сам же ти отче їдь у Київ коли тобі вгодно» [36, с.232].

Дослідник І. Шараневич з цього приводу наголошував, що князь Вячеслав обласканий Із'яславом втягнувся в війну на стороні Із'яслава, переступивши брату Юрію хрестоцілування. В цей час Володимир зібрав велику галицьку силу і рушив у Київську землю зустрів князя Із'яслава біля Ольшаниці розгромив останнього, полонив багато людей і прогнав останнього з Києва знову у Володимир-Волинський. Тим часом поспів і князь Юрій з зібраними задніпровськими військами. Обидва володарі галицький і київський, зустрілись як рівні на Олеговій могилі і сердечно вітали один одного. Так князь Юрій за допомогою свого свата, князя галицького, знову став київським князем, фактично князь Юрій отримав клічі та права на Київ з рук галицького князя, який перший увійшов в нього і фактично йому ніхто не перешкоджав стати його володарем. Кияни боялися князя Володимира Галицького, щоб він на чолі своїх переможних полків не вступив в Київ і самочинно не покарав винних за зраду свату Юрію. Князь Володимир Галицький, як мудрий політик, очевидно, розумів настрої киян, що рано чи пізно він однак покине Київ, тому будучи природженим дипломатом він вирішив змінити свій гнів на милість до киян. Князь Володимир Галицький, зазначав І. Шараневич, вступив в Київ: «як богомолець, шанувальник духовності, та святинь вічного міста. Він відвідав київські церкви, молився в них усердно, не чинячи киянам ніякого зла» [45, с.41].

Галицький історик Д. Зубрицький так реконструював військовий похід Володимира Галицького на Київ. Зустрівся Володимир Галицький з Із'яславом біля Ольшаниці. Побачили же полки Із'яславі могутню галицьку військову силу, перелякались, не дивлячись на всі переконання свого князя, вдалися навтьоки так, що і останній наслідував їхньому прикладу. Галичани гналися за із'яславовими воїнами, багатьох вбили та полонили. Князь Володимир боячись засади в горах,

заборонив знищувати із'яславове військо до решти. Після зустрічі з князем Юрієм, який просив на вимогу киян, щоби галицький князь не вступав в місто з усім своїм військом, князь Володимир відправився з невеликою дружиною на богомоління в Київ. Він їздив і в Вишгород поклонитися мощам святих Бориса і Гліба, молився і в Софії Київській і в Десятинній церкві і в Печерському монастирі. Там же в Печерському монастирі з князем Юрієм Київським створив любов велику. Простившись з Юрієм, він прогнавши ставшого йому на дорозі сина Із'яславового, Мстислава, повернувся з славою в Галич [9, с.75-76].

Російський історик С. Соловйов наголошував, що по дорозі додому Володимир Галицький зайняв волинські міста. Укріпившись в Дорогобужі князь Володимир підступив під Луцьк, та не зміг взяти добре укріплене місто. Зайнявши міста по ріці Горині він віддав їх Мстиславу Юрійовичу, який став з його волі князем Пересопницьким, таким чином обмежив владу Із'яслава на Волині, щоб той не міг раптово напасти на Київ [38, с.75-76].

Російський історик М. Карамзін з приводу нападу волинського князя Із'яслава на Київ наголошував, що політика Із'яслава, щодо Києва була дуже підступною і непродуманою. Вона не подобалася ні киянам ні його війську. Ні обман стрія Вячеслава, який дав йому своє військо, ні виступ проти грізного Володимира Галицького не утвердило його політики в Києві. У поході військо зрадило його. Торки, берендеї, що супроводжували його побачивши велике галицьке військо втікли від нього. Поляки і угри, союзники Із'яслава з заходу на яких він розраховував, теж не підступили під галицькі кордони, боячись могутності Володимира Галицького. Побачивши критичність свого становища князь Із'яслав бажав з сорому померти, адже здавалось добре продуманий план зазнав краху і становище його було критичним, оскільки йому загрозувало «вигнання з Русі» [19, с.298].

Руський літопис так описує наслідки галицької перемоги в Київській землі: «Із'яслав тоді приїхав у Київ. І тут затрубивши в труби скликав він киян і рушив він полками своїми проти Володимира, кажучи так: « Сюди мені є ближче до нього піду

раніш». І взявши брата Володимира, сина Мстислава він пішов до Звенигорода і сюди прийшовши став полками своїми. І прийшла йому вість, що Володимир уже йде через Пережитове поле. Із'яслав почувши, рушив од Звенигорода до Тумиша і туди ж прибули чорні клубуки. А на другий день по вранішніх зоря приготувався Із'яслав і рушив на бій проти Володимира полками своїми і перейшов ріку Стрипу і ріку Ольшаницю. Володимир же в той час стояв у верхів'ї Ольшаниці полками своїми. Коли ж Володимир почув, що Із'яслав перейшов уже Ольшаницю, то приготувався до бою. Рушив Володимир проти Із'яслава. Стрільці перестрілювалися через ріку, а Володимир почав приступати з усією силою. Погані ж побачили велику силу Володимирову, убоялися, а Із'яслав був із невеликим військом, а Вячеславів полк не встиг до нього дійти. І стали чорні клубуки мовити Із'яславу: «княже сила його велика, а в тебе мало дружини. Щоб не перейшов він нас через ріку, не погуби нас і сам же не погибни. Адже ти наш князь, коли ти будеш мати силу і ми з тобою. А нині не твій час, поїдь княже звідси». Із'яслав же сказав: «Лучче браття помремо, а ніж соромом сей візьмемо на себе». Та кияни почали наполягати на нього кажучи: «Поїдь княже звідси». І не сказавши кияни побігли од нього назад і чорні клубуки побігли звідти до своїх веж. Із'яслав же це побачивши сказав дружині своїй: «Уже мені доїхати тільки з чужоземцями з уграми і ляхами. А моя дружина вже перелякана». А тоді і сам він побіг звідти. Володимир же побачивши, що кияни біжать, а сюди чорні клубуки за нього заходять сказав: «обман се. Із'яслав десь тут перебуває з полками своїми в горах і через те військо Із'яслава вціліло, а вони не одважилися за ними гнатися». Із'яслав же прибіг до Київa, а Володимирова дружина догнала тил його, тих захопила, других перебила» [36, с.232].

На відміну від свідчень Київського літопису, дещо іншу картину перемоги князя Володимира Галицького у битві під Києвом над князем Із'яславом нам розповідає недійшовший до нас літопис, який був використаний істориком В. Татіщевим: «Ізполчились Із'яслав і Володимир один проти одного. І послав на світанні роз'їзд Із'яслав до полків Володимирових, які напали на стада Володимирові, та Володимирові сторожі учинили могутній відпір, декілька чоловік Із'яславових і чорних клубуків

взяли і привели до Володимира, який узнавши про Із'яслава зразу ж озброїв і сполчив полки і пішов на нього. Стрільці почали перестрілюватися через ріку Стугну. Тоді Володимир не хотючи продовжувати через ріку бій і томити людей з усім військом ударив на Із'яслава. Половці же яких Мстислав привів стояли на лівому Із'ясловому крилі блище до поля і останнім велено було з боку із тилу напад на Володимира учинити, та побачивши могутні добре улаштовані Володимирові полки, що наступали, убоялися половці галичан, закутих в броню, погані почали відступати, а потім в паніці втікли в степ. Із'яслав же хоробро з своїм полком пішов на Володимира. Тоді ж корні клубуки, що стояли на лівому крилі Вячеславовому, бачучи, що Володимир ударом рицарської важкоозброєної кінноти змів їхню передню силу, бачучи, що він набагато сильніший, почали говорити, що Володимир всіх погубить, що поки можливо треба відступити добрим порядком. Та Із'яслав підбадьорив лякливих: «що ви боїтеся великого галицького війська, який же сором нам буде, ліпше усім нам тут померти ніж стид на себе прийняти». Та від сильного удару важкоозброєної рицарської (боярської) кінноти, галицького війська, чорні клубуки не витримали і кинулися навтьоки, і кияни побігли з поля битви, говорячи, щоби і Із'яслав відступав. Із'яслав неможучи з малим військом оборонятися з уграми і ляхами теж удався навтьоки і тільки через те, що Володимир не переслідував останнього після поразки на полі битви, полки Із'яслові залишилися цілі, та ар'єргард утікаючого війська був відчасти перебитий, відчасти взятий в полон» [41, с.18-20].

Таким чином, порівнюючи свідчення джерел, ми бачимо, що по фактичному матеріалу блищі до істини свідчення використані В. Татіщевим, які яскраво малюють нам картину бою, розміщення протистоячих одих проти одних військ, показують військово-політичну могутність Галичини і слабкість київського військово-політичного центру. Як бачимо, для війни з Галичиною князю Із'яславу не вистарчало суто своєї дружини та киян. Навіть половці, чорні клубуки, торки, угри та поляки не змогли протистояти наростаючій військово-політичній та державній могутності Галичини. Хоча київський літописець і натяками наголошує, що поразка відбулася внаслідок неприбуття

на поле битви Вячеславової дружини, та очевидно, що Галичина у час князя Володимира своїми власними військовими силами була сильніша ніж дружина київського князя, київського ополчення, яке було підсилене чорними клубуками та половцями, угорцями та поляками. Розгром київських військ на полі бою говорить, що сила київського центру була уже не великою. Військо князя Володимира Галицького без особливих труднощів зайняло Київ. Кияни, як наголошував Руський літопис: «убоялися Володимира, могутню силу його галицьких полків і тому зразу без будь-яких умов признали його свата та союзника Юрія Суздальського своїм володарем і перевозили військо Юрієве через Дніпро, показуючи йому лукаво свою відданість, щоб розорення від Володимира Галицького уникнути» [41, с.19].

Цілком зрозуміла боязнь киян перед князем Володимиром Галицьким, їхні брати і батьки воювали і погинули на полі битви з Володимиром Галицьким, багато киян попало в полон. Окрім цього Київська земля від поразки отримала і політичну, економічну та моральну поразку, оскільки після цієї поразки, Галичина, ставала повністю незалежною, а тобто повністю непідвладною Києву. Переможець, галицький князь Володимир, наголошують дослідники І. Фроянов та А. Дворніченко, фактично диктує умови миру київській громаді. Його роль у цій війні така велика, що без нього не приймається жодного рішення. Фактично він віддає Київ князю Юрію, без нього Володимира Галицького князування Юрія в Києві просто не мислиме. Про будь-який «поклон» Володимира Юрію не може бути й мови, обидва володарі «свати». Як засвідчують джерела, «обидва володарі на конях як рівні цілуються біля Печерського монастиря». В цей же час кияни ніяк не можуть протистояти Володимирі Галицькому, оскільки військово-політична сила Києва із-за феодальних усобиць ослабла, кияни уже самі бояться військово-політичної сили галичан. Тільки тому, наголошують дослідники І. Фроянов та А. Дворніченко, що кияни боялися перемігшого їх на полі битви князя Володимира Галицького, вони ввели урочисто його свата князя Юрія на княжіння в Київ. Не можна сумніватися, що князь Юрій був грізний для киян тільки дякуючи великій військовій могутності свого свата, галицького князя Володимира [44, с.136].

Цілком очевидно, що за таку військово-політичну допомогу вже київський князь Юрій змушений був віддячуватися відданням галицькому князю Володимирі Бужської та Погоринської земель. Ці наші висновки підтверджує і Руський літопис, устами волинського князя Із'яслава: «стрий мій не дав мені волості в Руській землі, а Володимир Галицький, по його волі, мою взяв і хоче у мене все відібрати» [36, с.232-233].

Князь Володимир Галицький, як бачимо, отримав внаслідок війни мономаховичів Із'яслава та Юрія за Київське князівство, великі територіальні надбання, зокрема Бужську землю, яка так і назавжди залишилася за Галичиною і стала в подальшому галицьким етнічним компонентом так і усі міста по річці Горині, як наголошують дослідники І. Фроянов та А. Дворніченко: «галицька громада в соціально-політичному, військовому та економічному розумінні у середині XII століття вирівнялася з київською, а можливо й стає могутнішою, оскільки київську роздерали феодальні усобиці, імперські амбіції, а галицька насолоджувалася спокоєм у внутрішньому житті, стабільністю торгово-економічних та політичних відносин на півдні, заході і сході [44, с.136-137].

Порівнявши свідчення Руського літопису і Татішевських джерел можемо реконструювати битву між князями Із'яславом Волинським та Володимиром Галицьким біля ріки Ольшаниці, яку визначаємо, як значну поразку претиндента на київський великокнязівський стіл. Ця поразка князя Із'яслава Волинського дає право наголосити, що Київ цього часу уже не був тим могутнім політичним центром, який би міг консолідувати Русь-Україну. Внаслідок швидкого торгово-економічного та політичного зростання, близькістю до країн центральної, західної Європи, Візантійської імперії, місце першості в Русі-Україні переймає, Галич, який поступово і це яскраво видно в XIII столітті спочатку стає столицею Галицько-Волинського князівства, а опісля столицею всієї Русі-України.

Однак літописець не бачить занепаду Києва внаслідок поразки князя Із'яслава. Він згладжує поразку Із'яслава не розкриває великої трагедії киян та їх союзників: угрів, чехів, ляхів, берендеїв половців, які були залучені до цієї битви князем Із'яславом. Із недійшовших і використавших В. Татішевим,

джерел, ми ясно бачимо трагедію, яка відбулася під Києвом - повний розгром київської громади. Надія киян, їх бажаний князь Із'яслав разом з ними був розгромлений наголову у їх власній Київській землі, чого ніколи раніше не було і був змушений тікати з поля битви. Дослідник В. Татіщев яскраво, опираючись на надійшовші до нас джерела, описує всю трагедію київського князя Із'яслава, наголошуючи: «що князь Володимир Галицький не бажав томити людей перестрілкою через ріку, почав наступати усім військом». Далше історик В. Татіщев описує, як були розгромлені, поставлені у бойовий порядок Із'яслові війська: «Половці, що їх привів Мстислав стояли на лівому крилі у Із'яслава - побігли в поле, угри, ляхи, кияни і Із'яслова дружина в центрі, чорні клубуки стояли на правому крилі. Полки ж князя Володимира Галицького були усі в броні і добре споряджені, їх улаштованість і чисельність, як і військово мистецтво переважало. Володимирові полки, наголошує татіщевське джерело, налягали на чорних клубуків і вони побігли. Так само побігли в степ і половці. Усі погані, зауважує татіщевське джерело, почали відступати, попередивши князя Із'яслава, що вони відступають. Із'яслав же злобою горячи на Володимира, просив їх знову вступити в бій, говорячи: «краще нам всім тут померти, ніж сором на себе взяти». І дійсно поразка в битві наклала великий сором на Київську землю, оскільки після цієї рокової поразки вона фактично втрачала контроль над Галичиною, яка перетворювалася в самостійну центрально-європейську державу. Татіщевське джерело наголошує: «Побачивши, що чорні клубуки та половці почали втікати з поля бою, кияни, що стояли в центрі, почали відступати. Князь Володимир Галицький побачивши, що половці побігли в одну сторону, чорні клубуки в другу, а кияни в третю, спочатку подумав, що це маневр, однак потім знову напав з усією своєю закутою в броню, силою на відступаючі Із'яслові, війська». Таким чином історик В. Татіщев змальовує нам яскраву картину повного розгрому київських військ, київської громади, у Київській землі, біля ріки Ольшаниці, показує полководський талант князя Володимира Галицького, відтворює хибну військову та політичну трагедію князя Із'яслава Володимирського. Як бачимо із цього свідчення, князь Із'яслав своєю хоробрістю

підбадьорував своє військо, переконував чорних клубуків та половців, наголошуючи: « краще нам тут загинути, ніж сором на собі нести». Та чорні клубуки і кияни відповідали Із'яславу «княже сила його велика, не погуби нас і сам не погибни. Поїдь княже звідси. Це сказавши кияни побігли од нього і чорні клубуки побігли від нього до своїх вежа, а тоді й сам він побіг з битви» [41, с.18-19].

Академік І. Крип'якевич не загострював на цьому бою свою увагу, він просто в загальних фразах наголошував, що князь Володимир Галицький під час походу в Київську землю мав переможний бій з князем Із'яславом, який допоміг в зайнятті князем Юрієм Києва, ця поразка князя Із'яслава підірвала могутність Києва [21, с.75].

Цілком очевидно, що після розгрому військ князя Із'яслава і киян у битві на ріці Ольшаниця, Київ не міг і не мав чим захищатися проти князя Володимира Галицького. Руський літопис так про це наголошував:« кияни же убоявшись Володимира Галицького, увели князя Юрія в Київ. Юрій сів у Києві і зустрівся з Володимиром у Печерському монастирі і встановили вони межі собою приязнь велику...І пішов Володимир до Галича» [36, с.233].

Російський дослідник М. Карамзін наголошував, що і Володимир Галицький і Юрій Суздальський святкували перемогу свою в монастирі Печерськiм, де і уклали між собою рівноправний союз та міждержавний договір, за яким Бужськ, Погоринські і другі землі Волині, назавжди переходили у власність галицького князя [19, с. 298].

Київський дослідник П. Толочко так реконструював поразку князя Із'яслава. Поки князь Із'яслав умовляв стрія Вячеслава дати йому свої полки для боротьби, до Києва підійшли полки князя Володимира Галицького, часу для організації оборони столиці Русі було обмаль і князь Із'яслав на чолі київського ополчення, чорних клубуків, загонів угрів і поляків виступив на зустріч князю Володимиру Галицькому, який стояв з усіма своїми полками на річці Стугні. Військо князя Із'яслава і військо князя Володимира зустрілись на Перепетовім полі. Почалась стрілянина через ріку. Чорні клубуки злякались сил князя Володимира Галицького і почали умовляти князя Із'яслава

не вступати в бій: «княже, сила його велика, а у тебе мало дружини, не погуби нас і сам не погибни». Гордий князь Із'яслав, який вважав уже себе великим київським князем, володарем Русі-України: «вважав за краще вмерти, а ніж залишити поле бою переможеним». Він звернувся до полків з палкою промовою, проте заклик його не знайшов відгуку, кияни, а за ними чорні клубуки, половці почали відступати, а опісля панічно втікати. Тільки дружина Із'яславова та невеликі загони угрів та поляків лишилися на місці, але вступати в бій з такою силою було безглуздо. Втеча з поля бою дозволила київському князю Із'яславу зберегти більшу частину дружини. Не має сумніву, наголошує київський дослідник П. Толочко, що князь Із'яслав програв не тільки велику битву, яка підірвала авторитет Києва, він програє й сам Київ. У ранці наступного дня військо князя Володимира Галицького і князя Юрія Суздальського вступило в Київ. Без бою здобув князь Із'яслав Київ, без бою його і віддав, наголошував у висновок київський дослідник П. Толочко [43, с.133].

Та на цьому феодальна війна із вигнанням князя Із'яслава з Києва не закінчилась. Руський літопис не розповідає нам подальшого ходу подій, та очевидно, що князь Із'яслав ціною особистого приниження, визнання князя Юрія великим київським князем, змушений був визнати і територіальні надбання на Волині, які Юрій Київський передавав за військову допомогу князю Володимирі Галицькому. В таких обставинах визнання територій, які відійшли до Галичини, князь Володимир мав сенс поручитися за Із'яслава перед Юрієм. Тільки за таких обставин князь Із'яслав зумів утримати за собою Волинське князівство. Джерела наголошують, що він вступив в дружні відносини з сином Юрія, Андрієм, якому скаржився: «Стрий мені волості не дає, не хоче мене в Руській землі, а Володимир Галицький за його велінням волость мою взяв і знову до Володимира мого хоче прийти на мене» [36, с.234].

Російський дослідник С. Соловйов вважав, що енергійний князь Із'яслав, вважав себе основним претендентом на великокнязівський київський стіл. Для цього він розробляв політичні комбінації задля свого утвердження в Києві. Власне за таких політичних комбінацій він розпочав свій похід і вигнання

стрия Юрія з Києва, однак план його провалився із-за неузгодженості дій з угорським королем Гейзою II. Це коштувало йому ганебного розгрому під Києвом, вигнанням з Києва і обмеженням його земельних володінь в самому Волинському князівстві. Втрата Погоринської землі та Бужська, на думку князя Із'яслава була першою фазою розподілу Волині між галицьким князем Володимиром та київським князем Юрієм. За таких обставин князь Із'яслав вирішив продовжувати боротьбу. В цей час він послав свого брата Володимира в Угорщину сказати угорському королю: «Ти мені сам говорив, що Володимир не сміє голови висунути. Я вигнав Юрія із Києва, Юрій переді мною побіг, а Володимир зговорившись з Ольговичами прийшов та й прогнав мене із Києва. Нині ж отже, як ти сам мені говорив, сідай на коня. Король зразу ж зібрав усе своє військо і сів на коня і послав Із'яславу сказати: « Я уже виступив з братом твоїм Володимиром, виступай і ти. Буде знати Володимир кого займати. Та у Володимира були свої приятелі в уграх і послали вони вість до Володимира, що король іде на нього і галицький князь кинувши обоз свій біля Белза де стояв тоді, поскакав з дружиною до Перемишля, де уже король почав воювати. Король пройшовши гору узяв місто Сянок, а посадника Володимирового схопили. Багато сіл коло Перемишля взяв. Князь Володимир же це побачив і послав послів до архієпископа Кукшиша і до інших двох єпископів і до вельмож королевих своїх послів послав, щоб уговорили короля повернутися. Не жалів ні золота і добився свого. Король послухав підкуплених Володимиром єпископів і вельмож своїх, став говорити: «Тепер уже не час воювати, ріки замерзають, ось коли ріки стануть тоді підемо знову». Російський дослідник С. Соловійов наголошував, що такий дипломатичний хід спас Галичину від угорського вторгнення, яке навів на цю Руську землю претендент на володарювання всією Руссю, волинський князь Із'яслав. Це було не перше його наведення чужоземців на Русь. Ще раніше волинський князь Із'яслав приводив чехів, поляків та угрів, а також заклятих ворогів Русі, половців. Як наголошував дослідник, не дивлячись на підписання миру з Угорським королівством, Галичина понесла втрати, було попалено багато сіл біля Перемишля. І хоча за окремою угодою

місто Сянок та навколишні землі були знову повернуті князю Володимиру Галицькому, цей регіон потрібно було знову зміцнювати [38, с.75-76].

Російський дослідник М. Карамзін вважав, що похід угорського короля не завдав ніякої шкоди Галичині, зайняті села та місто Сянок були віддані князю Володимиру Галицькому. Угорський король побачив, що поки велись переговори, підійшли усі галицькі полки князя Володимира і останній затягував час з переговорами, і підтягає все своє військо від Берладі до Галича і укріплює духом населення Перемишльської землі. Бажаючи без кровопролиття позбавитися сильного противника, наголошував дослідник, хитрий князь Володимир купив золотом дружбу угорського архієпископа і знатних вельмож угорського короля. Всі вони переконували свого легковірного монарха в необхідності швидко закінчити війну, що відвернуло загрозу віроломного вторгнення в Галичину і спасло галицького князя [19, с.298].

Київський дослідник П. Толочко наголошує, що поспівши під Перемишль, князь Володимир Галицький побачив, що угорське військо у даний момент було чисельніше ніж галицьке, а його полки були на підході, тому він примінив дипломатичний хід, зробив вигляд, що запросив миру. Перед золотом та іншими дарами, які вельможам, духовенству, та угорському королеві Гейзі II були подаровані угри не встояли, і їхні полки повернулися назад. Щоправда, наголошує дослідник, угорський король мотивував свою поведінку несприятливими кліматичними умовами, які нібито заважають проведенню військової операції, хоча очевидно мотиви були другі. Король не бажав загострювати відносини з могутнім галицьким князем, оскільки «сердився на нього із-за цього грецький цар, який погрожував війною, друг і союзник Володимира» [43, с.133].

Дослідник В. Татіщев вважав, що угорські вельможі розпізнали у князю Із'яславі свого майбутнього ворога. Вони не бажали міцної влади у себе в Угорщині, та й очевидно на Русі. Зміцнення князя Із'яслава на Волині, утвердження його в Києві все це переносило війну Із'яслава до кордонів Угорщини. Князь Володимир Галицький, як сусід був Угорщині не страшний, тому політична стратегія Угорщини, бажала, щоб власне їх родич,

князь Володимир, був володарем Галичини, оскільки дружиною Володимира, була угорська принцеса Софія, що врегулювало угорсько-галицькі відносини. Характерно, наголошував дослідник, що архієпископ і єпископи окрім подарунків вимагали, щоби Володимир «прийняв їх релігійний закон», на що Володимир відповідав: «що нині у війні будучи, того без великого супротиву народу учинити не може, та обіцяв, що пізніше буде старатися задовільнити їх прохання». Та хоча його відповідь була такою, що її вони конкретно зрозуміти не могли, вони розраховували на майбутнє і власне з цією своєю великою стратегією схилили угорського короля Гейзу II до закінчення війни, оскільки з князем Володимиром Галицьким, єдиним володарем Русі, можна було говорити про якийсь релігійний компроміс та союз з Католицькою Церквою, а з київським князем Із'яславом та іншими про це не могло бути і мови. Важко говорити, які переговори велись князем Володимиром Галицьким по релігійних питаннях з католицьким архієпископом, однак, оскільки власне архієпископ Кукшиш, наполягав на примиренні і був другом князя Володимира Галицького, то це означало, що князь Володимир дійсно давав якісь обіцянки архієпископу по релігійних питаннях. На думку В. Татішева, ці релігійні переговори він використовував, як дипломатичний прийом, задля відвернення угорсько-галицької війни [41, с.21].

Галицький дослідник І. Шараневич вважав, що угорські єпископи та король пішли на мир з князем Володимиром Галицьким, тому, що Володимир Галицький був у союзі з візантійським імператором Мануїлом, який вторгся в межі Угорського королівства. При таких обставинах угорський король Гейза II був змушений повернутися в Угорщину для захисту своїх кордонів з боку Візантії [45, с.43].

Таким чином «ціломудрений Із'яслав, дбаючи про загальноруські інтереси», як вважає київський історик М. Котляр, навів на Галицьку Русь, угрів, вважаючи князя Володимира Галицького ворогом, князь Із'яслав швидко забув, що цей його ворог в свій час спас його від реальної загибелі. У внутрішні справи Русі втручаються угорці, поляки, чехи, половці. Іноземною найманою силою князь Із'яслав Волинський підриває, а не утверджує підвалини Київської держави, його власні

політичні амбіції сповідують якась значна частина київського і волинського боярства [20, с.84-85].

Однак наведення угрів нічого не дало волинському князю Із'яславу, оскільки князь Володимир Галицький, як виразився дослідник М. Карамзін теж був відважний і честолюбивий, повсюдно приміняв гнучку дипломатію і тим самим був найбільшим ворогом для держав сусідніх, зокрема: Польщі, Угорщини і Волині [19, с.298].

Таким чином напад угорців на Галичину, за намовою князя Із'яслава Волинського, ще більше згуртував союз князя Володимира Галицького і Юрія Київського. Загрозивши князю Володимирі Галицькому нападом Угорщини, князь Із'яслав Волинський отримавши зимою 1150 року військову допомогу з Угорщини в 10 тисяч воїнів, він знову рушив на схід, щоб зненацька захопити Київ. Та князь Володимир Галицький тримав його під своїм прицільним поглядом. І як тільки князь Із'яслав знову відправився в похід на Київ, Володимир зразу ж з усім військом виступив походом на Волинь і з усім своїм військом кинувся за Із'яславом. В цей же час Володимир Галицький послав посла в Пересепницю і через певний час з'єднав своє військо з військом князя Андрія Юрійовича. Взнавши про це князь Із'яслав, побажав повернутися і битися з Володимиром Галицьким, який зупинився табором через річку Ушицю за лісом. Однак на раді було вирішено йти на Київ на Юрія, який, як було відомо готових до битви військ не мав. Увійдеш у Київ, радили йому воєводи, тоді й Володимир нічого нам зробити не зможе. Якщо чорні клубуки з нами з'єднаються не буде причини боятися ні Юрія ні Володимира. Угорські полководці теж підтримали таку думку. За таких обставин, бачучи велику галицьку силу і уникаючи битву, князь Із'яслав послухав своїх воєвод. В ночі розклав великі вогні роблячи вигляд, що він готується до битви, а сам вночі перебравшись через ріку Тетерів попрямував в сторону Києва. В цей же час, як наголошують джерела, кияни, щоб настрашити Юрія та вигнати його з Києва, сказали йому, що Із'яслав полки Володимира Галицького і його дітей розбив. В це повіривши князь Юрій 6 квітня покинув Київ і виїхав за Дніпро. В цей же час князі Володимир Галицький і Андрій Юрійович стояли з усіма своїми військами біля міста Мильська чекаючи від

князя Юрія Київського вістей і його самого для подальшої боротьби з князем Із'яславом Волинським. Посланці же повернулися і сказали, що Із'яслав пирує в Києві, а Юрій ледве втік в Городець з небагатьма людьми. Володимир же Галицький здивувався на те, що Юрій зовсім до оборони не приготувався і повірив у брехливі вісті киян. «Як ви там княжите, я не розумію, він розгнівався і повернув в сторону Галичини. Прийшовши під Мильськ, сказав мильчанам, щоби дали за себе відкуп, якщо усі полоненими та розореними бути не хочуть. Вони же зібрали усе срібло і золото і навіть те що у їхніх жінок у вухах було і зливши його принесли йому, яке він взявши і так побирав всі гради і волості до своїх володінь» [41, с.24-25].

Дослідник М. Карамзін, розглянувши джерела по питанню зайняття князем Із'яславом Києва, наголошував: «що коли Із'яслав просувався з союзним угорським військом до Києва жителі Дорогобужа зустріли його з хрестами, та побачивши з ним угрів так перелякалися, що чуть не вигнали Із'яслава з міста, з великими труднощами він заспокоїв міщан, та всю Руську землю, яка побачивши угрів вагалася чи відходити їй від Юрія чи ні. Будьте спокійні, сказав Із'яслав, я керую ними, не лякайтеся їх. Тільки побачивши, що угри не несуть розорення Руській землі всі решта міста піддалися князю Із'яславу, це дало йому можливість майже без боїв добратися до Київа з якого князь Юрій поспішно втік. Коли Володимир Галицький доганяючи Із'яслава, взнав, що Юрій, як боягуз втік з Київа, сказав: «Сват мій є приклад безпечности, пануючи у Русі, не знає що в ній робиться, один син в Пересопниці, другий в Білгороді і не дають батьку вістей про рух ворога. Чи мені одному воювати зараз з Із'яславом, який увійшов в Руську землю і став сильний», і розізлившись повернувся назад в Галичину збираючи по дорозі данину зі всіх міст волинських, мешканці яких, щоб уникнути розорення, віддали йому усе срібло і золото. І хоча Із'яслав залишив брата Володимира стерегти Володимир, та проти всіх галицьких полків Володимира, Волинська земля не могла встояти, їй прийшлося вибирати, або заплатити контрибуцію князю Володимирові Галицькому, або перетворитися в попелище» [19, с.302-303].

Що стосується вчинку князя Володимира Галицького і взяття контрибуції з Волинської землі, то його дії цілком

оправдані, адже нещодавно за наведення князем Із'яславом Волинським угорців на Галичину, йому теж треба було виплатити угорським вельможам велику контрибуцію. Цю контрибуцію він законно взяв з волинян, як плату за спалені й розорені міста і села в Сяноцькій землі. Цією контрибуцією з Волинської землі, князь Володимир Галицький поповнював після підкупу угорської знаті, опустілу галицьку казну. Дослідник С. Соловійов наголошував: «що князь Володимир Галицький був здивований неготовністю князя київського Юрія відбити напад. Він, наголошував Володимир Галицький, надіється на мене, як я можу тепер поїхати на Із'яслава, адже тепер у нього вся Руська земля. Причина втечі князя Юрія з Києва, наголошував С. Соловійов була не тільки в помилці правління і в безпечності Юрія в Києві і його синів. Князь Юрій правив самовладно і пригнітив усю Руську землю, опираючись виключно на своїх суздальських та відчасти київських бояр, що визвало незадоволення ним у народі. Побачивши, що князь Юрій відправив суздальські полки в Суздаль на відпочинок, а чернігівські в Чернігів, а галицькі в Галич, кияни запросили до себе любого їм волинського князя Із'яслава [38, с.456-457].

Таким чином, можна наголосити, що втеча суздальського князя Юрія з Києва і заняття його волинським князем Із'яславом, не припинило феодальної війни в Київській землі в яку, щоб отримати повну незалежність, був втягнутий галицький князь Володимир. Князь Юрій Суздальський не змирився з ганебним вчинком племінника зібрав нове велике військо за Дніпром і знову почав готуватися до походу на Київ. Він обравши тактику князя Із'яслава раптовим маршем підійшов до Києва. Не змігши взяти його штурмом, він відійшов до Білгорода. Тут він очікував приходу галицького князя Володимира, до якого прийшовши під Київ, вислав князя Володимира Андрійовича [36, с.246].

Київський князь Із'яслав же це почувши, боячись, щоб під Києвом Юрій Суздальський не з'єднався з Володимиром Галицьким, рушив за Юрієм і наздогнав його полки. Усі виладналися до бою і почалася люта січа, як наголошував Руський літопис: «і перемогли Вячеслав, Із'яслав і Ростислав Юрія Суздальського, а половців Юрієвих побили. Як же почув це

Володимир Галицький, то в той же час поспішно пішов до Галича» [36, с.248-249].

Дослідник В. Татішев вважав, що князь Юрій Суздальський не поспішав битися з князем Із'яславом Київським, він маневрував, очікуючи Володимира Галицького, та київський князь Із'яслав почав сильно наступати. В цей же час Володимир Галицький спішив до нього з усіх сил, він був уже близько в один день їзди де проходив бій, князю Юрію Суздальському, наголшував В. Татішев, треба було відступити ще трохи на захід і тоді очевидно, князь Юрій Суздальський з'єднався б з князем Володимиром Галицьким і уникнув би розгрому. Володимир Галицький отримавши повідомлення, що Юрій Суздальський повністю розгромлений з сумом повернувся і пішов в Галич [41, с.33-34].

Окрилений перемогою, яку було отримано в 1151 році над князем Юрієм Суздальським, київський князь Із'яслав побажав зразу ж розправитися з князем Володимиром Галицьким. З цією метою він попросив допомоги в свого родича, угорського короля Гейзи II. Руський літопис так описує цю подію: «У той же час, коли Мстислав Із'яславович вів на поміч отцю своєму угрів, почув князь Володимир Галицький, що йде Із'яславович, Мстислав од короля з підмогою з уграми і пішов у слід за ними. Оскільки ж Мстислав не знав цього, то він став коло города Сапоже, а угри стали навколо нього. Тоді ж вислав був йому і уграм князь Володимир Андрійович із Дорогобужа багато питва і потім розповів йому Володимир Андрійович: «Іде за тобою Володимир Галицький». Мстислав же п'ючи з уграми сказав їм: «Іде князь Володимир Галицький за нами. Угри ж п'яні вихвалялись, мовлячи: Як він на нас прийде, то ми будемо з ним битися. Мстислав ото ж у ту ніч розставивши сторожів сам ліг спати з уграми. А опівночі прибігли до нього сторожі кажучи: Іде Володимир, Мстислав тоді з дружиною сівши на коней став будити угрів, а угри лежали п'яні, як мертві. І було перед світом. І вдарив на них Володимир Галицький і мало їх захопили, всіх перебили. Мстислав втік з дружиною своєю» [36, с.249].

Дослідник В. Татішев, опираючись на надійшовші до нас свідчення, наголошував: «що угорців було вбито 12 тисяч чоловік. Князь Володимир Галицький, як гроза напав на п'яних

угрів, порубав їх усіх і полонив. Взяв в полон головного угорського воєводу і узнавши, що розгром угорського війська по його безпечності відбулося, обрізав йому вуха і ніс і відправив до угорського короля. Князь Мстислав з 200 дружинниками утік в ліс. Решта руського війська теж була перебита. В цей же час, наголошував В. Татіщев, князь Володимир Галицький з злості багато волинських міст завоював і полонив» [41, с.34-35].

Руський літопис так відтворив цю подію: «...Тоді ж Із'яславу прийшла вість до Києва, що син його переможений, а угри побиті... І рушив Вячеслав і Із'яслав на Юрія до Переяслава... Билися вони коло Переяслава два дні, спаливши підгороддя. Опісля Вячеслав та Із'яслав послали послів до Юрія сказавши: « Ми оба кланяємося тобі. Ти іди до Суздаля, а сина посади в Переяславі. Юрій же не мав підмоги ні звідки, а дружина його була вся побита і поневолена. І примушений обставинами князь Юрій Суздальський цілував їм хреста з дітьми своїми» [36, с.250]. Дослідник В. Татіщев наголошував: «що хоча князь Юрій був примушений миритися з князями-родичами, братом Вячеславом та племінником Із'яславом, вважав цей мир як перервою для подальшої боротьби за Київ. Із Переяслава князь Юрій Суздальський послав до князя Володимира Галицького посла тайно і просив його, щоби той знову виступив на Київ і що він знову збирає військо і відомстить Із'яславу за своє нещастя. Князь Із'яслав взнавши про це послав посла до Юрія кажучи: що ти мені хреста цілував, а сам зазиваєш на мене Володимира Галицького. Почувши вість від Юрія, Володимир Галицький почав рухатися в сторону Переяслава. Почувши, що Із'яслав так наліг на Юрія, що примусив останнього до укладання швидкого миру. Володимир Галицький, побачивши це, повернувся в Галич» [41, с.33-34].

Дослідник Д. Зубрицький вважав, що після декількох поразок князь Юрій Суздальський був примушений відмовитися від Києва і віддати його переможцю, волинському князю Із'яславу. В цей же час князь Володимир Галицький після розгрому угорського війська залишився сам на сам з двома могутніми ворогами, угорським королем Гейзою II та київсько-волинським князем Із'яславом, який з'єднавши сили Київщини і Волині, почав загрожувати самостійності Галичини. Таке

з'єднання означало повний крах попередньої політичної діяльності князя Володимира Галицького, який як тільки не старався, щоб не допустити такого з'єднання. Розгромивши повністю князя Юрія Суздальського, тепер князь києво-володимирський Із'яслав готувався, щоб нанести князю Володимирі Галицькому вирішальний удар, ворогу такому хороброму і розумному [9, с.80-81].

Дослідник С. Соловійов вважав, що хоч києво-володимирський князь Із'яслав вигнав князя Юрія в Суздальську землю, та це не означало, що Юрій припинить боротьби за Київ. Із'яслав розумів, що скоро Юрій підніме всю Суздальську землю і знову прийде до Києва. Якщо до нього долучиться і галицький князь Володимир, то на цей раз вони візьмуть реванш і «остаточно вигонять його Із'яслава з Русі». У зв'язку з цим князь києво-володимирський Із'яслав послав посла до угорського короля, свого зятя, говорячи: «Володимир Галицький дружину твою і мою знищив... дай нам бог відомстити за дружину, збирайся брате ти у себе, а я у себе. Король відповів, що він уже збирається. Із'яслав боявся, щоби збори не були довгими, оскільки знав, що князь Юрій збирає і ополчує всю Ростово-Суздальську землю. Йому хотілося до нової війни з князем Юрієм Суздальським розправитися з князем Володимиром Галицьким, щоб уникнути війни на два фронти. З цією метою він відправив до угорського короля свого сина Мстислава, щоб той поспішив угорського короля» [38, с.467]. Князь Із'яслав робив всі спроби, щоби ударити на галицького князя спільно з угорським королем, оскільки сам справитися з могутністю Володимира Галицького він уже не міг. Дослідник М. Карамзін наголошував: «що цього бажав і угорський король, ажде втрата великого 12-ти тисячного війська болем пройшла по всій Угорщині. Кожний із володарів отримав кровоточачу рану від князя Володимира Галицького, і кожний готувався до помсти, розумів своє тяжке становище і князь Володимир Галицький, тому теж досить ретельно готувався до відсічі ворогу» [19, с.306].

Угорський король Гейза II, отримавши від великого київського князя Із'яслава запрошення, швидко спорядив своє військо і дав знати Із'яславу Київському, що він виступає, та боячись, щоб він сам не був розбитий князем Володимиром

Галицьким, вимагав від великого київського князя Із'яслава, щоб він поспішив з своїми полками. Як бачимо, наголошував Д. Зубрицький, князь Володимир Галицький був настільки могутній володар, що його військової могутності боявся навіть угорський король [9, с.81].

Руський літопис так описує нам цю подію під 1152 роком: «У той же час, прислав Гейза король до Із'яслава посла кажучи: Отче! Я кланяюсь тобі. Ти прислав еси про обіду од галицького князя і я ж тут готуюсь. А ти теж готуйся. Ми не облишемо оба сього на собі. Хай як нам із ним бог дасть. Із'яслав тоді послав сина свого Мстислава до короля в Угри, повести короля на галицького князя. Король же назначивши час, коли піти, послав посла до Із'яслава і сказав йому: Я ось на коні вже сідаю і сина Мстислава з собою беру. І ти сідай уже на коні. Із'яслав же це почувши, зібрав всю свою дружину і взявши з собою Вячеславове військо і всіх чорних клубуків і киян ліпших і дружину руську...

Князь Із'яслав отже прийшов на ріку Сян, що тече під Перемишль. І коли ж він перебрів ріку Сян, то сюди прийшов до нього посол од короля із сотнею дружини і сказав Із'яславу: Зять король тобі кланяється і так тобі мовить. Ось вже я тут п'ятий день стою, ждучи тебе. Поїдь-но. Із'яслав же це почувши з великим поспіхом поїхав. Із'яслав же пообідавши тут, а тоді виладнавши полки свої пішов до короля. І коли він прибував до табору, то король сівши на коней з мужами своїми виїхав на зустріч Із'яславу з радістю. І тут обнялися вони з великою любов'ю і з великою честю і поїхали і сіли в короля у шатрі і стали думати як ото рано завтра поїхати битися. І таким чином вони це надумали...

На другий же день рано король, ударивши в бубни, а тоді приготувавши до бою полки пішов до Із'яслава. І приславши гінця він сказав: поїдь зі своїми полками поблизу мого війська, а де я стану, тоді і ти стань, щоб добре нам про все гадати. Із'яслав же сказав королеві, сину хай буде так! І прийшли вони до ріки Сяну нижче від Перемишля і тут стали полками своїми. Володимир же стояв по тій стороні своїми полками. А в короля було війська сімдесят і три полки, окрім Із'яславових полків і окрім повідних коней і обозних. І ввійшовши вони в землю Галицьку, землю Володимирову, вони стали, бо був день неділя, а король за своїм

звичаєм ніде не знімався у похід в неділю. Володимир же не даючи в своїй Землі раті ввійти стрів їх і захопив авангард королівського війська. Але на другий день знявся король і рушив, а Володимир відступив і став за укріпленнями. І тоді король почав розсилати полки свої на бродах, а галичани насупроти розтавляли свої полки. Але не могли вони вистояти проти короля, бо куди пішов Володимир з своїм військом, там же і король ставав на проти нього. А Із'яслав пішов своїми полками в гору Сяну на броди і тут підійшовши стояв вище короля на другім боці. І нині ж многі полки угорські пішли мимо Із'яслава на броди. Із'яслав ото ж сказав дружині своїй: Браття і дружина бог ніколи Руської землі і руських синів на безчестя не давав! Вони всюди добували свою честь. І нині браття подбаймо про це всі. У цих землях і перед чужими народами дай нам бог честь свою добути!

І це сказавши дружині своїй Із'яслав кинувся всіми своїми полками вбрід. А король і всі його полки побачили полки Володимирові вони кинулися всі до них кожен на свій брід і в'їхали звідсіль у військо Володимирове. І так потоптали вони їх і багатьох побили, а інші поховались, а інших захопили.

Володимир же побачивши силу угорську побіг перед ними та вривався в угрів в чорних клубуків і тільки один утік з боярином Ізбигнівом Івачевичем у місто Перемишль. Город же Перемишль вони тоді не взяли були, хоча нікому із нього було битися. А не взяли вони його тому за городом на лузі за рікою Сян був княжий двір і там у ньому добра було багато і туди наринали всі вої...

Із'яслав і король зібрали всіх своїх воїв і всю свою дружину тут же стали оба табором перед городом над рікою Вягром. А Володимир почав слати послів до короля, миру просячи. На ту ж ніч вислав Володимир своїх мужів до архієпископа Кукниша і до воевод королевих, і навмисне прикинувся ніби він поранений і сказав їм: Благайте за мене короля. Ранений я є вельми. І я каюся за те королю, що тобі я через серце вередив, а іще що став проти тебе. Нині ж королю бог гріхи прщає і ти мені се прости і не видай мене Із'яславу, тому, що я вельми є недуж. А якщо мене бог візьме, то сина мого ти прийми до себе. І се хай йому спом'януть мужі його: Отець твій був сліпий, а я отцю твоєму досить послужив своїм списом і

своїми полками за його обіду із ляхами я за нього бився. Спом'яни про мене те все мені прости. І многі дари вислав він архієпископу і мужам тим золотом і сріблом і посудом золотим і срібним і одежею, щоби вони вблагали короля, щоби він не став на нього і волі королеви не вчинив.

На другий день король з'їхавшись з Із'яславом розповів це Із'яславу і сказав: Отче. Я кланяюсь тобі. Осе Володимир прислав до мене і благав він і кланяється, а ще він і ранений є вельми і не буде жити. І я тобі отче про це даю знати. А ти йому що одповіси?

Із'яслав же сказав королеві: Сину, якщо Володимир помре, то се бог убив його... Нині ж дав нам його бог, то ми самого захопимо, а волость його візьмемо. Мстислав Із'яславович також вельми переконаував короля, а найпаче отця свого Із'яслава всіма провинами Володимира. Але король його не послухав, а послухав архієпископа і всіх мужів своїх, тому, що Володимир вислав їм майно своє. І сказав король: Я не можу його вбити... бо він благає мене і клянеться мені і за свою вину кається. Але якщо нині хрестацілувавши, одступить він нього, то тоді як мені з ним бог дасть. Хай або я буду в Угорській землі або він в Галицькій. Володимир прислав посла також до Із'яслава і сказав: Брате я кланяюсь тобі і каюся за свою вину, тому що я винуватий єсмь. То ж нині брате прийми мене до себе, і прости мені і короля застав нехай мене прийме. А мені дай бог з тобою бути. Із'яслав же на те все не хотів навіть уваги звертати, але через королів принцип і його мужів він почав тоді з ним ладнатися. І сказав король Володимирові: на тім тобі хреста цілувати, що скільки ти взяв городів в Руській землі, то все тобі треба повернути із Із'яславом перебувати і не відлучатися від нього ні в добрі ні в злі, а завше з ним бути. І він на все це з радістю згодився. Із'яслав однак не хотів водити його до хреста... Хай він одужає, я тоді отче за се візьмуся, я або голову свою зложу, або добуду Галицьку землю. А нині я його вбити не можу. І так послали вони своїх мужів кажучи: Ось ти прислав єси до нас обох. Нині ж ми на тебе то облишаємо і волость від тебе не одбираємо. Але на тім тобі цілувати хреста, скільки ти взяв волостей в Руській землі, то тобі треба повернути все, і від Із'яслава тобі не одлучатися, але завше із ним бути. І сказали мужі Із'яславові та королеві. Так тобі

і мовлять Із'яслав і король: Ти прислав єси до нас і за свою вину каєшся, тому ми обидва тобі те все прощаємо і волості од тебе не одбираємо. Але на тім цілуй хреста чесного. Скільки за тобою городів руських, то тобі все треба повернути і від Із'яслава тобі не одлучатися до кінця живоття свого. А допоки ти жив єси, то бути тобі завше з ним разом. Володимир ото ж на всім на тім цілував хреста, але лежав удаючи ніби він знемагає од ран, хоча ран на ньому не було. Із'яслав же з королем з'їхались разом і таким чином пробувши у великій приязні і великій веселості, роз'їхались, король в свою землю пішов в Угри, а Із'яслав в Руську землю» [36, с.249-250].

Дослідник В. Татіщев вважав, що князь Володимир Галицький готувався дати бій київському князю Із'яславу і угорському королю Гейзі II. Для цієї боротьби він отримав допомогу від Візантії та Болгарії. Князь київський Із'яслав для проведення військової кампанії в Галичині отримав допомогу від угорського короля і польських князів. Князь галицький Володимир совокупив воедино усі війська від Дунаю до Галича найняв також 30 тисяч болгар і сербів і власного війська мав 70 тисяч. У короля угорського було 73 полка у Із'яслава було 30 тисяч. Приблизно таке ж військо було і у Володимира з найманцями. Володимир не пускав їх через Сян переїхати і спіймали кормильників короля, що необережно виїхали до ріки. Ранком виступив князь Володимир з усім своїм військом до ріки, та бачучи, що йому військ королевих не утримати, відступив і став трохи вище по ріці у хорошому місці, зайнявши високі, залишивши по сторонах болотисті місця. Король же зразу пішов за ним, Із'яслав пішов вище. Володимир же сильно стояв проти Із'яслава і броди його утримував і королівські полки, що не перейшли два рази у суматоху приводив. Із'яслав не дивлячись на упадок духу людей, хоч і перейшов ріку та не зміг від берега далеко іти і королю помогти, були перед ним глибокі рви, він стояв на одному місці до того часу поки декілька полків угорських йому не прийшли на поміч. Тоді Із'яслав наступив всією силою на Володимира і зім'яв його ліве крило. В цей же час і король перейшов у наступ зі своїми полками, та Володимир сильно проти нього бився і не дав йому дальше іти, що змусило обидві наступаючі сторони, як руських киян так і угрів

відступити і була січа жорстока. Угри не хотючи залишитись в соромі перед руськими, а руські не хотючи уграм честь перемоги уступити і одні і другі хотіли своєю хоробрістю щигольнути і з усім усердям наступали на галичан, та їх атаки були відбиті. Мстислав же Із'яславович бачучи короля в печалі, взяв меч в руки і кинувся на полки галицькі сказавши королю: Ти за нас нині терпиш, а мені соромно так стояти. Король же жаліючи Мстислава сам з усім своїм двором наступив і в'їхав в галичан і болгар і став рубатись. Володимир хоча бачив свої на лівому крилі від Із'яслава зім'ятих, що як муж надто хоробрий, показуючи над уграми свою хоробрість в'їхав сам з кращими людьми в угорські полки і в чорних клубуків і яких багато дуже побив, до того часу допоки при ньому мало людей залишилось і ледве зміг сам від'їхати, бо серби і болгары втративши хоробрість почали відступати за болота. В той же час і усі галицькі полки почали відступати. В такий час Володимир залишився в нападаючому авангарді при загальному відступі військ із військовим загоном боярина Ізбігнева і боярином Вятевичем. При такій ситуації Володимир не міг відступити разом з військом, оскільки шлях до військ йому був відрізаний, тому Володимир відступив в Перемишль. Відступаючі війська Володимира, які відходили в бойовому порядку, не переслідувались і залишились цілі тільки тому, що на шляху наступаючих угрів і руських, на поляні, лежав княжий двір у якому було багато різного майна та припасів. Володимир бачучи, що відрізаний від військ почав просити миру у короля і Із'яслава. Він нагадав королю про свою допомогу його батьку, дав великі дари його вельможам. Тому король і особливо архієпископ, що тайно отримав дари хотіли миру. Угорські вельможі і архієпископ так говорили королю: нам буде краще, що «великі руські князі не єдині», хай буде їх більше і хай вони одні з одними воюють і нам не вредять і нам боятись не буде причини. А якщо Володимира віддаш в руки Із'яславу, сором тобі буде перед усіми государями... І так вони усі найзнатніші угорські вельможі і особливо, архієпископ, Володимира вигороджував. І король усіх їх полухав сказавши Із'яславу: не можу погубити просячого милості і каючогося в винах і цим схилив Із'яслава до миру...». Від Володимира же король і угорські вельможі, наголошував В.Татіщев, опираючись

на свідчення невідомих до нас джерел, золотом і сріблом і товарами взяли більше як на 2000 гривень. І так роз'їхались [41, с.39-40].

Таким чином перед нами два різні джерела, які описують нам одні і ті ж події: Руський літопис і Татіщевський літописний збірник. Де свідчення першого можна умовно назвати «Літописом Із'яслава Мстиславовича», другий, «Літопис Володимира Галицького». Про те, як бачимо, свідчення в «Літописі Володимира Галицького» більш об'єктивні ніж свідчення «Літопису Із'яслава Мстиславовича», зауважував ще вчений Б. Рибаків. Руський літопис, тобто «Літопис Із'яслава Мстиславовича», відстоює інтереси цього князя проти князів Ольговичів, князів Юрія Суздальського та Володимира Галицького, а значить затушовував факти історії періоду 1146-1154 років. З свідчень обох джерел бачимо грандіозну феодалну війну за київський великокнязівський стіл в яку втягнуті, з різними політичними інтересами, всі володарі Центрально-Східної Європи: Угорщини, Польщі, Чехії, Візантії, Русі та половецькі хани [35, с.161-163, с.206].

Князь Володимир Галицький у цій війні бажав одного - повної незалежності для Галичини, тому боротьба, яка розгорілася навколо Києва і яка знищувала стару столицю Русі-України, були тим джерелом яка перетворювала Галицьке князівство в незалежну державу, з незалежною політичною, економічною та культурно-релігійною інфраструктурою [32, с.74].

Під Перемишлем, згідно свідчення «Літопису Володимира Галицького», копію якого використав для свого дослідження, В. Татіщев, ми бачимо, що князь Володимир Галицький, повністю незалежний і могутній володар, він «совокупив воедино усі війська від Дунаю до Галича, за гроші найняв також 30 тисяч болгар і сербів і власного війська мав 70 тисяч». Руський літопис говорить про військові сили угорського короля і київського князя Із'яслава: «у короля угорського було 73 полки, у київського князя Із'яслава було 30 тисяч воїнів, приблизно таке ж військо було і у Володимира Галицького з найманцями» [41, с.39-40].

Угорський король та архієпископ уже вважають Володимира Галицького «великим князем» це видно із розмови

короля і архієпископа: «Угорські вельможі і архієпископ так говорили королю: нам буде краще, що великі руські князі не єдині, хай буде їх більше і хай вони одні з одними воюють і нам не вредять і нам боятися не буде причини. А якщо Володимира віддаш в руки Із'яславу, сором тобі буде перед усіми государями...» [41, с.39-40].

Як бачимо, угорський король та архієпископ вважають князя Володимира Галицького, собі рівним володарем, що видно із свідчень під час укладання миру угорського короля Гейзи II та Із'яслава Київського з князем Володимиром Галицьким: «Але якщо нині хрестацілувавши, одступить він нього, то тоді як мені з ним бог дасть. Хай або я буду в Угорській землі або він в Галицькій... Із'яслав же з королем з'їхались разом і таким чином пробувши у великій приязні і великій веселості, роз'їхались, король в свою землю пішов, в Угри, а Із'яслав в Руську землю» [36, с.249-251].

Таким чином із даного джерела ми чітко бачимо, що в час походу на князя Володимира Галицького в центрально-європейській громадській думці Угорська земля, Галицька земля і Руська земля це різні політичні інфраструктури [25, с.140].

Татішевський, чи «Літопис князя Володимира Галицького», подає також і такий дипломатичний прийом, як підкуп угорських вельмож, що до речі про це стверджує і Руський літопис. Суму яку заплатив князь Володимир Галицький по тих часах 2000 гривень була великою, а це значить, що він був досить багатим і могутнім володарем, якщо нагадати, що ще раніше він заплатив за мирну угоду, київському князю Всеволоду 1400 гривень. На жаль джерела не подають цифри, за яку суму князь Володимир Галицький найняв для ведення війни з Угорським королівством та Київською Руссю, 30 тисяч болгарів і сербів, які були сусідами його Галицької держави на Дунаї, однак із цього свідчення стає ясно, що князь Володимир Галицький мав у Дунайському регіоні міцні політичні і торгово-економічні позиції і був там впливовим володарем. В той час коли «Літопис князя Володимира Галицького» подає повний хід військової кампанії під Перемишлем, «Літопис князя Із'яслава Київського» коротко характеризує всю військову кампанію. Із свідчення «Літопису князя Володимира Галицького» нам стає ясно, чому

він припинив боротьбу і почав просити миру, щоб зберегти цілим військо для подальшої боротьби і утримання своєї політичної влади в Галичині. Як наголошували літописи: «В той же час і усі галицькі полки почали відступати. В такий час князь Володимир Галицький залишився в нападаючому авангарді при загальному відступі військ із військовим загоном боярина Ізбїгнева і боярина Вятевича. При такій ситуації князь Володимир не міг відступити разом з усім, керованими боярами-воєводами своїм великим галицьким військом, оскільки шлях до військ йому був відрізаний, тому князь Володимир відступив в Перемишль. Відступаючі війська Володимира Галицького, які відходили в бойовому порядку, не переслідувались і залишились цілі тільки тому, що на шляху наступаючих угрів і руських, на поляні, лежав княжий двір у якому було багато різного майна та припасів. В цей же час князь галицький Володимир, бачучи, що відрізаний від військ почав просити миру в угорського короля Гейзи II і київського князя Із'яслава [41, с.39-40].

Попробуємо зробити порівняльний аналіз свідчень «Літопису князя Із'яслава Київського» та «Літопису князя Володимира Галицького», який був відомий російському історичу В. Татїшеву, із свідчень яких черпаємо свідчення про хід битви під Перемишлем у 1151 році. Із свідчень «Літопису князя Із'яслава Київського» можемо зрозуміти, що літописець наближена особа великого київського князя Із'яслава, оскільки він передає нам всі взаємовідносини великого князя київського Із'яслава з угорським королем Гейзою II, як особисті розмови, так він знає, як всі спільні стратегічні плани угорського короля та великого київського князя, так і окремі випадки обох сторін боротьби з галицьким князем. Він буває при спільних сніданках, обідах, весіллях-святкуваннях та особистих взаєминах двох володарів. Цілков очевидно він був перекладачем і знавцем угорської мови. Досить конкретно він описує битву під Перемишлем. Він добре знає маневри угорських та руських військ, переговори між великим київським князем Мстиславом та угорським королем Гейзою II, наголошуючи на особистій участі всіх князів Русі і угорського короля, як і всіх рицарів в битві проти князя Володимира Галицького. В той же час «Літопис князя Із'яслава Київського» приховує і применшує роль князя

Володимира Галицького в битві словами: «Володимир же побачивши силу угорську побіг перед ними і врзався в чорних клубуків і тільки один з боярином Ізбігневом Івашевичем утік в місто Перемишль» [36, с. 252].

Така коротка звістка про хід великого бою під Перемишлем у якому ми не бачимо нікого з дійових осіб зі сторони князя Володимира Галицького як і не знаємо кількість вбитих та попавших в полон, явно не повна і не відповідає реаліям ходу битви під Перемишлем. Зауважимо, що угорський король Гейза II знав про приготування князя Володимира Галицького до бою і про його велике військо. Він, як наголошував «Літопис князя Із'яслава Київського», п'ять днів чекав на великого князя київського Із'яслава боячись самочинно входити в Галицьку землю і бути розгромленим князем Володимиром Галицьким. «Літопис князя Із'яслава Київського» коротко наголошує, що полк Володимира був потоптаний і збитий, однак він не говорить, що він був розгромлений наголову чи всі його воїни і бояри з прапорами попали в полон. «Літопис князя Із'яслава Київського» наголошував, що: «угри і кияни кинулися у Володимирове військо», однак як проходив сам хід битви ми з свідчень «Літопису князя Із'яслава Київського» не знаємо, єдине що зауважено: «що одні перед одними не бажали засоромитися і віддати першість перемоги». «Літопис князя Із'яслава Київського» не показав всіх поразок і прорахунків угорського короля Гейзи II і київського князя Із'яслава під Перемишлем. Він розкрив тільки ті місця, які були потрібні великому київському князю Із'яславу. «Літопис князя Із'яслава Київського» не показав могутність і добре навченість та добре організованість галицького війська яке, судячи із висловів угорського короля не уступало по озброєнню і навченості, угорському війську, в той же час було могутніше ніж київське військо. Це видно із свідчення, коли король почав розставляти свої полки, а галичани свої, але не могли галицькі полки вистояти проти короля, наголошує «Літопис Із'яслава Київського», бо куди пішов галицький князь Володимир з своїм військом там стояв і угорський король Гейза. Як бачимо навіть із «Літопису князя Із'яслава Київського» роль угорського війська Гейзи II у розгромі галицького князя Володимира Галицького,

домінуюча, роль князя київського Із'яслава у цій битві, допоміжна. Про суто Із'яславове військо, яке б маневрувало супроти галичан, немає ніяких свідчень, літописець тільки наголошує на могутності угорського війська: «а в короля було 73 полки окрім Із'яславових полків, окрім повідних коней і обозних». Про те, що угорський король задавав тон першості в усій кампанії свідчить і «Літопис князя Із'яслава Київського»: «На другий день король приготувався до бою і послав посла Із'яслові, щоби він перебував з своїм полком біля його війська... Із'яслав же відповів, хай буде так». Про домінування угорського короля Гейци II в цій кампанії говорить і той факт, що князь Володимир Галицький послав посла просити миру не до київського князя Із'яслава, а до угорського короля Гейзи II, від якого власне залежала його доля [36, с.252].

Це видно із позицій по питанні долі Галицької держави. Так великий київський князь Із'яслав бажав вбити князя Володимира Галицького, а його Галицьку державу, приєднати до своєї, угорський король Гейза II явно з цим не згоджувався, наголошуючи, що він «кається і в подальшому буде в дружбі, як з Із'яславом Київським так і з угорським королем Гейзою II і міста всі захоплені в Руській землі, віддасть...».

Як бачимо викладені свідчення «Літописом князя Із'яслава Київського» не відповідають ходу реальних подій в битві під Перемишлем. Це зауважив ще, використовуючи не дійшовший до нас «Літопис князя Володимира Галицького», дослідник В. Татіщев, який наголошував: «Володимир взнавши, що король зговорився з Із'яславом на нього іти велів швидко всім своїм військам від Дунаю і усїєї Країни Дністра, до Галича збиратися, також болгар найняв і сербів 30 тисяч, за гроші, які прийшовши стали на Дністрі біля Галича. І було війська у нього більше як 70 тисяч. Оскільки В. Татіщев наголошує, що сербів і болгар було 30 тисяч, то власне військо князя Володимира Галицького складало 40 тисяч воїнів. Цьому війську князя Володимира Галицького протистояло 73 полки угорського короля і 30-ти тисячне військо великого київського князя Із'яслава. При такому військовому розкладі стає ясно, що поодиноці ні угорський король Гейза II ні великий князь Із'яслав Київський не були страшні князю Володимиру Галицькому. Злучене військо

угорського короля Гейзи II і Із'яслава київського налічувало 110-140 тисяч чоловік, проти 70 тисяч, які були під орудою князя Володимира Галицького. Дослідник В. Татіщев вважав, що військові сили обидвох сторін були приблизно однаковими, оскільки князь Володимир Галицький відважився відкрито дати бій угорсько-київській коаліції. Таку військову силу, наголошува В. Татіщев, князь Володимир Галицький міг реально мобілізувати, якщо взяти за основу, що його Галицька держава простягалася від рік Сяну, Дністра до Дунаю [41, с.37].

По цьому питанню визначні вчені цієї проблеми XX століття В. Пашуто, Л. Черепнін, Б. Греков зауважували: «що територія Подунав'я була власністю галицького князя Володимира. Він маючи велику військову силу, сильно укріпився в Подунав'ї, тримаючи там своїх посадників з значною військовою силою, яка вирішувала для поповнення його казни усі політичні та торгово-економічні справи на Дунаї з Південною, Західною Європою та Візантією, що видно відчасти з свідчень грамоти князя Івана Берладника» [26, с.337].

Дослідник В. Татіщев явно наголошує на не великій кількості руського війська, у той же час, коли князь Володимир Галицький побачив, що не зможе втримати броди проти угрів, то Із'яславе військо тримав сильно і не давав йому через ріку переправитися. Із'яслав побачив, що тут його військо не перейде, і пішов вище по ріці, а цей брід залишив королівському війську... І тільки допомога королівського війська дала можливість київському князю Із'яславу переправитися через ріку. Згідно свідчень Татіщевського літопису: «князь Володимир Галицький приступивши до ріки Сяну сильно броди захищав і Із'яслави полки утримував, королівські полки, що уже переходили назад, відганяв. Князь Із'яслав не дивлячись на упадок духу людей, хоча один раз і був перейшов ріку Сян, не зміг далеко від берега відійти і королю допомогти, тому, що перед ним був глибокий рів. Із'яслав бився на місці, допоки йому на допомогу не перейшло декілька угорських полків, що вище по броду перейшли річку. Тільки тоді, Із'яслав з усією своєю силою наступив на князя Володимира Галицького і зім'яв його ліве крило. В той же час і угорський король Гейза II з усіма своїми полками перейшов ріку, та князь Володимир Галицький запекло

проти нього бився і не дав йому далі йти. Хоробрість була із однієї і з другої сторони. Перемога у битві під Перемишлем, очевидно, наступила тоді, коли князь Із'яслав після звернення до угорського короля Гейзи II, з усіма своїми людьми кинувся на галичан. Тоді, угорський король Гейза II, сам з усім двором в'їхав у галичан і болгар. Власне в цей час військо його, зокрема перші серби і болгар, почали відступати за болота. В цей же час і Володимирові полки, зберігаючи повний військовий порядок, стали відходити. Сам князь Володимир, щоб зупинити наступ, вривався з своїм полком у чорних клубуків і багато їх побив, однак внаслідок глибокого входу в розположення військ ворога був відрізаний від відступаючого галицького війська, що застало його відступити в Перемишль. Свідчення Татіщевського джерела чи «Літопису князя Володимира Галицького» більш конкретно описують нам сам хід бою, причини, які спасли від розгрому галицьке військо і умови та хід переговорів між угорським королем Гейзою II, великим київським князем Із'яславом та князем Володимиром Галицьким, яскраво показують окрім збитків, розграбування княжого двору, і матеріальні витрати в 2000 гривень, князя Володимира Галицького задля досягнення вигідного миру» [41, с.39-30].

Як бачимо детальний опис ходу битви під Перемишлем за свідченнями «Літопису князя Володимира Галицького», які використав дослідник В. Татіщев відповідає реальному ходу історичних подій у співставленні з іншими джерелами включаючи і свідчення «Літопису князя Із'яслава Київського».

У висновок можемо наголосити, що тільки за допомогою могутнього угорського війська короля Гейзи II, великому київському князю Із'яславу вдалося отримати тимчасову перемогу над князем Володимиром Галицьким, однак «Перемишльське замирення» не вирішувало питання відносин між Із'яславом Київським і Володимиром Галицьким. Цілоком очевидно, що битва, яка була з військовою гідністю програна князем Володимиром Галицьким, де останній показав хоробрість і звитягу, могутність його Галицької держави, була оцінена і супротивниками, зокрема угорським королем Гейзою II. Князь Володимир Галицький зумів не тільки зберегти все своє військо, яке відступило в глибину Галичини, але й провести успішні

переговори, за якими він і сам залишився живим і зумів зберегти цілісність та недоторканість кордонів своєї Галицької держави. Цю битву князь Володимир Галицький хоч і програв, але з належною гідністю, показуючи своїм прикладом хоробрість усьому галицькому війську, найманцям болгарам та сербам. Скувавши своєю дружиною всю силу угорського та руську, він дав можливість усьому своєму війську відступити і залишитися цілим. Галицький історик Д. Зубрицький вірно наголошував: «що добича у тогочасній війні була головнішим завданням воїнів, тому переслідування галицького війська відійшло на задній план, коли на дорозі виріс княжий терем. Все угорське військо кинулося його грабувати забувши про втікаючого галицького ворога» [9, с.83].

Історик С. Соловйов вважав, що битва під Перемишлем для князя Володимира Галицького закінчилася незначними втратами, розграбованим теремом і контрибуцією в 2000 гривень. В цей же час мирна угода так хитро ним укладена, яку він не збирався виконувати, ні до чого його не зобов'язувала. Якщо до того ж додати, що його галицьке військо, яке організовано вийшло з бою і залишилося цілим, могло і далі утримувати його владу в Галичині, то він і надалі залишався одним із наймогутніших володарів у Центрально-Східній Європі, якщо врахувати, що він був у дружніх відносинах з більшістю угорських найвизначніших сановників, яких підкупив золотом і які були його особистими друзями і родичами по його дружині угорській принцесі Софії і мали великий вплив на його ж родича, угорського короля Гейзу II, включаючи архієпископа, то можна наголосити, що підтримка угорським королем Гейзою II великого київського князя Із'яслава відбулася в останнє [38, с.468].

Що стосується Перемишльської битви, то галицький дослідник І. Шараневич вважав, що угорський король Гейза II не переслідував відступаюче галицьке військо тому, що не бажав розгрому Галичини і його військової інфраструктури. Він прийшов на допомогу Із'яславу Київському більше із-за правил родинного феодального етикету. Його військо кинулося грабувати княжий палац, тому що угорські воеводи воювали з неохотою проти галичан і не бажали знищення Галицької держави. На погоні за галицьким військом настоював київський

князь Из'яслав, та угорці не бажали більши воювати, вони бажали задовольнити свої бажання грабунком княжого палацу. Побачивши це Из'яславове військо теж кинулося грабувати майно Володимира Галицького [38, с.4683].

Дослідник М. Карамзін вважав, що у час коли угри і кияни грабували княжий двір забувши про існування галицького війська, це дало останньому знову зібратися в місті Перемишлі і укріпити позицію у ньому галицького князя Володимира [19, с.307].

Дослідник Д. Зубрицький описує становище галицького князя: «Наступила глуха ніч після кровопролитного бою, втомлений денною боротьбою галицький князь Володимир задумався тяжкою думою. Він переконався, що союзники його візантійський імператор Мануїл та князь Юрій Суздальський в зв'язку з віддаленістю не виручать його із становища у яке він попав. Можна було ще боротися і ще раз поспробувати щастя у війні, сил ще було достатньо, та він не захотів вводити війну в Галицьку землю. Він повважав, краще пустити в хід дипломатію, оскільки війна сьогодні для нього може мати пагубні наслідки. І вирішив він перед тим, як приступити до продовження війни, перед якою стояв неминуче, поспробувати добитися миру. У нього серед найзнатніших угорських вельмож були родичі його дружини, принцеси Софії, які претендували на королівський трон і безперечно розраховували на його князя Володимира, галицьку військову допомогу. Окрім родичів були і друзі, серед яких архієпископ Кукшиш з яким князь Володимир Галицький давно вів дискусії по питанню Унії Церков. Опираючись на останніх і купивши золотом їх і приятеля архієпископа Кукшиша він відправив послів в королівський стан. Посли, як наголошують джерела, в першу чергу обдарували золотом давнього приятеля Володимирового архієпископа Кукшиша, королю теж піднесли дари і нагадали про допомогу Володимира батьку Гейзи II, Белі II, не забули сказати, що дружина Володимира Галицького, угорська принцеса Софія, родичка угорського короля Гейзи II, змагає в Перемишлі. Визначі сановники угорського короля, його двоюрідні брати, родичі і друзі галицького князя Володимира та його дружини, сестри угорського короля угорської принцеси Софії, що складала найблище оточення короля, архієпископ, виявили особливе заступництво галицькому князю

Володимиру, який «кався перед королем за перебите його військо», говорячи: «якщо видаш Володимира Із'яславу, сором тобі буде перед усіми государями». Усі разом угорські вельможі переконували короля Гейзу II у користь князя Володимира. Взнавши про це Із'яслав почав перед королем в усіх бідах звинувачувати Володимира, однак, угорський король Гейза II не послухав Із'яслава Київського, а послухав своїх вельмож і архієпископа, тому що князь Володимир, як стратегічний сусід, та теж родич угорського короля Гейзи II, побажав поквитатися з надану раніше, князем Володимиром, допомогу, його батьку угорському королю Беллі II. При цьому його сестра, принцеса Софія, була володаркою Галичини, її син Ярослав був рідним племінником угорського короля Гейзи II, у його жилах теж текла кров угорських королів, як і у жилах князя Володимира, який теж був сином угорської принцеси Ілони. Унязь Володимир, наголошував, що ранений і як родич просив після його смерті «взяти до короля свого сина Ярослава». Та й у даній політичній ситуації, родич князь Володимир Галицький був угорському королю Гейзі II менш грізний ніж об'єднавший би всю Русь від Києва до Карпат, великий київський князь Із'яслав. Зрештою угорський король Гейза II, від якого залежала доля миру оцінив і по військовому, ситуацію. Він побачив, що місто Перемишль приготовлене до тривалої облоги, до нього знову зтікаються галицькі війська. Щоб взяти місто Перемишль штурмом треба втратити не менше 10 тисяч воїнів. Угорський король Гейза II розумів допоки він буде стояти під Перемишлем з сумнівним кінцем, візантійський імператор Мануїл в цей же час захопить сусідні землі з Візантією. Втративши багато воїнів при штурмі Перемишля, угорському королю Гейзі II всерівно прийдеться віддати місто великому київському князю Із'яслові, який автоматично після цього стане володарем «половини Руського світу» і зразу стане найнебезпечнішим з Угорським королівством, сусідом, небезпечнішим ніж орієнтований на добросусідство з Угорщиною, князь-родич Володимир Галицький. Зробивши шляхетний жест в сторону князя Володимира Галицького, угорський король Гейза II збереже добросусідські відносини з могутнім галицьким князем, оскільки князь Володимир, як сусід і родич, обмежений владою у власній Галицькій державі, про

захоплення Галичини угри ще тоді не мріяли, він був менш грізнішим ніж великий київський князь Із'яслав, все це говорило угорському королю Гейзі II в користь скорого укладення миру, на який його схиляли і всі його найзнатніші угорські вельможі, родичі князя Володимира Галицького, зі сторони його дружини, угорської принцеси Софії, сестри угорського короля Гейзи II» [45, с.43; 47; 48, т.21; с.150].

Перемишльський мир, вважав Д.Зубрицький: «був великим політичним успіхом князя Володимира Галицького, оскільки не зобов'язував його ні до чого. При його укладанні князь Володимир Галицький показав себе тонким проникливим політиком і дипломатом, точно розрахував усі за і проти і уклав вигідний мирний договір, який фактично його ні до чого не зобов'язував. Віддавши золото і срібло угорському королю та його вельможав, князь Володимир зберіг більше, єдність і могутність своєї Галицької держави, спокій у внутрішньому господарстві, що дало можливість його батьківщині мирно розвиватися відхиливши нашість багаточисельних іноземців» [9, с.86-87].

Дослідник І. Шараневич нічого надзвичайного в підкупі князем Володимиром Галицьким, угорських сановників, тим паче родичів по лінії дружини угорської принцеси Софії, яким він підніс подурнки, не бачив. Підкуп, на думку дослідника, був невід'ємним атрибутом середньовічних політичних діячів і князя Володимира Галицького в тому числі. Мягкістю умов миру, наголошував дослідник, був той факт, що імператор Візантійської імперії Мануїл загрозив Угорському королівству війною, що очевидно пішло на користь князю Володимиру Галицькому при укладанні миру. Загроза візантійського імператора та настанови власних вельмож дозволили угорському королю Гейзі II зробити вибів на користь м'яких умов миру для князя Володимира Галицького. Всі ці обставини і пояснюють ситуацію, чому угорський король Гейза II не гнався за галицькими військами, а обмежився облогою Перемишля і швидким укладенням миру. Він прекрасно розумів, що війна між Із'яславом і Володимиром після цього ще більше загостриться, тому, що військовий потенціал галицького князя залишався ще дуже великий. Його військо було ціле і при першій кращій для князя Володимира Галицького

ситуації ним будуть відвойовані втрачені під Перемишлем позиції. Угорський король Гейза II розумів, що князь Володимир Галицький не тільки не признає над собою влади київського князя Із'яслава, але й не віддасть жодного захопленого ним міста в Руській землі [45, с.43].

Дипломатія князя Володимира Галицького, якого Руський літопис, часів Із'яслава називає «багато говірливим», своїми зусиллями звела на нівець таку добре підготовлену великим київським князем Із'яславом військову кампанію проти Галичини. Князь Із'яслав зразу по виході з Галичини відчув це. Коли його люди приїхали в «обіцянні Володимиром руські міста», то були прогнані звідтіля воєводами Володимира Галицького. Сам князь Володимир Галицький насміється у слід від'їзджаючому з Галича послу великого київського князя Із'яслава: «Поїхав муж руський ухопивши гради». Сама перемога у жорстокому бою дала зрозуміти і угорському королю Гейзі II і великому київському князю Із'яславу, що боротьби князь Володимир Галицький не припинить і згодом зібравши нове військо продовжить її. Внаслідок добре проведених переговорів, князь Володимир Галицький зробив так, що іноземці, як виразився Д. Зубрицький: «з чим прийшли в Галичину з тим і пішли. Однак вони зрозуміли, що Галичина є вже добреулаштована в політичному, економічному та військовому розумінні, держава, з якою треба їм рахуватись. Доблесть на полі бою князя Володимира Галицького вміння дивитись смерті в лице, яку він узгоджував з талантом тонкого дипломата, знавця політичної європейської ситуації, робить честь цьому енергійному і талановитому володарю і творителю Галицької держави» [9, с.87].

Що стосується подарованих князем Юрієм Суздальським міст в «Руській землі» за військову допомогу, то князь Володимир Галицький вважав, що ці міста уже назавжди є його власністю і не збирався відділяти їх від Галичини. Оскільки київський князь Із'яслав не мав сили їх відібрати у Володимира Галицького військовим шляхом і це прекрасно розумів угорський король Гейза II, то питання з віддачею міст повисло в повітрі. Князь Володимир Галицький не допустив посадників у міста, оскільки зберіг навіть після поразки велику військову силу, якій

київський князь Із'яслав не міг протистояти. Дослідник О. Рапов вірно зауважував, що велика кампанія князя Із'яслава в Галичині закінчилась повним провалом. Угорський король Гейза II побачив, що князь Із'яслав Київський слабший у військовому розумінні за князя Володимира Галицького, володар, якого, йому більше у його західній політиці підтримувати не слід, оскільки це відіб'ється для нього наводом князем Володимиром Галицьким на Угорщину, військ Візантійської імперії. За обставин військової могутності князя Володимира Галицького, князь Із'яслав Київський ніколи не зможе відібрати від Володимира міст в Руській землі, а сам Володимир їх ніколи не віддасть. Таким чином, усі подаровані князем Юрієм Суздальським, міста: Бужськ, Шумськ, Тихомль, Вигошів, і Гнойниця, наголошував дослідник О. Рапов, свату, Володимиром Галицькому вдалося зберегти за собою навіть після поразки під Перемишлем [32, с.73].

Дослідник М. Карамзін теж наголошував, що угорський король Гейза II, хоча і говорив, щоб князь Володимир «на словах» віддав міста в Руській землі, та особливого усердя у скорому вирішенні цього питання не прикладав. Наприклад, він міг домогтися віддачі Володимиром руських міст негайно, однак цього не сталося. Із літописних свідчень стає ясно, що угорський король Гейза II поспішав з укладенням миру, це очевидно тому, наголошував М. Карамзін, що візантійський імператор Мануїл загрожував війною чи вже вторгся в Угорщину. До угорського короля Гейзи II доходили слухи про наступ візантійського імператора Мануїла на Угорщину, в той час, коли всі військові сили угорського короля Гейзи II були сковані князем Володимиром Галицьким під Перемишлем. Очевидно, наголошував М. Карамзін, візантійський імператор Мануїл визнавши про укладення легкого миру для князя Володимира Галицького, особливо не розвивав військової кампанії [19, с.307].

Візантійський імператор Мануїл I, як зауважував український дослідник Л. Махновець, часто нападав на Угорщину і відбирав порубіжні землі в Угорського королівства. Один раз він навіть загрожував взяттям угорської столиці Буди, тому переляк угорського короля цілком можна зрозуміти. У подальшому, внаслідок загрози візантійського імператора Мануїла I угорський

король Гейза II не підтримував військових походів київського князя Із'яслава проти князя Володимира Галицького відговорюючись: «у мене війна з цесарем, якщо буду вільний то прийду...» [36, с.226].

Звертаючись в черговий раз за допомогою у 1152 році київський князь Із'яслав говорив королеві: «самого ми тебе не зовемо, тому що знаємо, що цесар проти тебе воює» [36, с.240].

Тому можна наголосити, що швидке укладання мирної угоди, нічим необтяжливою для князя Володимира Галицького, була спричинена загрозою угорському королю від візантійського імператора Мануїла, який був з князем Володимиром Галицьким не тільки в союзних відносинах, але й в родинних. Рідна сестра князя Володимира Володаровича Галицького, княжна Ірина Володарівна, була дружиною стрія візантійського імператора Мануїла, Ісаака Комнина, про що наголошував Руський літопис: «повели дівку Володареву, Ірину, за царевича за Олексича» [36, с. 226].

Приблизно такої ж точки зору дотримується київський дослідник П. Толочко, який наголошує: «немає сумніву, що на угорського короля Гейзу II справили враження дарунки князя Володимира Галицького і він послухав порад своїх духовних і світських сановників. Напевно так воно і було, але не виключено, що в угорського короля були й важливіші причини, які змушували його швидше розпочати мирні переговори. Як свідчать джерела, візантійський імператор Мануїл I вийшов з великим військом на допомогу родичу, союзнику і васалу, як це трактували в Костянтинополі, Візантійської імперії, князю Володимиру Галицькому». Перед королем була невизнаність, взяти Перемишль було неможливо, довготривала облога могла нічого не дати, а за цей час візантійський імператор Мануїл I міг раптово вдарити з другої сторони на Угорщину [43, с.133-135].

Одже, як бачимо Галичина часів князя Володимира Галицька була зв'язана невід'ємно з політичними процесами, які проходили у тогочасній Центральній та Південній Європі.

З'ясуємо в контексті галицької проблеми і візантійсько-угорські відносини. Як бачимо із свідчень джерел уже в 1149 році галицький князь Володимир мав з Угорським королівством досить ворожі відносини з другої сторони союзні з Візантійською

імперією. Ряд джерел наголошують, що князь Володимир Галицький зробив у підтримку походів візантійського імператора Мануїла I ряд вторгнень в Угорщину. Історики Д. Зубрицький, І. Шараневич, М. Карамзін вважали, що ці походи князь Володимир Галицький робив під виглядом захистів інтересів на угорський престол Бориса Коломановича [19, с.307].

Київський дослідник П. Толочко вважає, що у військовий конфлікт між Візантійською імперією і Угорщиною був втягнутий на стороні Візантії, князь Володимир Галицький. Візантійсько-угорське притистояння розпочалося із-за того, що Далмація, яка раніше знаходилася підданою Візантійської імперії перейшла під угорський протекторат. В осені 1151 року візантійський імператор Мануїл I вирушив з великим військом на Угорщину. Щоб прикрити пряму інтервенцію імператор Мануїл I сказав, що йде на Угорщиною з метою відновити на престолі Бориса Коломановича. З цією метою, як пише візантійський історик Кіннам, він поставив Бориса Коломановича полководцем значного візантійського підрозділу у складі якого перебувало багато угорців. Можна наголосити, що імператор Мануїл бажав замінити на угорському престолі невинного йому короля Гейзу II, Борисом Коломановичем. В гіршому випадку Борисом можна було налякати Гейзу II і зробити його послухнішим у політичних відносинах з Візантійською імперією. Як засвідчує візантійський літописець Кіннам: « внаслідок вторгнення великого візантійського війська Угорщина була сильно пограбована, угорський король не зміг організувати гідної відсічі, грізне військо Гейзи II, що так лякало галичан під Перемишлем було наголову розбите, сам угорський король Гейза II попросив у Візантії миру і згодився на усі умови візантійського імператора. Джерела наголошують, що 1152 року угорський король Гейза II незгоджуючись з рішеннями мирного договору з Візантійською імперією знову відновлював війну. Одна у 1154 та 1156 роках отримав від візантійського імператора Мануїла ряд тяжких поразок в яких візантійське військо наголову розгромило угорське. До кінця своїх днів, а тобто до 1162 року угорський король Гейза II внаслідок обтяжливого для Угорщини мирного договору, змушений був не тільки підтримувати дружні відносини

щодо Візантії, але й передати останній всі спірні землі, включаючи й Далмацію [43, с.182-184].

Оскільки розгром Угорщини Візантією відбувся у 1151 році, а похід Гейзи II під Перемишль пройшов в 1152 році, загроза несподіваного удару по Угорщині з боку Візантії була реальною. Угорський король Гейза II тільки бажав чисто символічно задля збереження гідності, покарати князя Володимира Галицького за знищене 12-ти тисячне військо, однак передання Галичини в руки великого київського князя Із'яслава не входила в його плани. Оскільки галицько-суздальський союз підкріплений союзом з Візантією, був дієвим, і вразі знищення угорцями галицького князя Володимира наслідки для Угорщини з сторони Візантії могли бути найтрагічніші, тому угорський король Гейза II виконавши всі норми феодалного етикету швидко на прохання князя Володимира Галицького уклав мир. І хоча боротьба під Перемишлем була жорстокою і здавалось би розбитий князь Володимир Галицький тримав на пульсі всю ситуацію і контролював хід похій, в контексті політичних та військових подій в Центрально-Південній Європі, він зумів так змоделювати переговори, що кінець війни став для нього успішний.

Попробуємо реконструювати події тих часів. Літописи зберегли майже стенографічні описи князівсько-королівських з'їздів, на яких вирішувалася доля переможеного князя Володимира Галицького. Збереглись промови великого київського князя Із'яслава Мстиславовича, його сина князя Мстислава, а також промови і заклики угорського короля Гейзи II. До нас дійшов «Проект мирного договору» з пропозицією визнати його князем Володимиром Галицьким, є суперечки по проекті договору, де видно позицію як угорського короля Гейзи II так і великого київського князя Із'яслава. Відома й точка зору князя Володимира Галицького, який як наголошує літописець: «на цьому всьому згодився і мав віддати усі захоплені ним раніше руські міста». Однак князь Володимир Галицький визволившись вирішив зробити по іншому, оскільки політика галицького князя була обумовлена дотримання союзу з Візантійською імперією і князем Юрієм Суздальським, який був підкріплений і династичними шлюбами в першому випадку

сестри князя Володимира, княжни Ірини з стрием візантійського імператора Мануїла і з другого боку, сина Ярослава з дочкою суздальського князя Юрія, Ольгою [30, с.189-191].

Попробуємо проаналізувати розвиток феодальної боротьби після укладення миру між угорським королем Гейзою II, Із'яславом Київським та галицьким князем Володимиром згідно якого князь Володимир Галицький змушений був негайно повернути «руські міста: Бужськ. Шумськ, Тихомль, Вигошів, і Гнойницю». Руський літопис так передає ці події: «І сказав король Володимирові - на цім цілуй хреста, що скільки ти взяв городів руських, то все тобі треба повернути і з Із'яславом перебувати і не відлучатися від нього ні в добрі ні в злі, а завше з ним бути. І на все це він з радістю згодився» [36, с.253].

«...І прийшов Із'яслав до города Володимира, послав посадників своїх у городи, що про них цілував був хреста Володимир у Бужськ у Шумськ у Тихомль у Вигошів у Гнойницю, та не дав їх Володимир» [36, с. 254].

Дослідник В. Татіщев вважав, що: «Володимир утвердивши мир під Перемишлем бажав одного виграти час, оскільки знав, що князь Юрій Суздальський збирає військо для остаточного розгрому Із'яслава Київського. В той же час коли посадники приїхали отримувати міста, він отримав вість із Ростова, що князь Юрій Суздальський, сват його, совокупив полки муромські, рязанські і полки усіх міст, що знаходяться між Доном і Волгою і полки вятичів і виступив проти київського князя Із'яслава. За таких обставин князь Володимир зразу забув про обіцянку угорському королю Гейзі II і князю Із'яславу Київському дану ним під Перемишлем і почав готувати військо до походу в Київську землю» [41, с.40].

В цей же час київський князь Із'яслав послав в Галич посла свого, боярина Перта Бориславича, з грамотою, в якій нагадав галицькому князю Володимирові про мирну угоду після її утвердження в Перемишлі, про не необхідність віддати міста. Руський літопис так описував ці події: «І сказав йому Володимирові Із'яслав - ти хреста оце нам обом з королем цілував на тім, що скільки ти взяв Руської волості, то тобі треба все повернути. А ти сього не додумав еси. Нині ж я сього не вспоминаю всього, але якщо ти маєш намір хресного цілування

додержати і з нами обома бути, то поверни мої городи». - І сказав Володимир Перту Бориславичу - ти скажи: «ти брате вибрав еси час проти на мене і короля на мене привів еси. Але якщо буду я жив, то або голову зложу, або за себе одомщу. І як тільки Петро з'їхав з княжого двору, то Володимир пішов до божниці до святого Спаса, на вечірню, тобто пішов галереєю, яка з'єднувала другий поверх князівського палацу з хорами церкви до божниці і тут побачив Петра, який поїхав, то поглузував над ним і сказав: «Поїхав муж руський схопивши всі волості», і це сказавши пішов він на хори. Одспівавши вечірню, Володимир таки пішов із божниці і коли був він на тім місці на сходах де ото поглузував над Петром він сказав: «ой се хтось мене вдарив в плече». Але тут його підхопили під руки і однесли його в горницю і поклали в окуп... І настав вечір і став Володимир знемагати вельми, а коли була пора спати, тоді Володимир Галицький представився» [36, с.257].

5. Руський літопис. Похорон князя Володимира Галицького.

Дослідник В. Татішев так доповнює ці події: «Посол прийшовши всі повеління князю Володимирі виговорив і коли Володимир міст віддати не захотів положив перед ним грамоти. На все це князь Володимир послав таку відповідь: «Скажи брату мойому Із'яславу, що все це він на мене вигадав і короля

угорського на мене привів і волості мої розорив». Згадай княже, що король говорив. На те Володимир в гніві сказав: «король що хотів то говорив, а ти йди геть і передай князю своєму мої слова». Побачивши від'їжджаючого посла Володимир жартуючи сказав: «Оце Із'яславів посол забравши, усі волості йому повіз, посміявся над ним і пішов до божниці, а боярин Із'яслава, Петро Бориславович виїхав із Галича і під вечір зупинився на ночівлю в Болшеві» [41, с.43].

Академік І. Крип'якевич так характеризує політичну ситуацію після того як князь Володимир Галицький отримав повідомлення, що князь Юрій Суздальський скоро прибуде під Київ. Він зібрав велике військо і напав на Волинь, Із'яслав який збирався в похід на князя Юрія Суздальського, однак отримавши жахливу вість, що щойно вмираючий під Перемишлем від ран князь Володимир Галицький швидко ізцілювався і вторгся в Волинську землю. Київський князь Із'яслав тоді відложив похід на князя суздальського і виступив на Волинь на князя Володимира Галицького, та не успів його наздогнати. В цей же час князь Володимир з великим полоном повернувся в Галич. Похід Володимира був зумовлений тим, щоб відволікти всі сили Із'яслава Київського від Юрія Суздальського і дати останньому переправитися з великим військом через Дніпро. Як бачимо князь Володимир не тільки не повернув Із'яслові міст, але й ще завдав великого урону Волинській землі. Що ж до укладення миру і хрестоцілування, то він заявляв, що до принизливого миру, його примусили силою. Князю Із'яславу він відповідав: «що ти брате не об'явивши війни на мене прийшов, ще й короля на мене навів». За таких обставин князь Володимир розірвав дипломатичні відносини, виголосив війну Із'яславу і вигнав його посла [21, с.76].

В цей же час князь Юрій Володимирович Суздальський зібравши велике військо вирушив на Київ. Однак його похід в 1153 році був невдалий і йому прийшлося повернутись назад. В цей же час із заходу на Київ ішов галицький князь Володимир Володарович, який щопрада теж повернув. Воюючі сторони вважали перемир'я тимчасовим, своєрідним дипломатичним прийомом, який був притаманний для середньовічної Європи і сприяв перегрупуванню сил, однак після 1153 року, навіть після

смерті такого визначного політично діяча, як князя Володимира Володаровича Галицького, верх над киянами і волинянами почали брати галичани і суздальці, які відбили всі удари своїх ворогів і перейшли в вирішальний наступ. Про це говорять і факти. Так у 1155 році князь суздальський Юрій вигнав Мстислава з Пересопниці в Луцьк і з наступним галицьким князем, зятем Ярославом Володимировичем Галицьким, почав штурмувати останній. Опісля в 1157 році князь Юрій Суздальський з зятем Ярославом Володимировичем утверджуються і в Києві [44, с.138].

Та це буде в майбутньому, а зараз в Галичі трагедія, якої не чекав ніхто, помер засновник Галицької держави, великий галицький князь Володимир Володарович. До Петра Бориславовича, що перебував у Болшеві прибув гінець, який сповістив: «Поїдь князь тебе кличе. Петро приїхав і прибув на князівський двір. Тут з галереї другого поверху «сіней» палацу галицького князя назустріч йому зійшли князівські слуги всі в чорних плащах. Побачивши це Петро здивувався, що це могло би означати? Коли же він зійшов на галерею, то побачив сина померлого князя Ярослава Володимировича Галицького сидячого на батьковому троні в чорному плащі і в чорній шапці. Всі галицькі бояри, вельможі і рицарі були також в чоному. Боярину Петру поставили стілець і він сів. Новий галицький князь Ярослав Володимирович же подивився на боярина Петра і заплакав. Петро сидів і нічого не розумів і почав запитувати: «що це усе означає?», йому відповіли, що цієї ночі бог узяв князя Володимира. Петро відповів, що цієї ночі коли я поїхав князь Володимир був повністю здоровий. Йому сказали, що щось ударило його в плече і від цього він занедужав і бог узяв його. Князь Ярослав Галицький же сказав Петру, що військо батькове і його дружина вся у нього, хіба що тільки один ескадрон, поставлений у почесному рицарському караулі біля гробу його тай той у моїх руках...» [41, с.43].

Так відбулася перша зустріч київського боярина Петра Бориславовича з князем Ярославом Володимировичем, тоді ще юним великим князем галицьким, а пізніше грізним Ярославом Осмомислом, який внаслідок клопіткої праці по зміцненню

Галичини перетвориться у одного з наймогутніших володарів Центрально-Східної Європи.

В Радзивілівському літописі, цій зустрічі присвячена мініатюра, на якій зображений Ярослав Осмомисл на троні в короні, поряд стоїть герольд, мечник з заголеним мечем. Ту же є свідчення про гордих галицьких бояр та грізних галицьких рицарів. Все це в сукупності малює, наголошував дослідник Б.О. Рибаків, недостатньо вивчену галицьку державну організацію [35, с.163-165].

6. Радзівілівський літопис XV століття.
Молодий князь Ярослав Галицький на троні.

Як бачимо із вищесказаного, в розпалі феодалної війни помирає знаменитий галицький князь Володимир, засновник та володар великої Галицької держави, яка простягнулася від північжя Карпат до Дунайських гір, чоловік мудрий, хоробрий, що урядовав Галицькою державою майже 30 років зі славою хороброго воїна, дипломата, господаря та державного діяча.

Могутність його в тому виражалася, що київські князі, щоб приборкати його змушені були напружати для цього всі сили Русі та іноземних володарів і то в багатьох випадках їх зусилля у війнах з князем Володимиром Галицьким були даремними.

Князь Володимир Володарович Галицький був справжнім надхненником своєї справи. Незалежність для Галичини і перетворення останньої в могутню центрально-європейську державу було справою усього його життя. За для цього він не гребував нічим, ні військовими кампаніями ні тонкощами дипломатії [9, с.90].

7. Князь Володимир Галицький(1141-1153рр).

Князь Володимир Галицький був чоловік властолюбивий, досвідчений у військовому мистецтві і невтомний у походах, при цьому, як наголошував галицький дослідник І. Шараневич, далекоглядний політик. Він старався досягнути своєї цілі не тільки зброєю, яке й дипломатією. Завжди починаючи військову кампанію князь Володимир Галицький міряв свої сили з ворогами перед тим, як давати їм бій. Якщо їх не вистарчало, то він зв'язував свою силу з могутніми сусідніми князями, втручаючись у справи західних і східних сусідів. Ходив у військові походи, об'являв війни, ламав договори ставав союзником одних і тих же, як тільки небезпека починала загрожувати його власній Галицькій державі. Він любив та плекав, створену своїми руками, Галицьку державу, він жив во ім'я неї, во ім'я її майбутнього і був її дійсно першим, як виразився угорський король Гейза II: «Великим Галицьким князем».

Князь Володимир Галицький, що з'єднав в одне ціле княжіння від Карпат до витоків Дунаю, вартій поваги, як державець, який перший в стародавній Русі-Україні, внаслідок впливу західно-європейських країн, передусім сусідньої Угорщини та Польщі, утвердив в Галичині передачу престолонаслідування по західно-європейському зразку, від батька до сина. Раптово створивши Галицьку державу, він раптово передав її в фазі найбільшої політичної могутності, в міцні та надійні руки, ще більш знаменитого свого сина, майбутнього великого князя Галичини, Ярослава Володимировича Галицького, який привів її до повної політичної, економічної незалежності та культурно-релігійного розквіту [45, с. 44-45; 32, с.73-74].

Князь Володимир Володарович Галицький, наголошував академік І. Крип'якевич, був людиною талановитою і заповзятою. З великою енергією він здійснював з'єднання прикарпатських та подністровських князівств навколо Галича. Така діяльність не могла пропасти даремно й вона кристалізувалася у вигляді Галицького князівства. Його планам сприяло й те, що інші князі скоро померли і він залишився спадкоємцем їхніх князівств [22, с.72-76].

У проведенні своїх політичних заходів князь Володимир Галицький був безоглядний, готовий ламати договори, тільки щоб

зберегти своє Галицьке князівство, територіальні та матеріальні надбання. Основною силою, на яку він опирався, були галицькі бояри, що складали його сеньйоріальну раду і очолювали його військово-адміністративні округи, тримали всі найвищі посади в війську, складали князівську Раду (Сенат).

Князь Володимир Галицький зумів своєю ідеологією сприяти розбудові Галицької держави, об'єднати навколо себе, як торгово-ремісничу, купецьку знать так і міські громади, які теж служили його планам і задумам в розбудові могутності Галицької держави. Ним було встановлено нову столицю великої держави, місто Галич, від якого дуже швидко назва Галичина, поширилася на всю територію від Карпат до Подунав'я. І дійсно, вибір в користь столиці Галича був як політично, так і економічно вірний. Всі попередні столиці Перемишль, Звенигород в яких князував в різні часи князь Володимир Володарович були більш уразливими щодо раптового нападу на них, інша справа, Галич, який стояв у середині держави, символізуючи своєю серединністю її єдину силу і зручність управління.

Зовнішньополітичне становище Галичини у час правління князя Володимира було стабільне, хоча Галичина була стиснута з усіх сторін: Угорщиною, Польщею, Волинським та Київським князівствами, з півдня половцями, однак внаслідок економічного розвитку та політичної і державної єдності, гнучкої дипломатії, яку застосовував князь Володимир Володарович до свої ворогів, сильної військово-політичної організації, Галичина, зуміла протистояти всім своїм ворогам.

Перебуваючи в такому ворожому оточенні, князь Володимир Галицький проводив обережну і цілеспрямовану політику, укладав потрібні і корисні союзи. В цілому політика князя Володимира Володаровича Галицького носила мирний характер, та не дивлячись на те в останні десятиліття свого правління він змушений був постійно відбиватися від агресивних сусідів, які нападали на Галичину з різних сторін. Його довготривалий союз з князем Юрієм Суздальським був скріплений шлюбом сина Ярослава та Юрієвої дочки Ольги, що дало йому територіальні надбання: Бужську землю і Погоринські міста, на сході, які він утримував до кінця свого життя і передав їх у спадок своєму сину Ярославу. Утримання цих міст силою

галицької зброї було правильним рішенням князя Волимира Галицького, оскільки всі вони остаточно влилась в етно-політичну, економічну та культурно-релігійну інфраструктуру Галичини.

Князь Володимир Володарович був справжнім творцем Галицької держави, він своєю розумною політикою, яка складається з подвигів усього його життя, зумів утвердитись і в Подунав'ї і на Волині, кристалізувати з різних племінних об'єднань одну галицьку народність, яка і сьогодні в рамках незалежної Української держави відома в усій Європі під етно-назвою, Галичина [21,с.72-76; 22,с.72-76].

Князю Володимирі Володаровичу вдалося перебороти не тільки князів, але й місцевих галицьких бояр та торгово-ремісничу знать міста Галича, щоб утвердити його як столицю держави, тому його політика як внутрішня так і зовнішня була зухвала, безоглядна, підчинена одній меті, приведення щойно утвореної Галичини до європейського визнання, як окремої європейської держави, для утвердження своєї державницької ідеї князь Володимир Галицький робив все, щоб швидко привести Галичину до економічного розквіту та політичної могутності [17, с.407-408].

Князь Володимир Галицький, наголошував дослідник О. Рапов, помер в лютому 1153 року, залишивши у спадок сину князю Ярославу, велику Галицьку державу, що простягалася від верхів'я Сана і Горині до Пониззя Дністра та Дунаю, де на сході його могутня Галицька держава включала також в себе такі стратегічні торгово-ремісничі центри як: Бужськ, Шумськ, Тихомль Вигоші, Гнойницю та інші міста, які він в тяжкій боротьбі за допомогою своєї могутньої військової організації зберіг за Галичиною [19, с.295].

Смерть князя Володимира Галицького кардинально не змінювала політичного та економічного становища Галичини, його молодий син, єдиний спадкоємиць галицького престолу, князь Ярослав Галицький, підтриманий всіма боярами та громадами став наступним законним спадковим володарем Галицької держави [14, с.31-62; с.32-33].

Руський літопис яскраво передає все оточення юного князя Ярослава під час траурних днів у час прощання галичан з

засновником Галичини, князем Володимиром Володаровичем Галицьким, в основному це, основні дорадники князя, галицькі бояри, воєначальники та кращі люди галицьких міст.

Як бачимо із літописного свідчення великі галицькі бояри, як наголошують угорські джерела «галицькі принци і барони» які були власниками великих міст, містечок, великих земельних латифундій, були основними дорадниками юного князя Ярослава у час похорону князя Володимира Галицького. Можна наголосити, що князь Ярослав в цей скрутний час був повністю підтриманий галицькими боярами, оскільки положення галицького боярства у XII столітті, як правлячої еліти Галичини було значне, вони склали основну велику Галицьку Раду (Senat) при галицькому князю, були дідовими принцами, баронами Галицької держави [39, с.25-26].

В цей час галицькі бояри були найбільшими земельними власниками в Галичині і одночасно значними воєводами та дружинниками галицького князя Володимира [31, с.6].

Цілком очевидно, що Бужська земля і Погоринські міста теж були князем Володимиром віддані в управління галицьким боярам. Власне вони галицькі вельможі (бояри) так дорадили князя, що він відмовив київському князю Із'яславу, сказавши, що: « всю Галицьку землю батько передав мені у спадок цілою і такою цілою, за допомогою галицької військової організації, князь Ярослав буде нею в подальшому управляти...» [19, с.310].

У висновок наголосимо, що стосується питання подальших після смерті князя Володимира Галицького у 1153 році політичних взаємовідносин між Галичиною і Київщиною, то ми бачимо їх із відповіді князя Ярослава Галицького і галицьких бояр київському послу: « Ми не хочимо тим князю своєму урона нанести, та положившись на Бога, будемо його з усіма нашими силами і можливостями захищати допоки Бог ізволить...» [36, с.257-258].

У подальшій боротьбі за ці землі галицькі бояри так настановляли свого князя Ярослава Володимировича: « Ти молодий еси, поїдь но звідси і на нас дивись, оскільки нас отець твій Володимир кормив і любив, то волимо ми за отця твого честь, і за твою, голови свої зложим...» [36, с.260].

Таким чином, вищевикладено, завершуючи наукове дослідження «Володимир, князь Галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег(1141-1153рр.)» з історії політичного, економічного та етнічного становлення Галицької держави, яке відбулось згідно свідчень Руського літопису в 1141 році наголосимо, що згідно з аналізу джерел та висновків вчених організація політичного, етнічного, економічного та культурно-релігійного життя в Прикарпатті та Подністров'ї у 30-50 роках XII століття повністю пов'язується з життям та енергійною діяльністю князя Володимира Володаровича Галицького, який силою характеру, та силою своєї військово-політичної організації, дипломатії, полководського характеру, організованою системою ведення господарства, заклав міцний фундамент Галицької держави.

Раптова смерть князя Володимира Галицького у лютому 1153 року уже не могла змінити цієї природньо-кристалізованої та гармонійно злученої етно-структури Карпат, Прикарпаття та Подністров'я, яка була закладена ще ранішою військово-політичною формацією на цих територіях у V-X століттях, і яка відома з візантійських джерел, як Велика чи Біла Хорватія. Власне Велика чи Біла Хорватія і була тим могутнім носієм державної та військової культури, яку бачимо у відновленій у середині XII століття князем Володимиром Володаровичем, Галицькій державі [1, с.2-10; 3, с.375-376; с.5-6].

Внаслідок послідовних дій за період правління енергійних князів Ростиславої династії в XI першій половині XII століття, князівства Прикарпаття та Подністров'я продовжували набирати сили і бути зростаючим та добреорганізованим політичним, економічним та етнічним цілим, де політичні, економічні, військові та культурно-релігійні процеси привели до утворення та кристалізації князем Володимиром Володаровичем історико-політичного, етнічного, економічного та культурно-релігійного феномена, Галицької держави XII століття, етнічні витоки та державно-політичні та культурно-релігійні процеси якої, є предметом подальшого наукового дослідження [14, с.31-62; с.32; 11, с.8-42].

Список використаних джерел та літератури:

1. Ауліх В.В. «Із історії Галицької землі V-X ст.». - В кн.: Київська Русь. Культура, традиції. - К., 1982.
 2. Александров Д.Н. Южная, Юго-Западная и Центральная Русь и образование Литовского государства. - М., 1994.
 3. Багрянородний К. Об управлении империей. - М., 1989.
Тимощук Б.А. Восточнославянская община VI-X века. - М., 1991.
 4. Голубовский П.В. История Северной земли до пол. XIV в. - К., 1881.
 5. Греков Б.Д. Революция в Новгороде Великом в XII веке. Учёные записки Института Истории Российской асоциации НИИ общественных наук. - М., 1921. - Т.IV.
 6. Дашкевич Н.П. Грамота князя Ивана Ростиславовича Берладника 1134 г. Сб. по истории права, посвящённый М.Ф.Владимирову-Буданову. - Киев, 1904.
 7. Дашкевич Н. Княжение Даниила Галицкого по русским и иностранным известиям. - К., 1873.
 8. Зубрицкий Д. История Галицко-Русского княжества. - Львов, 1852.- Ч.I.
 9. Зубрицкий Д. История Галицко-Русского княжества. - Львов, 1852.- Ч.II.
 10. Ідзьо В.С. Стародавній Перемишль (IX-XII). - Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - М., 2000. - Т.IV.
 11. Ідзьо Віктор. Галицька держава-процеси етнотворення і становлення (III-XII ст). - Львів «Камула», 2005.
 12. Ідзьо В.С. Кельти-галати - фундатори Галичини. Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - М., 1997. - №2.
 13. Ідзьо В.С. Роль боярства в Українській державі в XIII столітті. Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - М., 1998. - №6.
 14. Ідзьо В.С. Князь Володимир Володарович - фундатор Галичини. Науковий Вісник Українського Університету. - М., 2004. - Т.V.
- Гординський Л., Зінчпишин І. Мандрівка по Теробовлі і Теробовлянщині. - Львів, 1998.

15. Ідзьо В. Галицьке Євангеліє як мовна, літературна та історична пам'ятка 1144 року. Українознавець. - Львів, 2007. - Ч. V.
16. Исаевич Я.Д. Культура Галицко-Волынской Руси. Вопросы Истрии. - М., 1973. - №1.
17. История Украинской ССР. - К., 1981. - Т. I.
18. Карамзин М.Н. История государства Российского. - М., 1988. - Т. I.
19. Карамзин М.Н. История государства Российского. - М., 1993. - Т. I - II.
20. Котляр Н.Ф. Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волынской Руси IX-XIII вв. - К., 1985.
21. Крипякевич І.П. Галицько-Волинське князівство. - К., 1984.
22. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство. Видання друге. - Львів, 1991.
23. Линниченко И. Взаимные отношения Руси и Польши до начала пол. XIV столетия. - К., 1884.
24. Лонгинов А.В. Червенские города. - Варшава, 1885.
25. Насонов А.Н. «Русская земля» и образования территории Древнерусского государства. - М., Изд-во АН СССР, 1950.
26. Очерки истории СССР IX-XIII вв. - М., 1953.
27. Партицький О. Старинна історія Галичини. - Львів, 1884.
28. Патерик Печерского монастыря. - Спб., 1911.
29. Пашуто В.Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. - М., 1950.
30. Пашуто В.Т. Внешняя политика древней Руси. - М., 1968.
31. Пашин С.С. Боярство и зависимое население Галицкой (Червоной) Руси XI-XV вв. Автореферат диссертации на соискание кандидата исторических наук. - Ленинград, 1986.
32. Рапов О.М. Княжеские владения на Руси в X - первой половине XIII века. - М., 1977.
33. Роппопорт П.А. Военное зодчество западно-русских земель X-XIV вв. - Л., 1967.
34. Рыбаков Б.А. « Слово о полку Игореве» и его современники. - М., 1971.
35. Рыбаков Б.А. Пётр Бориславич. « Поиск автора Слова о полку Игореве». - М., 1991.
36. Руський літопис. - К., 1989.

- 37.Славянские древности. - К., 1980.
- 38.Соловьёв С.М. Сочинения. - М.,1988. - Т.П.
- 39.Софроненко К.А. Общественно-политический строй Галицко-Волынской Руси. - М., 1955.
- 40.Татищев В.Н. История Российская. - М., 1963. - Т.П.
- 41.Татищев В.Н. История Российская. - М., 1963. - Т.Ш.
- 42.Толочко П. Древняя Русь. - К., 1987.
- 43.Толочко П.П. Историчні портрети. - К., 1990.
- 44.Фроянов И.Я., Дворниченко А.Ю. Города-государства древней Руси. - Л., 1988.
- 45.Шараневич И. История Галицко-Волынской Руси. - Львов, 1863.
- 46.Янин В.Л. Очерки комплексного источниковедения. - М., 1977.
- 47.Anonum Belas Regis Notarii de gestis Hungarorum liber 2; De civitatibus Lodameria et Galicia. - Scriptorum rerum Hungaricarum. - Budapestini, 1937. - Т.1.
- 48.Archaeologia Hungarica. - Budapest, 1937. - Т. 21.
Руський літопис. - К.1989.
- 49.Dlugosz Jn. Opera omnia. - Cracovie, 1873.

Розділ II.

Ярослав, князь Галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег (1153-1187рр.).

Зовнішньополітичне становище Галичини у час початку правління князя Ярослава Володимировича було не стабільне. Галичина була стиснута з усіх сторін Угорщиною, Польщею, Волинським та Київським князівствами. Перебуваючи в такому становищі молодий галицький князь Ярослав Володимирович почав проводити обережну і цілеспрямовану політику, укладаючи потрібні і корисні військово-політичні союзи. Слід наголосити, що активна діяльність князя Ярослава Володимировича проглядається за сукупністю проаналізованих свідчень джерел, які доповнюються свідченнями археологічної науки зразу ж після смерті батька князя Володимира Галицького. Слід наголосити, що цьому передувала велика епоха і досить цікавого особистого становлення князя Ярослава, як господаря, політика, дипломата, полководця, державного стратега розвитку Галицької держави [14, с.31-62].

За таких обставин дослідимо історію політичного сходження князя Ярослава Володимировича Галицького [1, с.2-10].

Ярослав Володимирович Галицький був законним сином засновника Галицької держави, князя Володимира Володаровича та дочки угорського короля Коломана I, принцеси Софії. Історики вважають, що мама князя Ярослава Володимировича, угорська принцеса Софія була дуже освіченою, знала багато мов, оскільки була дочкою найосвідченішого угорського короля, відмого в Європі на прізвище «Кальман-книжник». Власне принцеса Софія, як посаг привезла з собою в Перемишль, стару столицю Галичини, знамените Галицьке євангеліє, з бібліотеки велико-моравських князів, яку захопили прийшли угри і яке разом з іншими цінними книгами було в бібліотеці її батька, угорського короля Коломана. В історичній науці, це євангеліє відоме, як Галицьке, оскільки воно датується вченими по першому записі у ньому, 1144 роком [6, с.71- 87; 22, с.172].

Точної дати народження Ярослава Володимировича, Галицького джерела нам не подають. Відома тільки точна дата смерті - 1 жовтня 1187 року [6, с.219].

Однак, джерела фіксують точну дату одруження його батька Володимира Володаровича з угорською прицесою Софією у 1132 році. За таких обставин можемо припустити, що княжич Ярослав народився у 1132-1133 роках. Таке припущення нам дає право наголошувати точна дата одруження князя Ярослава з дочкою у той час великого київського князя Юрія Володимировича «Довгорукого», княжною Ольгою - 1150 рік.

Як наголошує Руський літопис, князь Володимир Галицький бачучи могутність князя Юрія Суздальського у 1149-1150 роках укладає з ним військово-політичний союз, внаслідок якого, фактично в 1150 році посаджує Юрія Суздальського на великокнязівський київський престол. Тільки після того, як князь Юрій став великим київським князем у 1150 році цей союз був скріплений династичним шлюбом, одруженням сина Ярослава на дочці Юрія, Ользі. Руський літопис наголошує, що одруження Ярослава та Ольги відбулося в 1150 році: «оддав Юрій дочку свою за Святославовича за Олега, а другу Ольгу за Володимировича за Ярослава в Галич» [22, с.229].

Таким чином між шлюбом князя Володимира Галицького з угорською принцесою Софією (1132р.) та народженням Ярослава Володимировича в кінці 1132 чи на початку 1133 року і одруженням з київською княжною, дочкою великого київського князя Юрія Довгорукого з Ольгою Юр'івною, яке відбулося у 1150 році, відбулось тоді, коли Ярославу Володимировичу виповнилось 18 років.

Отже князь Ярослав Володимирович одружився зразу ж як тільки став повнолітнім князем. Таким чином в час раптової смерті його батька, могутнього галицького князя Володимира Володаровича у 1153 році, князю Ярославу Володимировичу було біля 23 років він був одружений, законним шлюбом, що робило його повноправним спадковим володарем Галицької держави з точки зору феодального права, традиції та християнського релігійного віровчення.

Таким чином, довготривалий союз з великим київським князем Юрієм і водночас суздальським князем був скріплений

шлюбом з його дочкою Ольгою, що надало його батьку і в подальшому і сину, новому князю Ярославу Галицькому територіаліні надбання: Погоринські міста і Бужську землю, які можливо вони отримали, як приданне «віно» за князівною Ольгою Юр'івною, що було в традиції великих київських князів. Ці землі, які князь Ярослав Володимирович утримував після смерті свого батька князя Володимира він зберіг в територіальній цілісності Галицької держави до кінця свого життя.

Таким чином із перших літописних свідчень ми бачимо, що князь Ярослав Володимирович Галицький був справжнім продовжувачем розбудови Галицької держави, він своєю розумною політикою, яка складається з подвигів усього його життя, зумів остаточно утвердитись в Подунав'ї і на Волині, розвинути з різних племінних об'єднань, одну Галицьку народність, яка і сьогодні в рамках незалежної Української держави відома в усій Європі під назвою - Галичина [10, с.72-76; 11, с.52-55].

Князю Ярославу Володимировичу, вдалося перебороти не тільки князів, але й місцевих галицьких бояр та торгово-ремісничу знать Галича, щоб утвердитися у ньому. Тому політика його як внутрішня так і зовнішня була виважена, однак підчинена одній меті, розбудови міцності Галичини, як незалежної європейської держави, яка б перебувала під час його правління у розквіті й могутності [7, с.407-408].

В лютому 1153 року, князь Ярослав Галицький з рук раптово померлого батька, князя Володимира Володаровича, отримав велику та могутню Галицьку державу, що простягалася від верхів'я Сана і Горині до Пониззя Дністра та Дунаю, де на сході Галицька держава обіймала в себе також такі стратегічні торгово-ремісничі центри як Бужськ, Шумськ, Тихомль, Вигошів, Гнойницю та інші, які в тяжкій боротьбі, його батько князь Володимир Галицький, зберіг за Галичиною [19, с.73].

Смерть князя Володимира Галицького кардинально не змінювала політичне її становище, молодий князь Ярослав знав як йому бути у скрутній ситуації, що засвідчено його словами по померлому батьку. Він бачив, як його батько зухвало поведився з послом і поспішив дипломатично загладити враження залишене батьком. Однак із свідчень Руського літопису в якому князь

Ярослав Галицький признає васалітет щодо князя Із'яслава Київського ми не знаходимо свідчень, що князь Ярослав Галицький згоджувався негайно віддати Бужську землю і Погоринські міста. В цьому ми бачимо розумну дипломатію молодого князя Ярослава. За таких обставин, можна наголосити, що посол, який приїхав від київського князя, боярин Петро Бориславович поїхав до Києва з рішенням князя Ярослава досить компромісним: з васалітетом, але без Бужська і Погоринських міст, що фактично зводило до нуля сам васалітет, а отже про віддання київському князю Із'яславу Бужкої землі й Погоринських міст не могло бути і мови [23, с.470].

1. Князь Ярослав Галицький сидячи на престолі радиться з галицькими боярами.

Мініатюра з Радзивилівського літопису XV століття.

Характерно, що про цей перший політичний крок юного князя Ярослава Володимировича, Руський літопис яскраво розповідає в присутності всього оточення князя Ярослава під час траурних днів, коли галичани прощалися з князем Володимиром Галицьким. В основному, в цей час, молодого князя Ярослава оточували досвідчені в політичній діяльності, галицькі бояри, полководці, володарі великих міст, та кращі люди міста Галича, які в час смерті князя Володимира Володаровича і були основними дорадниками юного князя Ярослава. Можна наголосити, що князь Ярослав в цей скрутний час був повністю у волі могутніх галицьких бояр. Положення галицького боярства у XII столітті, як правлячої еліти Галичини було значне, вони склали основну велику раду (Senat) при галицькому князю [5, с.46-54; 24, с.25-25].

В цей час галицькі бояри (принци, барони) були значними полководцями та керівниками великих військових підрозділів галицького війська, значними дружинниками князя, яким князь Володимир за відданість та військову службу віддав значні області Галицького князівства, цілком очевидно, що Бужська земля і Погоринські міста теж були віддані князем Володимиром в управління галицьким боярам [6, с.71-87].

Російський дослідник XIX століття М. Карамзін наголошував, що після першого посольства після смерті галицького князя Володимира, великий київський князь Із'яслав послав друге посольство в Галич. Князь Із'яслав наголошував, щоб князь Ярослав доказав істинність дружби і повернув міста в Київській землі. Та галицькі вельможі (бояри) так дорадили князя Ярослава, щоб він відмовив князю Із'яславу Київському і наголосив, що: «всю Галицьку землю батько передав мені і вона поділу чи віддачі не підлягає» [8, с.310; 18, с.6].

Галицький дослідник XIX століття Д. Зубрицький вважав, що молодий володар не знав як йому поступити, тільки щоб зберегти мир і єдність своєї Галицької держави. В один момент він був уже готовий відати міста, та галицькі бояри сказали своєму володарю: «що будуть усі його честь захищати і міст не дадуть». Руський літопис так зображує відповідь князя Ярослава і бояр київському послу: «Ми не хочимо тим князю своєму урона

нанести, та положившись на Бога, будемо його з усіма нашими силами і можливостями захищати допоки Бог ізволить» [22, с.257-258].

З однієї сторони благородне бажання боярства захищати свого князя яскраво підкреслювало, що власне вони, галицькі бояри складали основний панівний клас в Галичині, а з другої, був кинутий зухвалий виклик великому київському князю Із'яславу і йому нічого не залишалося як внаслідок переможної війни схилити князя Ярослава Галицького до передання князю Із'яславу Київському Бужської землі та Погоринських міст.

Київський князь Із'яслав зрозумів, що васалітет князя Ярослава Галицького, це той самий васалітет, який сповідував його батько князь Володимир Галицький, а отже князь Ярослав Галицький фактично продовжував політику свого батька князя Володимира Галицького. За таких обставин великий київський князь Із'яслав вибрався військовим походом у Галичину [4, с.178-197].

Руський літопис так розповідає про ці події: «У цім же році (1153р.) Із'яслав Мстиславович почав готуватися на Ярослава Володимировича до Галича. І коли було три неділі до м'ясиць то рушив Із'яслав на Галич. На другий день Феодорової неділі у вівторок перейшов він ріку Серет, а сам пішов до города Теробовля. А ввечері була вість Ярославу Галицькому, що Із'яслав іде до Теробовля. І це почувши Ярослав пішовши через ріку Слов до Теробовля, та не встиг до бродів. Із'яслав перейшов був до них галичан ріку Серет, а сторожі ж Із'яславові побачивши полки галицькі і примчали і розповіли про них Із'яславу. Із'яслав же тоді приготував полки свої рушив на супроти. І коли були вони ото один поблизу одного, то Бог розігнав млу і прояснив. І таким чином стали війська супроти дивлячись одні на одних. Галицькі мужі ж почали мовити князю своєму Ярославу: Ти молодий еси, поїдь но звідси і на нас дивись, оскільки нас отець твій кормив і любив, то волимо ми за отця твого честь і за твою голови свої зложити. І ще додали вони, кажучи князю своєму. Ти нас в нас князь один еси, якщо тобі що станеться, то що нам діяти? А хто з нас буде жив, то прибіжить до тебе і тоді ми запремося в городі з тобою. І так одіслали вони князя свого, а самі поїхали битися. І зступилися

полки і була січа люта і билися вони од полудня до вечора і настало серед них замішання і не знали вони котрі побідили. Із'яслав гонив галичан, а брати його повтікали. Бо тоді побіг Святополк Мстиславович, володимирський князь, а у слід за ним Володимир Мстиславович і Мстислав Із'яславович. Із'яслав тут же і став на бойовищі на ніч, а галичани відійшли тоді в свій город Теревовль. Із'яслав бо захопив був галицьких мужів, а галичани захопили Із'яславових в розвідці. І зостався Із'яслав з невеликою дружиною на бойовищі і поставив він стяги галицькі і пішли галичани під свої стяги і захопили вої Із'яслава безліч колодників. На ту же ніч убоявшись, що він зовсім був з малою дружиною на бойовищі Із'яслав сказав: Аби не зібралися вони на нас із города, бо колодників було більше ніж його дружинників. І побачив він множество колодників галичан і тоді повелів, рубати їх, а ліпших мужів з собою забрав. А на другий день Із'яслав Мстиславович пішов в Київ. Був же плач великий по усій Галицькій землі» [22, с.260].

Російський дослідник XVIII століття В. Татішев, опираючись на недійшовші джерела, зокрема на «Літопис князя Ярослава Галицького», так подає картину вищеописаних подій: «На друге посольство Із'яслава бояри галицькі відповіли, щоб нині Із'яслав, Ярослава, як людину у війнах недосвічену залишив у спокою, краще було б щоби Із'яслав з'їхався з Ярославом і вчинив з ним новий договір. Із'яслав же чуючи цю незрозумілу відповідь, і розуміючи, що вони хочуть виграти час і більше війська зібрати і Угорщину від союзу з ним відірвати швидко зібравши війська виступив в похід і маршем підійшов до Теревовля».

Дальше дослідник В. Татішев використав, якісь невідомі Із'яславові джерела і розповідає про вилаштування військ перед боєм: «Він велів полкам озброїтися і розставив їх так. Сам із киянами і чорними клубуками став в середині проти галичан, на правому фланзі поставив братів Святополка, Володимира, проти болгар на лівому фланзі сина Мстислава з переяславцями і Вячеславовим полком. І так полки стояли одні проти одних і ніхто битви не починав. Галицькі вельможі (воеводи) стали казати своєму князю Ярославу. Ти княже молодий, виїдь з полків і стань на зручне місце і дивись, як ми будемо керувати і битися,

ти будеш нам як отець. Отець бо твій нас любив і обдаровував, оце ми хочемо за твою честь і користь захищати не жаліючи животів наших. Ти у нас один і якщо тобі що небудь станеться, то ми усі будем, як вівці без пастиря, нас же хоча тисячу поб'ють військо тим не убавиться і ти з часом нове зібрати зможеш. Того раді іди стань біля граду взявши своїх дворових, а ми будемо з Із'славом битися і хто з нас живий буде то дальше тобі служити буде. Так Ярослав їх послухав і став позаду на три перестріли на високому місці. Тоді почалася битва жорстока, ні одні ні другі один одному не уступали аж до самого вечора і була велика сум'ятиця. Галичани спочатку розбили праве Із'яславове крило, а потім і ліве, Із'слав в середині багато галицької піхоти порубав, і болгар впало, а галичани також гонячись за Із'славом багато його людей полонили і привели в Теробовль. При всьому тяжкому становищі, що сталося після битви, втеча Із'слава з поля бою, наголошував В. Татіщев, яскраво говорить, що битву під Теробовлем виграла галичани, які заставили київського князя з соромом втікати в Київ, так і не отримавши Погоринських міст» [25, с.46 - 47].

Дещо інакше доповнює картину і значення бою під Теробовлем Ніконовський літопис. Як наголошує Ніконовський літопис, щоб сховати сором поразки князь Із'слав Київський і кияни, яких залишилося дуже мало після битви, поспіхом побігли до Києва, оскільки битва була для них нещаслива. Ніконовський літопис прямо говорить: «Битва була для Із'слава нещаслива і галичани піймавши київських мужів Із'славих, бояр і воевод і нарочитих людей і відвезли їх в Галич» [14, с.97; с.222].

Таким чином в січні 1154 року київський князь Із'слав, вирішивши силою зброї приборкати Галичину й молодого князя Ярослава Галицького. Князь Із'слав Київський довго готувався до цього моменту і накінець 16 лютого київське військо зійшлося під Теробовлем з галицьким і в кровопролитній битві, яка проходила до самого вечора і отримав жорстоку поразку. Не допоміг навіть обман. Побачивши, що усі князі, які були з ним в поході розгромлені і повтікали з поля бою він, розуміючи, що на наступний день буде остаточно розгромлений вночі втік з поля бою в Київ, що засвідчує і Київський літопис. Сучасний український історик П. Толочко, який вважає, що київському

князю Із'яславу, який залишився на полі бою змолою дружиною нічого не залишалось, як вночі покинути Галичину, оскільки він розумів, що велике військо галичан на ранок знову вийде битися і побачить, що війська у великого київського князя Із'яслава вже немає [26, с. 151].

Галицький дослідник XIX століття І. Шараневич наголошував, що зібравшіся в Тереховлі галичани збиралися на ранок на битву, щоб відбити полонених. Взнавши це київський князь Із'яслав вирішив нелюдським методом умертвити полонених, а сам втік у Київ [28, с.45-46].

Характерно, що вчений В. Татіщев подає нам розміщення військ з обох сторін. На правому крилі стояли болгари проти волинян, в центрі галичани проти киян, на лівому фланзі галицьких військ стояли берладські полки проти чернігівців [25, с. 46], а це значить що Дунайські міста і болгари, як васали галицького князя Ярослава, теж ось уже у друге після Перемишльської битви, склали частину великого галицького війська. Таким чином, як бачимо із проаналізованих свідчень, київський князь Із'яслав втечею спасся із програної ним битви під Тереховлем, ганебно і підступно спочатку захопивши, а потім умертвивши галицьких воїнів. Із свідчень літописів бачимо, що князь Із'яслав не досяг своєї мети в Галичині, а галицький князь Ярослав не віддав Бузької землі та Погоринських міст. Дослідник XX століття О. Рапов з цього приводу наголошував: «князь Із'яслав Мстиславович Київський вимагав від галицького князя Ярослава Володимировича міста: Бужськ, Шумськ, Тихомль, Вигошів, Гнойницю, якими володів ще його батько князь Володимир Галицький. Та князь Ярослав, за дорадою галицьких бояр вирішив міст не віддавати і дати військовий відпир великому київському князю Із'яславу за допомогою галицької військової сили, як висловились бояри мусимо:« відстояти честь свого князя, бо батько його, нас бояр, любив і обдаровував і вони готові за його честь, і за честь князя Ярослава голови свої зложити...» [19, с.75].

Своєю перемогою над князем Із'яславом Київським, галичани зуміли примирити з собою угорського короля, подружити його з молодим галицьким володарем Ярославом, немалу роль у цьому відіграла «княгиня Володимирова Софія»,

рідна сестра угорського короля Гейзи II і мати князя Ярослава Володимировича Галицького, так що в Теробовлянській битві військ Угорського королівства, як союзника Києва, уже не було. У подальшому протистоння між князем Ярославом Галицьким та князем Із'яславом Ківським із-за Погоринських міст, закінчилося повною катастрофою для київського князя Із'яслава. Руський літопис наголошував: «Коли Із'яслав знову прийшов до Погорині, то Ярослав теж прийшов з своїм військом, що змусило князя Із'яслава Київського відійти на Серет до Теробовлі» [22, с.259].

Таким чином, як наголошує Ніконовський літопис, протистояння князів Із'яслава і Ярослава закінчилося тим: «що галичани піймали київських мужів Із'яславових, бояр і воєвод і нарочитих людей і відвели їх у Галич» [14, с.117; с.222].

Так безславно закінчилися походи князя Із'яслава Київського у західному напрямку з метою пікорити Галицьку державу, хоча руський літописець всіляко намагається виправдати всі негативні наслідки як внутрішньої так і зовнішньої політики великого київського князя Із'яслава.

З цього приводу дослідник Д. Зубрицький зауважував: «Незрозуміло чому руський літописець ставить Із'яслава Мстиславовича в один ряд з найвидатнішими діячами Русі-України і приписує йому доблесті, які ми зовсім не бачимо. На нашу думку був він властолюбивий, користолубивий, свавільний не шляхетний, про що може говорити, що він заволодів великокнязівським тронем своїх стрійв незаконно, принизивши гідність останніх. Він один із перших розпочав традицію наведення угрів, ляхів та половців на Русь і втручання останніх у її внутрішні справи. Князь Із'яслав Київський, інтриган, який розірвав традиційні відносини на Русі і фактично утворив із неї окремі держави в тому числі: Суздальську і Галицьку» [18, с.92-93].

Таким чином після теробовлянської битви Галицька держава фактично залишилася поза сферою впливу Києва. Скучасні Санкт-Петербурзькі вчені І. Фроянов та А. Дворніченко вважають, що після Теробовлянської битви молодий галицький князь Ярослав зайняв могутні позиції в Центрально-Східній Європі. У Галичині продовжилось торгово-економічне та політичне зростання яке концентрувалося владою князя Ярослава

та боярського управління. Після теребовлянської битви, наголошують дослідники, Київ був уже не той що раніше, сили його внаслідок зтяжних феодальних воєн сильно ослабли.

Друга справа, Галич, який у своїй внутрішньополітичній і зовнішньополітичній діяльності притримувався нейтралітету, князі якого зміцнювали, одночасно, як економічну так і політичну могутність. Все це об'легшувалося тим, що Галичина перейшла на центрально-європейську систему престолонаслідування, у якій влада спадково передавалася від батька до сина, тобто Галичина прийняла угорську модель державного управління [27, с.173-183].

Щоб утриматись на галицькому престолі князю Ярославу Галицькому потрібно було концентрувати всю владу в одних руках на усій великій території. Для управління йому, відповідно було потрібно, велику кількість урядників, які б могли могутньо представляти на місцях могутню владу галицького князя. Такі виконавці і водночасно володарі великих областей та воєнноначальники у нього були, це галицькі бояри, які суміщали водночас владу адміністративних намісників і були воєводами великих військових підрозділів, які усвідомлювали, що їх влада без влади князя Ярослава, як законного і спадкового, визнаного в усій Європі та Русі, володаря усієї Галичини, неможлива, ось на думку дослідника О. Рапова, основні причини, що привели до повного відокремлення Галицького князівства від Київської Русі і перетворення його в самостійну Галицьку державу в епоху князя Ярослава Галицького [19, с.73-74].

Отже могутню Галицьку державу, з міцним військово-політичним апаратом, який витримала напад Києва, відстоявши свою незалежність в теребовлянській битві, отримав у спадщину молодий князь Ярослав Володимирович Галицький. Таким чином, після смерті князя Володимира Володаровича Галицького у 1153 році, ми бачимо Галицьку державу цілу і добре облаштовану за центрально-європейським зразком.

В цей час Галичина складає цілісну політичну, економічну та культурно-релігійну систему, тому не дивно, що Радзівіловський літопис, якого коментує історик Б. Рибаків, присвячує князю Ярославу Галицькому цілу мініатюру, на якій галицький Ярослав зображений на престолі у золотій короні.

2. Молодий князь Ярослав Галицький на троні. Мініатюра з Радзивилівського літопису XV століття.

Давньогалицьке джерело «Слово о полку Ігоревім» теж наголошує, що князь Ярослав сидить на золотокованому престолі. На мініатюрі Радзивилівського літопису герольд-мечник стоїть тримаючи заголеного меча, така традиція була в Угорщині. Біля нього, як наголошують угорські джерела, «його руські принци, барони, рицарі закуті в лати-броні та угорські шоломи». Таким побачив київський посол оточення князя Ярослава Галицького в час смерті його батька князя Володимира Володаровича Галицького.

Польські джерела наголошують, що в час правління князя Ярослава, Галицька держава набрала європейські риси, родовита руська шляхта, яка володіла містами і селами складала Сенат князя Ярослава Галицького. Дослідник XIX століття М. Дашкевич наголошував, що галицьке вище суспільство складалося з таких станів: «князь, дружина купці». Бояри, безсумніву складали найвищу ланку галицького суспільства, так званих «принців галицьких», «баронів галицьких», «галицьких магнатів», які складали при князю Ярославу Галицькому «Сенат сеньйорів», за свідченнями угорських джерел, за свідченнями польських

джерел: «магнатів руських», «руську шляхту». Син князя Володимира Галицького, Ярослав опирався на цю військово-політичну систему, яка, як виразились самі бояри формувалася на відданості своєму князю. Галицькі бояри: «готові були захищати честь свого князя усіми наявними засобами», оскільки батько молодого володаря «любив їх і кормив і обдаровував і вони готові за честь його батька і за честь молодого володаря Ярослава, голови свої зложити» [20, с.510-512; 6, с.71-87; 2, с.19-21].

Ця боярська, доре організована політично і економічно, військова сила допомогла утвердитися князю Ярославу Володимировичу Галицькому у перші тривожні роки його правління. Щоправда, слід відзначити, що доля була милостливою до князя Ярослава Галицького. Вона піднесла йому зразу все, що деякі із могутніх князів добивалися у продовж всього життя. Для досягнення мети йому не прийшлося запобігати перед сильними світу цього. Про все подбав для нього батько князь Володимир Галицький [5, с.46-54; 6, с.71-87].

Політична біографія Ярослава Галицького починається після того, як у 1150 році князь Володимир Володарович Галицький одружив свого сина Ярослава з дочкою князя Юрія Володимировича Суздальського, Ольгою. Шлюб цей був не міцний, однак на початку князівської кар'єри коли були живі князь Володимир Галицький і Юрій Києво-Суздальський, він відіграв свою позитивну роль. Цей шлюб втягнув князя Володимира Галицького в коаліцію з Юрієм Суздальським від якого молода Галицька держава зазнала більших прикростей ніж позитивних користей [26, с.243-244].

Смерть князя Володимира Галицького та інтронізація князя Ярослава Галицького, оригінально описана київськими літописцем, цілком відповідає ходу історичних та політичних подій в Галичині у середині XII століття [3, с.92-93].

Цілком очевидно, наголошують Санкт-Петербурзькі вчені І. Фроянов і А. Дворніченко, що смерть галицького князя Володимира не змогла зупинити боротьби галичан за незалежність. Утвердження на галицькому престолі молодого володаря, князя Ярослава, при сильній військово-політичній системі, не змінила намірів галичан і привела, як вважають дослідники, галицьку і київську громади до нової війни, яка

закінчилась під Теробовлем повною поразкою київської громади. Як бачимо перемога під Перемишлем, де домінуючу роль відігравали угорці і це наголошує літописець, при відсутності останніх під Теробовлем не повторилась. Битва під Теробовлем показала, що сили галицької громади стали більшими і що власне вона тепер претендує на лідерство в Русі-Україні. Перемога галичан під Теробовлею, наголошують дослідники, показала, що торгово-економічні та політичні процеси в Галицькій державі проходять швидшими темпами в ритмі Центральної, Західної та Південної Європи і випереджають розвиток київської громади, яка в XII столітті розвивалася повільніше, оскільки була віддалена від загально-економічного, політичного і культурного процесу, що проходив в Європі, ніж з'єднана є Європою політично і економічно, Галичина [27, с.138].

Як засвідчують джерела, князь Ярослав Володимирович Галицький повністю продовжує політичну лінію свого батька князя Володимира опираючись на велике галицьке боярство. І бояри, воходячи із державних інтересів Галичини, повністю підтримують державну лінію свого князя Ярослава у питанні цілісності Галицької держави. За обставин наявності у бояр великої військово-професійної виправки, як наголошує Ніконовський літопис: «Битва для Із'яслава під Теробовлем була нещаслива. Галичани піймавши київських мужів, всіх Із'яславових бояр, воєвод і нарочистих людей відвели їх в Галич. Сам князь Із'яслав спасся втечею з поля битви, зробивши ганебний вчинок, вбивши полонених русичів-християн» [14, с.117-118; с.222-223].

З'ясуємо роль самого князя Ярослава Володимировича у вирої подій, які відбулися зразу ж після смерті його батька. Як наголошують дослідники, у час битви під Теробовлем князю Ярославу Володимировичу Галицькому було 23 роки і по середньовічних мірках життя володарів він годився в сини, а той в онуки великому князю Із'яславу Мстиславовичу. До початку кампанії він уже рік чи, як вважають дослідники два роки, був одружений на княжні Ользі Юр'івні Суздальській і доводився зятем претенденту на київський великокнязівський трон князю Юрію Суздальському. Без сумніву, як вірно наголошують джерела, князь Ярослав Володимирович не мав великого досвіду

у війнах. Джерела нічого нам не горять про його участь у ключових битвах, які проводив його батько, князь Володимир Галицький. Зрозумілі його сльози на очах, як наголошує літописець, після раптової смерті князя Володимира Володаровича. Очевидно князь Ярослав ще не був готовий до самостійного правління Галичиною. Але, як наголошує сам князь Ярослав, у нього була вся батькова дружина і всі галицькі бояри, які зразу ж коли він сів на трон, запрягнулися в вірності молодому галицькому володарю, оскільки, його батько був для всіх, галицьких бояр, беззаперечний авторитет він їх як наголошував літописець: «кормив, любив і обдаровував» і звичайно, що діти погіблених бояр за честь молодого князя автоматично займали місце своїх батьків при князю, як і сам князь Ярослав місце галицького володаря після свого померлого батька Володимира. Все це нам логічно подає Руський літопис із діалогу самого Ярослава Галицького з київським послом Петром Бориславичем [26, с.243].

Одже як бачимо із джерел, хоча князь Ярослав Володимирович молодим і недосвідченим вступив на престол, у важкий для його Галицької держави час, у своїх зовнішньополітичних планах він був підтриманий всім галицьким суспільством. Ситуація була важка, його батько князь Володимир Галицький, який ще недавно зухвало насміхаючись на великим київським князем Із'яславом провів переговори, весь хід яких, новим галицьким князем Ярославом, виправити вже було неможливо. Війна могутнім Галичем столичному Києву була вже виголошена, молодий галицький володар Ярослав, не знав як йому визначитися по відношенню до Києва, однак досвідчені у внутрішній та зовнішній політиці найкращі соратники його батька, найзнатніші боярські роди, взяли долю всієї Галицької держави, в свої руки, як заявили бояри київському послу: «що міст не віддадуть, що Із'яславу треба почекати з війною допоки Ярослав возмужає, однак, якщо буде війна, то вони, бояри, будуть захищати честь свого князя усіма наявними у них засобами...». Зухвалість галицьких бояр по відношенню до київського посла, та великого київського князя, очевидна, вона нічим не відрізняється від зухвалості щойно померлого їхнього володаря, князя Володимира Галицького, що може означати, що

всі галицькі бояри, найблищі соратники князя Володимира Галицького, підтримували всі зовнішньополітичні плани і були одностайними свого щойно померлого володаря. Молодому князю Ярославу нічого не залишалося, як виконувати волю свого померлого батька Володимира та волю великих галицьких бояр, як виразників політичних стремлень галицької політичної еліти [10, с.76-77].

Як бачимо політика великих галицьких бояр була далекоглядною. У 1154 році помирає великий київський князь Із'яслав Мстиславович і починається кровопролитна війна між руськими князями за Київ і Галичина звільнилася від кровопролитних війн зі сторони Києва. Теробовлянською битвою, закінчується, як наголошував російський історик XIX століття С. Соловйов, політична діяльність великого київського князя Із'яслава Мстиславовича в Галичині, яка закінчилась для нього повним фіаско. Смерть великого київського князя Із'яслава Мстиславовича в листопаді 1154 року привела на київський трон князя Юрія Володимировича Суздальського, що дало можливість князю Ярославу Володимировичу Галицькому активно зайнятися внутрішніми справами в Галичині без огляду на київські зовнішньополітичні устремління [23, с.471-472].

З цього приводу сучасний український дослідник М. Котляр вірно наголошує, що після смерті князя Із'яслава Мстиславовича його наступники не змогли єдиновладно правити на Волині, яка розділяється на два князівства Володимирське і Луцьке. При такій ситуації, Галицьке князівство, яке протистояло одночасно Київському та Волинському, не бачило противників своїй незалежності на сході. Ні київські ні волинські князі не могли завадити утворенню і зміцненню окремого Галицького князівства [9, с. 84-85].

Таким чином у 1155 році сів по праву старшинства на київському великокнязівському престолі князь Юрій Володимирович Суздальський. Руський літопис так описує цю подію: «І так Юрій дякуючи Богові увійшов у Київ. І вийшло назустріч йому множество народу і сів він на столі отців своїх і дідів своїх і прийняла його з радістю уся Руська земля» [22, с.265].

Ставши великим київським князем Юрій вигнав з Волині сина Із'яслава, Мстислава, який в свій час настоював, щоби вигнати князя Володимира Галицького з Галичини. В цей же час, великий київський князь Юрій Володимирович побажав відібрати у князя Із'яславовчів і Луцьк і запросив до віськового походу свого зятя, князя Ярослава Галицького. Князь Ярослав Галицький з Володимиром Мстиславовичем постоявши біля Луцька і не добившись нічого вернулись назад [22, с.267].

Однак, наголошував дослідник І. Шараневич, хоча Луцька Ярослав Галицький не взяв, однак розорив всю Луцьку землю чинячи помсту князю Володимирі Мстиславовичу, за те, що той під час перемишльської кампанії у князя Із'яслава вимагав, щоби вбити його батька, галицького князя Володимира, а Галичину віддати Із'яславу [28, с.46].

Цього ж року князь Ярослав Володимирович надає допомогу своєму тестеві великому київському князю Юрію Володимировичу у його боротьбі з чернігівським князем Із'яславом Давидовичем, який як наголошував літописець, почав замишляти війну проти великого князя Юрія. Зразу ж по чернігівській кампанії князь Ярослав Галицький надає допомогу князю Юрію Київському проти половців. Руський літопис так відтворює ці події: «У цім же році прийшли знову половці по викуп за мир... Юрій же тим часом зібрався з синівцями своїми із Ростиславом і галицьку поміч узявши пішов на збір до Канева. Половці побачивши їх і на ту ніч всі вони втекли» [22, с.266].

Російський історик С. Соловйов наголошував: «що коли половці прийшли з військом говорити про мир то великий київський князь Юрій Володимирович тим часом теж зібравши всі руські сили, всіх князів Русі, і всі полки зятя свого Ярослава Галицького, теж прийшов розмовляти про мир. Великий київський князь Юрій Мономахович прийшов розмовляти про мир з таким могутнім військом, що немов би вибрався на війну. Половці ж побачили силу руську, так перелякалися, що ні подарунків не захотіли ні віддачі полонених, вночі всі повтікали. Такою великою кількістю військ князь Юрій Київський показав половцям силу Русі. Сам же князь Ярослав Галицький не йшов в похід, він показував, що є щодо тестя, Юрія Київського, як був і його батько князь Володимир, незалежним володарем, а велика

військова допомога, тестю заради демонстрації могутності Русі проти зовнішнього половецького ворога, це зовсім інший аспект політичних взаємовідносин» [23, с.472].

Як бачимо із джерел між князем Юрієм Київським і князем Ярославом Галицьким продовжував діяти союз підписаний ще його батьком князем Володимиром Галицьким. Як бачимо союз між Юрієм та Ярославом був міцний. В усіх справах великий київський князь Юрій радиться тільки з зятем Ярославом Галицьким, як наголошував Руський літопис: «Послухав Юрій зятя свого Ярослава Галицького, бо вірив йому».

Руський літопис в 1157 році наголошував: «рушив Юрій із зятем своїм Ярославом Володимировичем Галицьким із синами своїми із Володимиром Андрійовичем і берендичами до города Володимира на Мстислава на Із'яславовича... І зустрілися Юрій із Ярославом Галицьким в Світухах, звітлія рушили оба до Володимира і стали у селі Хваличичах. Юрій бачачи, що в цю пору города не взяти і не хочачи кров проливати. Юрій зжалився і порадився з дітьми своїми і мужами своїми, вернувся в Київ, а зять його Ярослав пішов у Галич, свою волость» [22, с.269].

В цей же час, наголошував Руський літопис: «Привів був Юрій Івана Ростиславовича прозваного Берладником із Суздаля, окованого, маючи намір оддати його Ярославу, зятеві своему. Бо послав був уже по Берладника князя Святополка Юрійовича і воєводу Костянтина Сірославича з великою дружиною. Та почав Юрієві мовити митрополит Костянтин і всі ігумени кажучи: «Гріх тобі є. Цілувавши йому хреста ти держиш його в такій біді і ще хочеш видати його на вбивство. І він послухавши їх відіслав його назад у Суздаль». Після цього в стосунках між Юрієм та Ярославом настали прохолодні відносини, оскільки Юрій в усіх своїх політичних стремліннях опирався на Ярослава Галицького, то не видача Івана Ростиславовича Берладника Ярославу прискорило його падіння в Києві. По дорозі до Суздаля, як зазначають джерела, його відбила дружина князя Із'яслава Давидовича і привезла в Чернігів. В цей же час помирає в Києві великий київський князь Юрій Довгорукий і київський трон займає чернігівський князь Із'яслав Давидович. Здавалося б Із'яслав Давидович в якого тепер перебував князь Іван Ростиславович повинен був би чинити натиск у

зовнішньополітичній діяльності на князя Ярослава Галицького, однак цього не сталося. Новий великий київський князь Із'яслав вступає з князем Ярославом Володимировичем Галицьким в дружні відносини, князі починають приятелювати. Однак скорій дружбі знову постає питання видачі князя Івана Ростиславовича Берладника, князю Ярославу Галицькому. Щоб добитися видачі Івана Берладника Ярослав Галицький надав допомогу Із'яславу Давидовичу в поході на Турів, однак після турівської допомоги, коли видачі князя Івана Берладника не відбулося, князь Ярослав Галицький зайняв ворожу позицію щодо київського князя Із'яслава Давидовича. Київський дослідник П. Толочко, вірно наголошує, що побачивши слабкість князя Із'яслава Давидовича, князь Ярослав Галицький першим вступив з ним в боротьбу заручившись при цьому підтримкою більшості руських та польських князів, угорського короля, які всі разом почали вимагати у великого київського князя Із'яслава Давидовича видачі князя Івана Ростиславовича Берладника [26, с.299].

Руський літопис під 1158 роком так описує ці події: «У тім же році став Ярослав Володимирович Галицький домагатися Івана Ростиславовича, стрийчича свого. Ярослав бо підмовив був князів руських, і короля угорського Гейзу і лядських князів, щоб вони були йому помічниками проти Івана і вони обіцялися йому всі і послали послів у Київ до великого князя Із'яслава Давидовича, князь Ярослав Галицький, Ізбигнева Івачевича, князь Святослав Ольгович - Жирослава Васильовича, князь Ярослав Із'яславович - Онуфрія, князь Володимир Андрійович - Гаврила Васильовича, князь Святослав Всеволодович - княжича, король Гейза - мужа свого, і од ляхів свої мужі. Але князь Із'яслав переспорив усіх їх і відповідь їм давши, одправив їх» [22, с.273].

Російський дослідник С. Соловйов вважав, що така загальна озлобленість на князя Івана Берладника виникла внаслідок того, що князь Іван брав гроші за мниму службу у одного князя і зразу ж переходив до іншого. Таким чином, він обманом набрав багато грошей і не служив ні одному князю. Проте, що князь Іван Ростиславович служив за 12 гривень золота і за 200 гривень срібла у одного князя, а взявши гроші переходив до другого князя, є свідчення в Руському літописі [23, с.486].

Таким чином, наголошував російський дослідник XIX століття М. Карамзін воєвода-князь Іван Берладник взявши гроші в угорського короля, польських князів, суздальських князів, міст берладської волості Галичини, втік в Київ до великого князя Із'яслава Давидовича. Таким чином Іван Берладник вспів в розпалі феодальної війни в Центрально-Східній Європі ограбувати всіх володарів. Допомігши з своїм загоном князю Із'яславу Давидовичу заволодіти Києвом він заслужив довіру останнього і покровительство [8, с.323].

Про це свідчить і Руський літопис: «Іван же тоді переполошившись поїхав у поле до половців і пішовши з половцями став в городах подунайських і розбив він два кораблі і взяв багато добра в них обох і шкодили вони рибалкам галицьким. Із'яслав Давидович тим часом послав мужів до Івана і привів його до Києва» [22, с.273].

Таким чином князь Іван Ростиславович проявив себе в Галичині, як «розорювач землі». За час свого перебування в Галичині, за допомогою половців, він намагався закріпитися в Дунайських містах. Як старший в роді галицьких князів, Іван Берладник, при сприятливих умовах мав право, якщо не на верховне правління то по крайній мірі на якийсь уділ в Галицькій землі, однак князь Ярослав Галицький за допомогою бояр правив самовластно і ділитися владою з стрийчичем не бажав, тим паче, що влада в Галичині була спадковою і переходила від батька до сина. Тому вчинки князя Івана Ростиславовича були оцінені європейською князівською та королівською думкою, як крамольні. Руський літопис так описує ці події: «...І прибуло до нього половців багато і берладників у нього скупчилось шість тисяч і рушив він до города Кучелмина і раді були там йому. А звідти він до города Ущиці рушив. Та в город увійшла була залога Ярославова і стали міцно битися вої залози з городських стін, а смерди перескасували через заборала до Івана і перебігло їх 300. І хотіли половці взяти город та Іван не дав узяти їм і розгнівавшись половці поїхали від Івана» [22, с.373].

При усіх наявних ознаках розбою князя Івана в Галичині він отримує притулок в Києві у великого київського князя Із'яслава Давидовича. Український вчений XX століття І. Крип'якевич вважав, що така активність князя Івана

Ростиславовича у Берладському князівстві пов'язана з тим, що раніше вона була його власністю, та внаслідок заколоту ще проти батька Ярослава, Берладське князівство у нього було відібране. Існуюча грамота, яка датується 1134 роком вказує на приналежність цієї території князю Івану Ростиславовичу, від галицького стола. Потерпівши поразку від військ галицького князя Ярослава він змушений був втікати в Київ [10, с.77].

Можна припустити, що князь Іван Ростиславович зробив цей похід по намові київського князя Із'яслава Давидовича, який хотів уступчивості князя Ярослава у державницьких питаннях. Відомо, що князь Ярослав Галицький цього часу, це самостійний центрально-європейський володар і тому князь Іван Берладник, був єдиним знярядям Києва, для приборкання незалежності князя Ярослава Галицького. Очевидно в Києві зірко спостерігали за походом князя Івана і коли побачили, що скоро він буде повністю розгромлений військами князя Ярослава Галицького, то як, наголошував Руський літопис:« Із'яслав Давидович послав мужів по Івана і привів його до Києва» [22, с.273].

Підступні наміри київського князя Із'яслава Давидовича проти князя Ярослава Галицького не проходили поза увагою останнього і сусідніх, як князів руських, польських так і угорського короля. Ставало очевидним, що якщо великий київський князь Із'яслав такими вчинками протидіє князю Ярославу Галицькому, то рано чи пізно він такими ж вчинками буде воювати з рештою князями Русі. Тому князі волинський, луцький та пересопницький побажали піти війною на князя Івана. З цією метою і був укладений галицько-волинський союз, проти Києва, оскільки князь Іван наводив половців не тільки на галицьке, але й на волинське пониззя, а великий київський князь який бажав зверхності на Русі не знаходив іншого шляху, як покривання злочинів князя Івана і не бажав приборкувати галицького ізгоя. Із'яслав Київський взнавши про наміри галицького та волинських князів створив свій київсько-чернігівський союз, до якого з своєю дружиною був включений «претендент на галицький престол» князь Іван Ростиславович Берладник. Дослідник І. Шараневич вважав, що князь Іван Ростиславович підтримував тайні зв'язки з якоюсь частиною галицького боярства та торгово-ремісничої знаті, яка була

незадоволена владним правлінням князя Ярослава в Галичі. Останні призивали Івана і обіцяли відійти від Ярослава [28, с.50].

За таких обставин, маючи від князя Івана Ростиславовича таку інформацію великий київський князь Із'яслав Давидович вирішив військовим шляхом посадити на престол князя Івана Ростиславовича в Галичині. З цією метою він послав послів до чернігівських та новгород-сіверських князів, щоб ті ішли йому на допомогу у війні з галицьким і волинським князями. Та чернігівські князі не бажали посилення князя Із'яслава Давидовича в Києві і дипломатично відповіли останньому: «Кому він волості шукає брату чи сину? Краще же почекати, якщо вони підуть на тебе з похвалбою то й Бог буде з тобою і я і племінники мої. Та князь Із'яслав не послухав цього і вирішив розпочати війну». Таким чином феодальна війна в 1158 році знову була розпочата із-за політичних амбіцій великого київського князя Із'яслава Давидовича. Не виключно, що союзником великого київського князя Із'яслава Давидовича була Візантія, яка теж виступала проти посилення князя Ярослава Володимировича в Дунайському регіоні. Однак влада князя Ярослава Володимировича Галицького, на цей регіон, була визнана чернігівським, смоленським, волинським, польськими князями, угорським королем. Діяльність князя Івана Ростиславовича, який за тайною згодою великого київського князя Із'яслава Давидовича розладнював грабунками дунайську торгівлю, була засуджена всіма цими володарями, які вимагали від великого київського князя видачі князя Івана Берладника законному володарю, князю Ярославу Володимировичу Галицькому. Все йшло до війни, і вона почалась. Руський літопис так описує ці події: «У тім же році Із'яслав Давидович почав війну проти Ярослава проти Галицького, добуваючи волості Іванові Ростиславовичу, на прозвище Берладнику. До нього бо Івана Ростиславовича слали послы галичани, велячи йому сісти на коней і таким словом підмовляючи: «Тільки покажеш ти стяги і ми одступимо од Ярослава». І до Із'яслава приходила йому та ж вість із Володимира, що хотять, зібравшись, піти на нього до Києва. І став він слати послів до брата свого Святослава до Ольговича і до Всеволодовича Святослава велячи їм піти на Галич: «Брате! Кому ти волості домагаєшся чи брату своєму чи сину. І добре тобі не

починати раті першим...». Із'яслав не послухав брата і рушив з Києва» [22, с.273-274].

В цей же час князь Ярослав Володимирович Галицький уклавши договори з володимирським князем Мстиславом Із'яславовичем і князем Володимиром Андрієвичем Дорогобужським, здійснював усі приготування до відбиття нападу. Великий князь Із'яслав Давидович знаючи настрої галицьких міщан вирішив використати слушний момент і тому впершу чергу він виступив на Галич. Під Мукоревим, коли чекав він підмоги, дружину свого племінника, довідався, що князь Ярослав Галицький з усіма своїми полками виступив на Київ, а князь Мстислав Із'яславович Володимирський і Володимир Андрійович Дорогобужський теж з'єднали з ним свої полки.

3. Князь Ярослав Галицький на чолі галицьких військ виступає на Київ.

Мініатюра з Радзивилівського літопису XV століття.

За таких обставин треба було терміново змінювати плани і великий київський князь Із'яслав Давидович наказав всім своїм полкам повертати до Василева. Тут до нього приєднався і племінник Святослав Володимирович з половцями. Із Василева великий київський князь Із'яслав Давидович виступив до Білгорода, але як виявилось запізнився, місто вже було зайняте військами князів Ярослава Галицького і Мстислава Із'яславовича Волинського, що надало їм стратегічної переваги. Внаслідок зради васалів, князів берендеїв, торків і половців, союзників київського великого князя, Із'яславу Давидовичу було перерізано шлях до Києва і 22 грудня 1158 року князі Ярослав Володимирович Галицький на чолі своїх могутніх галицьких полків, урочисто вступає в столицю Русі-України, Київ.

Як годиться переможцю, князю Ярославу Галицькому все майно великого київського князя Із'яслава Давидовича було забрано: товари, золото, срібло, челядь, отари худоби, коней. Слід наголосити, що міщани, купці та все місто не були пограбовані [26, с. 250].

Щоб витримати закон і порядок в Києві, князь Ярослав Галицький та його союзники вирішили запросити на київський престол князя Ростислава Смоленського. В цей час функцію великого київського князя виконував Ярослав Володимирович Галицький, що дало основу автору «Слова про похід Ігорів» висловитись: «Ти відчиняєш ворота Київу». Таким чином 12 квітня 1159 року князь Ростислав Смоленський дав згоду стати київським князем, що дозволило князю Ярославу повернутися в Галич, а князю Мстиславу у Володимир. Події 1158-1159 років високо піднесли авторитет князя Ярослава Галицького, зміцнили його політичне становище не тільки в Галичині, але й в усій Центрально-Східній Європі.

Галичина в час його правління, процвітати внаслідок того, що в ній встановилось єдиновладдя і один князь проводив без конкурентів, як зовнішню так і внутрішню політику. Очевидно, що така монархічна влада повинна була мати сильну опору і вона дійсно була в могутньому і розвиненому класі боярства, яке від імені князя Ярослава управляло великими областями в тому числі й торгово-ремісничою знаттю, купцями, міщанами та селянами. Філософія та політичні стремління галицьких бояр виражені під

час Теробовлянської битви: «Ти у нас князь один, що ми без тебе, як вівці без пастиря». Дослідник М. Дашкевич вважав, що така форма правління в Галичині у вигляді одного князя і багаточисельного боярства розвинулася внаслідок впливу політичної інфраструктури Угорської держави, де був один король та безчисельна знать [2, с.19-21; с.24-33].

4. Князь Ярослав Галицький під час правління та на чолі галицького війська.

Мініатюра з Радзивилівського літопису XV століття.

При такій міцності влади в Галичині князь Іван Ростиславович Берладник, не міг становити серйозної загрози князю Ярославу Володимировичу Галицькому. При тому, що галицьке військо в час князя Ярослава Володимировича Галицького нараховувалося від 50 до 70 тисяч добре озброєних воїнів, керувалося випробуваними у битвах галицькими воеводами, князь Іван Берладник зміг зібрати проти князя Ярослава тільки 6 тисяч різношерстного війська. Не дивлячись на те, що великої загрози він не складав, однак постійно турбував галицького князя Ярослава своїми вторгненнями.

Почав він турбувати князя Ярослава Володимировича Галицького і в 1159 році, оскільки помагав київському князю

Із'яславу Давидовичу Київському відновитися на київському престолі, та як наголошував Руський літопис: «не дивлячись на те, що у них було багато половців, оскільки прийшла київському князю галицька і волинська поміч, князь Із'яслав Давидович та князь Іван Ростиславович змушені були відступити у поле до половців» [22, с.277].

У 1160 році князі Із'яслав Давидович, Іван Ростиславович та половецька орда знову намагалися раптовим ударом захопити зненацька Київ. Найжахливіше що вони зробили, це дозволили половцям грабувати та палити села та церкви на Десні. Така жахлива вість застала з'єднати свої зусилля всіх руських князів, як наголошував Руський літопис: «...Так що Володимир у той же день прийшов був з військом і з київським військом і з галицькою підмогою. Війська зустрілись і почалась січа велика. Коли ж Із'яслав побачив, що половці яких рубають, втікають, а піші топляться в Десні... Із'яслав убоявся і поїхав назад за Десну» [22, с.277].

Галицький дослідник І. Шараневич наголошував, що коли князь Ярослав Галицький взяв, що князі Із'яслав та Іван привели половців він вислав могутню галицьку рать під проводом боярина-воєводи Теодора Єлчича під Чернігів, він ні за яких умов не бажав відновлення князя Із'яслава Давидовича на київському княжінні [28, с.51].

Щоправда у цій битві, наголошував російський дослідник М. Карамзін в той час, коли князь Із'яслав Давидович втік за Десну, князь-воєвода Іван Берладник зумів дати бій наступачим військам і утримати всі міста по Десні. Що дало їм обидвом в подальшому знову зібрати сили і вторгтися в Смоленське князівство де вони багато людей побили [8, с.327-328].

В цей же час військо князя Івана Берладника у 1161 році напало на Галицьке Причорномор'я, де захопило торгове місто Олешня. В цьому ж році князі Із'яслав Давидович та Іван Ростиславович найнявши половців, знову напали на Переяслав і зайняли його. Опісля князі Із'яслав Давидович та Іван Ростиславович зайняли Київ і всю Руську землю. Дружина же Ростислава же стала мовити: «всі брати твої до тебе не прийшли ні берендичі ні торки, а з ним сила велика. Ти піди в Білгород і там почекаєм братів своїх». Руський літопис наголошував: «

Рушив Мстислав із города Володимира з військом своїм та галицькою поміччю та берендеями та торками і печенігами і зустрілися вони з Ростиславом біля Білгорода. Із'яслав Давидович тоді взнавши про рать велику побіг... і коли був біля озера в'їзджав у бород, торчин Воїбор рубанув його по голові шаблею, а другий вдарив його списом в стегно. Убитий же був князь Із'яслав місяця березня в шостий день» [22, с.281-282].

Дослідник М. Карамзін наголошував, що переможці відіслали тіло князя Із'яслава Давидовича у Чернігів, якого там оплакали його брат князь Святослав та князь Іван Берладник. Цей претендент на Галицьке князівство втратив єдиного свого покровителя, який за його інтереси спочатку втратив Київське князівство, а потім, внаслідок зради і власне життя. Князь Іван Ростиславович Берладник, як його друг і соратник, не виніс такого тяжкого удару. Смерть друга і покровителя князя Із'яслава Давидовича перекроїла всі плани цього князя-вигнанця, як його називає Руський літопис: «ізгоя» і він не бачив виходу для відновлення своєї влади у Галицькому князівстві. За таких обставин князь Іван Ростиславович Берладник вирішив покинути Русь-Україну і поїхав у Візантію де й закінчив своє життя в Фесалоніці, де по завданню князя Ярослава Осмомисла, був отруєний ядом, як вважали сучасники» [8, с.330].

Руський літопис так сповіщає про ці події: «У тім же році перставився князь Іван Ростиславович, прозваний Берладником у городі Солуні. І деякі так говорили, що від отрути була йому смерть» [22, с.283].

Доля князя Івана Ростиславовича Берладника, повна середньовічного романтизму. В 30-тих роках XII століття він князь Берладський, від галицького стола. З 1144 році він князюючи в Звенигороді спокусившись на галицький престол втрачає всі свої шанси на Галичину. В нього відбирають як Звенигородське так і Берладське князівство. Опісля князь Іван Ростиславович Берладник поневіряється по Русі служачи різним князям водночас втікаючи від переслідування могутнього родича князя Ярослава Володимировича Галицького. В кінцевому за різного рода прогрішення попадає в суздальську в'язницю, звідкіля його спасає князь Із'яслав Давидович Чернігівський з яким він здобуває Київ і з яким пов'язує все своє політичне та

військове життя, аж до смерті останнього. Слід наголосити, що особиста дружба та спільна боротьба цих князів потребує подальшого дослідження [20, с.510-512].

Привертає й цікавий факт з біографії, що князь Іван Ростиславович Берладник переселився у Візантію в якій знайшов «політичний прилисток», цим очевидно візантійська дипломатія мала намір, якимось тиснути на князя Ярослава Володимировича Галицького у питаннях придунайських територій, однак успіху у цьому Візантія не мала. Влада князя Ярослава Галицького у Подунав'ї буда сильна і візантійській адміністрації нічого не залишалось, як визнати за Галичиною ці території. В цей же час на противагу надання політичного притулку Візантією князю Івану Ростиславовичу Берладнику, галицький князь Ярослав, приймає до себе противника візантійського імператора Мануїла I, його брата принца Андроніка Комнина і цим змушує Візантію признати за собою дунайські території [16, с.336-338].

Справа Дунайських міст, наголошував академік І. Крип'якевич, мала деяку роль у взаєминах між Візантією і Галичиною, однак боячись степовиків, Візантійська імперія віддала ці міста Галичині, за умовою, що та буде захищати від степовиків, причономорські кордони Візантії [10, с.78-79].

Таким чином зі сходом з політичного життя в Русі-Україні таких двох затятих ворогів галицького князя Ярослава Володимировича, як князя Із'яслав Давидовича Чернігівського та князя Івана Ростиславовича Берладника, закінчується процес протистояння Галицького князівства та Київської Русі. Галичина київським великим князем визнається повністю за князем Ярославом Галицьким, який в цей час встановлює різноманітні політичні та торгово-економічні та союзні відносини як Київською Руссю так і з країнами Центральної та Західної Європи. За таких обставин Руський літопис починає більше описувати внутрішньополітичне та економічне життя Галицького князівства. Так Руський літопис описав під 1164 роком, розповів про стихійне лихо, яке прокотилося Галичиною [12,с.34-56].

Руський літопис так зображує ці події: «У той же рік була повинь велика у городі Галичі. ... од сильного дощу в один день і в ніч із Дністра несподівано пішла велика вода на оболонь і дійшла до Бикового болота і потопила більше 300 чоловік, що йшли були

із сіллю із города Удеча. І багато людей попадали з дерев і вози що їх вода була повикидала, а багато інших потопилося. Хліб був у них сильно дорогий на ту зиму» [22, с.286].

Російський дослідник В. Татіщев доповнює картину повені в Галичині: «І розлилась вода в Дністрі по обидві сторони вельми далеко, люди спасалися по деревах великих, скотина і жита на полях погинули від чого учинилась дороговизна і голод великий» [25, с.79].

Київський дослідник П. Толочко наголошує, що в цей час в Галичині був високий рівень господарства господарства, однак у 1164 році розміри стихії були такими великими, що утоплених налічували сотнями. Не дивлячись на велике стихійне лихо, не спричинило голод в Галичині, літописець тільки зауважив, що підвищились ціни на хліб та тільки на одну зиму. Очевидно у наступньому році, наголошував дослідник, економічна ситуація в Галичині повністю стабілізувалася [26, с.257].

При усіх бідах і природних стихіях, бачимо, що в 60-70 роках XII століття, князівська влада в Галичині була більш сконцентрована на вирішенні внутрішніх соціально-економічних питань. З однієї сторони, це може говорити про зменшення політичної активності в Центрально-Східній Європі, що дало можливість сконцентрувати сили на з'ясуванні внутрішніх питань великої країни, оскільки, як бачимо у час князя Ярослава, у князів були відсутні амбіції на формування імперії з центром в Києві. Князь Ярослав Галицький запрошуючи князя Ростислава Смоленського на київський престол, думками був у Галичині, де його чекала клопітка робота по облаштуваня Галича та регіонів Галичини. В цей час, як бачимо князь Ярослав Галицький всесторонньо врегулював політичні відносини з сусідами, поляками, угорцями, візантійцями, половцями і як вище було наголошено, Київською Руссю. Галицький дослідник Д. Зубрицький наголошував, що після міжнародного признання Галицької держави, князя Ярослава Галицького залишили в спокою усі сусіди з якими він врегулював свої політичні відносини, що дало йому можливість зайнятися розбудовою Галицької держави, зокрема побудувати в Галичі новий кафедральний собор, а галичанам в спокою займатися сільським господарством, ремеслами, торгівлею [3, с.104].

5. Галицький Успенський кафедральний собор XII століття побудований князем Ярославом Галицьким.

Санкт-петербургські дослідники І. Фроянов та А. Дворніченко вважають, що внаслідок швидкого внутрішнього розвитку і не втручання сусідів у внутрішні справи Галичини, галицька громада зуміла перетворити свою Галицьку державу у квітучу, добреулаштовану економічно і політично європейську країну. Галичина, була настільки могутня, що тепер уже галицька військова допомога йшла то Києву, то Візантії то Угорщині. І хоча на самому початку галичани були незадоволені політикою князя Ярослава, однак останньому внаслідок гнучких економічних та законодавчих реформ, які в основному базуються на центрально-європейському економічному та цивільному праві, йому вдалося не тільки заспокоїти міську та сільську, як торгово-економічну так і сільськогосподарську знать, але й на чолі боярства об'єднати все галицьке суспільство єдиною державницькою ідеєю. Щоб продовжувати свої реформи князь Ярослава Галицький спочатку зміцнив військову організацію, на чолі якої стояли випробувані і досвідчені в боях бояри,

подководці його батька Володимира, такі як Костянтин Сірославич, Збігнев Іваневич, захисник Звенигорода Іван Халдієвич та інші.

Сприятливим умовам проведення реформ сприяв і хід історичних подій. З політичної сцени сходять такі запеклі вороги державної єдності Галичини, такі як князь Из'яслав Давидович та князь Іван Ростиславович Берладник, на яких орієнтувалась якась частина галицького суспільства. За таких обставин, князь Ярослав Галицький за допомогою військової організації був сильний і грізний, не тільки у своїй внутрішній але й в зовнішньополітичній діяльності, тому галицька громада, змушена була терпіти його власний авторитет спадкового володаря, замінити якого уже, за відсутністю законних спадкоємців вона не мала. Князя Ярослава і його реформи потрібно було терпіти і чекати кращих часів. Можна наголосити, що боротьба бідніших верств галицького суспільства не припинялася і в найвищій фазі абсолютизму Ярослава Галицького. Князь Ярослав, вважав на всі претензії галицької політичної та економічної думки, однак робив так, як вважав за для користі свого правління Галицькою державою [27, с.115-117].

Київський дослідник П. Толочко теж вважає, що протягом 60-70 років XII століття абсолютна влада князя Ярослава Галицького дає право говорити про те, що в Галичині стабілізувався розвиток зовнішньої та внутрішньої торгівлі, ремесел та сільського господарства, що піднесло всенародний авторитет князя Ярослава «Осмомисла» далеко поза межами його Галицької держави [26, с.257].

При усіх перепетіях могутності влади князя Ярослава в Галичині незадоволення його владою було постійно, що правда воно не могли перерости у якісь повстання чи стихині заворушення, оскільки князь Ярослав завжди в усіх випадках тримав в Галичі на поготові значну кількість свого війська. В час його правління бояри галицькі перебували в більшій мірі при особі князя складаючи цим послійно діючий Парламент, «Senat» при галицькому князю [24, с.25-26].

Особливої уваги в епоху правління Галичиною князем Ярославом Галицьким заслуговує «берладницький рух», який то спалахував та затухав в південній Галичині та в Галицькому

Подунав'ї. Проаналізувавши джерельний матеріал про «берладницький рух», приходимо до висновку, що він був сильно перебільшений радянською історичною наукою. Такі вчені-історики ХХ століття, як: С. Юшков, В. Пашуто, М. Тіхоміров, Б. Греков, Л. Черепнін, В. Мавродін вважали, що «берладницький рух» сильно підривав державу Ярослава Галицького, що є не вірно [16, с.368-369].

«Берладницький рух» у Галицькому Пониззі, очолений доюрідним братом князя Ярослава Галицького, Іваном Ростиславовичем Берладником не завдав правлінню князю Ярослава будь-яких значних неприємностей. Як зазначає Руський літопис у Пониззя Галичини князем Ярославом були вислані добірні галицькі війська, які дуже швидко припинили всі крамоли. Князь Ярослав Галицький навіть не повважав за потрібне самочинно приймати участь у цьому поході, віддавши вирішення цього питання в руки досвідчених і випробуваних у боях, воєводам-боярам. Російський дослідник В. Татіщев так зображує нам ці події: «Іван та половці зчинили в у дунайських градах грабежі, однак сюди прийшло військо Ярослава, яке навело порядок...» [25, с.65].

Як бачимо швидка реакція князя Ярослава Галицького на вступ князя Івана Берладника у Пониззя наступила миттєво. В Подунав'я, як наголошував Руський літопис, вступила «засада Ярославова», яка вигнала Івана в степ і відновила добросусідські відносини між Галичиною та Візантією. Ряд дослідників вважає, що напади князя Івана Ростиславовича га дунайські володіння Нalичини проходили за мовчазною згодою візантійського імператора Мануїла I Комнина, який тиснув на галицького володаря, за те, що князь Ярослав Галицький дав політичний притулок його брату, Андроніку Комнину і призначив йому в «утримання Подунайські міста» звідкіля той міг впливати на події, що проходили в Костянтинополі. Сам факт урочистості прийому Андроніка Комнина галицьким князем став відомий в Костянтинополі. Однак небезпечним візантійському імператору Мануїлу I його брат Андронік став тоді, коли князь Ярослав Галицький надав йому ряд «Дунайських міст для підтримки». Руський літопис так розповідає про ці події: «Прибіг із Цесаргорода братан цесарів кир Андронік до Ярослава до

Володимировича в Галич. І прийняв його Ярослав з великою приязню і дав йому Ярослав декілька міст для підтримки. Але потім прислав cesar грецький Мануїл Комнин двох митрополитів кличучи його до себе. І Ярослав одпустив Андроніка з великою честю, приставивши до нього Андроніка єпископа свого Кузьму і двох мужів своїх найзнатніших» [22, с.286].

Якщо ретельно розглянути і проаналізувати джерела, то ми побачимо, що Андронік Комнин був двоюрідним братом, Ярославу Галицькому, оскільки тітка Ярослава Галицького, княжна Ірина, була дружиною Ісаака Комнина. Звичайно, що Андронік займав видне становище в імператорській родині і звичайно претендував на імператорський трон, за що був ув'язнений імператором Мануїлом I Комнином. Андроніку вдалося втекти і він, як наголошує Руський літопис:« Прибіг до Ярослава, кир Андронік, якого він прийняв з великою честю». Російський дослідник В. Татищев так описує нам ці події:« Прибіг до Ярослава в Галич кир Андронік зі скаргами на царя і прийняв його Ярослав з великою любов'ю і дав йому декілька градів біля Дунаю. Імператор просив Ярослава, що б той повернув Андроніка додому, Ярослав не слухав його. Однак цар прислав митрополитів. І взяв у митрополитів на учиненому договорі клятку, тоді Ярослав відпустив Андроніка з великою честю. Приставив до нього єпископа свого Кузьму і вельмож і велів його проводити і імператора просити, щоби дана від імператора обіцянка була потверджена і зберігалась. Цар же прийняв послів і синівця свого з честю і утвердивши договір обіцяний, послів Ярославових обдарував, назад з подякою до Ярослава відпустив» [25, с.80].

Як бачимо із політичних взаємовідносин Візантійської імперії з Галицькою державою, вони були врегульовані, імператор Мануїл I за допомогу у поверненні брата Андроніка на батьківщину склав велику подяку князю Ярославу Галицькому. На нашу думку в цей же час було врегульоване і питання подунайських міст Галицької держави, за яким Візантійська імперія визнавала їх за Галичиною.

Таким чином із політичних подій, що проходили у 60 роках у Центрально-Східній та Південній Європі, бачимо, що

князь Ярослав Галицький мав до укладення угоди досить напружені відносини з Візантійською імперією із-за свого утвердження в дунайських містах. В зв'язку з цим він уклав союзний договір з Угорщиною, яка теж мала свої інтереси на Дунаї проти Візантії. Прийом Андроніка «з честю», яскраво підкреслює протистояння між Галичиною та Візантією. Як бачимо майбутній імператор Андронік, як засвічує візантійський літописець Микита Хоніат: «настільки подружився з галицьким князем, що приймав участь у всіх галицьких святах, забавах і ловах, особливо у небезпечному полюванні на звірів. Він засідав у князівській думі разом з усіма галицькими боярами». Усе це було відомо в Візантії, тому імператору нічого не залишалося, як окремою угодою, віддавши Подунайські міста Галичині, врегулювати політичні взаємовідносини з Галичиною і відірвати могутнього галицького князя від союзу з Угорщиною. Угода передбачала і примирення з братом Андроніком. Внаслідок довготривалих переговорів компроміс був досягнутий. Подунав'я утверджувалося Візантією за Галичиною, де остання знову перетворювалася в союзника Візантії. Така політична комбінація візантійського імператора Мануїла I пов'язана тим, що він готувався до війни з Угорщиною, яку він оголосив Угорщині зимою 1165 року і запросив як союзника до участі князя Ярослава Галицького. За свідченнями візантійського літописця Кіннама: «в Тавро-Скіфію відправився посол Мануїл, що виводив свій рід від Комнінів, він повинен був нагадати правителю русів про укладений ним з імператором договір. Посол докоряв правителю русів за недотримання галицьким князем союзного договору. Посол зауважував, що правитель Галичини прийняв у себе з честю втікшого із тюрми Андроніка. Тоді в Києві князував князь Ростислав Мстиславович, який сам опирався на могутнього князя Ярослава Галицького. В Візантії знали, що київський володар слабкий правитель і сам шукає дружби у галицького володаря, тому одночасно, як наголошує Кіннам, було відправлене посольство з листами і до князя Ярослава Галицького в яких імператор призивав його прийняти участь у війні проти Угорщини». Руський літопис не знає про переговори в Києві з візантійським послом. Візантійський літописець Кіннам наголошував: «що візантійський імператор добився від правителя

русів того чого хотів і вважав, що його посольство мало великий успіх» [9, с.21-22].

Аналіз джерел дає право наголосити, що візантійський посол направлений в Київ скаржився київському князю на галицького і одночасно призивав київського і галицького князів воювати в союзі з Візантійською імперією, з Угорщиною. Російський дослідник В. Татіщев натякає на якусь військову допомогу грекам, та у такій абстрактній формі, що не ясно в який час проти кого і якому імператору така військова допомога від Русі була надана. Взнавши про таку дводушність візантійського імператора, очевидно від київського князя Ростислава Мстиславовича, князь Ярослав Галицький у 1167 році розриває союзний договір з Візантією і укладає угоду з Угорщиною. Союзний договір з Угорщиною був скріплений шлюбом дочки князя Ярослава Галицького з угорським королем Стефаном III. Другу свою дочку галицький князь Ярослав видає за познанського князя Одона, чим скріплював союз з Польщею і забезпечив недоторканість кордонів Галицької держави з заходу [16, с.370].

Як засвідчують джерела, польські князі самі шукали союзу з могутнім галицьким князем, оскільки у останнього був союз з німецьким імператором Фрідріхом Барбаросою. Це підтверджують нам і німецькі джерела під 1157 роком, за якими німецький імператор Фрідріх Барбаросса добився перемоги над польськими князями завдяки допомозі противника Польщі, Руського народу. Дослідник С. Кучинський вважає, що допомогу німецькому імператору Фрідріху Барбароссі надав галицький князь Ярослав Володимирович, оскільки між ним та імператором Фрідріхом Барбаросою був укладений військово-політичний союз. Допомога князя галицького Ярослава імператору Фрідріху Барбароссі і війна з Польщею є цілком реальною. За війною, як вважає дослідник А. Головка, настав мир, який і був Ярославом Галицьким укладений з Польщею. Мир і союз був підкріплений шлюбом дочки князя Ярослава Галицького з познанським князем Одоном. Все це підтвержує подальший хід історичних подій, оскільки уже в 1159, 1169 роках польські феодали надавали військову підтримку князю Ярославу Володимировичу Галицькому у його політичній діяльності на Русі [1, с.80-81].

В цей же час в політичні стосунки між Галичиною і Угорщиною знову втручається Візантійська імперія, яка не була зацікавлена в добросусідських і союзних відносинах між обидвома державами. Російський дослідник М. Карамзін вважав, що в цей час Візантія знаходилася з Угорщиною на стадії війни. Візантійське посольство в Київ та Галич було зроблене з метою розірвати союз між Руссю та Угорщиною. Взнавши про намір князя Ярослава Галицького видати заміж свою дочку за угорського короля Стефана III, візантійський імператор писав в листі до Ярослава Галицького: «цей король є ізверг віроломний і що дочка і дружина такого чоловіка без сумніву буде нещаслива. Лист візантійського імператора Мануїла I мав великий вплив на князя Ярослава і тому галицький князь Ярослав розірвав цей шлюб і одночасно союз між Галичиною і Угорщиною, відізвав дочку з Угорщини і уклав наступальний союз з Візантією проти Угорщини. Союз з Візантією остаточно визнавав Дунайські території за Галичиною» [8, с.330].

Галицький дослідник І. Шараневич теж вважав, що після того як питання з Андроніком Комніном було успішно розв'язане, князь Ярослав Галицький, розірвавши союз з Угорщиною і надавши військову допомогу Візантії, тим самим зблизив політичні взаємовідносини між Галичиною і Візантією. На думку дослідника, зближення Візантії і Галичини сприяло офіційному визнанню Візантією, Дунайських територій, за Галичиною. Велике значення у складанні візантійсько-галицького союзу, цього часу, на думку дослідника, відіграло православне духовенство Візантії та Галичини [28, с.17-18].

При усій сприятливій політичній ситуації на півдні, та заході князь Ярослав Галицький наглядав і за політичними подіями, що проходили на сході де теж вважав за потрібне зміцнити своє становище військово-політичними союзами з могутніми володарями. У 1167 році Ярослав Галицький скріплює військово-політичний союз Галичини і Чернігівщини династичним шлюбом свого сина Володимира з дочкою чернігівського князя Святослава Всеволодовича, Болеславою. Руський літопис в 1167 році наголошував: «У тім же році взяв Ярослав Володимирович, галицький князь за сина свого за

Володимира дочку Святослава Всеволодовича, Болеславу» [22, с.287].

Дещо пізніше князь Ярослав видасть заміж дочку Євфросинію за Путивльського князя Ігоря Святославовича. Київський дослідник П. Толочко вважав, що обидва шлюби князь Ярослав Галицький вчинив виключно з політичних розрахунків, які передбачали зближення з родом Ольговичів, представники якого претендували на владу в Києві. Всього через шість років після одруження своєї дочки Болеслави за Володимира Ярославовича, князь Святослав Всеволодович заявив свої права на Київ і став київським князем. Як розумний володар Галицької держави, наголошує київський дослідник П. Толочко, князь Ярослав Галицький такий хід подій міг передбачити, тому зробив правильний політичний розрахунок і в першу чергу на користь своєї Галицької держави [26, с.253-254].

В 1166-1167 роках князь Ярослава Галицький приймає активну участь в політичному житті Русі. В цей час в Києві помирає великий київський князь Ростислав, і зразу на його місце почало претендувати декілька князів. Князь Ярослав Галицький підтримав волинського князя Мстислава. Руський літопис так описує ці події: «Мстислав тоді послав послів до своїх спільників до князя Ярослава Володимировича в Галич до ляхів і до двох Всеволодовичів, Мстислава та Бориса... І зібрались Мстислав Із'яславович з ляхами із Ярославом Володимировичем Галицьким і пішов Мстислав до Києва. І п'ять галицьких полків дав йому Ярослав. І бившись Мстислав з Ярополком увійшов в Київ» [22, с.290-291].

Російський дослідник В. Татішев доповнює: «Мстислав Із'яславович вокняжився в Києві за допомогою полків галицьких та польських совокупивши берендичів та торків. Ввійшов він в Київ 15 травня 1167 року» [25, с.84]. Скоро князь Ярослав Галицький схаменувся і зрозумів, що зробив помилку допомігти волинському князю Мстиславу вокняжитися в Києві і хоча князь Ярослав Галицький був у цей час у zenіті своєї політичної могутності і слави, однак злучення в одних руках землі Київської і Волинської було для його Галицької держави певною загрозою зі сходу, тому коли князь Мстислав організував до походу в 1168 році проти половців мало не всіх руських князів, то князь Ярослав

у поході участі не взяв. Не підтримав князь Ярослав Галицький князя Мстислава Київського і в 1169 році коли проти нього вирушив, совокупивши сили 20-ти князів, князь Андрій Боголюбський. І тільки коли у 1170 році князь Мстислав вигнаний із Києва став знову волинським князем і тоді союз між князями Ярославом Галицьким і князем Мстиславом Волинським, відновився [26, с.254]. Власне в цей час князь Ярослав знову підтримує князя Мстислава в заволодінні Пересопницьким князівством, оскільки пересопницький князь передчано помер і за таких обставин Дорогобуж діється князю Володимирі Мстиславовичу [28, с.52].

Руський літопис так зображує нам ці події: «Мстислав же Із'яславович із братом Ярославом із галичанами пішов до города Дорогобужа на Володимира Андрійовича і стали вони довкола города б'ючись. Але Володимир був вельми не здоров і тому через недугу він не дав їм бою. Мстиславу тим часом городи здалися. І багато городів розривши, а інших спаливши він вернувся до себе» [22, с.296].

Російський дослідник В. Татіщев так доповнює картину розгрому Дорогобужської землі: «Мстислав же Із'яславович утікший з Києва разом з братом Ярославом не хотючи образи своєї zostавити безнаказаною зібравшись на головного свого ближнього ворога князя Володимира Андрійовича, який найбільше на Мстислава князів підбурював. Міста же почувши про його прихід самі піддалися, щоб unikнути розорення і дарунки дали. Утвердившись на Волині він взявши полки галицькі знову пішов на Київ з метою його зайняття. Зайнявши Київ він пішов на Вишгород, та Костянтин Сірославич, один з найвпливовіших галицьких вельмож, що очолював галицьке військо відмовився даліше допомагати, засвідчивши фальшивою грамотою, що князь Ярослав велить повертатися в Галичину. Князь Мстислав побачив, що без галицьких полків не зможе втримати Київ залишив його і повернувся на Волинь розхворівся і помер» [25, с.93].

Дослідник І. Шараневич вважає, що похід на Київ у якому галицькі війська, що допомагали князю Мстиславу, відмовились допомагати останньому отримавши вість, що в Галичі пройшли незадоволення князем Ярославом у відсутність галицького

війська. Покинувши облогу воєвода Костянтин Сірославич виступив з усім військом швидким маршем на допомогу своєму князю [28, с.53].

Після того, як князь Мстислав знову заволодів Києвом галичани перелякались могутності волинського князя Мстислава, вони зрозуміли, що своїми ж руками підривають незалежність Галичини, не змогли навіть переконання Мстислава: «Ярослав же віддав тебе з військом у мою волю і мені велів вас утримувати допоки з братією мир не учиню», однак «владна поведінка князя Мстислава налякала гордовитих галицьких бояр, не виключено, як наголошує татіщевське джерело, що громада міста Вишгорода вдалася до таємних переговорів з галичанами». Вишгородці, наголошував В. Татіщев: «вишгородці улестили воєводу галицького Костянтина, обласкали дарами і послали послів до князя Ярослава Галицького, щоби полки свої забрав додому. Так Костянтин Сірославич, великий галицький боярин, найблищий дорадник князя Ярослава Галицького, за власним бажанням схилився на бік вишгородців, отримав великі дари і пішов геть з великим військом в Галичину» [25, с.94-95].

Політична ситуація, що склалася після поразки князя Мстислава в Київській землі, цілком влаштувала галицького князя Ярослава, оскільки на Волині після смерті князя Мстислава залишалися слабкі в політичному розумінні Мстиславовичі й брат - князь Ярослав Луцький, все це давало можливість енергійно займатися господарюванням не зволікаючи на сусідів. Особливо в час господарських реформ наблизився до князя Ярослава боярський рід Чагрів, який своє значимістю в галицькому суспільстві почав особливо виділятися. Вивищення боярського роду Чагрів сталося тому, що князь Ярослав Галицький мав позашлюбні відносини з бояриною Анастасією Чагровою, яку фактично утримував, як позашлюбну дружину. Джерела досить туманно розповідають про позашлюбні стосунки князя Ярослава Галицького з «Настаською Чагровою». Якщо проаналізувати всі дійшовші до нас свідчення, і зважаючи на той факт, що князь Ярослав Володимирович Галицький був як для свого часу висоосвідчений володар, то бояриня Анастасія Чагорова теж окрім вродливості повинна була бути розумною і освідченою жінокою. Не слід виключати, що боярський рід Анастасії

Чагрової був торгово-економічно зв'язаний з Візантією, чи був у сфері політичного та культурно-релігійного впливу цієї держави, оскільки ім'я Анастасія, грецьке і у XII столітті було широко вживане в Костянтинополі. Вожливо бояри Чагри були візантійськими купцями, що торгували в Галичині. Можна припускати, що боярський рід Чагрів був якимось пов'язаний з реформаторською діяльністю князя Ярослава Галицького, про що нам наголошує літопис: «Земля ж його усім багатіла, процвітала і множилася в людях, звідусіль учені хитриці і ремісники із всіх країн до нього приходили і гради населяли якими збагачувалася земля Галицька усім. По Дунаю міста укріпив, купцями населив, торгуючи через море у греки і ремесла влаштовував, від свого майна помагав. Він щедрий був, милостливим і правосуден, тому багато іноземців служило йому Галичину» [25, с.143].

Без сумніву, створити всі ці достатки без соратників та однодумців було неможливо. На нашу думку, бояри Чагри були соратниками всіх проведених князем Ярославом Галицьким, реформ. Не слід виключати, що побудова Успенського собору в 60-70 роках, який став найприкраснішим витвором галицького культурно-релігійного мистецтва XII століття слід пов'язувати з господарською діяльністю боярського роду Чагрів. Наближення боярського роду Чагрів та фактичне «подружнє життя з Анастасією Чагровою», визвало незадоволення не тільки дружини, княгині Ольги, але й всіх галицьких бояр. На думку академіка І. Крип'якевича, бояри Чагри були не просто знаттю та боярами, які внаслідок заслуг отримали певні матеріальні надбання, а знаттю яка була безпосередньо пов'язана еконмічними та політичними стосунками з Візантійською імперією. Своєю освідченістю та візантійською вишуканістю вони покорили князя Ярослава Галицького і тим самим стали загрозою могутнім галицьким феодалам» [10, с.79; 11, с.52-55].

Власне пов'язане з Анастасією Чагровою в князя Ярослава Галицького позашлюбне життя, народження княжича Олега, якому в майбутньому і було передано галицький престол, в тіні якого залишались, галицькі бояри, викликало велику смуту в Галицькій державі, областями якої фактично керували галицькі бояри. За свідченнями джерел, які використав російський історик В.Татищев: «князь Ярослав Галицький вже давно перестав кохати

свою дружину Ольгу Юрьівну і намагався примусити її покинути Галич і примушував її усякими методами іти в монастир, та вона підбурена галицькими боярами, що вороже були розположені до нових приятелів князя Ярослава, бояр Чагрів, відмовили її іти в монастир» [25, с.143].

Київський дослідник П. Толочко вважав, що князь Ярослав Галицький змушений був до певного часу її терпіти із-за міжнародної політичної ситуації. Він виявив обачну кмітливість, розсудливість і обережність не хотів рвати дружніх стосунків з володимирсько-суздальськими князями Андрієм та Глібом. Однак після зруйнування князем Андрієм Боголюбським, братом Ольги, Києва, в князя Ярослава Галицького виникла відраза до всього Юрьівного роду, в тому числі до своєї дружини, Ольги. В цей же час палке кохання князя Ярослава до Анастасії почало хвилювати галицьких бояр в їх середовищі зріла змова, якій князь Ярослав не надавав ніякого значення. Конфлікт розростався, особливо він загострився після смерті київського князя Гліба Юрьівича в 1173 році. В цей же час, він за порадою Анастасії вирішив насильно запроторити княгиню Ольгу в монастир. Взнавши про це, вона втекла в Польщу, разом із нею туди подався і її син Володимир і боярин-воєвона Костянтин Сірославич і другі бояри прибічники Ольжиної партії [25, с.258].

Руський літопис так нам передає ці події: «У тім же році (1171р.) утекла Ольга, княгиня Ярославова з Галича в ляхи із сином Володимиром і воєвода Коснянтин Сірославич і многі бояри з нею були там вісім місяців. І стали слати до неї послів князь Святополк і інша дружина просячи її назад. «А князя твого ми візьмемо». Володимир тим часом послав послів до Святослава до Мстиславовича, просячи у нього города Червена: Хай там сидячи буде мені добре слати в Галич, то Бужськ твій поверну і три городи придам до нього. Святослав тоді дав йому Червен і хреста йому цілував, що буде помагати йому. І пішов Володимир до Червена з матір'ю і встріла його вість од Святополка із Галича: Поїдь у борзі, отця твого ми схопили і приятелів його Чагрових людей побили. А ось твій ворог Настаська. І галичани розіклавши вогонь спалили її а сина Олега в заслання вигнали, а князя Ярослава Осмомисла водили до хреста, що буде він по правді жити з княгинєю. І так вони уладилися» [22, с.305].

Дослідник В. Татішев так доповнює на основі свідчень інших джерел картину галицької драми: «Ярослав, князь галицький, хоча давно жінку свою розлюбив і наложницю тримав, та побоюючись братів її Гліба і других не осмілювався виганяти. Та як тільки по смерті Гліба зразу ж знайшов її провини і захотів її постригти. Вона ж учинила раду з боярами взявши сина Володимира і Костянтина і відсутність Ярослава в Галичі уткла в Польщу 8 березня. З нею же багато бояр від'їхали. Ярослав же боячись сорому і шкоди просив Святослава Із'яславовича щоб її вговорили. Останній з декількома боярами був посланий щоб її вговорити і пообіцяти замиритися з Ярославом. Та вона не послухалась. І послав Володимир Ярославович до Святослава Мстиславовича у Володимир просити у нього Червен, щоб у ньому перебувати ради примирення. Володимир говорив, що коли він буде на Галицькому князівстві то віддасть йому Бужськ. Це було утверджено договором і Володимиру було передано Червен. Як тільки в Галичі взнали, що Володимир в Червені люблячи всі княгиню Ольгу і її дітей учинили незадоволення проти князя свого Ярослава. І прийшовши в дім його поставили варту міцну, щоб не зміг вийти, а наложницю його Настасію, що посварила його з княгинею і дітьми возвели на вогонь великий і спалили і декілька бояр приятелів її побили. Тоді прибув тут князь Ярополк, який з тисяцьким галицьким, які змогли людей заледве заспокоїти і не дали більше повбивати. У Ярослава вже взяли роту, що йому з княгинею своєю жити порядочно, так як належить. Сина же від наложниці родженого послали у вигнання. Із цим послали до княгині і до дітей її сказати. Вона почувши це повернулась до Галича і Ярослав послав від себе бояр. Другі ж зустріли княгиню на шляху у Червен і об'явили їй, що князь Ярослав утримується під вартою, а неприємелька її наложниця спалена, а син її засланий у вигнання і що «князь ротою утвердився жити з нею поряд очно». Після цього Ольга приїхала в Галич і прийнята була князем і людьми з честю. За таких обставин князь Ярослав став з нею жити як потрібно страх від народу маючи та не по любові іскренній...» [25, с.97].

Дослідник О. Рапов проаналізувавши свідчення Татішевих джерел та Руського літопису наголошував, що бояри у цьому випадку максимально використали сімейну драму князя Ярослава

Галицького, вони зробили все, щоби повернути свій вплив, як у внутрішні так і зовнішні справи Галицької держави. Сам князь Ярослав Галицький не зміг усвідомити, що його сімейне життя стане такою широкою подією в Галичі. Наляканий таким ходом подій він змушений був дати клятву на вірність своїй дружині Ользі, щоб заспокоїти місто [19, с.78].

Як бачимо із сукупності джерел, наголошували російські вчені XIX століття І. Лінніченко та А. Лонгінов, сімейні відносини князя Ярослава Галицького, однак не вплинули на дружні відносини з сусідніми західними державами Польщею та Угорщиною, однак на сході, волинському князю із-за підтримки княжича Володимира, та укладення поза спиною князя Ярослава Галицького угоди з ним, прийшлося розплачуватися за такий проступок, оскільки Володимир розпоряджався галицькими містами не по волі батька. Князь Ярослав Галицький отримавши про це вість спалахнув великою ненавистю до сина [12, с.112-157; с.52-78].

Як бачимо, князь Ярослав Галицький зробив серйозні висновки із учиненого галичанами бунту і після цього в Галичі постійно стояли вірні йому полки. Поступово внаслідок наявності в Галичі могутньої військової сили, князь Ярослав Галицький, почав бути жорстоким і свавільним. Галичани, як зауважує літописець, «перелякалися Ярославової сили і не сміли нічого сказати. Боялися, що Ярослав поступить з ними як отець його Володимир». Особливо Ярослав Галицький розгнівався на сина Володимира, як зауважує літопис: «У цьому ж році (1173р.) утік Володимир син Ярослава Галицького князя до Ярослава Із'яславовича в Луцьк, бо той узявся був йому волость добути. А Ярослав Галицький пославши послів привів ляхів на підмогу собі і дав їм триста гривень срібла, спалив два городи і став слати послів до Ярослава: Пусти сина мого до мене, а то піду на тебе раттю! І він убоявшись, що поपालять волость його одіслав Володимира з матір'ю до Михалка Юрьєвича в Торчиський, бо Михалко був братом Ользі. А звідти покликав його тесть його Святослав Всеволодович, тесть його у Чернігів маючи намір одіслати його в Суздаль до Андрія, але не одіслав» [22, с.308].

Російський дослідник В. Татіщев так доповнює нам свідчення Руського літопису: «Того ж року, Володимир син

Ярослава Галицького побачивши, що батько його любив більше сина побічного Олега, розсердився і виїхав в Луцьк з матір'ю та жінкою до Ярослава Із'яславовича, який йому обіцяв дістати від отця його володіння. Князь Ярослав же Галицький послав же в Польщу просити війська і як воно прийшло дав їм 300 гривень срібла і пішов із ними на луцького князя Ярослава, пославши наперед послів сказати, щоби віддав сина його, а якщо не віддаси, то він змушений проти нього війну почати. І так оскільки луцький князь не хотів того учинити, то галицький князь прийшов у його волость і два міста його спалив. Князь Ярослав Із'яславович бачучи, що боротися проти нього не мав сил і віддати Володимира не міг відпустив його в Торчиськ до вуй його Михайла і сам заледве зміг миру Ярослава випросити. Михайло Юрьевич хоча і прийняв сестру і племінника, та довго їх в себе не тримав, бо боявся Ярослава Галицького і по просьбі тестя Святослава Всеволодовича відпустив їх у Чернігів, який обіцяв їх відпустити в Суздаль до князя Андрія Суздальського та не пустив бо хотів совокупити полки з князем Андрієм Суздальським і піти на Ярослава Галицького. Андрій же знаючи «безнадійність», «безпутність» племінника Володимира відкріся від нього, а сестру свою Ольгу, матір Володимирову, взяв до себе» [25, с. 100].

Як бачимо, сімейна драма князя Ярослава мала перерости в великий конфлікт, однак князь Ярослав Галицький був сильний його боялися як волинські так і київські князі. Слід зауважити, що конфлікту не сталося із-за того, що Володимир у середовищі князів, як виразився князь Андрій Суздальський був «чоловік безнадійний», «безпутний до правління», тому відмовив всіх князів від походу на Галич. Однак, галицька громада, вважають дослідники І. Фроянов і А. Дворніченко, яка бачила все що проходило на її очах залишалася пасивною, оскільки вірні полки князя Ярославова стояли в Галичі і по першій його волі могли виконати наказ розсердженого на галицьку громаду, князя. Галичани боялися, щоби князь Ярослав не покарав їх за недавнє втручання в його сімейні справи. Власне більше із боязні перед князем ніж по причині втрати Бужська, галичани прийняли участь в поході на Луцьк [27, с.139].

Таким чином князь Ярослав Галицький внаслідок жорстокого розгрому Волинської землі заставив волинських князів

відмовитися від підтримки його сина Володимира як і від зазіхань на місто Бужськ. Коли галичани взнали, що Володимир ще при житті батька віддав Бужськ та інші міста то зразу ж стали на сторону свого володаря князя Ярослава, оскільки інтереси Галицької держави стояли вище ніж інтереси його безпутного сина, від якого навіть відрікся його дядько, князь Андрій Суздальський. За таку злуку з Володимиром волинські князі були сильно покарані галичанами. Дослідник В. Татіщев наголошував, що: «погром Волоні був великий. Було повністю спалено два міста, сплюндруванню була піддана вся Луцька земля. В. Татіщев наголошував, що луцький князь заледве випросив у грізого князя Ярослава Галицького собі мир. Він клятвою на хресті, відмовився від Бужська і Погорині і пообіцяв, що ніколи не буде на них зазіхати і при таких умовах князь Ярослав Галицький учинив з ним мир» [25, с.100].

Таким чином князь Володимир Ярославович появляється на шпальтах літопису, як князь політично близькорукій «безпутний», як виразився, відмовляючись від нього його дядько, князь Андрій Боголюбський. Однак із-за Володимира виник конфлікт між київськими і чернігівськими князями. У цьому конфлікті князь Ярослав Галицький зайняв сторону київських Ростиславовичів і з усіма своїми полками вирушив на допомогу Ростиславовичам, одночасно вимагаючи від чернігівських князів, щоб відпустили сина додому. Війна розпочалась і князі чернігівські та суздальський зайняли Київ, а Ростиславичі відступили в сторону Галичини, та князь Андрій Суздальський не пішов у слід за ними. Дослідник В. Татіщев наголошував, що князь Ярослав Галицький виступив на війну з усіма своїми полками, побачивши силу галицького князя, чернігівський та суздальський князі розійшлися не добившись нічого. Разом із князем Андрієм у Суздаль пішла і княгиня Ольга, що може говорити, що вигнання князем Ярославом Галицьким своєї дружини Ольги, мало і політичний характер. Із проаналізованих джерел, можна зробити висновок, що князь Ярослав Галицький не підтримав і засудив розграбування Києва князем Андрієм Боголюбським й тому вигнав княгиню Ольгу з Галича, розірвавши тим самим у 1179 році галицько-суздальський союз. До війни не дійшло, бо князь Ярослав Галицький був могутній та й у союзі з

поляками, візантійцями і угорцями, тому князь Андрій Суздальський не виступив походом на князя Ярослава Галицького і відійшов у Володимир на Клязмі, забравши свою сестру Ольгу. У Володимирі на Клязмі у 1179 році вона хрестила четверту дочку брата Всеволода, Палагею-Збиславу. У Володимирі вона зробила те, що вимагав від неї її чоловік, князь Ярослав у Галичі, постриглась у черниці під іменем Єфросинії. У 1183 році вона померла і була похована у головному кафедральному соборі у Володимирі [25, с. 102-103].

Таким чином особисте життя князя Ярослава Галицького з Ольгою Суздальською закінчилося трагічно. Ольга не стала Ярославу коханою дружиною, хоча за 23 роки подружнього життя вона народила йому єдиного сина Володимира та чотирьох дочок. Перша стала дружиною угорського короля, друга великопольською княгинею, третя чернігівською княгинею, четверта Ярослава, новгород-сіверською княгинею. Таким чином старшому сину Ярослава Галицького, Володимиру у 1183 році було приблизно 32-33 роки. Другий син від боярині Анастасії Чагрової, Олег був трохи молодший в цей час він був уже юнаком. Джерела зазначають властолюбивість та нерозсудливість Володимира. Щоб утвердитись негайно він готовий був віддати території так важко здобуті його дідом і утримані його батьком, чим привів ненависть до себе, батька князя Ярослава Галицького. При усій складності політичних процесів в Галичині, нездатність Володимира управляти великою державою, сильно відбилась на політичному та економічному житті Галичини [3, с.114-118].

В той час, коли Володимир поза спиною батька намагався роздавати галицькі міста, втікав до родичів в Торчиськ, Чернігів. За таких обставин старший син Володимир був усунутий від виконання функцій князя, не приймав участь у господарських діяннях батька Ярослава, і останній не мав допомоги у вирішенні складних політичних питань і усе змушений був робити сам, а з часом, за участю молодшого сина Олега. Так коли у 1174 році між князями спалахнула війна між Ольговичами, Ростиславовичами і Юрьовичами за київський престол, могутній князь Ярослав Галицький підтримав князя Давида Київського, який попросив в нього допомоги. За умов надання допомоги галицьким князем

Ярославом напад суздальців на Київ був успішно відбитий. Весь час після цього військового походу князь Ярослав Галицький займався розбудовою власної землі. У 1183 році галицькі полки взяли участь у великому поході на половців, як зауважує літописець: «із Галича від Ярослава поміч прийшла». Похід, як наголошує руський літописець закінчився блискучою перемогою. Було взято в полон 12 половецьких ханів. Галицькі полки повернулися зі славою в Галич. Ця перемога відбита і в «Слові о полку Ігоревім», яке наголошувало, що: «Ярослав Осмомисл стріляє з отчого золотокованого стола салтанів за землями» [26, с.262-263].

В цей же час у Галичі в 1181-1183 роках знову розгортаються князівські чвари, оскільки князь Ярослав Осмомисл Галицький, втративши надію на сина Володимира, почав готувати на галицький трон, свого молодшого сина, княжича Олега. Це викликало незадоволення в певній частині галицького боярства і торгово-ремісничої знаті, яке підтримувало з княжичем, старшим сином Ярослава Галицького, Володимиром, таємні стосунки. Що стосується князя Олега, то галицькі бояри боялися, що коли він займе князівський трон, то помститься їм за спалення його матері, боярині Анастасії Чагрової. Коли про Володимира ми маємо певну картину, як особистість і політика, яка виражена в вислові його дядька, князя Андрія Суздальського «безпутній», то про княжича Олега Ярославовича у нас обмаль джерельних свідчень, однак можна поспробувати реконструювати політичний портрет цього князя. Галицький князь Ярослав Осмомисл готував його на місце князя Галичини, а це може означати, що це повинен був бути розумний високоосвідчений володар досвідчений як і військовому мистецтві так і в господарській діяльності. Досвідченість князя Олега в управлінні Галицькою державою, цілком влаштовувала батька Ярослава Галицького і лякала бояр. Нерозумний «безпутній» Володимир був цілковитим зняряддям в руках галицького боярства. Дослідники І. Фроянов і А. Дворніченко вважають, що після спалення матері Олега, боярині Анастасії, за язичницьким обрядом, заява князя Ярослава Осмомисла, що Олег буде галицьким князем налякала галичан, особливо перелякалися ті бояри, які активно приймали участь у цьому процесі, зокрема

боярин Костянтин Сірославич та інші, які, як і князь Олег Ярославович Галицький бажали зберігати у своїх руках всю повноту влади. В боротьбі за владу зіткнулися інтереси князя Олега Ярославовича і галицького боярства. Князь Олег бажав помсти і влади, боярство необтяжливого правителя і повного контролю над Галичиною [27, с.140].

При усіх тайних інтригах галицького двору, наголошував дослідник І. Шараневич, Володимир не був тим галицьким володарем, який би міг продовжувати політичну діяльність свого розумного діда Володимира Володаровича і батька Ярослава Володимировича. Княжич Володимир не мав того таланту до правління, який мав княжич Олег і це бачив як князь Ярослав Осмомисл так і галицькі бояри. Княжич Володимир був розбещена, княгинею Ольгою, людина, з багаточисельними вадами. Він, як засвідчує Руський літопис: «був жонолюбєць, п'яниця, чванливий егоїст підступний і хитрий». Князь Олег же на думку дослідника І. Шараневича був господар, енергійний управитель, полководець і воїн вмiючий очолити військову організацію та політичне життя в Галицькій державі. За властолюбство бояри не бажали розумного Олега, а «безпутного» Володимира. Вся їх діяльність в користь Володимира вела до розбрату в Галицькій державі. Тому князь Ярославу нічого не залишалось зробити, як вигнати «безпутного» Володимира з Галичини [28, с.55].

Київський дослідник П. Толочко вважає, що недружелюбність галицького володаря Ярослава до старшого сина Володимира полягала в тому, що він все своє свiдоме життя був під впливом матері Ольги, яку князь Ярослав Осмомисл не любив і з якою був насильно одружений. Син Володимир не брав участі у політичному житті Галичини, як військовий та полководець, теж ніяк себе не проявив. Вся його поведінка сильно драгувала князя Ярослава, апогея ненависті до нього досягла тоді, коли Володимир за спиною батька Ярослава вирішив передати волинському князю «за підтримку» Бужську землю [26, с.260-261].

Характерно, як зауважує літописець: «Володимир бачив, що батько більше любить Олега, а не його». Безсумнівно, що в княжичу Олегу, Володимир бачив потенційного суперника. Як

засвідчують джерела, княжич Володимир не мав авторитету і серед боярства. Він, як зауважують джерела, вів розгульне життя з вином і жінками любив багато випивати і думати з мужами своїми не бажав. Апогеєм Володимира було те, що він відібрав в попа жінку і взяв собі за жону. Галицькі бояри скаржились: де зобачить жінку чи дочку візьме насиллям» [22, с.307-308].

Княжич Володимир не займався державними справами не дорожив надбаннями своїх дідів та батьків. Наголошуючи на цьому скажемо, що він з такою легкістю віддав Бужськ та інші міста за які з такою завзятістю боролися його дід Володимир та юний ще тоді батько, Ярослав, що це роздратовало у Галичині всіх, навіть ворогів князя Ярослава Галицького. Володимиру було байдуже, скільки галчан полягло в битві за ці міста біля міста Теробовля і «який плач стояв в Галицькій землі за погинувшими», щоб утримати в сфері політичного впливу Галичини, Бужську землю. Інша постать князь Олег доля якого з самого дитинства була тяжкою. Спалення на вогнищі матері Анастасії, вигнання «Настішича», як його пнижливо називає літописець, з Галича, все це повинно було відбитися у свідомості Олега. Та поряд був сильний та досвідчений батько, князь Ярослав, який був йому радником в усіх справах управління Галицькою державою. В той час коли Володимир скитався по Русі, наголошував галицький дослідник Д. Зубрицький, Олег Ярославович реально готувався стати галицьким володарем [3, с. 119-120].

Руський літопис так відтворює ці події: « У той час Володимир Ярославович Галицький, шурин Ігорів, перебував у Ігоря Святославовича, тому що він був вигнаний отцем своїм із Галича. Той бо Володимир прийшов був спершу в город Володимир до Романа Мстиславича, але Роман остерігаючись отця його, не дав йому одпочити у себе. Тоді звідтіля він пішов до Інгваря Ярославовича в Дорогобуж і той остерігаючись отця його не прийняв його і він звідти поїхав до Святослава Юр'евича в Турів і той так само одіслав його до Давида Ростиславовича в Смоленськ. Давид же одіслав його до Всеволода Юр'евича в Суздаль, але Володимир Галицький і там не знайшов спокою. Він прийшов в Путивль до свого зятя Ігоря Святославовича і той прийняв його з любов'ю і склав йому честь велику і два роки

держав його в себе, а на третій помири́в його з отцем його і послав із ним сина свого, зятя Рюрикового, Святослава і онука Ярослава Галицького» [22, с.334].

Дослідник В. Татіщев доповнює ці свідчення: «Володимир побував і у тестя свого Святослава та Святослав раніше учинив був роту Рюрику Київському і Ярославу Галицькому, що не буде в себе Володимира тримати і також відпустив його від себе... І тільки у Путивлі його прийняв князь Ігор Святославович з любов'ю і честю і через два роки через князів руських заледве примири́в його з батьком випросячи йому в усьому пробачення. Ярослав прийняв сина і наказав його словами і дав йому Звенигород та проживати велів у Галичі, щоби він не зміг знову якесь зло зчинити» [25, с.133].

Із цих двох джерел можемо зрозуміти, що ведучи боротьбу з сином Володимиром, князь Ярослав Галицький фактично вів боротьбу з боярством, яке розпочало безборонно втручання в його домашні справи. Однак князь Ярослав був володар мудрий і робив завжди так, що бояри залишалися в своїх стремліннях, без опори. Їм потрібен був князь, бо що вони без князя, як заявляли вони самі «стадо без пастиря». Це розумів і князь Ярослав Галицький, тому впевнено готував їм майбутнього галицького князя в якому він вбачав свого молодшого сина, Олега. Санкт-петербургські дослідники І. Фроянов та А. Дворніченко, вважають, що власне протидію князю Ярославу постійно складала не знать боярська, а міська громада, яка любила княгиню. Власне громада заставляла князя Ярослава вернутися в сім'ю і поставила варту біля його князівського дому. Власне громада галицька влаштувала спалення за стародавнім язичним обрядом, боярині Настаськи, побила бояр Чагрів, так що служилий князь Святополк та воевода галицький, що перебували поза містом заледве встигли прибувши з військом, втихомирити місто. Власне галицька громада була налякана, що князь Ярослав сказав, що помститися за зчинене проти нього і Анастасії зло, як його батько Володимир за зраду покарав галичан. Особливо боялась галицька громада вокняження в Галичі Олега Ярославовича «Настасича», розуміючи, що він помститься за спалення своєї матері Анастасії. Бояри у цій драмі залишалися вірні князю Ярославу. Після того, як князь Ярослав тримав у

Галичі великий рицарський полк, з бояр, заворушень в Галичі більше було. Князь Ярослав був мудрий і врахував свою помилку, він зрозумів, що недооцінив міську громаду. В цей же час міська громада принишкла, оскільки велика військова сила стояла в місті і була в повній волі князя Ярослава і хоча князь не мстив галичанам, наголошують дослідники, однак недовіряв їм і після цих трагічних для себе подій, завше тримав в Галичі свій відбірний рицарський полк [27, с.139-140].

Таким чином з поверненням княжича Володимира в Галич сімейний конфлікт закінчився і Володимир, як зазначав Руський літопис: «більше не піднімав крамоли і проживав у Галичі до смерті батька Ярослава Осмомисла». Однак ми не можемо наголошувати чи приймав Володимир якусь участь в державних справах Галичини, оскільки джерела не говорять про це. Натомість слід вважати, що державними справами займався князь Олег, а отже відірваність Володимира від державних справ в Галичині мали пагубні наслідки для всієї країни. Невизначеність становища зробила його п'яницею, заставила вести розгульне життя, кохати чужих жінок. В цей же час князь Ярослав Осмомисл готовив до державного життя свого улюбленого сина Олега. Російський дослідник Б. Рибаків вважав, що князь Ярослав Галицький підтримуючи князя Рюрика Київського вислав йому у 1180 році військо, яким міг комадувати князь Олег Ярославович. В цей же час князь Олег встановлює з князем Рюриком Київським дружні відносини, це пояснюється в майбутньому його втечею з Галича власне до Рюрика в Київ і надання Олегу в управління Овруча. Незгадуючи Олега Настасича, київський літописець, однак почерпнувши від нього детальну інформацію про багатогранну діяльність князя Ярослава Осмомисла, його господарську, військову, економічну та міжнародну політичну діяльність в Галицькій державі. Такі дрібниці багатосторонньої діяльності князя Ярослава Осмомисла міг знати чоловік повністю посвячений в усі його державні плани. Власне князь Олег Ярославович знав про будівництво храмів, міст, судочинство, торгівлю на Дунаї, взаємовідносини з Візантією, Угорщиною, Польщею та Німецькою імперією. На нашу думку, таким інформатором, про що засвідчує Київський

літопис, був прибувший на допомогу Рюрику Київському, молодий галицький князь Олег Ярославович [21, с.130].

Як бачимо із свідчень джерел, що князь Олег Ярославович виховувався князем Ярославом як державець і полководець. Джерела засвідчують, що в 1170-1180 роках Ярослав сам полків не водив, однак це не виключає, що ці полки не видив його син Олег Ярославович. Як бачимо із сукупності письмових та археологічних джерел, в 1160-1180 роках в Галичині проводились великі будівельні роботи, перебудовувались укріплення міст, будувались нові фортеці, замки, як в середині країни у великих центрах, так і в Галицькому Подунав'ї. Що стосується Подунав'я то дослідник А. Насонов наголошував, що Подунав'я уже у час князювання Володимира Володаровича в Галичі вважали своїм, а Теробовль та Дністро-Дунайське пониззя з центром у Берладі, своєю добреулаштованою, за галицьким зразком волостю [13, с.136-137].

Особливо, зауважують археологи, привертає увагу високий рівень галицької культури другої половини XII століття. В цей час інтенсивно розвивається сільське господарство. Свідченням цього є знахідки досконалих знарядь праці: лемехи, чересла, наральники, коси, серпи. Виявлені чисельні предмети міського побуту, леварного, гончарного виробництва, залізобробного виробництва, говорять про високий рівень технологій, який був розвинений в галицькому суспільстві. Він, на думку київського дослідника П. Толочка, носить суміш західноєвропейських і візантійських технологій з місцевими особливостями [26, с.257].

Все це підтверджує свідчення Руського літопису, що у 60-70 роках XII століття князь Ярослав розбудовував Галицьку землю, яка потребувала його безпосередньої участі. В цей час у нього була унікальна можливість, оскільки така робота проходила під охороною високопрофесійного війська. Галицькі полки були добре укомплектовані професійними воїнами, літописець називає їх «залізними», що може говорити, Ярославове військо було на зразок лицарського війська центральної та західної Європи. Сама внутрішньополітична діяльність при могутній військовій організації, відсутності військових кампаній в середині Галицької держави, давала можливість впроваджувати

такі потрібні торгово-еконімічні і господарські реформи. Це засвідчує «Слово о полку Ігорєім», яке малює нам князя Ярослава Осмомисла суверенним володарем, який сидить на золотокованім троні і по відношенні до сусідів зберігає повну незалежність і «Підпер гори угорські своїми залізними полками». Важливе місце, очевидно в цей час, князь Ярослав Галицький приділяв своїм Дунайським володінням, які зв'язували Галичину з могутніми торгово-економічними центрами Центрально-Південної та Західної Європи. Власне через ці землі Галичина включалась в систему міжнародної політики та торгівлі. Слід зауважити, що міста Берлад, Білгород, Текучий, Келія та інші являли собою великі торговельні центри європейської торгівлі. Свідчення нам про це дає, як і грамота Івана князя Берладського від 1134 року так і свідчення Руського літопису часу грабунків Іваном Галицького Подунав'я. Контроль Галичем Дунайської торгівлі висувало його на визначне місце в Європі [21, с.128-129].

Все це розумів князь Ярослав Осмомисл і його наступник на галицький трон, князь Олег Ярославович. Є усі підстави вважати, що усі важливі політичні справи в Подунав'ї вирішував молодший син галицького князя Ярослава, Олег, який знав про всі плани свого батька у цьому регіоні. Власне усі свідчення, які приводить як Руський літопис, так і свідчення джерел В. Татіщева, на нашу думку, виходили з уст любячого сина Ярослава Осмомисла, Олега Галицького. Дослідника В. Татіщев, що опирався у своїх накових висновках на недійшовші до нас літописи, наголошував: «грекам, уграм, полякам, чехам помагав, міста по Дунаю розбудував, через море з греками торгуючи...». Сам князь Ярослав Осмомисл розумів, «безпуність Володимира», як виразився князь Андрій Боголюбський, він бажав, щоб його як внутрішню так і зовнішньополітичну діяльність продовжив тільки його молодший син Олег Ярославович. Власне йому, як називає його Руський літопис «Олегу Насьчину», князь Ярослав Осмомисл повважав ввірити після своєї смерті, політичне і екомічне управління Галицькою державою. Щоб утвердити своє рішення, яке на його думку повинно було б виконуватися всім суспільством, князь Ярослав Галицький вирішив через «Собор». Власне так князь Ярослав Осмомисл вважав, що забезпечить всю повноту влади свого молодшого сина, князя Олега в Галичі. Свою

волю він побажав утвердити актом всенародної згоди. Недійшовший до нас Галицький літопис наголошував: « князь Ярослав Осмомисл з цією метою скликав мужів своїх і усю Галицьку землю покликав на Собор і монастирі і бідних і сильних і поганих». Князь звернувся до зібравшихся з палкою промовою у якій переконував галичан, які отримували від нього милостині і пільги, що по його смерті прийняли на княжіння в Галичі Олега, який буде підтримувати їх і помагати і захищати місто. Він наголошував: « Я ось однією своєю головою правлячи держу усю Галицьку землю і наказую і залишаю місце своє Олегові, сину моєму меншому, а Володимирі даю Перемишль, бо він не сповняв волю його і тому він не дав йому Галича» [22, с.345].

Собор закінчився «Рядом»-договором, тобто утвердженням князівського розпорядження. Князь Ярослав Галицький урядив і привів до «хрестоцілування» Володимира і мужів галицьких, щоби він не шукав під братом Галича. Цілком очевидно, що Собор і розпорядження князя Ярослава Осмомисла були надзвичайною подією в тогочасному галицькому суспільстві. Могутній володар Галицької держави утверджував свою волю перед своєю Галицькою державою «Собором», зібранням всього народу. В Соборі, за свідчення літопису, який був соціально дуже широкий, брали участь князі союзні і васальні «брати і синове», «мужі городські» знать галицьких міст, «мужі свої» - бояри, духовенство: єпископ, ігумени, священники, монахи, монахині, а також були і бідні верстви суспільства «убогі». Та головне, наголошує літопис, що тільки галицькі мужі були приведені до присяги. Намагаючись передати владу в Галичині молодшому сину Олегу в обхід старшого сина Володимира, князь Ярослав Осмомисл повинен був враховувати клятвотвістунство, яке було поширене в тогочасному суспільстві. Тому, він заручився клятвою бояр «водив їх до хреста», щоби бути впевненим, що вони по його смерті виконають його волю [17, с.67-68].

Дослідники І. Фроянов і А. Дворніченко вважають, що князь Ярослав Осмомисл зібрав Собор не для того, щоби підкреслити феодалам Центрально-Східної Європи свою могутність, а щоби всенародно зафіксувати акт своєї волі. Князь виступив перед всім народом де виловив своє бачення

подальшого розвитку Галицької держави. Її перспектива, на його думку, може бути щаслива, якщо нею буде управляти його молодший син, князь Олег. Суспільство було переконане князем Ярославом Галицьким і присягнуло на вірність його рішенням. Цей Собор можна порівняти з стародавньою традицією, віча, на якому затверджувалися всі найголовніші рішення громадськості, які повинні були обов'язково виконуватись. Саме таке велике зібрання, наголошують дослідники, говорить про велику роль галицької громади, усього галицького народу в політичному житті Галичини, запоручитися підтримкою якого не засоромився навіть наймогутніший володар, яким був князь Ярослав Галицький. Сама роздача міст ще при житті, акт теж стародавній, князь Ярослав хоча визнавав молодшого сина головним князем Галичини, однак і старшого не залишав без княжіння. Таким чином, воля князя Ярослава була затверджена всім суспільством. Характерно, що всі верстви суспільства усвідомили без «кровопролиття», що місце князя Ярослава на галицькому троні повинен замінити його молодший син, князь Олег, який буде продовжувати його політику, а тобто політичний і економічний розквіт Галицької держави [27, с.141-142].

Російський дослідник XIX століття С. Соловйов зауважував, що князь Ярослав Осмомисл бачив у молодшому сині Олезі розумного і благородного володаря галицького і тому він заповів йому галицький трон. Старший син Володимир і бояри були вбивцями його кохання. Однак заради збереження миру в суспільстві та в Галицькій державі він не рішився на кровопролиття, обмежився клятвою бояр, давши зрозуміти їм, що він простив їм гріх вбивства боярині Анастасії Чагрової і що новий володар, князь Олег Галицький, всі надії на якого він покладає, теж не буде їм мстити за скоєний ними вчинок. Таке толерантне христоцілування, було політичним компромісом з суспільством і його найвищою політичною складовою, боярством [23, с.546].

Руський літопис так відтворює нам цю подію: «А перед кончиною своєю од недуги тяжкої, відчувши смерть скликав мужів своїх і всю Галицьку землю: позвав він також і все духовенство і монастирі і вбогих і багатих і простих» - і так говорив плачучи до всіх: «Отці і браття і синове! Осе же я

відхожу зі світу суєтного і йду до творця свого. Хай согрішив я більше всіх, як ото більше не грішив, але отці і браття простіть і вибачте! І так плакав він три дні перед всім духовенством і перед всіми людьми і повелів роздавати майно своє монастирям і вбогим і ото ж давали його повсьому Галичу три дні і не могли роздати. І се мовив він мужам своїм: Я ось однією простою головою правлячи вдержав усю Галицьку землю. А тепер я заповідаю місце своє Олегові, сину моему меншому, а Володимирі даю Перемишль і урядивши їх, він привів Володимира до хреста і мужів галицьких на тім, що йому не домагатися од брата города Галича, бо Олег був від Анастасії і був йому милий, а Володимир не сповняв його волі і через те він не дав йому Галича» [22, с.345].

Зразу ж привертає увагу та ситуація, з якого джерела київський літописець взяв таку точну інформацію про події у Галичині у останні роки життя Ярослава Осмомисла. Із цього ж літопису ми знаємо, що князь Олег після смуту в Галичі втік у Київ до Рюрика Ростиславовича, а той дав йому в утримання Овруч. На нашу думку, всі ці свідчення літописець отримав від проживаючого на правах гостя в Києві, Олега Ярославовича Галицького. У цій інформації багато фактів, які Володимир Ярославович не хотів би, щоб вони попали на суд громадськості, оскільки він зламав хрестоцілування і присягу дану батьку Ярославу і всій Галицькій землі, ще при житті князя Ярослава Осмомисла. Таким чином в літописі князь Олег Ярославович зображує нам віроломство і клятвовідступництво галицьких бояр, духовенства, міської громади, якій його батько Ярослав заради дотримання угоди роздав своє майно, і взяв присягу. Як бачимо, князь Володимир Перемишльський присягу зламав, що не буде «домагатися Галича» і вигнав брата, князя Олега з Галича. Літописець детально зробив свій коментар цієї розповіді. Він, як бачимо всеціло на стороні князя Олега, зневажає князя Володимира за недотримання «хрестоцілування». Однак він пояснює, чому власне сталося недотримання Володимиром хрестоцілування, бо «Олег був Настасич», тобто народжений не від законного шлюбу. Із розповіді князя Олега Ярославовича київському літописцю, бачимо, що це дійсно був розумний і талановитий князь, який стояв на стороні батькової ідеї єдності і

міцності Галицької держави і бажав продовжувати політичну, економічну та культурно-християнську діяльність свого видатного батька - князя Ярослава Володимировича “Осмомисла”.

7.Князь Ярослав галицький (1153-1178рр.)

На те, що власне князь Олег Ярославович дав ці свідчення літописцю про Собор в Галичі, говорить той факт, що власне із-за нього князь Ярослав «Осмомисл» проводив цей Собор і власне він князь Олег Ярославович Галицький був зацікавлений в дотриманні рішень цього Собору [4, с.178-195; 5, с.46-54].

Власне князь Олег Ярославович був зацікавлений подати якнайповніше всі перепетії подій, які відбувалися на Соборі, як і політичні та економічні досягнення свого батька, галицького князя Ярослава Осмомисла [26, с.260-261].

Свідчення київського літописця доповнюється в контексті дослідження, яке присвячене діяльності князя Ярослава Галицького дуже цікавими свідченнями, які подавав у своїх наукових працях, опираючись на надійшовші джерела, російський дослідник XVIII століття В. Татищев: «З усіма князями він жив у злагоді і раді, особливо дбав про порядок своєї землі і тому усім сусідам був страшний. Ніхто не смів на нього нападати тому, що воєводи його безперестанку грекам, уграм і чехам помагаючи були умілі в ратних справах і хоробрі у битві. Земля ж його була повна у всьому в достатку процвітала і множилася в людях, тому що вчені умільці і ремісники з усіх країн до нього приходили і городи населяли, котрими збагачувалася земля Галицька в усьому. По Дунаю він городи укріпив, купцями населив, тим які торгували через море в греках і ремесла налагоджували, він зі своїх маєностей допомагав. Він був щедрим, милостливим і правосудним, через те безліч іноземців йому служило. Навчений був мов, багато книг читав у церковному чині багато що виправляв і клір влаштуваючи і навчаючи, зловір'я скоріняв, а мудрості й правдивої віри навчав і вчити спонукав. Монахів же із своїх прибутків призначав для навчання дітей» [25, с.143].

В такому контексті «Слово о полку Ігоревім» засвідчує могутність князя Ярослава Володимировича Галицького, якого називає «Осмомислом»:

«Галицький Осмомисле Ярославе!

Високо сидиш на своїм золотокованім престолі

Підперши гори Угорські своїми залізними полками

Заступивши королеві шлях, затворивши Дунаю ворота

Мечучи бремена через хмари, суди рядячи до Дунаю.

Грози твої по землях течуть.

Відкриваєш ворота Києву.
Стріляєш з отчого золотого стола салтанів за землями.
Стріляй господине, Кончака, поганого кощея.
За землю Руську, за рани Ігореві, буйного Святославовича.

[15, с.61-64].

Про діяльність князя Ярослава Галицького розповідає і візантійський літописець Микита Хоніат в контексті взаємовідносин візантійського імператора Андроніка Комнина і князя Ярослава Галицького: «Він був прийнятий правителем Галичини немов рідним братом, пробув у нього досить довго і до того прив'язав його до себе, що разом з ним полював і засідав у дімі і жив в одному з ним палаці і разом обідав. Коли ж Андронік у 1183 році став імператором, він побудував розкішні палати, де були розписані сюжети його полювання в Галичині на турів-зубрів. Живопис уявляв собою кінну їзду Ярослава Осмомисла і Андроніка з собаками, крик птахів, гавкання собак, полювання на оленів, забитого списом кабана і ранення зубра» [29, с.167, с.420].

6.Галич епохи князя Ярослава Галицького (1153-1187рр.)

Князь же Ярослав Осмомисл, наголошує літописне джерело використане істориком В.Татіщевим, наголошує: «Був же він князь мудрий і красномовний і багатий і поважаний в всіх землях і славен військами, бо де була йому обіда він сам з полками не ходив, а посилав їх з воеводами. Він бо навів лад в землі своїй...» [25, с. 143].

У 1187 році князь Ярослав Володимирович Галицький помирає і залишає, згідно заповіту, Галицьку державу, молодшому сину і спадкоємцю, князю Олегу Ярославовичу

Галицькому, що означає уже новий період галицької історії, який потребує подальшо дослідження.

**8.Саркофаг князя Ярослава Галицького.
Івано-Франківський краєзнавчий музей.**

У висновок наукового дослідження «Ярослав, князь Галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег (1153 - 1187рр.)» наголосимо, що в поступальному історичному екскурсі синхронно викладені джерела, факти які, опираючись на праці та висновки вчених, характеризують політичну діяльність князя Ярослава Володимировича Галицького, як визначого господаря, політика, дипломата, полководця та державного стратега, який все своє життя поклав на вівтар розбудови Галицької держави, яку він «однією своєю головою утримував і розбудовував» під час свого правління у

1153-1187 роках, вся подальша історична доля якої, після його смерті у 1187 році, потребує подальшого дослідження [6, с.71-87].

9.Плитка XII століття з Галича

Список використаних джерел та літератури:

1. Головка А.Б. Древняя Русь и Польша. - К., 1988.
2. Дашкевич Н. Княжение Даниила Галицкого по русским и иностранным известиям. - К., 1873.
3. Зубрицкий Д. История Галицко-Русского княжества. - Львов, 1852. - Ч. II.
4. Ідзьо Віктор. Галицька держава-процеси етнотворення і становлення(III-XII ст). - Львів «Камула», 2005.
5. Ідзьо В.С. Роль боярства в Українській державі в XIII століття. Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - М., 1998. - №6.
6. Ідзьо В.С. Ярослав Осмомисл-князь Галицький. Науковий Вісник Українського Університету. - М., 2004. - Т. V.
7. История Украинской ССР. - К., 1981. - Т. I.
8. Карамзин М.Н. История государства Российского. - М., 1993. - Т. I. - II.
9. Котляр Н.Ф. Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волынской Руси IX-XIII вв. - К., 1985.
10. Крипякевич І.П. Галицько-Волинське князівство. - К., 1984.
11. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство. Видання друге. - Львів, 1991.
12. Линниченко И. Взаимные отношения Руси и Польши до начала пол. XIV столетия. - К., 1884.
- Лонгинов А.В. Червенские города. - Варшава, 1885.
13. Насонов А.Н. «Русская земля» и образования территории Древнерусского государства. - М., «Изд - во АН СССР», 1950.
14. Никоновская летопись. Полное Собрание Русских Летописей (ПСРЛ). - М., 1968. - Т. X.
- Хлебников Н. Общество и государство в домонгольский период русской истории. - Спб., 1872.
15. Махновець Л. Про автора Слова о полку Ігоревім. - К., 1989.
16. Очерки истории СССР IX-XIII вв. - М., 1953.
17. Пашуто В.Т. Очерки по истории Галицко - Волынской Руси. - М., 1950.

18. Пашин С.С. Боярство и зависимое население Галицкой (Червоной) Руси XI-XV вв. Автореферат диссертации на соискание кандидата исторических наук. - Ленинград, 1986.
19. Рапов О.М. Княжеские владения на Руси в X - первой половине XIII века. - М., 1977.
20. Рыбаков Б.А. Киевская Русь и русские княжества XII-XIII вв. - М., 1982.
21. Рыбаков Б.А. Пётр Бориславич. «Поиск автора Слова о полку Игореве». - М., 1991.
22. Руський літопис. - К., 1989.
23. Соловьёв С.М. Сочинения. - М., 1988. - Т. II-III.
24. Софроненко К.А. Общественно-политический строй Галицко - Волынской Руси. - М., 1955.
25. Татищев В.Н. История Российская. М., 1963. - Т. III.
26. Толочко П.П. Історичні портрети. - К., 1990.
27. Фроянов И.Я., Дворниченко А.Ю. Города - государства древней Руси. - Л., 1988.
28. Шараневич И. История Галицко-Волынской Руси. - Львов, 1863.
29. Хониат Никита. История: в 2 - х томах. - Спб., 1860. - Т. I.

Розділ III.

Князь Олег Ярославович Галицький - автор “Слова о полку Ігоревім”.

Згідно свідчень “Повісті минулих літ” та інших середньовічних джерел, привертає увагу особа галицького князя Олега Ярославовича. Який хоча і був молодшим сином князя Ярослава галицького, однак, по заповіту могутнього батька, успадкував галицький трон.

1. Князь Олег Ярославович галицький (1187р.)

Слід наголосити, що до аналізу джерел, політична діяльність, як і сама особа князя Олега Ярославовича галицького не з'ясувалися вченими[8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Дане дослідження вперше в контексті з'ясування особи автора "Слова о полку Ігоревім" з'ясує і особу князя Олега Ярославовича галицького, як творця цього геніального твору XII століття[8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Новизна нашого дослідження, полягає в тому, що на сукупності джерел, аргументів і фактів буде доказано, що князь Олег Ярославович галицький "Настасич", позашлюбний син галицького князя Ярослава "Осмомисла" є автором знаменитого твору XII століття - "Слова о полку Ігоревім"[8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Сукупність джерельного матеріалу, та висновків вчених XIX-XX століть, дає право наголошувати, що автор "Слова о полку Ігоревім" повинен був бути дуже близькою особою-князем до політичних, економічних планів та рішень князя Ярослава Володимировича галицького[8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Ця особа, князь, водночас і автор цього знаменитого твору, на нашу думку, повинен був бути його соратником та одиодумцем.

Сукупність проаналізованих нами джерел дають право опротестувати гіпотезу київського дослідника Леоніда Махновця, що князь Володимир, старший син Ярослава галицького, є автором знаменитого "Слова полку Ігоревім". Як бачимо із сукупності проаналізованої джерельної бази та висновків досліджень вчених, князь Володимир не міг бути в числі висоосвічених осіб такого рангу, оскільки він, як наголошує літописець "несповняв батькову волю" і не був любий князю Ярославу галицькому і він про це знав. Князь Володимир Ярославович, за свідченнями джерел вів розпутний спосіб життя і особливим інтелектом не відзначався. На нашу думку, "Похвалу за державну діяльність в честь батька Ярослава Осмомисла", а тобто "Слово о полку Ігоревім" міг скласти підступно вигнаний з Галича і втікший в Київ, молодший син Ярослава Осмомисла,

князь Олег Ярославович[8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Із свідчень Київського літопису можемо зробити висновок про князя Олега, що це була молода, розумна, талановита і вчена людина, дуже близька до князя Ярослава галицького. Власне на бажання князя Олега Ярославовича, щоб забезпечити йому свій трон після смерті і зібрав “Собор” галицький князь Ярослав. З під пера літописця проглядається Олегове “незадоволення галичанами: ” і майно батька взяли і хреста цілували, що будуть його Олега за князя в Галичі мати”, і як наголошував літописець: ”вигнали Олега з Галича”[28,с.345].

Таким чином, по смерті могутнього галицького князя Ярослава, його син князь Олег, з яким він пов’язував прекрасне майбутнє Галичини, змушений був втечею спасати своє життя з Галича. Галицький трон зайняв нікчемний володар, роль якого в політичному житті, як засвідчують джерела Галичини, була незначна. Смерть князя Ярослава галицького, втеча його сина Олега Ярославовича в Київ, зайняття Володимиром Галича дуже сильно позначилося на політичному житті Галицької держави [8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Руський літопис так засвідчує нам це під 1187 роком: ” Того ж року преставився галицький князь Ярослав, син Володимира, місяця жовтня у перший день, а в другий день покладений був у церкві святої Богородиці. Був же він князь мудрий і красномовний і боголюбивий і поважаний в усіх землях і славен військами, бо де була йому обіда, то сам він не ходив з полками своїми, а посилав їх з воєводами. Він бо навів лад у землі своїй і милостиню щедрю роздавав мирян люблячи і убогих годуючи, чорноризчий чин люблячи і честь їм роздаючи від могутності своєї, він в усьому сповняв закон божий, до церковників сам приходячи і дбаючи добре про них[28, с.345].

Як бачимо оцінка діяльності князя Ярослава “Осмомисла” літописцем висока, а це говорить, що при ньому Галицька держава займала значне місце серед держав Центрально-Східної Європи. Це засвідчує нам і “Слово про похід Ігорів”, що “галицький Ярослав Осмомисл високо сидить на

своєму золотокованому престолі, підперши гори Угорські своїми залізними полками”. Як бачимо в “Слові о полку Ігоревім” князь Ярослав як суверенний володар Галицької держави, подібно угорському чи польському, в якій ведеться широкомаштабна міжнародна торгівля, яка захищена законом і могутньою військовою організацією. Особливе місце в цій системі займає дбаючий за майбутнє своєї держави сам князь, який ставить наступником не старшого “безнадійного” сина Володимира, а молодшого сина Олега з яким пов’язував майбутнє Галичини. Це він зробив, як засвідчує В.М.Татищев, без страху перед всім галицьким суспільством. На нашу думку ці достовірні свідчення можна назвати як прекрасне “Поучення Ярослава своїх синів, та Галицького суспільства” чи “Сповіддю Ярослава Осмомисла”: ”Отці, брати і сини, це уже відходжу із цього суєтного світу. Відомо, що бог нас поставив князів володіти людьми і управляти, то я намагався не тільки владу тримати, скільки більше служити людям. Я повинен був щодень служити людям. Я повинен був щодень усім служити, щоденно у суді і розбудові брати участь, бідним помагати, обіжених обороняти винних змирювати і наказувати, щоби зло безстрашшям не виросло. Найперше від донощиків найвірніших мені оберігався, щоби кого невинного не образити і недостойного не вихваляти, від яких державі багато вреда причиняється.

Військо устроювати так, щоби земля і піддані в небезпеці від неприятелів були, і його так утримувати, щоби у мирі будучи, посад своїх не забувати і народу тягот і образ не чинити. Та й усе зберігати, щоби усякий хліб службою чи купецтвом, ремеслом чи роботою мати міг і ніхто голодний не був.

Податки так розподіляти, щоби на всяку потребу невичерпно було, а даючи без плачу і сум’яття приносили. І це скільки мені можливо було, добре зберігав крамольників і наклепників не слухав, а брехунів перед усіма, чи якщо вони були заслужені, то тайно на одинці, розкривав і у подальшому так робити забороняв.

То я, як чоловік, теж багато вад мав і при бажанні моєму з усім упоратися не міг. Бог же яко серцебачець є знає, що я бажав та через слабість не виконав. Вас же прошу від усіх прощення, якщо ж кого образив, не було у мене часу кожного задовільняти,

однако ж, якщо хтось щось на мене має, об'явіть, постараюсь, що зможу зробити..."[31,с.143].

Як бачимо Ярославове звернення до своїх синів та усього галицького суспільства цілком можна порівняти з "Поученням Володимира Мономаха своїм синам". У своєму "Поученні" князь Ярослав галицький дає поради, як потрібно добре управляти Галицькою державою, він наголошує: "Батьки, брати і синове... синові моєму меншому даю Галич, а Володимиру, Перемишль". Промова князя Ярослава галицького передана київським літописцем, очевидно була записана без змін, особою, яка була на Соборі. Ця промова була настільки дорога цій людині, яка як нам здається була настільки високоосвіченою, що змогла повністю без змін передати її літописцю. Ця особа, на нашу думку, князь Олег Ярославович галицький. Промова князя Ярослава галицького показує політичну і адміністративну систему Галицької держави. Вона яскраво розкриває роль галицького князя в державному управлінні і як бачимо вона була велика. Із свідчення цього джерела ми можемо зрозуміти, що князь приділяв увагу всім складовим ланкам суспільства, був обережним у швидких діях. Можемо наголосити, що "Сповідь Ярослава Осмомисла" являється ще маловивченим джерелом XII століття, вона вперше аналізується автором даного дослідження, як високоінтелектуальний витвір галицького словесного мистецтва XII століття. Оданак, можна наголосити, що використана "Сповідь Ярослава Осмомисла" з невідомих джерел В.М.Татіщевом, являється твором достовірним і потребує подальшого дослідження філологічною наукою. Вводячи "Сповідь Ярослава Осмомисла" в науковий обіг, наголосимо, що російський історик Б.О.Рибаков, вважає, що свідчення ці співпадають з іншими джерелами про діяльність галицького князя, зокрема з "Словом о полку Ігоревім", яке наголошує: "Грози твої по землях течуть". В.М.Татіщев наголошував: "І тако всім сусідам був грізний", Слово: "Суди рядить до Дунаю. Меча бремені через облаки". В.М.Татіщев: "По Дунаю гради укріпив. Дунайські городи купцями населив"... Оформлення цих текстів проходило у 1187-1188 роках, це співпадає з часом втечі князя Олега Ярославовича з Галича і перебуванням його в цей час в Києві. Російський вчений Б.О.Рибаков наголошував, що свідчення

по діяльність князя Ярослава галицького зроблені після 1 жовтня 1178 року. В цей же час, на нашу думку, появляється і пісня “Слово про похід Ігорів”, яке орієнтовно датується 1180-1190 роками[26,с.286].

Якщо прийняти істину, що свідчення про діяльність князя Ярослава Осмомисла, київський літописець записав в 1187-1188 роках з уст втікшого з Галича князя Олега Ярославовича, то цілком можна наголошувати, що саме “Слово о полку Ігоревім” теж має якесь відношення цього приватного князівського створення. Не можна виключати і його галицького походження і пов’язувати його з особою князя Олега Ярославовича, який в цей час був в Києві та Овручі[8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Ретельно розглянувши “Слово о полку Ігоревім” ми знаходимо в ньому багато слів, словосполучень, які притаманні для Галицької Русі, що дає права наголошувати, що автор “Слова о полку Ігоревім” галицького походження. У “Слові ополку Ігоревім” звернення до князя Ярослава галицького найбільш насичене інформацією із всіх притаманних до князів. Воно настільки конкретне і точне, що його по точності можна порівняти тільки з “Сповіддю князя Ярослава Осмомисла”. Тут у “Слові о полку Ігоревім” князь Ярослав теж постає перед нами, як суверенний, могутній володар, що опирається у зовнішньополітичній діяльності на залізні полки, якими він стримує агресію угорського короля Бели III. З другої сторони він веде з Угорщиною інтенсивну торгівлю ”мечучи бремені (вози з покладом) через облаки”. Висота гір в районі “Руської брами” “Нижніх воріт” 2-2,5 тис. м., що дало київському літописцю право говорити, що вози рухаються через хмари. Тут же князь Ярослав галицький показаний, як могутній володар володінь по Дунаю, як наголошує літописець “суди рядить до Дунаю”. Як сказано в “Слові о полку Ігоревім” князь відкриває ворота Києву, що відповідає істині, оскільки князь Ярослав галицький, як переможець був в Києві в 1172 і 1180 році посилав свої полки. Тому фраза “відчиняє ворота Києву”, вірна. Відношення у князя Ярослава до половців вороже, він у 1184 році посилав на них свої полки на допомогу князям Святославу і Рюрику прити половецького хана Кончака, які вже тоді міг очолювати Олег

Ярославович. Тому фраза “Стріляє з отчого стола салтанів за землями” теж відповідає істині. Як засвідчують джерела і це відбито в “Слові о полку Ігоревім”, князь Ярослав у 1180 році підтримував київського князя Рюрика Ростиславовича. У 1184 році така ж допомога йому була дана в поході на половецького хана Кобяка. Всі ці військові виправи галичан згадані в “Слові о полку Ігоревім”, що може говорити, що вони були відомі князю Олегу Ярославовичу. У 1187 році князь Олег Ярославович втікає з Галича власне до князя Рюрика Ростиславовича київського і той як старий знайомий дає йому в утримання Овруч, а це може говорити, що князь Олег Ярославович міг очолювати військову допомогу князя Ярослава галицького київському князю, ще в 1180, 1184 роках. Слід наголосити, що сама дружба князя Ярослава галицького і Рюрика київського, очевидно розповсюджувалася і на князя Олега. В “Слові о полку Ігоревім” автором до речі вперше робиться спроба подати історичний розвиток Галицької держави від часів “Троянових до часів Ярослава Осмомисла”. Автор говорить про “Часи Троянові” тобто часи торгово-економічних та політичних відносин Галичини з Римською рабовласницькою державою, “Злі Часи Хінові” тобто часи нападу гунів та аварів на стародавню Галичину. Закінчує автор Слова огляд старогалицької історії “благодатними часами Ярославовими, немов би перелистує історію стародавньої Галичини впродовж цілого тисячоліття, тобто починаючи її з Часів Троянових (I-II ст. н. е.) часи Хінові IV-VI (гунів, аварів), пропускає мирний розвиток в час Великої чи білої Хорватії (VI - X ст. н. е.) і закінчує розквітом Галичини час рюриковичів - ростиславовичів у XI-XII століттях. Концентруючи на часі Ярослава Осмомисла, тобто “Часами Ярославовими”. Часи Ярослава, зображуються найповніше, оскільки на думку автора “Слова о полку Ігоревім”, власне у “Часи Ярославові” вдалося зупинити напади степовиків на Галичину. В цей час, “Ярослав закрав ворота Дунаю...суди рядячи до Дунаю“ [8, с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

В цей час відзначаються добросусідські відносини Галичини з Угорським королівством, як зазначають угорські джерела, угорці і галичани отримали велику перемогу над

половцями. Ця перемога сприяла укладенню угоди “добросусідства” між Галичиною і Угорщину в спільній боротьбі проти степовиків [8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

З Дунаєм Галицьким пов’язується і “Плач Ярославни”, ”Заклинання Ярославни” до всемогутніх сил природи: ”На Дунаї Ярославни голос чути. Полечу зигзицею по Дунаю...”. Її звернення до сил природи: ”Світле і трисвітле сонце, всім тепло і красно еси. Чому господине простер скорботну на лада вої...”. Таке звернення яскраво говорить про живучість стародавнього обряду, по якому Ярославна звертається до сонця. Як відомо в язичницькій Галичині хорс-сонце був головним божеством. До речі саме слово Хорс-сонце, згадує автор Слова о полку Ігоревім”: “... великому Хорсу перебіг дорогу”. Як бачимо свідченнями про князя Ярослава Осмомисла, та історією Галичини у продовж тисячоліття, автор “Слова о полку Ігоревім” не обмежує себе. Він явно володіє у написанні “Слова о полку Ігоревім” галицькими лексизмами, архаїзмами, термінами притаманними тільки для висоосвіченого галичанина. Автор прекрасно знає про Ярославові землі на Дунаї, показує Ярославну: ”її голос, як крик сумуючої чайки чутний”. Привертає увагу бездоганне знання автором “Слова” стародавньої історії Галичини. В своєму екскурсі в Історію він відображає реальні історичні особи, які в тій чи іншій мірі мали відношення до регіонів стародавньої Галичини. Це Марк Ульпій Траян, 97-117 роки н. е., римський імператор, війська якого дійшли майже до Нижнього-Подністров’я; рекс Антів Бус-Бож, 370 роки н. е. Говорить про “Часи Бусові”, “Хінові”, ”Часи Ярославові”. З цього приводу російський вчений Б.О.Рибаков наголошує, що автор “Слова о полку Ігоревім” досконало знає галицькі стародавні повір’я, фольклор, культуру, історію, стародавніх галицько - слов’янських богів: ”Хорс”- Сонце. Він хронологічно передає нам історію Галичини від часів римського імператора Траяна до галицького князя Ярослава Осмомисла, а це значить наголошував дослідник, він повинен був бути галичанином, князем, або довгий час проживати в Галичині. Однак, саме проживання якийсь короткий час не могло би дати автору такі глибокі знання про Галичину, він повинен був би належати до найвищого боярсько-князівського галицького

культурного етномасиву, бути народженим в галицькому суспільстві довгий час проживати серед панівного класу цього суспільства, інакше не можна зрозуміти звідкіля він почерпнув такі глибокі знання про Галичину її історію, культуру, мову. Тимчасовий дипломат, чи вигнанець-князь не опанував би за короткий час такими глибокими суто галицькими термінами, широтою масштабністю мислення. Цей автор мусів бути князем і не просто князем, володарем якийсь час Галицької держави [26,с.281].

На нашу думку, це князь Олег Ярославович галицький. Характерно, що в “Слові о полку Ігоревім” не згадується старший син Ярослава галицького “узурпатор влади князь Володимир”, що може говорити, що “п’яниця, гультай і бабник Володимир”, як його зображає київський літописець, не міг бути автором “Слова о полку Ігоревім” і водночас особою, яка би прославляла свого батька князя Ярослава, який не любив Володимира “за безпутство” і виганяв з Галичини. Автор “Слова о полку Ігоревім”, якщо вважати його князем-галичанином, був і автор свідчень “про Галицький Собор”, ”автор свідчень Татіщевських джерел, він же і був автором “Слова о полку Ігоревім” - це князь Олег Ярославович галицький. Характерно, що одного характеру свідчення, включаючи “Слово о полку Ігоревім” дійсно датуються вченими після 1187 року, тобто після смерті князя Ярослава Осмомисла і часом вигнання князя Олега Ярославовича з Галича. Опісля, такого роду свідчень джерела не подають. Немає другого аналогу і “Слова о полку Ігоревім”, а це може говорити, що автор один і той же, високоосвічений князь галицький - Олег Ярославович галицький. Як знаємо із джерел, князь Ярослав “Осмомисл” подавав надію на “сина свого молодшого Олега” і не бажав допускати до влади, як виразився князь Андрій боголюбський “непутнього Володимира”. Характерно, що галицький автор “Слова о полку Ігоревім” добре знав про ситуацію в Путивлі і тут нічого дивного не має, оскільки його сестра була дружиною путивльського князя Ігоря. Гості від князя Ігоря були частими в князя Ярослава галицького. Відомо, що син Ігоря уже в зрілому віці приїжджав до діда Ярослава в Галич і звичайно, що спілкувався з наслідником галицького княжого стола князем Олегом Ярославовичем. Від нього він міг отримати

всю повноту інформації про невдалий похід князя Ігоря на половців. Й сам князь Ігор міг через послів дати повну інформацію про свою трагедію, оскільки із джерел відомо, що князь Ігор довго вів переговори з Ярославом галицьким відносно повернення Володимира в Галич. Татищевський літопис наголошує, що князь Ярослав Осмомисл по певному часі обдарував Святослава і відпустив додому. Як бачимо Святослав перебував у діда довгий час і в цей час при усіх розмовах був Олег Ярославович, тому нічого дивного немає, що галицький автор “Слова о полку Ігоревім” так добре знає ситуацію у Путивлі у сестри і зятя свого батька Ярослава Осмомисла. Не слід виключати, що і княжич Володимир надав всю інформацію про своє перебування у Путивлі. Російський дослідник Д.А.Ліхачов звернув увагу, що автор “Слова о полку Ігоревім” оспівує “Бусових воронів, воронових птахів”, яких він також називає “галиці”. У автора Слова :”галиці говорять, розмову ведуть”, “розмови галиць розбудили”. У автора “Слова о полку Ігоревім”, наголошував, Д.А.Ліхачов: ”галиці якісь обожнені, вони і мовчать і свою розмову ведуть і стадами біжать. Часте звернення до воронів Галич - є теж своєрідна, язичницька галицька архаїчність”[15,с.80-81].

Російський історик М.М.Карамзін вважав, що багато слів і висловів в “Слові о полку Ігоревім” він знайшов порівнюючи його з Галицьким літописом XIII століття. Слід відмітити, слова і словосполучення: деряждьє, ведень, рикс. Він зауважив, що форма рицарського посвячення галицьких дітей теж відчутна в “Слові о полку Ігоревім”, вона суто галицька[10,с.332-333].

Починаючи з М.М.Карамзіна, наголошував дослідник А.С.Орлов і багато інших дослідників вважали, що автор “Слова о полку Ігоревім” - галичанин. В “Слові о полку Ігоревім” дуже багато суто галицьких термінів, які схожі і в образах, метафорах в виборі елементів композиції. В “Слові о полку Ігоревім”, наголошував А.С.Орлов, суто галицькі розроблені теми. Слід зауважити, що розроблений і галицький історичний матеріал. Проаналізувавши “Слово о полку Ігоревім” А.С.Орлов прийшов до висновку, що його автор добре знав свою давню галицьку історію, яка була відома в Галичині ще навіть в XI-XII століттях [17,с.29-31].

Визначний російський мовознавець О.О.Шахматов вважав, що існував Галицький літопис, який розповідав про стародавні племінні княжіння на території Галичини. Можна переконливо наголошувати, що в Галичині була особлива манера історико-поетичного творення повістей, яка близька до західного і південно слов'янського аналога. “Слово о полку Ігоревім”, це яскравий приклад галицького історико-поетичного мислення. Можна вважати, наголошував О.О.Шахматов, що “Слово о поку Ігоревім” написане в стародавній галицькій манері його бойова картинність з лицарською лірикою і навіть з західними елементами в лексиці, говорить про високоосвіченість галицького автора, який володів не тільки мовою але й поетикою[36,с.33-35].

Не дарма, наголошував дослідник А.С.Орлов так величаво та поетично поданий князь Ярослав Осмомисл та Ярославна, згадуються території Ярослава галицького на Дунаї, Карпати. Все це говорить, що поет був з найвищого класу давньогалицького суспільства, був високоосвіченою людиною, знав про Галицьку державу, якою він повинен був правити, все: історію, культуру, літературу, поетику. Складається враження, що цього всього його навчили прекрасні вчителі. Такі вчителі вчили князів, які повинні були володіти народом. Він безсумнівно, наголошував А.С.Орлов був галичанином, князем[17,с.29-31].

У пізнішій своїй праці, розширеній і доповненій в 1938 році А.С.Орлов зауважує ряд притаманних суто Галичині етно-релігійних термінів: ”Великий Хорс-Сонце”, відмічаючи, що вони притаманні для Галицької Русі. Далше дослідник відмічає суто галицький фольклор: ”Ярославна зигзицею кречет на Дунаї”. Такий епічний і літературний вислів міг виразити тільки високоосвічений поет, історик, який проживав в Галичині, що переконливо, наголошує А.С.Орлов, говорить про галицьке походження, автора “Слова о полку Ігоревім”[18,с.131-133]. Автору, наголошував дослідник, притаманна суто галицька поетичність, а цьому треба було вчитися, а щоб навчитися такого мистецтва, треба було належати до найвищого тогочасного феодального суспільства. Автор безсумнівно князь, або боярин, або придворний галицький “книжник Тимофій” тощо[18,с.131-133, с.138].

В той час, наголошує М.Ф.Сумцов у Галицько-Волинському літописі і “Слові о полку Ігоревім” приміняються одні і тіж галицькі словосполучення: ”зегзицію рано кречет”. Такі словосполучення є і в сербо-хорватських літописах. Автор ”Слова о полку Ігоревім”, повинен був добре знати сербо-ховатську мову, його народну культуру, історію. Він повинен був вирости серед цієї культури, вона з малого дитинства повинна була оточувати його[30,с.2-6].

З другої сторони в його творчості присутні чіткі рими, чіткі вивчені прийоми словотворення тогочасної поезики, а це говорить, що автор повинен був бути представник найвищого феодального класу, князь, боярин. Оскільки такого мистецтва навчали тільки найвищий прошарок феодалів, навіть правителів, князів. Цілком очевидно, що автор повинен був бути молодим високоосвіченим енергійним князем і водночас пов’язаним з народом. Він повинен був бути близьким до сестри княжни Ярославни, знати старогалицький фольклор, оскільки знав старогалицьку назву Сонця - якого називав Великим Хорсом [9,с.92-93]. Ця назва скоріше давньогалицька, а вірніше вона належить племінному об’єднанню хорватів, з якого й виводяться галичани. Сонце-Хорс, гори Хрби, Горби, Хрипи все це старогалицькі лексими, означення. Уся лексима “Слова о полку Ігоревім” старогалицька, автор її теж галичанин, який ще у XII столітті добре знав її стародавню історію[29,с.6-17].

Російський вчений XIX століття Осип Гонсіорський вважав, що “Слово о полку Ігоревім” написане на карпатській мові зі сильним впливом галицького культурно-князівського поетичного центру, який літературно в XII ст. обтесав цю стародавню слов’янську мову[5,с.4-9].

При усіх перепитях, як ми встановили по сукупності джерел та висновках вчених XIX-XX ст., автор “Слова о полку Ігоревім” високоосвічений галичанин, він знає “віка Троянові”, “часи Бусові”, “Стріли Хінові” про які не знав навіть київський літописець Нестор і всю цю славу історію він в його пору, вважаючи сучасне передісторією минулого, яку пов’язує з князем Ярославом Осмомислом. Освіченість автора цілком очевидна, не виключно, наголошував Б.О.Рибаків, що він і був тим автором “Слова о полку Ігоревім” водночас і інформатором для написання

про Галицьку Русь в Київському літописі. Особливо багато точних свідчень описав літописець починаючи з епохи вигнання з Галича князя Олега Ярославовича. Ці свідчення відрізняються від попередніх своєю точністю і конкретністю. Їх запис можна точно датувати 1187-1188 роками. Цими ж роками можна датувати і написання і “Слова о полку Ігоревім”[23,с.34-38].

Досить, як на нашу точку зору, теорію, у захист галицького походження “Слова о полку Ігоревім” висунув В.Д.Карпов. Згідно його висновків автор “Слова о полку Ігоревім” походить із галицького князівського середовища. Він розглянув всю галицьку історію починаючи з вокняження Ростислава в Перемишлі. На його думку галицький князівський дім був дуже високоосвічений. Про це свідчать і літописи. Князь Володимир галицький був зятем одного із найовіченіших монархів Європи, угорського короля Кальмана книжника. Його дружина Софія, дочка угорського короля Кальмана I була дуже високоосвіченою. Вона створила в Галицькому князівському домі досить солідну бібліотеку, на книгах якої виховувала свого єдиного сина Ярослава Осмомисла. Відомо, що Ярослав ввчався в Україні-Русі само книжним князем свого часу, мав велику бібліотеку, тримав при своєму дворі поетів, утримував школу, де навчав дітей. Тому не випадково Володимир Володарович був такий талановитий політик, полководець і дипломат. Про його високоосвіченість говорить той факт, що знаходячись в обложеному Перемишлі він написав листа угорському королеві та архієпископові на угорській мові, яку він знав оскільки не раз, як зять угорського короля, бував на всіх офіційних прийомах і святах в Угорщині, його дружина Софія, була сестрою правлячого короля Гейзи II. Князь Ярослав Осмомисл теж виріс на цій прекрасній галицькій науковій школі. Принцеса Софія, галицька княгиня, що виховувала свого єдиного сина, очевидно зробила все, щоб її син Ярослав був володарем на зразок Угорського королівства. І все це так і сталося. ”Ярослав однією своє головою держав всю Галицьку землю”. Вже дружина Ярослава, Ольга, була меш освічена, власне вона княжна далекої Суздальської землі виховала сина Володимира так, що він став п’яницею, гультьєм, як виразився її брат князь Андрій боголюбський - “безпутнім”. Інша справа, наголошує В.Д.Карпов,

князь Олег Ярославович, майбутнє князя Ярослава галицького, особа якого потребує дослідження[11,с.143-158].

В той час, коли ряд дослідників, наголошував А.С.Орлов, вважають, вважають автора “Слова о полку Ігоревім” придворним поетом Ярослава галицького, оскільки “Слово о полку Ігоревім” відповідає певній схемі твору, які використовувалася в середньовіччі при написанні фольклорно-архіїчних белін. Однак ці вчені забувають, що “Слово о полку Ігоревім”, це високолітературний твір, який має уже певні літературні традиції, які приміняли при написанні високосвічені феодали другої половини XII століття. Цілком можна припускати, що в центрі подій описаних в “Слові о полку Ігоревім” стоїть сам автор, який висловлює свої історичні та політичні симпатії та антипатії, притаманними для того часу літературними прийомами. Типовими для того часу є епічна форма-плач-моління Ярославни. Уся сукупність плачів Ярославни історична, політична, релігійна говорить, що людина яка їх записувала була в свій час всесторонньоосвіченою людиною як для того часу. Ця людина повинна була знати всі атрибути тогочасного вищого князівсько-королівського світу. Якщо взяти за основу, що це князь Олег Ярославович галицький, який сам особисто бачив і спілкувався з майбутнім візантійським імператором Андроніком Комніном, який довгий час проживав в Галичі, угорським королем, польськими князями. Без сумніву, що наступник галицького престолу окрім високоаристократичної освіти засвоїв і глибоку історичну, міфологічну і культурну та народну традицію. Його батько князь Ярослав Осмомисл безумовно знав всю стародавню історію Галичини, країни якою управляв. Хороше знання галицького етносу пояснюється тим, що князь Ярослав галицький оримує місцеве прізвиське “Осьмомисл”. Автор знає багатівкові традиції Галичини, суспільства, внутрішні традиції, судочинство, суто галицькі похоронні обряди - “плачі”. Все це подає ключ до подальшого вивчення стародавньої галицької культури, фольклору[1,с.159-163]. Додаємо до вищеозначеного нами, що автор “Слова о полку Ігоревім” дійсно знав всі стародавні галицькі релігійно-епічні сказання. Характерно, що Руський літопис у слід за “Словом о полку Ігоревім” теж наголошує, що коли київський князь побивав під Тербовлем полонених

галичан, то був “великий плач по всій Галицькій землі”. Сучасна московська дослідниця Н.И.Велецкая ввжає, що “плачі” - пісенний похоронний ритуал входить в структуру культури жителів Капратського і Прикарпатського регіонів. Такі “плачі” виконувалися під час похоронів, або народних трагедій. У поховальних плачах галичан закладені глибокі стародавні традиції Прикарпатських слов’ян, архаїчні пісенні обряди в бойків, лемків використовувалися і при складанні балад, сказань, повістей. Приблизно такі самі ритуальні “плачі” зафіксовані в Східній Словаччині, Хорватії. Поховальні псалми “плачі” носять в собі дуже стародавні ритуальні традиції і притаманні для слов’янського етносу Прикарпатського і Карпатського регіонів [3,с.72-73].

Характерно, що саме “Слово о полку Ігоревім” влітається в хід історичних подій, що проходили в Галичині починаючи з 1181 року. Вище ми наголошували, що в 1181 році князь Ярослав Осмомисл остаточно виганяє сина Володимира з Галича і Олег Ярославович стає основним претендемом на галицький престол. Очевидно в цей час він готується як військовий та політичний діяч. Його могли готувати батько Ярослав Осмомисл, бабка угорська принцеса Софія.

Внаслідок такого двійного виховання княжич, що уособлював собою через Анастасію з боярського роду Чагрів галицький етнос і через королівсько-князівський рід Ярослава Осмомисла панівну суспільну верству центрально-східної Європи.

В такому контексті виховання він засвоїв рицарську середньовічну літературну та поетично-культурну традицію, яку сумістив з історико-культурною спадщиною Галичини.

Водночас він відобразив в “Слові о полку Ігоревім” панівну князівську верству суспільства, а з другої сторони пов’язав її з місцевою історичною та культурно-релігійною традицією.

Є підстави твердити, що у зверненні до діяльності батька, Ярослава Осмомисла, його улюблений син, Олег Ярославович так висловлюється:

“Галицький Осмомисле Ярославе
Високо сидиш на своїм золотокованім престолі
Підперши гори Угорські своїми залізними полками
Заступивши королеві шлях, затворивши Дунаю ворота

Мечучи бремена через хмари, суди рядячи до Дунаю.
Грози твої по землях течуть. Відкривасш ворота Києву.
Стріляєш з отчого золотого стола салтанів за землями.
Стріляй господине, Кончака, поганого кошея.

За землю Руську, за рани Ігореві, буйного Святославовича”.

Івано-Франківський дослідник В.В.Грабовецький аналізує свідчення “Слова о полку Ігоревім” концентрує увагу на цікавому вислові автора Слова: ”Стріляєш ти з батьківського золотого престолу в султанів”. На думку В.В.Грабовецького, тут очевидно натяк на третій похід німецького імператора Фрідріха Барбаросси проти султана Саладіна, який відбувся в 1186-1187 роках і в кому брали участь полки Ярослава галицького, які, на нашу думку, очолював князь Олег Ярославович[7,с.72-74].

Як бачимо, автор “Слова о полку Ігоревім” в урочистій формі в не великому віршованому творі зумів точно відобразити весь життєвий і політичний шлях знаменитого галицького князя Ярослава. Складається враження, що автор особисто брав участь в політичному житті знаменитого галицького князя Ярослава Осмомисла. Так точно передати у короткому вірші всі досягнення князя Ярослава галицького могла дуже близька йому людина, яку з ним зв’язували тісні зв’язки співраці або родинні стосунки. Автор “Слова о полку Ігоревім” вірно описує всі аспекти які привели до могутності Галицької держави, жалкує, що справа князя Ярослав Осмомисла не продовжується. Складається враження, що сам автор готовий до добродіяння, як галичанин, та князь...[22,с.16-17].

Попробуємо умовно реконструювати портрет автора “Слова о полку Ігоревім”, за умови, що гіпотетично ми визначили його особу як князя Олега Ярославовича “Настасича”. Як бачимо князь автор “Слова о полку Ігоревім” тонкий знаток давньої історії Галичини, її стародавньої культури, мови, народних традицій. Автор князь Олег Ярославович, виростав в галицькому культурному середовищі, вдихав його стародавні, як народні так і аристократичні та історико-літературні надбання. Не дивлячись на те, що автор був глибоким християнином, однак це не забороняло йому ознайомлюватися і досконало знати стародавні народні язичницькі традиції[8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Як наголошує Б.О.Тимошук, двоєвір'я в стародавній галицькій культурі співіснувало до кінця XIII століття[32,с.56-65].

Народні мотиви автора “Слова о полку Ігоревім” цілком нам зрозумілі, Олег Ярославович по батьку князь, по матері, яка спочатку виховувала його на стародавніх народних традиціях, боярин, чи представник багатой частини торгово - ремісничої знаті. Така сукупність відчутна у творі, що яскраво пов'язується з князем Олегом[8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Приблизно така сама сукупність прослідковується і в Галицькому літописанні в XIII століття, як наголошує київський дослідник С.П.Пінчук, який немов би продовжує галицьку традицію написання, яка відображена автором “Слова о полку Ігоревім”[21,с.22, с.46].

За таких обставин, “Слово о полку Ігоревім” не зовсім князівський твір. Як бачимо і з його історичної епопеї автор знає історію від Троянових часів до часів Ярославових, з яким автор пов'язує відновлення бувалої могутності Галицької держави. Князь Ярослав галицький, як наголошує автор, сидить високо на своїм золотокованім престолі, утримуючи в небезпеці свої західні кордони і в одночас по Дунай суд рядячи. В одночас автор змальовує міжнародні відносини Ярослава галицького з країнами Західної, Центральної, Південної та Східної Європи. М.М.Тіхоміров вірно наголошував, що автор зображує князя Ярослава Осмомисла галицького в zenіті його могутності. Складається враження, що автор “Слова о полку Ігоревім” теж якось причетний до торжества галицького володаря. Стремління автора показати, що князь Ярослав галицький був найбільше за інших князів був зацікавлений в благополуччі своєї Галицької держави і Русі взагалі. Автор “Слова о полку Ігоревім” змальовує також напружені відносини Галичини і Угорщини: ” Підперши гори Угорські своїми залізними полками. Заступивши королеві шлях...”. Ці події дійсно мали місце, оскільки із-за Дунайських володінь у князя Ярослава галицького виникли суперечки з Візантійським імператором Ісааком Ангелом, який повважав, що настав час відновити своє панування над Болгарією і Дунайськими володіннями Галичини. За для цього він

врегулює всі спірні питання з Угорщиною, одружуючись з малолітньою угорською принцесою. У 1186 році цей союз стає дієвим і угорський король займає загрозливу позицію до Болгарії і Галичини. Як бачимо, князь Олег Ярославович знав про це, як і про допомогу Галичини Болгарському царству, не виключно, що велике галицьке військо, яке прийшло на допомогу болгарам очолював князь Олег Ярославович[33,с.33-34].

У протипагу візантійсько-угорському союзу, Ярослав Осмомисл встановлює союзні відносини з Фрідріхом Барбаросою, імператором Німецької імперії і як союзник останньої його війська беруть участь у третьому хрестовому поході[7,с.74].

Все це, як ми наголошували вище, знає автор “Слова о полку Ігоревім”. Автор “Слова о полку Ігоревім”, як бачимо, радив князю Ярославу Осмомислу, вислати галицькі війська на допомогу путивльському князю Ігору: ”Стріляй господине, Кончака, поганого кощея. За землю Руську, за рани Ігореві”. Не слід виключати, що такі переговори в Галичі з внуком Ярослава, сином Ігоря, від імені Ігоря велись, та Ярослав вирішив не втручатись у стосунки Ігоря з половецькими ханами. При цьому всьому був присутній наступник галицького престолу князь Олег Ярославович [8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Таким чином, як ми наголошували вище, автор “Слова о полку Ігоревім” складає собою синтез: з однієї сторони він представник правлячої еліти однієї з найблагополучніших держав Центрально-Східної Європи, з другої він представник культурних народних верств, боярства чи торгово-ремісничої знаті. Як бачимо, автор князь Олег голова галицької рицарської знаті, що засвідчено відповідними висловами в “Слові о полку Ігоревім”: ”списа приломити”, ”слід правити”, ”ударити списом”, “стріли хінові”,”стріляєш далеких салтанів”. Водночас автор застосовує стародавні галицькі народні архаїзми, фольклор, балади, легенди, вислови, приказки, словосполучення, які вживалися при його дворі в його час. Все це дає нам право наголошувати, що автором “Слова о полку Ігоревім” є перший рицар Галицької держави - князь Олег Ярославович “Настасич”[21,с.22, с.46].

Академік А.С.Орлов вважав, що Галицький рицарський літопис XIII століття походить по рицарській термінології з “Словом о полку Ігоревім”. Дослідник наголошував, що літературні вислови “Слова о полку Ігровім”: “Ізломати списа”, “вступити в бій”, “взяти місто на щит”, “соколи стрільці” та багато інших мають галицьке рицарське походження, термінологія якого продовжується і в XIII столітті[19,с.4-5, с.46].

Стосовно мови “Слова о полку Ігоревім”, то російський історик Б.О.Рибаків зауважував, що автор використовував у своїй мові старогалицькі діалекти: іменник “Побіда” і значенні поразка, іменник “год” у значенні час. Вживаючи слово “год” вважає дослідник автор Галичанин засвідчує велику начитаність і знання стародавніх слов’янських текстів, тому його мова постійно наповнена галицькими архаїзмами, які бере з прикладів міфології, релігії, історії[25,с.171-176].

Дослідник В.Ю.Франчук приходиться до висновку про тотожність слів “Слова о полку Ігоревім” і Галицько-Волинського літопису. Таким чином, зауважує В.Ю.Франчук, автор “Слова”- галичанин був високоосвіченою людиною, начитаною, знавцем давніх мов яким він читав літописи, сказання, билини яку розповідали йому про глибоку історичну минулість Галичини[34,с.48-49].

Знання історії та міфології народу дають можливість автору порівнювати минуле з сучасним. Його знання відходять в глибину століть в час сусідства “Галичан” з Римською імперією. Саме правління імператора Траяна перегукується в автора з самовласним правлінням Ярослава, який сидить на своїм золотокованім престолі підперши гори Угорські своїми залізними полками. Далше автор розповідає “Про часи Бусові”, що сьогоднішньою історичною наукою цілком утотожнюється з державою Антів. Далше автор згадає гунське, та очевидно аварське нашествя “часи хінові”. Всі ці історичні події, які знає автор “Слова о полку Ігоревім”, на думку Б.О.Рибаків, проходили у більшій мірі на території історичної Галичини і суміжної з нею, території Волині, оскільки київський автор навіть в XII столітті про ці події не знав[24,с.15-22].

Дослідниця В.П.Адріанова-Перетц теж відзначала народно-поетичний стиль “Слова о полку Ігоревім”. Тотожність

“Слова о полку Ігоревім” з народним галицьким епосом на її думку проглядається по фольклору, який автор знав бездоганно. Історично точно відбиті всі історичні події у продовж тисячоліття, як і портрет Ярослава Осмомисла галицького, що дає право говорити, що автор близький водночас як до народу, так і до самого князя. Реалістичні картини минулого і сучасного говорить про високоосвідченість автора, знання як вищого феодального суспільства Русі та Європи, так і народного життя[2,с.99-118].

Події, які описані в “Слові о полку Ігоревім” в своєму історичному ракурсі від “Траяна до Ярослава Осмомисла” цілком зрозумілі для галичанина XII століття, тому вважав дослідник А.С.Орлов, якщо до цього долучити і галицький епос, галицький фольклор, то цілком яскраво вимальовується його галицьке походження[19,с.92-133].

Дослідник не вважає себе першовідкривачем цієї істини, уже російський вчений XIX, С.Шевірев (1845)[37,с.294-305], а у слід за ним і його сучасник М.Головін(1848)[4,с.28-30], наголошували на галицькому походженню “Слова о полку Ігоревім”. На думку галицького дослідника XIX століття, автор “Слова о полку Ігоревім” отримав прекрасну західно-руську освіту рицарського гатунку, яка була притаманна для Центральної Європи і яку в північно-східній Русі було отримати не можливо[20,с.30-32].

На народно-рицарському гатунку “Слова о полку Ігоревім” наголошує і Л.Кулаковский, на його думку “Слово о полку Ігоревім” і Галицький літопис XIII століття є рицарською методологією написання творів і їх слід віднести до одного і того ж галицького писемного джерела[13, с.12].

Дослідник Д.С.Ліхачов наголошував, що сюжети “Слова о полку Ігоревім” окремими пісненими циклами, такими, як “Плач Ярославни”, ”Похвали в Руській землі” нагадують західноєвропейські пісні, зокрема “Пісню про Роланда”. Якщо взяти перегук епох в “Слові о полку Ігоревім” то воно за формою та написаннями повністю тотожне з “Піснею про Роланда”[14,с.18-19]. Їх близькість зауважили ще російські вчені XIX століття: Погодін, Буслаєв, Майков, Дашкевич, Діккінс.

Сьогодні цієї точки зору притримується російський мовознавець Робінзон[27,с.104-112].

Таким чином “Слово о полку Ігоревім” є зразком європейського рицарського середньовіччя, його вищої еліти князів. Якщо врахувати ті обставини, що Галичина в XII столітті була на стадії феодального розвитку в тому й числі науковому і те що очевидно молодого княжича виховувала мати Ярослава Осмомисла угорська принцеса Софія, яка прищепила юному княжичу любов до культури сереньовічної Європи, рицарської поезії і зокрема до “Пісні про Роланда”[14,с.20-29].

Рицарська доба розвинула історико-літературні сказання відлік яким слід починати з III-IV століть. Власне з цього часу в Європі починається формуватися пісенна рицарська література та культура. “Слово о полку Ігоревім невід’ємна частина цього процесу”, що може говорити, що воно написане в Галичині, оскільки остання була тісно зв’язана з історією та культурою Центральної Європи починаючи з найдавніших часів і до часу написання “Слова о полку Ігоревім”[12,с.95-105].

Дослідник А.А.Горський вважає, що з’ясувавши галицьке походження “Слова о полку Ігоревім” нам необхідно з’ясувати питання часу його написання. Якщо датувати написання “Слова о полку Ігоревім” у 1187 році, тобто в рік смерті галицького князя Ярослава Осмомисла це буде не вірно, оскільки в Слові звернення до Ярослава, як до живого, однак враховуючи моду галицького літературного твору, приходимо до висновку, що “Слово о полку Ігоревім” було написане рік після смерті Ярослава і звернення до князя Ярослава в “Слові о полку Ігоревім”, це своєрідна форма віддання річниці по смерті князя Ярослава. Така форма літературних творів притаманна для Галичини, що може говорити, що “Слово о полку Ігоревім” було написане в 1188 році[6,с.31-32].

Якщо врахувати вищеописані нами історичні події у Галичині 1187-1188 року і пов’язати з ними вигнання з Галича Олега Ярославовича в Київ, а опісля в Овруч, то можемо зрозуміти суть самого писання “Слова о полку Ігоревім” князем Олегом у вигнанні в Києві в кінці 1187-1188 років[8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Звертає увагу, що “Слово о полку Ігоревім” являється єдиним такого роду твором і не має аналогів. І це можна пояснити, якщо врахувати те, що його у вигнанні написав князь Олег Ярославович [8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Постає логічне запитання, чому раніше він не писав схожих творів. У цьому очевидно не було часу, оскільки був постійно в розпорядженні батька, виконував його доручення у питаннях гоподарювання в Галичині. Тільки у перебіг часу 1187-1188 років будучи вигнанцем знаходячись у стані власної печалі і горя в Києві після клятвовідступництва галицького боярства він створює цю прекасну поему, на жаль тільки одну. Смерть Олега Ярославовича, підступно отравленого боярами в 1188-1189 роках перервала творчість цього талановитого співця-князя. Той факт, що автором не створено більше схожих поем і реальна смерть Олега Ярославовича в час коли майже всі вчені вважають часом її написання, яскраво доказує, що її автором був князь Олег Ярославович [8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Якщо сторожко реконструювати хід історичних подій, то можна наголошувати, що слава його поеми, яка стала улюбленою в Києві докотилася і до Галича і тому, щоб не розпалювати феодальної війни, Володимир підіслав в Києві до Олега підступних галицьких бояр, своїх сторонників які і отруїли Олега Ярославовича. Цим і пояснюється сам факт, що більше автором не було створено ніяких творів, що переконливо доказує вірність нашої гіпотези [8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Аналізуючи “Слово о полку Ігоревім” ми прийшли до висновку, що автору, князю Олегу Ярославовичу галицькому можна дати таку, нами реконструйовану, характеристику: ”людина з широким історичним і політичним світоглядом, добре розуміюча складні політичні реалії часу, великий патріот своєї країни, зумівший у вигнанні піднятися над проблемою Галицького князівства, до проблеми єдності Русі. Він талановитий письменник, знаток слов’янського епосу, історії, культури, народного епосу, сказань, белин, релігії її давньослов’янської фольклорної традиції. Автор, як виходець з

боярського середовища Чагрів знав і народні традиції свого роду, які привила з дитинства йому його мати Анастасія Чагорова. З другої сторони він князь, син одного з наймогутніших володарів Центрально-Східної Європи в жилах якого текла кров, угорських королів, польських князів, князівський рід, яких найблище був у зв'язках, втому числі й з правлячою імператорською фамілією Комнінів Візантійської імперії. Все це видно із величавості “Слова”. Всі ці риси яскраво малюють нам портрет князя Олега Ярославовича Галицького”[8,с.48-51;с.104-112;с.137-145;с.78-85; с.31-57;с.123-136;с.4-29].

Окрім всього вище сказаного, як зазначав визначний галицький дослідник “Слова о полку Ігоревім” А.С.Петрушевич авторство “Слова” для галичан має особливу важність по тій причині, що воно розкриває древню історію від зародження Дністро-Карпатського слов'янства до централізованої Галицької держави Ярослава Осмомисла. Близьке знаходження автора(княжича Олега) до князя Ярослава Володимировича галицького, якого автор називає Осмомислом, знання історії Галичини, якої не знають Руські літописи, беззаперечно говорять, що автор був особою з князівського середовища, отримав блискучу західно-руську освіту, яку в південно-східній Русі отримати було неможливо[20,с.31-32].

Що стосується самого князя Олега Ярославовича галицького, позашлюбного сина князя Ярослава галицького і Анастасії з боярського роду Чагрів, то він згадується в Київському літописі перший раз під 1171 роком і при цьому навіть безіменно, коли бояри спалили його маму Анастасію, сина її (Олега) вигнали в заслання. У друге Олег Ярославович згадується в Руському літописі у 1187 році, коли Ярослав Осмомисл помираю чи сказав: ”Заповідаю місце своє (галицький престол) Олегові, синові моему меншому, бо пояснює літописець, Олег був Настащин і був йому милий. Але після смерті Ярослава Осмомисла в Галичі стався заколот і галицькі мужі вигнали Олега з Галича і він втік у місто Овруч до Рюрика Ростиславовича, де й незабаром помер” [28,с.230].

Як бачимо після смерті Ярослава Осмомисла в нього залишилося двоє синів Олег Ярославович, князь галицький (1187р.), та Володимир Ярославович, князь перемишльський. Як

можна вважати у 1187 році старшому Володимирі було приблизно 35-38 років, молодшому Олегу 27-28. Обидва, як вважають дослідники, були дорослими та одруженими князями, Володимир на дочці чернігівського князя, Олег на дочці київського князя Рюрика Ростиславовича, що пояснюється втечею Олега до Рюрика і надання останньому Овруча. Попробуємо з'ясувати назви синів. Зрозуміло, що старший Володимир був названий на честь знаменитого князя Володимира Володаровича, засновника Галицької держави. Князь Володимир у 1187 році було 35-38 років.

Князь Олег в честь – великого київського князя Олега вішого, який був тою надією стремління князя Ярослава Осмомисла. Вигнання князя Олега Ярославовича з Галича зовсім не говорить про його смерть. Є свідчення, що він ще довго був князем Овруцьким. Оскільки невідоме народження князя Олега галицького попробує гіпотетично з'ясувати час народження Олега. Він міг народитися десь після смерті Юрія довгорукого, оскільки до цього часу Ярослав добре жив з княгинею Ольгою від якої в неї народилося чотири дочки і син Володимир. Олег міг народитися десь між 1158-1160 роками, тобто після смерті Юрія Довгорукого, коли політичний союз з Юрійовичами вичерпав себе і був Ярославу не потрібний, як і сама дружина Ольга. В час спалення Анастасії та вигнання в 1171 йому було 11-13 років, тобто він уже був юнаком. В 1187 році князю Олегу Ярославовичу було 27-28 років, вік в якому він цілком міг продовжувати реалізовувати плани свого батька Ярослава галицького. Власне в такому віці він втік в Овруч, а Володимир в віці 35-38 років, посів галицький престол.

Привертає увагу особа Олега Ярославовича, як князя. Навіть короткий час його князювання потребує ретельного дослідження. Все життя поряд з батьком повинно було сформувати Олега Ярославовича як властолюбивого володаря, який намагався правити без втручання в державні справи громадськості та бояр. Він зразу намагався бути могутнім галицьким володарем, що не сподобалося як боярам так і міщанам, власне це і спричинило повстання і вигнання князя Олега. Очевидно бояри не могли князя Олега зробити іграшкою в своїх руках, оскільки Олег Ярославович був сильною вольовою

людиною водночасно князем, полководцем і господарем Галицької держави[8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Власне його свідчення записані Київським літописцем яскраво нам підтверджують це. Із свідчень проглядаються риси князя і це зрозуміло, оскільки батько Олега, князь Ярослав галицький вчив сина всім примудростям правління Галицькою державою, боярами та громадськістю. Все це проглядається і в “Слові о полку Ігоревім”[8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Руський літопис твердить: “що олюблений син Ярослава, Олег, що ходив у волі отця повинен був як батько: ”знати багато мов, багато читати, надавати багато уваги навчанню, навіть спонукати до навчання молодь”. Літопис також зауважує, що князь Ярослав галицький був “Осьмомисл”[28,с.63], а Татіщевські джерела наголошують, що княжич відрізнявся від всіх інших освіченістю. Він мав можливість зустрічатися в Галичі з майбутнім імператором Андроніком Комнином, з князями і послами, що прибували до двору галицького князя, не виключено, що і сам неодноразово був послом в сусідніх з Галичиною країнах. Про одного такого прибульця родича, який приїхав в Галичину до князя Ярослава Осмомисла розповідає Микита Хоніат: ”Він був прийнятий правителем Галичини з приязню подружився з ним. Разом проживав у одному палаці, засідав в думі-сенаті, полював з Ярославом на зубрів - турів . Коли він прибув в Константинополь і став імператором то наказав відобразити своє життя в Галичині. Живопис уявляв собою кінну їзду Ярослава Осмомисла і Андроніка з собаками, крик птахів, гавкання собак, полювання на оленів, забитого списом кабана і поранення зубра”[35,с.420].

Київський дослідник Л.Махновець вважав дійсною дружбу Олега галицького і його батька з Андроніком Комнином. Не слід виключати, що царевич Андронік очарував своєю особою і молодого княжича Олега, оскільки останній перебував в Галичі довго. Будучи при батьку і Андроніку, майбутній автор “Слова о полку Ігоревім” вивчив очевидно грецьку мову, і оскільки Андронік був з найвищої еліти Візантійської імперії, Олег міг перебрати і традиції візантійської державної традиції,

літератури, культури, як і інформацію про Візантію її історію культуру. Андронік Комнин був притиндент на імператорський трон, тому володів, очевидно, колосальними знаннями і був особою високої юрисдикції в області державних справ[16,с.61-64].

Не слід виключати, що навчання княжича Олега проходило за безпосередньою участю дядька Андроніка. Не слід виключати, що візантійський принц Андронік і княжич Олег були причетні і до реорганізації за візантійською системою галицьких полків. Візантійський літописець Микита Хоніат, наголосує, “що в Костянтинополі ходили слухи, що Андронік збирає багаточисельну скіфську кінноту з метою вторгнення в візантійські володіння”[35,с.167].

Таким чином юність князя Олега Ярославовича проходила серед послів, купців, духовенства і навіть серед присутнього в Галичині майбутнього візантійського імператора. Все це було відомо йому від князя Олега і автору Руського літопису, з яким очевидно був знайомий князь Олег після втечі з Галича і який записав від нього всі свідчення вищеописані нами, які сам не знав. Як бачимо Олег Ярославович, як автор “Слова о полку Ігоревім” добре знав історію розвитку Галичини від часів Траянових, тобто сусідство римлян в I-II століть нашої ери з Галичиною до часу Ярослава Осмомисла XII століття з державою якого правопрямниця Римської, Візантійська імперія теж межувала і знаходилась в дружніх, союзних відносинах. Власне під таким ракурсом історичного розвитку Галицької держави формувалася історико-політичний світогляд князя Олега Ярославовича галицького наступного володаря Галицької держави, автора “Слова о полку Ігоревім”, який, як правопрямник бажав розвивати тисячолітні наукові, культурні і політичні надбання Галицької держави свого батька князя Ярослава Осмомисла. Як наголошує літописець: ”Ярослав, однією своєю простою головою держав усю Галицьку землю”. Все це галицький князь Ярослав бажав передати сину Олегу, бо, як наголошує літописець: ”Олег був йому милий”. “Олегу сину моєму молодшому даю Галич, а Володиміру Перемишль”. Князь же Ярослав Осмомисл, наголошує Татіщевське джерело: ”Був же він князь мудрий і красномовний і багатий і поважаний в всіх землях і славен військами, бо де була йому обіда він сам з

полками не ходив, а посилав їх з воєводами. Він бо навів лад в землі своїй...”. Могутня самовладна вдача очевидно була притаманна і князю Олегу Ярославовичу. Очевидно цим і були незадоволені галицькі бояри які намагалися самі заправляти всіма економічними і політичними процесами в Галицькій державі. Тому, як наголошує літопис: ”По сметрі ж Ярославовій був заколот великий у Галицькій землі, бо галицькі мужі передумали з Володимиром і переступили хресне цілування, вигнали князя Олега з Галича. І втік Олег звідти в город Овруч до Рюрика Ростиславовича...” [28,с.230-231].

Сама втеча і князювання Олега Ярославовича в Овручі викликало страх у галицьких бояр і князя Володимира, що заставило їх підступно його отруїти, а отже припинити творення подальших творів типу “Слова у полку Ігоревім”[8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

У висновок нашого дослідження, наголосимо, що особа князя Олега Ярославовича галицького нами проаналізована в повному об’ємі за всіма наявними джерелами та висновками історичної та філологічної науки, що дає право зробити висновок, що власне він і є автором “Слова о полку Ігоревім”[8,с.48-51; с.104-112; с.137-145; с.78-85; с.31-57; с.123-136; с.4-29].

Список джерел та використаної літератури:

- 1.Абрамов М.А. К проблеме авторства Слова о полку Игореве. В кн.: Слово о полку Игореве и мировоззрение его эпохи. - К.,1990.
- 2.Адрианова - Перетц В.П. Слово о полку Игореве и устная народная поэзия. В кн.: Древнерусская литература и фольклор. - Л.,1974.
- 3.Велецкая Н.И. Рудименты язычества в похоронных играх карпатских горцев. В кн.: Культура та побут населення Українських Карпат. - Ужгород, 1972.
- 4.Головин Н. Примечания на Слово о полку Игореве. - М.,1946.
- 5.Гонсорский О. Заметки о Слове о полку Игреве. - Спб.,1884.
- 6.Горский А.А. Проблема даты создания “Слова о полку Игореве”. - Л.,1986.
- 7.Грабовецкий В. Нариси історії Галича. - Галич, 1997.
- 8.Ідзьо В.С.Угорські джерела епохи династії Арпадів про Україну-Русь (IX-XIIIст.). Науковий Вісник Українського Університету. - М., 2002. - Т.П.
- Ідзьо В.С. Олег Ярославович Галицький (Настасич) - автор “Слова о полку Ігоревім”. Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - М., 2004. - Т.IX.
- Ідзьо Віктор. Олег Ярославович галицький (Настасич) - автор “Слова о полку Ігоревім”. - Перевал.- Івано - Франківськ, 2004. - №2.
- Ідзьо Віктор. Олег Ярославович Галицький (Настасич) – автор “Слова о полку Ігоревім”. Українознавець - Львів 2008. - Випуск VII.
- Ідзьо Віктор. Олег Галицький. - Література. Фольклор. Проблеми поетики. Збірник наукових праць. Інститут Філософії Київського національно університету ім. Т.Шевченка. - К., “Твім інтер”-Випуск 31. - Частина 2., 2008.
- Ідзьо Віктор. Олег Ярославович Галицький (Настасич) - автор “Слова о полку Ігоревім”. Наукові Вісник Інституту Народознавства НАН України, Івано - Франківського Краєзнавчого музею. - Івано - Франківськ. Видавництво “Лілея НВ”. - Випуск 11 - 12, 2010.
- Ідзьо Віктор. Князь Олег Ярославович Галицький - автор “Слова о полку Ігоревім”. - Івано-Франківськ ”Сімік”, 2012р. - 32с.

- 9.Исаевич Я.Д. Культура Галицко-Волынской Руси. Вопросы Истории. - М.,1971. - №1.
- 10.Карамзин М.Н. История государства Российского. - М.,1993. - Т. I-II.
- 11.Карпов В.Д.Герой Слова о полку Игореве и его автор. - К.,1990.
- 12.Конрад М. О всемирной литературе в средние века. Вопросы истории. - М., 1972. - №8.
- 13.Кулаковский Л.Песнь о полку Игореве. Опыт воссоздания модели древнего мелоса. - М.,1977.
- 14.Лихачев Д.С.Слово о полку Игореве и культура его времени. - Л.,1978.
- 15.Лихачёв Д.А. Слово о полку Игореве. 800 лет. - М.,1986.
- 16.Махновец Л. Про автора Слова о полку Игоревім.- К.,1989.
- 17.Орлов А.С. Слово О полку Игореве. - М.,1923.
- 18.Орлов А.С. Слово О полку Игореве. - М.,1938.
- 19.Ордов А.С. Слово о полку Игореве. - М-Л.,1946.
- 20.Петрушевич А.С. Слово о полку Игореве. Древнерусские эпиграммы, стихотворения конца XII вв. - Львов,1887.
- 21.Пінчук С.П. Слово о полку Игоревім. - К.,1973.
- 22.Пушик С. Україна. - К.,1985. - №35.
- 23.Рыбаков Б.А. Русские летописцы и автор Слова о полку Игореве. - М.,1972.
- 24.Рыбаков Б.А. Древняя Русь. Сказания. Былины. Летописи. - М.,1963.
- 25.Рыбаков Б.А. Слово о полку Игореве и его современники. - М.,1971.
- 26.Рыбаков Б.А. Пётр Борислович. Поиск автора “Слова о полку Игореве”. - М.,1991.
- 27.Робинсон А.Н. ”Слово о полку Игореве и героический эпос средневековья”. - Вестник АН СССР. - М.,1976. - №4.
- 28.Руський літопис. - К.,1989.
- 29.Сребрянский И.В. Мифология Слова о полку Игореве. - Нежин, 1895.
- 30.Сумцов Н.Ф. Некоторые черты сходства “Слова о полку Игореве” с южно-славянскими старинными песнями. - Киев, 1893.
- 31.Татищев В.Н. История Российская. - М.,1963. - Т.III.

32. Тимошук Б.О. Двоєвір'я в стародавній Русі. Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - М., 1998. - Т. II. - №1.
33. Тихомиров М.Н. Древняя Русь. - М., 1975.
34. Франчук В.Ю. Літописні оповіді про похід князя Ігоря. - К., 1988.
35. Хониат Никита. История: в 2-х томах. - Спб., 1860. - Т. I.
36. Шахматов А.А. Древнейшие судьбы русской истории. - Пг., 1919.
37. Шевирев С. История русской словестности. - М., 1859. - Т. II.

Висновок

В монографії доктора історичних наук, професора, академіка Віктора Ідзя “Будівничі Галицької держави, князі: Володимир, Ярослав, Олег” розглянуті проблеми будівничих Галицької держави князів: Володимира, Яолсдава та Олега на основі письмових, археологічних, лінгвістичних, топографічних та картографічних джерел, більшість яких під таким кутом зору, аналізувалися та апробувалися вперше на підставі свідчень античних, римських, арабських, вітчизняних джерел.

Зокрема у першому розділі монографії “Володимир, князь галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег(1141-1153pp.)” вивчені процеси зародження становлення та розвитку Галицької держави в час та епоху її засновника, енергійного князя Володимира Володаровича Галицького(1141-1153pp.).

У другому розділі монографії “Будівничі Галицької держави, князі: Володимир, Ярослав, Олег” - “Ярослав, князь галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег (1153-1178pp.)” досліджено подальший розвиток господарства, політичних інститутів, державного ладу Галицької держави у час одного з наймогутніших володарів Галичини, князя Ярослава Володимировича Галицького відомого у галицькому народі, за свідченнями літописів, як “Осмомисл”.

У третьому розділі монографії “Будівничі Галицької держави, князі: Володимир, Ярослав, Олег” - Олег Ярославович, князь галицький - автор “Слова о полку Ігоревім” досліджувалася діяльність галицького князя Олега Ярославовича, продовжувача справи свого батька, князя Ярослава Осмомисла, в контексті дослідження пам’ятника української середньовічної літератури XII століття “Слова о полку Ігоревім”, автором якого, за науковим дослідженням цього розділу, є князь Олег Ярославович Галицький.

Наукове видання

Віктор Ідзьо

**Будівничі Галицької держави,
князі: Володимир, Ярослав, Олег**

Подано до друку 3.05.20 р. Підписано до друку 4.05.20 р.
Формат видання 60/ 84 1/16. Папір офсетний. Умовн.друк.арк.10,25
Зам.55. Тираж 300 шт.

Видання III, 2020р.

На обкладинці:

- 1.Уявні портрети князів художників ХХ століття.
- 2.Плитка з Галицького кафедрального собору XII століття з Львівського історичного музею.
- 3.Сучасна реконструкція дитинця стародавнього Галича XII століття з Галича.

Видавництво «Сімик»

76000, м.Івано-Франківськ, вул. Т. Цюклера, 9а
тел. (0342) 78-91-26, 78-91-29

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи серія ІФ №11 від 27.03.2001 року.

Віддруковано в друкарні видавництва ПП «Сімик»
76000, м.Івано-Франківськ, вул. Т. Цюклера, 9а, тел. (0342) 78-91-29

E-mail:ukrainoznavezz@ukr.net
www.easterneurope.nethouse.ua

Віктор Ідзьо

Будівничі Галицької держави, князі: Володимир, Ярослав, Олег

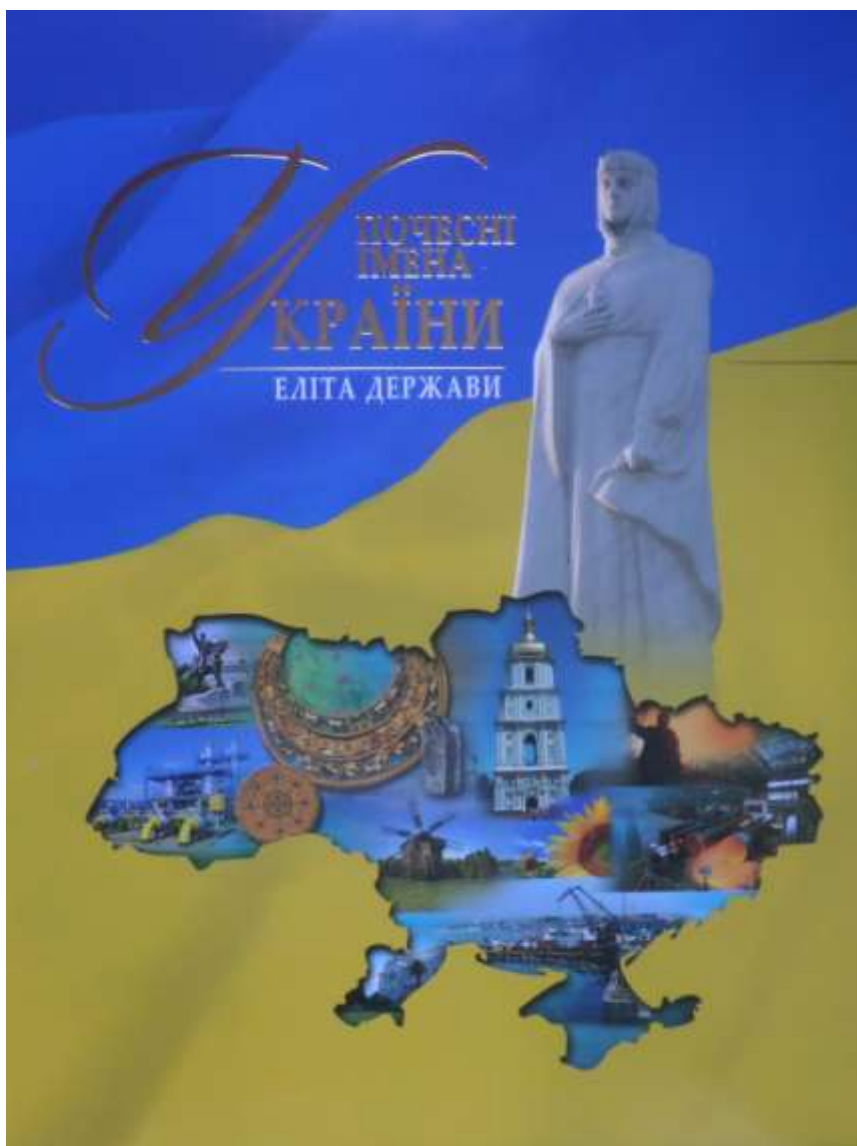

Віктор Ідзьо

БУДІВНИЧІ ГАЛИЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ,
КНЯЗІ: ВОЛОДИМИР, ЯРОСЛАВ, ОЛЕГ

ІДЗЬО

ВІКТОР СВЯТОСЛАВОВИЧ

ДИРЕКТОР-ЗАСНОВНИК ІНСТИТУТУ СІДНОЇ ЄВРОПИ,
ВЕДЬ-ПРЕЗИДЕНТ АКАДЕМІ НАУК «ТРИПІЛЬСЬКА
ЦИВІЛІЗАЦІЯ», АКАДЕМІК АНВЗ УКРАЇНИ,
АКАДЕМІК МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІ НАУК ЄВРАЗИ,
ДОКТОР ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОВЕСОС,
ЛАУРЕАТ ПРЕМІЇ ім. АКАДЕМІКА І. КРИТІВКЕВИЧА
ТА МІЖНАРОДНОЇ ПРЕМІЇ ім. КОРОЛЯ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

Зні активну діяльність в українській дискусії Росії та більшість виступів у розвідках і редакціях *«За українську державу»* міжнародної організації «За незалежність III (1999) та II (2012) сторіччя».

Народився 25 лютого 1960 р. у м. Івано-Франківську. Закордонна історична мандрівка стало вирішальним у виборі майбутнього фаху. У 1981 р. закінчив Івано-Франківський національний університет, проаналізувавши витоки історії та культури, а в 1984 р. – історичний факультет Прикарпатського національного університету ім. В. Стефанишина. За розпочав наукову діяльність під керівництвом професора В. Гривовича, котрий, будучи учнем І. Кригівкєвича, підтримував неперервність академічних традицій наукової школи М. Грушевського. З 1984 до 1985 рр. служив у збройних силах й отримав звання лейтенанта сухопутних військ. Трудову діяльність розпочав інспектором обласного управління професійно-технічної освіти, далі працював

викладачем історії. У 1988 р. переїхав до Москви. З 1992 до 2002 рр. був послушником та викладачем історії Московського державного педагогічного університету (МДПУ), де в 1997 р. успішно захистив дисертацію й став кандидатом історичних наук. З 1997 до 2002 рр. працював перекладачем і науково-організаційної роботи в МДПУ. У 2002 р. захистив докторську дисертацію.

Післязворотній організатор і талановитий учений невтомно обіймався науково-освітню життя українців у Росії. У 1992 р. брав участь у заснуванні Українського державного університету в Москві, у 1997 р. – Українського інституту при МДПУ, у 1995 р. став засновником та першим очільником Українського історичного клубу в Москві. Будучи патріотом, у 1997–2010 рр. проявив себе як активний член ради Об'єднання українців Росії. У 2000–2015 рр. – ректор Українського державного університету в Москві, видав XXI том «Ілюстрованої Війни УВМ» (2001–2015). У 1985 р. очолює як головний редактор видавництва «Української історичної альманах у Росії». Заснував і у 1997–2010 рр. очолював редакцію «Наукового вісника Українського історичного клубу», якого видав XVI томів. У 2005 р. започаткував у Львові науковий журнал «Українознавство», який видається і донині.

У 2001 р. заснував в Україні науково-дослідницький заклад – Інститут Східної Європи (ІСЕ) при Університеті «Львівський Старопріоріт», перетворивши постало закладом – розбудову науково-освітньої та інформаційної системи на основі українських інтелектуальних, історичних та культурно-християнських традицій. З 2017 р., рішенням ректора Маріо Коптілі, В. С. Ідзьо затверджений професором Рязанського університету імені Павла Аностова.

У фокусі Віктора Святославовича широкі коло наукових проблем, пов'язаних із визначенням української історії, українознавства, археографії та джерелознавства. Він – автор понад 800 наукових праць, у тому числі 50 монографій. Під керівництвом академіка проведено багато міжнародних наукових конференцій, де здійснюється системне вивчення дисерт в українській історії. Результати наукової діяльності Віктора бачо глибоко оцінені на найвищому державному рівні. За монографічне дослідження «Українська держава в XIII столітті» отримав премію ім. академіка І. Кригівкєвича, за працю «Українська держава в IX–XIV століттях» – Міжнародну премію ім. Короля Данила Галицького, за монографію «Галицьке королівство 1215–2015 рр.» – міжнародний золотий медаль імені ради Університету «Львівський Старопріоріт» «Удостоєний ордена «Золотий Хрест зитати з ділами меча», «За розбудову Української держави», гетьманів Івана Сучевича війсьсько-козацькими званнями генерал-корпусного Українського козацького Національного козацького медальйон «10 років незалежності України» та «20 років незалежності України».